Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पत्रीमार्गप्रदीपिका

अधिकतम सूची मूल्य [illegible] रुपये [illegible] पैसे मात्र

६-००

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

श्रीः

प्रश्नमार्गप्रदीपिका

वर्षदीपकं च

★

रतलाम-नगरनिवासि-दैवज्ञवर्यश्रीमन्महादेव-
शर्मविरचिते,तदात्मज-ज्यो०
श्रीनिवासशर्मकृत

भाषाटीकासहिता

★

मुद्रक व प्रकाशक
खेमराज श्रीकृष्णदास,
अध्यक्ष-" श्रीवेङ्कटेश्वर " स्टीम्-प्रेस,
बम्बई.

संवत् २०१७. सन् १९६१.

पुनर्मुद्रणादि सर्वाधिकार "श्रीवेङ्कटेश्वर" यन्त्रालयाध्यक्षाधीन है।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

K. K. Sharma Goud
27.7.81
Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

भूमिका

पाठक महाशयो ! जिस सर्वमान्य वेदचक्षु ज्योतिषशास्त्रके द्वारा मनुष्योंका भूत, भविष्य, वर्त्तमान, शुभाशुभ फलज्ञान, जन्मपत्र द्वारा होता है, उसी जन्म-पत्रके गणितके प्राचीन तथा अर्वाचीन अनेक ग्रंथ प्रस्तुत हैं परन्तु विशेष परिश्रम व परिज्ञान विना उन ग्रन्थोंसे सर्व साधारण तथा विशेषकर बालकोंसे भलीभांति सुगमतापूर्वक गणित नहीं हो सकता, यही सोचकर मेरे परमपूज्यपाद पिताजी श्री श्री ६ श्रीदैवज्ञवर्य्य, श्रीमहादेवजी महाराजने अनेक प्राचीन ग्रन्थोंका सारांश लेके थोडे ही परिश्रमसे भलीभांति जन्मपत्रका गणित बनाने के योग्य हो जाय ऐसा यह "पत्रीमार्गप्रदीपिका" नामक छोटासा ग्रंथ निर्माण कर अपने द्रव्यसे मुद्रित कराकर विना मूल्य विद्वज्जनोंकी सेवामें समर्पण किया था किंतु ईश्वरकी कृपासे थोड़े ही दिनोंमें इसका इतना आदर जनसमुदायमें हुआ कि कई यन्त्राधीश उपयोगी समझ छापनेके लिये आग्रह करने लगे, परंतु मेरे पूज्यपाद पिताजीने श्रीमान् खेमराजजी सेठसे अधिक स्नेह होनेके कारण उन्हींको छापनेका स्वत्व दिया, जिसकी आजतक कई आवृत्तियां छप चुकी हैं सो पाठकोंको विदित ही है. इस ग्रन्थकी भाषाटीका करने बाबत मेरे कई मित्रोंका कितने ही दिनोंसे इस प्रकारका आग्रह था कि यदि ऐसे उपयोगी ग्रन्थकी पूर्ण रीतिसे भाषाटीका बनायी जाकर इसमें अन्यान्य आवश्यक विषयोंका समावेश भी किया जाय तो यह ग्रंथ बालकोंको विशेष उपयोगी होगा, ऐसी २ कई प्रकारकी उत्तम उत्तेजनाओंसे उत्तेजित हो आज मैं (अल्पज्ञ) इसीका सरल हिन्दीभाषाटीका उदाहरण तथा आवश्यक आवश्यक स्थानोंकी टिप्पणी, और भी जिन उपयोगी विशेष कोष्ठकोंकी इसमें आवश्यकता थी। उनका भी समावेश करके आप लोगोंके दृष्टिगोचर करानेको उद्यत हुआ हूँ, सो, इसमें कहीं दृष्टिदोषसे वा लेख प्रमादसे किसी प्रकारकी त्रुटि रही हो तो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

विद्वज्जन कृपादृष्टिसे सुधारके अशुद्धियोंमें हास्य न करते हुये शुद्धार्थसे सन्तुष्ट हो मेरे परिश्रमको सफल करेंगे यही सविनय निवेदन है।

इस ग्रन्थका समग्र अधिकार मैं प्रसन्नतापूर्वक श्रीमान् मान्यवर सेठ श्रीकृष्णदासात्मज-खेमराजजी "श्रीवेङ्कटेश्वर" स्टीम् प्रेसाध्यक्षको देता हूँ कि जिन्होंने इस ग्रंथको परम प्रसन्नतासे सुन्दर छापनेका आग्रह दिखाके मेरा उत्साह बढ़ानेकी उदारता दिखायी, इसका मैं उन्हें धन्यवाद भी देता हूँ।

भवदीय--

ज्यो० श्रीनिवास महादेवजी शर्मा

रतलाम

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

श्रीगणेशाय नमः

अथ पत्रीमार्गप्रदीपिका

सोदाहरणभाषाटीकासहिता

अथ मंगलाचरणम्.

नत्वा श्रीशिवशारदागणपतिब्रह्मार्कमुख्यग्रहान्
पत्रीमार्गप्रदीपिकां स्फुटतरां कुर्वे महादेववित् ।
यत्पक्षे हि घटन्ति शुद्धखचराः कार्यास्तु तत्पक्षकाः
स्वलंक्योदययोः खरामविहृतौ प्राप्ताः पलादिध्रुवाः ॥ १ ॥

नत्वा[1] श्रीगुरुपंकजं गजमुखं साम्बं शिवं चाच्युतं
पत्रीमार्गप्रदीपिकासुविवृतिं कुर्वे सतां प्रीतये
पाराशर्य्यकुलाभिजातगणकोऽहं श्रीनिवासाभिधो
विद्वन्मंडितरत्नपूर्वसतिकृच्छ्री पाठकोपाह्वयः ॥१॥

निर्विघ्नतासे ग्रंथ समाप्त होनेके अर्थ ग्रंथकर्ता प्रथमगुरु गणेशादिदेवोंको नमस्काररूप मङ्गलाचरण शार्दूलविक्रीडितवृत्तके पूर्वार्द्धसे करके ग्रन्थारम्भ करते हैं--

श्रीशिवजीको, सरस्वतीजीको, गणपतिजीको, ब्रह्माजी और सूर्यको आदि ले नवग्रहोंको नमस्कार करके महादेव ज्योतिर्वित् अत्यन्त सरल पत्रीमार्गप्रदीपिका (जन्मपत्रीके मार्गको प्रकाशित करनेकी प्रदीपिका) नाम ग्रंथको करता है, आर्यब्रह्मसौरादिपक्षोंमेंसे अपने देशमें जिस पक्षके स्पष्ट ग्रह वेध करनेसे दृक्तुल्य होते हों उसी पक्षके स्पष्ट ग्रह करना स्वदेशोदय[2] और लंकोदयोंके ३०

---

१ भाषाकार विघ्नविच्छेदार्थ मंगलाचरणरूप गुरु गणपतिको प्रणामपूर्वक भाषारचनाका प्रयोजन तथा अपना गोत्र और निवासस्थान कहता है-

श्री (शोभायुक्त) निजगुरु (महादेवजी) के चरणकमल और गजमुख (गणपति) पार्वती सहित शंकर और लक्ष्मीसहित विष्णुभगवान्को नमस्कार करके पराशरकुलमें उत्पन्न हुआ (पराशरगोत्र) पाठक ऐसे उपनामसे प्रसिद्ध विद्वन्मण्डलीकरके सुशोभित रत्नपुर (रतलाम-शहर) में निवास करनेवाला मैं श्रीनिवास गणक (ज्योतिर्विद्) सज्जनोंके प्रसन्न होनेके अर्थ पत्रीमार्गप्रदीपिका ग्रन्थकी भाषाटीका करता हूँ ॥ १ ॥

२ गणेशदैवज्ञः-"लंकोदया विघटिका गजभानि गोऽङ्कदस्रास्त्रिपक्षदहनाः क्रमगोत्क्रमस्थाः । हीना-न्विताश्चरदलैः क्रमगोत्क्रमस्यैर्मेषादितो घटत उत्क्रमतस्त्विमे स्युः ॥ १ ॥"

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

तीसरा भाग देना, लब्ध आवे वह पलादिक ध्रुव जानना (स्वदेशोदयको ३० तीसका भाग देनेसे स्वदेशोदयका पलादि ध्रुव और लंकोदयको ३० का भाग देनेसे लंकोदयका पलादि हो)

उदाहरण

	लंकोदयाः			रतलामके चरखंडाः	रत्नपुरस्यस्वदेशोदयाः			
क्रमसे	मे.	२७८	मी.	५१	मे.	२२७	मी.	उत्क्रम
	वृ.	२९९	कुं.	४१	वृ.	२५८	कुं.	
	मि.	३२३	म.	१७	मि.	३०६	म.	
	क.	३२३	ध.	१७	क.	३४०	ध.	
	सिं.	२९९	वृ.	४१	सिं.	३४०	वृ.	
	क.	२७८	तु.	५१	क.	३२९	तु.	

रतलामशहरके मेषराशिके स्वदेशोदयदल २२७ के ३० तीसका भाग दिया लब्ध ७ । ३४ आया यह मेष राशिका स्वदेशोदयका पलादि ध्रुव हुआ। इसी प्रकार मेषराशिके लंकोदयपल २७८ के ३० तीसका भाग दिया, लब्ध ९। १६ आये, यह मेषराशिका लंकोदयका पलादिक ध्रुव हुआ, इसीतरह स्वदेशोदय और लंकोदयकी बारह ही राशियोंके पलादिक ध्रुव जानना ॥ १ ॥

मे०	वृ. १	मि. २	क. ३	सिं. ४	क. ५	तु. ६	वृ. ७	ध. ८	म. ९	कुं. १०	मी. ११	
७ ३४	८ ३६	१० १२	११ २०	११ २०	१० ५८	१० ५८	११ २०	११ २०	१० १२	८ ३६	७ ३४	स्वदेशोदय पलादिध्रुव
९ १६	९ ५८	१० ४६	१० ४६	९ ५८	९ १६	९ १६	९ ५८	१० ४६	१० ४६	९ ५८	९ १६	लंकोदय पलादिध्रुव

अथ लग्नदशमपत्रसाधनमाह–

स्थापयेत्खं क्रियारंभे ततः स्वध्रुवकान्वितम् ।
निरयनं भवेत्पत्रं लग्नस्य दशमस्य च ॥ २ ॥

अब लग्नपत्र दशमपत्र बनानेकी रीति कहते हैं–मेषराशिके आरम्भमें (मेषराशिके शून्य अंशके नीचे) तीन शून्य लिखना, अनंतर स्वदेशोदय और लंकोदयकी मेष वृषभ, मिथुन, कर्क, आदिक राशियोंके पलादिक ध्रुव क्रमसे युक्त करना सो निरयनलग्नपत्र दशमपत्र हो (स्वदेशोदयकी मेषादिक राशियोंके पलादिक ध्रुव युक्त करनेसे लग्नपत्र और लंकोदयकी मेषादिक राशियोंके पलादिक ध्रुव युक्त करनेसे दशमपत्र होता है)॥ २ ॥

उदाहरण

नीचे लिखे हुए चक्रमें मेषराशिके आरम्भमें तीन शून्य लिखके रत्नपुर (रत-

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

लाभ) के स्वदेशोदयका मेषादिक राशियोंका फलादिक ध्रुव क्रमसे युक्त किया इसलिये यह रतलामका लग्नपत्र हुआ, इसी प्रकार जिस ग्रामका लग्नपत्र करना हो उस ग्रामके स्वदेशोदयके फलादि ध्रुवके युक्त करनेसे उस ग्रामका लग्नपत्र हो जायगा और लंकोदयका पलादिक ध्रुवयुक्त करनेसे सर्वदेशका दशमपत्र हुआ ।

इयं रत्नपुरे लग्नपत्रनिरयनपलभा ५।८ चरखंडा ५१।४१।१७

रा.	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
मे.	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	१	१	१	१	१	२	२	२	२	२	२	२	२	३	३	३	३	३	३	०
०	०	७	१५	२२	३०	३७	४५	५२	०	८	१५	२३	३०	३८	४५	५३	१	८	१६	२३	३१	३८	४६	५४	१	९	१६	२४	३१	३९	०
	०	३४	८	४२	१६	५०	२४	२८	३२	६	४०	१४	४८	२२	५६	३०	४	३८	१२	४६	२०	५४	२८	२	३६	१०	४४	१८	५२	२६	३४
वृ.	३	३	४	४	४	४	४	४	४	५	५	५	५	५	५	५	६	६	६	६	६	६	६	७	७	७	७	७	७	७	०
१	४७	५५	४	१२	२१	३०	३८	४७	५६	४	१३	२१	३०	३८	४७	५६	४	१३	२१	३०	३९	४७	५६	४	१३	२२	३०	३९	४७	५६	८
	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	३६
मि.	८	८	८	८	८	८	९	९	९	९	९	९	१०	१०	१०	१०	१०	१०	११	११	११	११	११	११	१२	१२	१२	१२	१२	१३	०
२	५	१५	२५	३५	४५	५६	६	१६	२६	३६	४७	५७	७	१७	२७	३८	४८	५८	८	१८	२९	३९	४९	५९	[illegible]	२०	३०	४०	५०	०	१०
	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	१२
क.	१३	१३	१३	१३	१३	१४	१४	१४	१४	१४	१५	१५	१५	१५	१५	१६	१६	१६	१६	१६	१६	१७	१७	१७	१७	१७	१८	१८	१८	१८	०
३	११	२२	३३	४६	५६	७	१९	३०	४१	५३	४	१५	२७	३८	४९	१	१२	२३	३५	४६	५७	९	२०	३१	४३	५४	५	१७	२८	३९	११
	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	२०
सिं.	१८	१९	१९	१९	१९	१९	१९	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२१	२१	२१	२१	२२	२२	२२	२२	२२	२३	२३	२३	२३	२३	२३	२४	२४	०
४	०	२	१३	२५	३६	४७	५९	१०	२१	३३	४४	५५	७	१८	३९	४१	५२	३	१५	२६	३७	४९	०	११	२३	३४	४५	५७	८	१९	११
	५१	२०	४०	०	०	०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	३०	४०	०	२०	४०	२०
क.	२४	२४	२४	२५	२५	२५	२५	२५	२५	२६	२६	२६	२६	२६	२७	२७	२७	२७	२७	२७	२८	२८	२८	२८	२८	२९	२९	२९	२९	२९	०
५	३१	४२	५३	३	१४	२५	३६	४७	५८	९	२०	३१	५२	४३	४	१५	२६	३७	४८	५९	१०	२१	३२	४३	५४	५	१६	२७	३८	४९	१०
	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	३९	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६	४	२	५८
तु	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३१	३१	३१	३१	३१	३२	३२	३२	३२	३२	३२	३३	३३	३३	३३	३३	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३५	३५	०
६	०	१०	२१	३२	४३	५४	५	१६	२७	३८	४९	०	११	२२	३३	४४	५५	६	१७	२८	३९	५०	१	१२	२३	३४	४५	५६	७	१८	१०
	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६	४	१	५८
वृ.	३५	३५	३५	३६	३६	३६	३६	३६	३६	३७	३७	३७	३७	३७	३८	३८	३८	३८	३८	३९	३९	३९	३९	३९	४०	४०	४०	४०	४०	४०	०
७	२९	४०	५१	३	१४	२५	३७	४८	५९	११	२२	३३	४५	५६	७	१९	३०	४१	५३	४	१५	२७	३८	४९	१	१२	२३	३५	४६	५७	११
	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	१०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२८	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	२०
ध.	४१	४१	४१	४१	४१	४२	४२	४२	४२	४२	४३	४३	४३	४३	४३	४३	४४	४४	४४	४४	४४	४५	४५	४५	४५	४५	४६	४६	४६	४६	०
८	९	२०	३१	४३	५४	५	१७	१८	३९	५१	२	१३	२५	३६	४७	५९	१०	२१	३३	४४	५५	७	१८	२९	४१	५२	३	१५	२६	३७	११
	०	२०	४०	०	०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	२०
म.	४६	४६	४७	४७	४७	४७	४७	४८	४८	४८	४८	४८	४८	४९	४९	४९	४९	४९	४९	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५१	५१	५१	५१	५१	०
९	४९	५९	९	१९	२९	४०	५०	०	१०	२०	३१	४१	५१	१	११	२२	३२	४२	५२	२	१३	२३	३३	४३	५३	४	१४	२४	३४	४४	१०
	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	१२
कुं	५१	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५४	५४	५४	५४	५४	५४	५४	५५	५५	५५	५५	५५	५५	५५	५५	०
१०	५५	३	१२	२०	२९	३८	४६	५५	२	१२	२१	२८	३८	४६	५५	४	१२	२१	२९	३८	४७	५५	४	१२	२१	३०	३८	४७	५५	४	८
	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	३६
मी.	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५८	५८	५८	५८	५८	५८	५८	५८	५९	५९	५९	५९	५९	५९	५९	०
११	१३	२०	२८	३५	४३	५०	५८	५	१३	२१	२८	३६	४३	५१	५८	६	१४	२१	२९	३६	४४	५१	५९	७	१४	२२	२९	३७	४४	५२	७
	०	३४	८	४२	१६	५०	२४	५८	३२	६	४०	१४	४८	२२	५६	३०	४	३८	१२	४६	२०	५४	२८	२	३६	१०	४४	१८	५२	३६	३४

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथ निरयनदशमपत्रचक्रम् ।

रा.	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	ऽ
मे.	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	१	१	१	२	२	२	२	२	२	२	३	३	३	३	३	३	४	४	४	४	०
०	०	९	१८	२७	३७	४६	५५	४	१४	२३	३२	३४	५१	०	९	१९	२८	३७	४६	५६	५	१४	२३	३३	४२	५१	०	१०	१९	२८	९
	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	१६
वृ.	४	४	४	५	५	५	५	५	५	६	६	६	६	६	६	७	७	७	७	७	७	८	८	८	८	८	८	९	९	९	०
१	३८	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	९
	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६	४	२	५८
मि.	९	९	९	१०	१०	१०	१०	१०	११	११	११	११	११	११	१२	१२	१२	१२	१२	१३	१३	१३	१३	१३	१३	१४	१४	१४	१४	१४	०
२	३७	४७	५८	९	२०	३०	४१	५२	३	१३	२४	३५	४६	५६	७	१८	२९	४०	५०	१	१२	२३	३३	४४	५५	६	१६	२७	३८	४९	१०
	०	४६	३२	१८	४	५०	३६	२२	८	५४	४०	२६	१२	५८	४४	३०	१६	२	४८	३४	२०	६	५२	३८	२४	१०	५६	४१	२८	१४	४६
क.	१५	१५	१५	१५	१५	१५	१६	१६	१६	१६	१६	१६	१७	१७	१७	१७	१७	१८	१८	१८	१८	१८	१८	१९	१९	१९	१९	१९	२०	२०	०
३	०	१०	२१	३२	४३	५३	४	१५	२६	३६	४७	५८	९	१९	३०	४१	५२	३	१३	२४	३५	४६	५६	७	१८	२९	३९	४०	१	१२	१०
	०	४६	३२	१८	४	५०	३६	२२	८	१४	४०	२६	१२	४८	३४	३०	६	२	४८	३४	२०	६	५२	३८	२४	१०	५६	४२	२८	१४	४६
सिं.	२०	२०	२०	२०	२१	११	२१	२१	२१	२१	२२	२२	२२	२२	२२	२२	२३	२३	२३	२३	२३	२३	२४	२४	२४	२४	२४	२४	२५	२५	०
४	२३	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	९
	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६	४	२	५८
क.	२५	२५	२५	२५	२५	२६	२६	२६	२६	२६	२६	२७	२७	२७	२७	२७	२७	२७	२८	२८	२८	२८	२८	२८	२९	२९	२९	२९	२९	२९	०
५	२२	३१	४०	४९	५९	८	१७	२६	३६	४५	५४	३	१३	२२	३१	४१	५०	५९	८	१८	२७	३६	४५	५५	४	१३	२२	३२	४१	५०	९
	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	१८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	१६
तु	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३१	३१	३१	३१	३१	३१	३२	३२	३२	३२	३२	३२	३२	३३	३३	३३	३३	३३	३३	३४	३४	३४	३४	०
६	०	९	१८	२७	३७	४६	५५	४	१४	२३	३२	४१	५१	०	९	१९	२८	३७	४६	५६	५	१४	२३	३३	४२	५१	०	१०	१९	२८	९
	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	१६
वृ.	३४	३४	३४	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३६	३६	३६	३६	३६	३६	३७	३७	३७	३७	३७	३७	३८	३८	३८	३८	३८	३८	३९	३९	३९	०
७	३८	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	९
	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६	४	२	५८
ध.	३९	३९	३९	४०	४०	४०	४०	४०	४१	४१	४१	४१	४१	४१	४२	४२	४२	४२	४२	४३	४३	४३	४३	४३	४३	४४	४४	४४	४४	४४	०
८	३७	४७	५८	९	२०	३०	४१	२२	३	१३	२४	३५	४६	५६	७	१८	२९	४०	५०	१	१२	२३	३३	४४	५५	६	१६	२७	३८	४९	१०
	०	४६	३२	१८	४	५०	३६	२२	८	५४	४०	२६	१२	५८	४४	३०	१६	२	४८	३४	२०	६	५२	३८	२४	१०	५६	४२	२८	१४	४६
म.	४५	४५	४५	४५	४५	४५	४६	४६	४६	४६	४६	४६	४७	४७	४७	४७	४७	४८	४८	४८	४८	४८	४८	४९	४९	४९	४९	४९	५०	५०	०
९	०	१०	२१	३२	४३	५३	४	१५	२६	३६	४७	५८	९	१९	३०	४१	५२	३	१३	२४	३५	४६	५६	७	१८	२९	३९	५०	१	१२	१०
	०	४६	३२	१८	४	५०	३६	२२	८	५४	४०	२६	१२	५८	४४	३०	१६	२	५८	३४	२०	६	५२	३८	२४	१०	५६	४२	२८	१४	४६
कुं	५०	५०	५०	५०	५१	५१	५१	५१	५१	५१	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५४	५४	५४	५४	५४	५४	५५	५५	०
१०	२३	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	९
	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६	४	२	५८
मी.	५५	५५	५५	५५	५५	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५८	५८	५८	५८	५८	५८	५९	५९	५९	५९	५९	५९	०
११	२२	३१	४०	४९	५९	८	१७	२६	३६	४५	५४	३	१३	२२	३१	४१	५०	५९	८	१८	२७	३६	४५	५५	४	१३	२२	३२	४१	५०	९
	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	५०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	१६

अथ लग्नदशमसाधनमाह

तत्र दशमेष्टसाधनमाह—

उदयादिष्टकालेषु द्युदलं हि प्रपातयेत् ।
दशमस्य भवेदिष्टं सारी खागौ सुखांगने ॥ ३ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अब लग्न दशमसाधन कहते हैं-जिसमें प्रथम दशमका इष्टसाधन कहते हैं। सूर्योदयसे-घट्यादिक इष्टमेंसे दिनार्द्ध हीन करना (निकालना) शेष बचे वह दशमभावका इष्ट हो। दशमभाव और लग्नमें छः राशि युक्त करनेसे सुखभाव और सप्तमभाव होते हैं (दशमभावमें छः राशि युक्त करनेसे चतुर्थभाव और लग्नमें छः राशि युक्त करनेसे सप्तमभाव हो) ॥ ३ ॥

भांशजौ सायनार्कस्य खाङ्कांकौ स्वेष्टयुक्कृतौ।
कलाद्यास्तद्ध्रुवघ्नाः स्युर्विपलाद्यास्तु संयुताः ॥ ४ ॥
तदल्पकोष्ठजौ भांशौ ग्राह्यौ लिप्तादिका वियत्।
अल्पेष्टविवरात्पार्श्वान्तराप्तांशादिसंयुतौ ॥ ५ ॥
अयनांशादिवियुताल्लग्नं मध्यं स्फुटं भवेत्।

सायनसूर्यकी राशिअंशके समान दशमपत्र और लग्नपत्रके कोष्ठकमें अपना अपना घट्यादिक इष्ट युक्त करना (दशमपत्रके कोष्ठकमें दशमका इष्ट लग्नपत्रके कोष्ठकमें जन्मसमयका इष्ट मिलाना) तदनन्तर सूर्यकी कलाविकलाको सायन सूर्यकी राशिके ध्रुवसे गुणा करना; गुणन करके आये हुए अंकोंको इष्टयुक्त किये हुए कोष्ठकके विपलमें युक्त करना ॥ ४ ॥ इस इष्टयुक्त किये हुए कोष्ठकसे अल्प (न्यून) कोष्ठक जिस राशिअंशमें हों वह राशि अंश लेना, उसके नीचे कला विकला शून्य शून्य लिखना, तदनन्तर इष्टयुक्त कोष्ठक और अल्पकोष्ठकका अंतर करना, शेष अन्तरमें अल्पकोष्ठक और उसके आगेके (ऐष्य) कोष्ठकके अन्तरका भाग देना, लब्ध आवे वह अंश जानना, शेष बचे उनको साठ गुणा करना फिर अन्तरका भाग देना; लब्ध कला आवे फिर शेषको ६० साठगुणा करके अन्तरका भाग देना, लब्ध विकला आवे. ऐसे आये हुए अंशादि तीन फलोंको इष्टयुक्त कोष्ठकसे अल्पकोष्ठकके आए हुए राशि अंशादिकमें युक्त करना ॥ ५ ॥ अयनांश[1] हीन करना सो लग्न और दशमभाव स्पष्ट हो।

उदाहरण

श्रीगणेशाय नमः ॥ स्वस्ति श्रीसंवत् १९२८ शके १७९३ प्रवर्तमाने अमांत--माघकृष्ण, पूर्णिमांत--फाल्गुनकृष्ण३तृतीयायां भौमवासरे घ. २५।४९

१ शकमेंसे ४४४ चारसौ चवालीस हीन करनेसे अयनांश होते है। अयनांशोंको स्पष्टसूर्यमें मिलानेसे सायन सूर्य होता है।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

परं ४ चतुर्थ्यां हस्तनक्षत्रे घ. २९ । ९ परं चित्रानक्षत्रे, गण्डयोगे घ. ४४ । ५ बालवकरणे एमं पञ्चाङ्गशुद्धाव दिवसे श्रीमन्मार्तण्डमण्डलार्द्धोदयादिष्टघटी ५६ पल ४८ विपल १८ स्पष्टार्क १० । १६।५३।३९ लग्न ९ । २३ समये ज्यो० श्रीनिवासशर्मणो जन्मसमयः । दिन मानम् २८।५।० अयनांशाः २२।२९।०

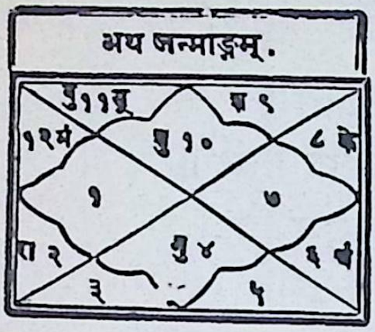

रतलाममें तथा रतलामके समीपके ग्रामोंमें सौर पक्षके स्पष्टग्रह ग्रहवेधसे दृक्तुल्य मिलते हैं इसवास्ते सौर पक्षके स्पष्टग्रह ग्रहलाघवाख्य करणग्रंथसे किये ग्रंथगताब्दाः ३५१ चक्र ३१ अधिकमास ५ मासः गण १३६ ऊनाह ६४ अहर्गण ४०२९,

अथ मध्यमाः खेटाः									अथ स्पष्टाः खेटाः								
सू.	चं.	उ.	रा.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	सू.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.	के.
१०	६	२	१	११	११	३	९	८	१०	५	११	१०	३	९	८	१	७
१५	३	२२	२५	१२	२३	२	६	२३	१६	२९	६	१०	०	१२	२४	२५	२५
३	५९	८	४०	३९	३१	४०	२	४४	५३	११	१४	४४	४३	२६	४८	४०	४०
२१	४३	४०	३१	४८	९	१	४१	४६	३९	४९	५४	१८	१	८	२३	३१	३१
५५	७४८	६	३	२९	१७६	४	३५	१	६०	८०५	४८	१०८	३×	७४	५	३×	३×
५८	२३	१९	०	४४	२७	४९	१	५३	१९	१७	२६	४४	२६	८	२०	११	११

लग्नसाधनका उदाहरण

स्पष्टसूर्य १०।१६।५३।३९ में अयनांश २२।२९।० युक्त किया ११ । ९।२२।३९ यह सायनसूर्य हुआ, इसकी राशि ११ अंश ९ के समानलग्नपत्रका कोष्ठक ५७।२१।६ में जन्मसमयका घट्यादिक इष्ट ५६।४८।१८ युक्त किया ५४।९।२४हुए इसकी विपलके २४ अंकमें सूर्यकी कला विकला २२।३९ को सायनसूर्यकी ११ राशिके ध्रुव ७।३४ से गुणन करके आये हुए १७१ अंक युक्त किये ५४।९।१९५ हुए विपल ६० साठसे अधिक हैं इसलिये साठका भाग दिया लब्ध ३ आये ये ऊपरकी पलके अंक ९ में युक्त किये ५४।१२। १५ । यह इष्टकोष्ठक हुआ ॥ इससे अल्पकोष्ठक लग्नपत्रमें ५४।४।० दश (१०) राशि १५ अंशके कोष्ठकमें मिलता है इसवास्ते १० राशि १५ अंश लिये इसके नीचे कलाविकला ०।० शून्य शून्य लिखनेसे १० । १५ । ० । ० हुए तदनंतर अल्पकोष्ठक ५४।४।० और इष्टयुक्त कोष्ठक ५४ । १२ । १५ के अन्तर किया ०।८।१५ शेष बचे इसमें अल्पकोष्ठक ५४।४।० और इसके आगेका (ऐष्य)

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

कोष्ठक ५४।१२।३६ को अन्तर ०।८।३६ का भाग दिया परन्तु भाज्य ८।१५ भाजक ८।३६ हैं इसलिए इनको सवर्णित करके भाग दिया भाज्य पिंड ४९५ भाजकपिंड ५१६ हुए भाज्यपिण्ड ४९५ में भाजकपिण्ड ५१६ का भाग दिया लब्ध ० अंश आया शेष ४९५ को ६० साठगुणा किये २९७०० हुए इनमें भाजक ५१६ का भाग दिया लब्ध ५७ कला आयी शेष २८८ बचे इनको ६० साठ गुणे किये १७२८० हुए इनमें भाजक ५१६ का भाग दिया लब्ध ३५ विकला आयी ऐसे अंशादिक फल तीन ०।५७।३५ आये इनको ११।१५।०।० में युक्त किये १०।१६।५७।३५ हुए इनमेंसे अयनांश २२।२९।० हीन किये शेष ९।२३।२८।३५ बचे यह स्पष्टलग्न हुआ इनमेंसे ६ छः राशि मिलानेसे ३।२३। २८।३५ सप्तमभाव हुआ। इसी प्रकार १० दशम भावका साधन किया, उसका उदाहरण भी नीचे लिखा है—प्रथम दशमभावके इष्टका उदाहरण—सूर्योदयसे घट्यादिक इष्ट ५६।४८।१८ दिनार्ध १४।२५।० दिनार्धको सूर्योदयसे इष्टमेंसे हीन किया शेष ४२।२३।१८ बचे, यह दशमका इष्ट आया—तदनन्तर सायनसूर्य ११।९।२२।३९ की राशि ११ अंश ९ के समान दशमपत्रका कोष्ठक ५६।४५।२४ में दशमका इष्ट ४२।२३।१८ युक्त किया ३९।८।४२ हुए इसकी विपलके अंक ४२ में सूर्यकी कला २२ विकला ३९ को सूर्यकी राशि ११ के ध्रुव ९।१६ से गुणन करके आये हुए २०९ अंकको युक्त किये ३९।८।२५१ विपलमें ६० का भाग दिया लब्ध ४ को पलके अंक ८ में मिलाये ३९।१२।११ यह इष्टयुक्त कोष्ठक हुआ इससे अल्पकोष्ठक ३९।७।६ राशि ७ अंश २७ के कोष्ठकमें मिलते हैं इसलिये ७ राशि २७ अंश लिए, नीचे कला ० विकला ० शून्य लिखी ७।२७।०।० हुए—तदनन्तर अल्पकोष्ठक ३९। ७।६ और इष्ट कोष्ठक ३९।१२।११ का अन्तर किया ०।५।५ शेष बचे इनसे अल्पकोष्ठक ३९।७।६ और इसके आगेका (ऐष्य) कोष्ठक ३९।१७।४ के अन्तर ९।५८ का भाग दिया परन्तु भाज्य भाजक दोनों पलादिक अंकके इसलिये भाज्य भाजकको सवर्णित करके भाज्यपिंड ३०५ में भाजक ५९८ का भाग दिया लब्ध ० अंश आया शेष ३०५ को ६० साठ गुणा किया १८३०० हुए इनमें भाजकपिण्ड ५९८ का भाग दिया लब्ध ३० कला आयी

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शेष ३६० बचे इनको ६० साठ गुणे किये २१६०० हुए इनमें भाजक ५९८ का भाग दिया लब्ध ३६ विकला आयी ऐसे अंशादिक फल ०।३०।३६ आये इनको ७।२७।०।० में मिलाये ७।२७।३०।३६ हुए इसमेंसे अयनांश २२। २९।० घटायें ७।५।१।३६ शेष बचे; यह दशमभाव स्पष्ट हुआ इसकी राशिमें ६ छः राशि युक्त करनेसे १।५।१।३६ चतुर्थभाव हुआ।

अथ भावसंधिचलितचक्रसाधनमाह–

लग्नं तुर्यात्सप्तमात्तुर्यभाव शोध्यं राशिः पञ्चभिस्ताडितोंऽशाः।
अंशाद्याश्चेद्दिग्घताः स्युः कलाद्या लग्नेतुर्ये पञ्चवारं प्रदद्यात् ॥६॥
तन्वाद्याः संधिसहिता भावाः षट्षड्युताः परे।
यदंत्यारंभयोः संध्योरन्तस्थस्तद्गतो ग्रहः ॥ ७ ॥

अब भावसंधि और चलितचक्रका साधन कहते हैं–लग्नको चतुर्थ भावमेंसे चतुर्थ भावको सप्तमभावमेंसे शोधना (हीन करना) शेष राशिको ५ पांच गुणी करना अंश होवे और जो अंश कला विकलाको दशगुणा करे सो कलादिक हो, ऐसे अंशादिकको लग्नमें और चतुर्थभावमें (चतुर्थमेंसे लग्नको हीन किया हो तो लग्नमें, सप्तमभावमेंसे चतुर्थभाव हीन किया हो तो चतुर्थभावमें) पांचवार युक्त करना ॥६॥ सो लग्नको आदि ले संधिसहित ६ छः भाव हों। इन ६ छः भावोंमें छः छः राशि युक्त करनेसे शेष छः भाव हों॥ जिस भावकी अंत्य (आगेकी) और आरम्भ (पीछेकी) संधियोंके मध्यमें (बीचमें) ग्रह हों वे उसी भावमें स्थित जानना। अर्थात् ग्रह जिस भावमें स्थित हो उस भावकी आरंभ (पीछेकी) संधिसे न्यून हो तो गत भावमें स्थित हो और अन्त्य (आगेकी) संधिसे अधिक हो तो आगेके भावमें स्थित होगा। यदि इन दोनों संधियोंके बीचमें हो (आरंभसंधिसे अधिक और विरामसंधिसे न्यून हो) तो उसी भावमें ग्रह स्थित जानना ॥ ७ ॥

उदाहरण

लग्न ९।२३।२८।३५ को चतुर्थभाव १। ५। १। ३६ मेंसे हीन किया शेष ३। ११। ३३। १ बचे इसकी राशिके अंक ३ को ५ गुणे करनेसे १५ हुए ये अंश हुए अंशादिक ११। ३३। १ को दशगुणे किये ११०। ३३०। १० ये कला विकला प्रतिविकलादिक हुए परंतु ये कला-

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दिक ६० साठसे अधिक हैं इसलिये साठका भाग विकला ३३० में दिया शेष ३० विकला रही, लब्ध ५ कलाके ११० अंकमें युक्त किया ११५ कला हुई इसमें भाग ६० साठका दिया शेष ५५ कला रही लब्ध १ अंश १५ में युक्त किया अंश १६ हुए इस प्रकार रात्रिको ५ गुणी अंशादिकोंको १० दशगुणसे करनेसे अंश १६ कला ५५ विकला ३० प्रतिविकला १० आयी इनको लग्न ९ । २३ । २८ । ३५ में युक्त किये १० । १० । २४ । ५ । १० ये दूसरे भावकी आरम्भसंधि हुई इसमें फिर १६ । ५५ । ३० । १० अंशादिक युक्त किये १० । २७ । १९ । ३५ । २० यह धनभाव हुआ धनभावमें अंशादिक १६ । ५५ । ३० । १० युक्त किये ११ । १४ । १५ । ५ । ३० यह तृतीय भावकी आरंभ संधि हुई इसमें अंशादिक १६ । ५५ । ३० । १० मिलाये० । १ । १० । ३५ । ४० यह तृतीयभाव हुआ. तृतीय भावमें १६ । ५५ । ३० । १० युक्त किये० । १८ । ६ । ५ । ५० यह चतुर्थ भावकी आरम्भसंधि हुई. इसमें अंशादिक १६ । ५५ । ३० । १० मिलाये १ । ५ । १ । ३६ । ० यह चतुर्थभाव हुआ—इसी प्रकार चतुर्थ भाव १।५।१ ३६ को सप्तमभाव ३।२३।२८।३५ मेंसे हीन किया २।१८।२६।५९ शेष बचे इसकी रात्रि २ को ५ पांचगुणी और अंशादिक १८।२६।५९। को १० दशगुणे करनेसे १३ । ४ । २९ । ५० अंशादिक हुए. इनको चतुर्थ भावमें पांच बार युक्त किये सो चतुर्थको आदि ले सप्तमभावपर्यंत संधिसहित भाव हुए, ऐसे लग्नादिक संधिसहित ६ छः भाव हुए, इन संधिसहित ६ छही भावोंकी रात्रिमें छः छः राशि युक्त करनेसे शेष सप्तमभावको आदिले संधिसहित ६ भाव हुये--

अथ ससंधयःद्वादशभावाः ।

१	सं	२	सं	३	सं	४	सं	५	सं	६	सं
९	१०	१०	११	०	०	१	१	२	२	२	३
२३	१०	२७	१४	१	१८	५	१८	१	१४	२७	१०
२८	२४	१९	१५	१०	६	१	६	१०	१५	१९	२४
३५	५	३५	५	३५	५	३६	५	३५	५	३५	५
७	सं	८	सं	९	सं	१०	सं	११	सं	१२	सं
३	४	४	५	६	६	७	७	८	८	८	९
२३	१०	२७	१४	१	१८	५	१८	१	१४	२७	१०
२८	२४	१९	१५	१०	६	१	६	१०	१५	१९	२४
३५	५	३५	५	३५	५	३५	५	३५	५	३५	५

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

जन्मकुण्डलीमें सूर्य २ द्वितीयभावमें स्थित है, द्वितीय भावकी आरंभसंधि १० । १० से सूर्य १० । १६ अधिक है और द्वितीयभावकी विराम (आगेकी) संधि ११ । १४ से न्यून है इसलिये यह सूर्य अन्त्य आरम्भसंधिके बीचमें हुआ इससे द्वितीय भावमें ही स्थित रहा. मंगल ११ । ६ यह तृतीयभावकी आरंभ संधि ११ । १४ से न्यून है इससे मंगल द्वितीयभावमें स्थित जानना ऐसे ही गुरु ३ । ० है यह सप्तमभावकी आरंभसंधि ३ । ९ से अल्प है इस कारण ६ छठे भावमें स्थित हुआ, इसीप्रकार शेष सर्व ग्रह भावोद्भव (चलित) चक्रमें जानना ।

अथ चलितचक्रम् ।

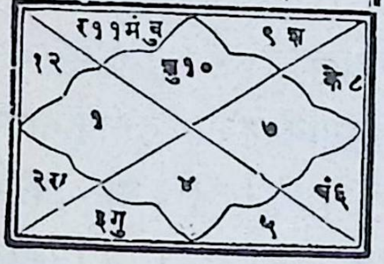

अथ क्षय-चय-फल विश्वानयनमाह–

भावतुल्ये ग्रहे रूपं संधितुल्ये तु निष्फलम् ।
भावसध्यंतरेणाप्तं खेटसंध्यंतरं च यत् ॥ ८ ॥
भावान्न्यूनाधिके खेटे फलं वृद्धिक्षयाभिधम् ।
फलस्याग्न्यंशको विश्वा यद्वा विंशहतं फलम् ॥ ९

अब क्षय चय फल विश्वाआनयनकी रीति कहते हैं--भावके अंश कला विकलाके समान (बरोबर) ग्रह हो तो पूर्णफल होता है, उस ग्रहका (१ । ० । ० फल जानना) और संधिके अंश कला विकलाके तुल्य (बरोबर) ग्रहके हों तो निष्फल होता है (उस ग्रहका ० । ० । फल जानना) न्यूनाधिक हो तो भावसंधिके अंतरका भाग देना । ग्रहसंधिके अंतरमें ग्रह[1] जिस भावमें स्थित हो उस भावसे न्यून हो तो उस भावकी आरंभसंधिसे ग्रह भावका अंतर करना) और भावसे ग्रह अधिक हो तो विराम (आगेकी संधिके साथ ग्रहभावका अन्तर करना) जो फल लब्ध आवे वह ॥ ८ ॥ भावसे ग्रह न्यून हो तो वृद्धि (चय) और भावसे ग्रह अधिक हो तो क्षयसंज्ञक फल जानना फलका तृतीयांश (फलके तीनका भाग देना) विश्वा जानना अथवा आये हुए फलको वीस गुणा करना सो विश्वा हो ॥ ९ ॥

उदाहरण

सूर्य १० । १६ । ५३ । ३९ यह द्वितीय भावसे न्यून है अतएव द्वितीय

---

१ धरणीधरः–"न्यूनसंधिग्रहाद्भावाच्छोध्यो भावाल्पके खगे ॥ तदग्रिमाच्च संशोध्यो ग्रहोभावस्तथाधिके ॥" इति

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

भावकी आरंभसंधि १० । १० । २४ । से अंतरकिया ० । ६ । २९ । ३४ यह ग्रहसंध्यंतर हुआ, इसमें इसी आरम्भसंधि १० । १० । २४ । ५ के साथ द्वितीयभाव १० । २७ । १९ । ३४ का अन्तर किया ० । १६ । ५५।३० यह भावसंध्यंतर हुआ इसका भाग दिया भाज्य ग्रहसंध्यन्तर, भाजक भावसंध्यन्तर दोनों अंशादिक हैं इसलिये इनको सवर्णित किये भाज्यपिंड २३३७४ में भाजक पिण्ड ६०९३० का भाग दिया लब्ध० शेष २३३७४ को ६० साठ गुणे किये १४०२४४० हुए भाग ६०९३० का दिया लब्ध २३ कला आयी शेष १०५० बचे इनको ६० गुणित किया ६३००० हुए इनमें फिर भाजक भावसंध्यन्तर ६०९३३० भाग दिया लब्ध १ विकला आयी ऐसे फल ३ तीन आये० । २३ । १ ये भावसे ग्रह न्यून है अतएव चयसंज्ञक सूर्यके फल हुए । इसी प्रकार चंद्रादि ग्रहोंके फल जानना । अब विश्वा-आनयन कहते हैं--सूर्यके फल २३ । १ को ३ तीनका भाग दिया लब्ध । ७ । ४० ये विश्वा हुए अथवा फल २३।१ को २० बीसगुणा किया ४६० । २० साठ ६० का भाग दिया लब्ध ७ शेष ४० बचे ये विश्वा आये, इसीप्रकार चंद्रादिकके विश्वा जानना.

अथ क्षयचयफलविश्वाचक्रम्.

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.	
० २३ १	० ५३ २७	० २८ २२	० १ ११	० ४८ ४१	० ८० २०	० ४८ २३	० ३४ ४५	फल.
चय	चय	चय	चय	चय	चय	चय	चय	क्षय चय.
७ ४०	१७ ४७ ४०	९ २७ २०	० २३ ४०	१६ १३ ४०	३ ६ ४०	१६ ७ ४०	१३ ३५ ०	विश्वा.

अथ ग्रहाणामवस्थानयनमाह व्यंकटेशः

बालाद्यवस्थाः क्रमशो ग्रहाणामोजे समे तद्विपरीतमाहुः ।
बालः कुमारोऽथ युवा च वृद्धो मृतो लवानामृतुभिः क्रमेण ॥ १० ॥

अब ग्रहोंकी अवस्था लानेकी रीति व्यंकटेश कहते हैं-ग्रहोंकी बालादिक अवस्था क्रमसे विषम (एकी) राशिमें छः छः अंशोंके क्रमसे बाल १ कुमार २

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

युवा ३ वृद्ध ४ मृत ५ कही हैं और सम (बेकी) राशिमें वह बालादि अवस्था विपरीतक्रमसे (मृत १ वृद्ध २ युवा ३ कुमार ४ बाल ५) कही हैं ॥१०॥

बालाद्यवस्थासारणीचक्रम्.							
६	१२	१८	२४	३०	अंशः		
बाल	कुमार	युवा	वृद्ध	मृत	विषम	राशी	
मृत	वृद्ध	युवा	कुमार	बाल	समरा	राशी	

उदाहरण

सूर्य १० । १६ ।५३।३९ यह विषमराशिका है और छः छः अंशके क्रमसें तीसरे विभागमें हैं अतएव तीसरी युवा अवस्थामें हुआ इसी प्रकार शेष चंद्रादि ग्रहकी अवस्था जानना ।

अथ बालाद्यवस्थाचक्रम्.								
सू.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.	
युवा	बाल	वृद्ध	कुमार	मृत	युवा	मृत	बाल	

अथ दृष्टिसाधनमाह धरणीधरः

द्रष्टा विहीनदृश्यस्य क्रमादेकादिभे दृशः ।
भागार्द्धं तिथियुग्भागा भागार्द्धोनशराब्धयः ॥ ११ ॥
भोग्यभागाद्विनिघ्नांशाः क्रमात्षड्भाधिके ग्रहे ।
दिग्भ्यः शुद्धे लवार्द्धं च ज्ञेया लिप्तादिका दृशः ॥१२॥

अब धरणीधर दृष्टिसाधन कहते हैं–द्रष्टा[1]ग्रहको हीन करना दृश्य[2] ग्रहमेंसे क्रमसे एकको आदि ले शेष राशियोंकी दृष्टि जानना ॥ एक राशि शेष बचे तो राशि विना अंशोंको अर्द्ध (आधे) करना, यदि२ दो राशि शेष रहें तो राशि विना अशोंमें १५ पन्द्रह युक्त करना और तीन राशि शेष बचे तो अंशोंको अर्ध (आधे) करना और ४५ पैतालीसमेंसे शोधना ॥ ११ ॥ चार ४ राशि शेष बचे तो भोग्यांश (राशि विना अंशोंको ३० तीसमेंसे हीन करना) यदि ५ पांच राशि शेष बचे तो राशि विना अंशोंको द्विगुण करना और क्रमसे छः ६ सात ७ आठ ८ नव ९ राशि शेष बचे तो शेष राश्यादिकोंको १० दश राशिमेंसे शोधना शेष बचे उसके अंश करके अर्ध (आधे) करना, जो आवे वय कलादिक दृष्टि जाननी ॥ १२ ॥

---

१ यस्य ग्रहस्थ दृष्टिरानीयते असौ द्रष्टा—जिस ग्रहकी दृष्टि लाना हो वह द्रष्टा ।
२ यं प्रत्यानीयते असौ दृश्यः जिस ग्रहपर दृष्टि लाना हो वह दृश्य होता है ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथ भौमस्य विशेषदृष्टिमाह–

पञ्चेन्दुयुक्ताः खलु सार्द्धभागा द्विभेऽगभे षष्टिकलास्तथैव ।
भागोनषष्टिर्भवतीह दृष्टिस्त्रिभेऽद्रिभे भूमिसुतो न दृश्ये ॥ १३ ॥

अब मंगलकी विशेष दृष्टि कहते हैं--मंगलको हीन करे दृश्यमेंसे और यदि २ दो राशि शेष बचे तो राशि विना अंशोंको डेढे (अंशादिकके २ का भाग देके जो आवे वह उन्हीं अंशादिमें युक्त करना) करना और १५ पन्द्रह युक्त करना कलादिक दृष्टि हो और छः राशि शेष बचे तो ६० साठ कला दृष्टि जानना तैसे ही यदि तीन राशि ७ सात राशि शेष बचे तो राशि विना अंशादिकोंको ६० साठमेंसे शोधना सो कलादिक भौमकी विशेष दृष्टि होवे उक्तराशियोंके अतिरिक्त राशि शेष बचे उसकी श्लोक ११ । १२ के अनुसार दृष्टि करना ॥ १३ ॥

जीवोनदृश्यस्य तु वेदभे स्याद्द्विघ्नांशकोना खलु षष्टिरेव ॥
सार्द्धांशकोना गजभे तु षष्टिस्त्रिभेऽष्टिमेंशार्धयुतेषुवेदाः ॥१४॥

अथ जीवस्य विशेषदृष्टिमाह

अब गुरुकी विशेष दृष्टि कहते हैं--गुरुको हीन करे दृश्यमेंसे और यदि ४ चार राशि शेष बचे तो राशि विना अंशादिकोंकी २ द्विगुण करके ६० साठमेंसे हीन करना दृष्टि होवे और ८ आठ राशि शेष बचे तो अंशोंको डेढे (अंशोंको आधे करके उन्हीं अंशोंमें मिला) करके ६० साठमेंसे शोधना (हीन करना) शेष बचे वह दृष्टि जानना इसीप्रकार यदि तीन ३ राशि या सात ७ राशि शेष बचे तो अंशोंको अर्ध (आधे) करके ४५ पैंतालीस युक्त करना सो कलादिक गुरुकी विशेष दृष्टि होवे ॥ १४ ॥

अथ मंदस्यविशेषदृष्टिमाह

द्विनिघ्नभागा विधुभेन्तरे स्याद्द्विभे तु भागार्धविहीनषष्टिः ॥
द्विघ्नांशकोना नवमे तु षष्टिस्त्रिंशद्युता तद्गजभेऽर्कजस्य ॥ १५ ॥

अब शनिकी विशेष दृष्टि कहते हैं शनिको हीन करे दृश्यमेंसे यदि एक राशि शेष बचे तो राशि विना अंशादिकको द्विगुण करनेसे कलादिक

२

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दृष्टि होती है और यदि २ दो राशि शेष बचे तो अंशोंको अर्ध (आधे) करके साठमेंसे हीन करना इसी प्रकार ९ नव राशि शेष बचे तो राशि विना अंशोंके द्विगुण करके साठमें शोधनेसे दृष्टि होती है और ८ आठ राशि शेष बचे तो राशी विना अंशोंमें ३० युक्त करना शनिकी विशेष दृष्टि होवे ॥ १५ ॥

सर्वेषांदृष्टिसाधनकोष्टक.								
१	२	३	४	५	६	७	८	९
अंशा	अंशा	अंशा द्धे	अंशा	अंशा	अंशा द्धे	अंशा द्धे	अंशा द्धे	अंशा द्धे
अर्द्ध	१६ युक्ता	४५ × शु.	३० × शु.	२ गुणा	६० × शु.	४५ × शु.	३० × शु.	१५ × शु.

भौमविशेषदृष्टि.			
२	३	६	७
अंशा वेव	अंशा	०	अंशा
१५ यु.	६० × शु.	६० कला द.	६० × शु.

गुरुविशेषदृष्टिकोष्टक.				
३	४	७	८	
अंशा अर्द्धा	अंशा द्विधा	अंशा अद्ध	अंशा वेदा	
४५ यु.	६० × शु.	४५ यु.	६० × शु.	

शनिविशेषदृष्टि.			
१	२	८	९
अंशा	अंशा अर्द्धा	अंशा	अंशा द्विधा
२ गुणा	६० × शु.	३० यु.	६० शु.

उदाहरण

सूर्य १०।१६।५३।३९ मेंसे द्रष्टा चन्द्र ५।२९।१९।४९ हीन किया ४। १७।३३।५० हुये शेष चार राशि बची हैं इस कारण इसके अंशादिक १७।३३ ५० को ३० तीसमेंसे हीन किये १२।२६ शेष बचे ये सूर्यपर चन्द्रकी दृष्टि हुई इसीप्रकार दृश्य सूर्यमेंसे भौम ११।६।१४।५४ को हीन किया ११।१०। ३८।४५ हुए शेष ग्यारह राशि हैं इसकी दृष्टि नहीं है इस कारण सूर्यपर भौम की दृष्टि ०।० सूर्य दृश्यमेंसे द्रष्टा बुध १०।१०।४४।१८ को हीन किया शेष ०।६।९।२१ बचे शून्यराशि दृष्टि उक्त नहीं है इसलिये सूर्यपर बुधकी दृष्टि ०।० हुई सूर्यमेंसे द्रष्टा गुरु ३।०।४३।१ हीन किया शेष ७।१६।१०।३८ बचे सात राशि शेष हैं इसलिये गुरुकी विशेष दृष्टि श्लोकमें कहे अनुसार अंशों को आधे किये ८।५। हुए इनमें ५५ युक्त किये ५३।५ ये सूर्यपर गुरुकी विशेष दृष्टि हुई--

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दृश्य सूर्यमें शुक्र ९। १२। २६। ८ को हीन किया शेष १। ४ २७। ३१ बचे शेष एक राशि है इसलिये अंश ४।२७।३२ को आधे किये २। १३ ये सूर्यपर शुक्रकी दृष्टि आयी फिर दृश्य सूर्यमेंसे द्रष्टा शनि ८।२४।४८।२३ हीन किया १।२२।५।१६ शेष एक राशि बची इस वास्ते शनिकी विशेष दृष्टि श्लोक १५ में कहे अनुसार अंशादिक २२।५ को द्विगुण किये ४४। १० ये सूर्य पर शनिकी दृष्टि हुई इसीप्रकार शेष ग्रहोंपर ग्रहोंकी दृष्टि तथा भाव दृश्य पर ग्रह द्रष्टाकी दृष्टि जानना--इति॥

ग्रहोपरिग्रहाणांदृष्टिचक्रं.

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	
० ० ०	० १८ ४६	० ० ०	० ० ०	० १२ २२	० ० ०	० ० ०	सू.
० १२ २६	० ० ०	० १३ ५०	० १८ १५	० १४ १८	० १८ २७	० ४ २८	चं.
० ० ०	१ ० ०	० ० ०	० ० ०	७ ३५ १२	० ० ०	० ५ ४३	मं.
० ० ०	० ३५ २४	० ० ०	० ० ०	० १० २	० ० ०	० ० ०	बु.
० ५३ ५	० ४३ १६	० ५१ ४४	० ५० १	० ० ०	० ५४ ८	० ४८ १०	गु.
० २ ११	० २२ ११	० ११ ५४	० ० ०	० १६ ३२	० ० ०	० ० ०	शु.
० ४४ १०	० ५० ५८	० ५४ १७	० ३१ ५०	० ५७ २	० ० ०	० ० ०	श.

भावोपरिग्रहाणांदृष्टिचक्रं.

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	भावाः
० ० ०	० ० ०	० ० ०	० ३३ ७	० १७ ५२	० १९ ३४	० ११ १०	० ५४ ४७	० ३७ ५२	० २० ५६	० ७ ५१	० ० ०	सू.
० ३२ ५६	० २ ०	० ५९ ४	० ४२ १०	० २८ ५	० १६ १	० २ ५६	० ० ०	० ० ०	० २ ५१	० १६ ५१	० ४३ ०	चं.
० ० ०	० ० ०	० ० ०	० १४ २३	० ५२ २४	० १८ ५५	० १२ ४६	० ४२ १०	१ ० ०	० ३१ १३	० १७ ३२	० ० २७	मं.
० ० ०	० ० ०	० १० १३	० ३९ १७	० ३४ ४७	० ३३ १०	० २५ २८	० ५१ ४२	० ३४ ४७	० १७ ५१	० ४ ४७	० ० ०	बु.
० ४८ ३७	० ३१ ४२	० १४ ४६	० ० ०	० ० ०	० ० ०	० ० ०	० १३ १८	० ४५ १४	० ५१ २४	० ० ५४	० ५३ १२	गु.
० ० ०	० ७ २६	० ३३ ४४	० ३१ ४२	० ११ १६	० २९ ४६	० ५४ २९	० ३७ ३४	० २० ४०	० ३ ४२	० ० ०	० ० ०	शु.
० ० ०	० ५८ ४५	० ४१ ४९	० १९ ४७	० १२ ४४	० ५८ ४५	० ४५ ४०	० ३२ ३१	० ४७ १६	० ० ०	० ० ०	० ० ०	श.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथ राशीनां स्वामिनः। उक्तं च व्यंकटेशेन

भौमाच्छविच्चन्द्ररविज्ञशुक्रवक्रेज्यमंदार्कसुतामरेज्याः।
मेषादिभानामधिपाः क्रमेण तदंशकानामपि ते भवेयुः ॥ १६ ॥

अब राशियोंके स्वामी व्यंकटेश कहते हैं—भौम (मंगल १) अच्छे (शुक्र २) वित् (बुध ३) चन्द्र (चन्द्र ४) रवि (सूर्य ५) ज्ञ (बुध ६) शुक्र (शुक्र ७) वक्र (भौम ८) इज्य (गुरु ९) मंद (शनि १०) अर्क-सुत (शनि ११) अमरेज्य (गुरु १२) क्रमसे मेषादिक राशियोंके स्वामी जानना, और मेषादिक राशियोंके अंशादिकोंके (द्रेष्काण सप्तमांश नवमांश द्वादशांश आदिके) भी क्रमसे येही स्वामी होते हैं ॥ १६ ॥

अथ नैसर्गमैत्रीमाह विश्वनाथः

इन्द्वीज्यक्षितिजारवीन्दुतनयौ सूर्येन्दुजीवाः क्रमाद्
भृग्वर्कौ शशिसूर्यभूमितनया ज्ञार्कौ ज्ञशुक्रौ मताः ॥
सूर्यादेः सुहृदः समाः शशिसुताः सर्वेऽपि मंदास्फुजि-
न्मंदाचार्यकुजाः शनिः कुजगुरू जीवः परे वैरिणः ॥ १७ ॥

अब स्थिरमैत्री विश्वनाथ कहते हैं--चन्द्र गुरु भौम १, सूर्य बुध २, सूर्य चन्द्र गुरु ३, शुक्र सूर्य ४; चन्द्र सूर्य भौम ५, बुध शनि ६, बुध शुक्र ७ क्रमसे सूर्यादिक ग्रहोंके मित्र कहे हैं और बुध १, सर्व ग्रह २ (मं० गु० शु० श०) शनि शुक्र ३, शनि गुरु भौम ४, शनि ५, भौम गुरु ६, गुरु७, क्रमसे सूर्यादिक ग्रहोंके सम कहे हैं शेष (मित्रसमसे बाकी रहे वह) शत्रु जानना ॥ १७ ॥

नैसर्गमैत्री,

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	
चं. गु. मं.	र. बु.	र. चं. गु.	सू. शु.	र. चं मं.	बु. श.	बु. शु.	मित्र.
बु.	मं.गु.शु.श.	श. शु.	श. गु. मं.	श.	मं गु.	गु.	सम.
शु. श.	०	बु.	चं.	शु. बु.	सू. चं.	र. चं. मं.	शत्रु.

अथ तात्कालिकपञ्चधामैत्रीसाधनमाह—सोमदैवज्ञः

ग्रहतोऽर्थ२ तृतीय३ तोय४ खा१०ऽऽय११ व्यय १२ संस्थः सुहृदो नभश्चराः।
इतरालयगा द्विषो मुनीन्द्रैरिति तत्कालजमित्रशत्रवः स्युः ॥ १८ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अब तात्कालिक पंचधा मैत्री ज्ञान सोमदैवज्ञ कहते हैं--जिस ग्रहसे २।३।४।१०।११।१२ वें स्थानमें जो ग्रह स्थित हो वह मित्र जानना; शेष १ । ५।६।७।८।९ स्थानमें गये हुए ग्रह शत्रु जानना इसप्रकार मुनिलोगोंने तात्कालिक मित्र शत्रु कहे हैं ॥ १८ ॥

उदाहरण

तात्कालिकमैत्रीचक्रम् ।							
र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	
मं.शु. श.	श.गु.	र.बु. शु.श.	मं.शु. श.	चं.	र.बु. मं.श.	र.शु.बु. मं.चं.	मित्र
चं.बु. गु.	र.मं. बु.शु.	चं. गु.	र.चं. गु.	र.मं.बु. शु.श.	चं. गु.	गु.	शत्रु

सूर्यसे २ भौम ११ शनि १२ शुक्र स्थित हैं इस कारण ये सूर्यके मित्र हुए और १ बुध ६ गुरु ८ चन्द्रमा स्थित हैं ये सूर्यके शत्रु हुए इसीप्रकार चंद्रादि सर्व ग्रहोंके तात्कालिक मित्र शत्रु जानना इति ।

अधिमित्रसमत्वमेति मित्रं समखेटस्तु सुहृद्रिपुत्वमेति ।
रिपुरेति समाधिशत्रुभावं खलु तत्कालजामित्रशत्रुभावात् ॥ १९ ॥

नैसर्गमैत्रीका मित्र ग्रह तात्कालिक मैत्रीमें मित्र हो तो अधिमित्र और शत्रु हो तो समत्वभावको प्राप्त होता है (मित्रमित्र-अधिमित्र, मित्रशत्रुसम होता है) और नैसर्गमैत्रीका समग्रह तात्कालिक मैत्रीमें मित्र हो तो मित्र, शत्रु हो तो शत्रुभावको प्राप्त होता है (सममित्र—मित्र, समशत्रु—शत्रु होता है, एवं नैसर्गमैत्रीका शत्रुग्रह तात्कालिकमैत्रीमें मित्र हो तो सम और शत्रु हो तो अधिशत्रुभावको प्राप्त होता है) शत्रुमित्र—सम, सम शत्रु—अधिशत्रु होता है ॥१९॥

उदाहरण

अथ पञ्चधा मैत्रीचक्रम्।							
र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	
मं.	०	र.	शु.	चं.	श. बु.	बु. शु.	ऽधि.मि
०	श.गु.	शु. श.	श. मं.	०	मं.	०	मित्र
चं.गु. शु.श.	र. बु.	चं. गु. बु.	र.	र. मं.	र.	र. चं मं.	सम.
बु	शु. मं.	०	गु.	श.	गु.	गु.	शत्रु
०	०	०	चं.	बु. शु.	चं.	०	ऽधि शत्रु

यहाँ नैसर्गमैत्रीमें सूर्यके चन्द्र गुरु मित्र हैं ये चन्द्र गुरु तात्कालिक मैत्रीमें सूर्यके शत्रु हैं अतः चन्द्र गुरु पंचधामैत्रीमें सूर्यके सम हुये एवं नैसर्गमैत्रीमें भौम सूर्यका मित्र है तात्कालिक मैत्रीमें भी मित्र है इस लिये भौम सूर्यके अधिमित्र हुआ, पंचधामैत्रीमें और नैसर्गमैत्रीमें सूर्यके बुध सम है यह बुध तात्कालिक मैत्रीमें सूर्यका शत्रु है अतः शत्रुभावको बुध प्राप्त हुआ,

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इसीप्रकार नैसर्गमैत्रीमें सूर्यके शुक्र, शनि शत्रु हैं ये तात्कालिक मैत्रीमें मित्र हैं इसलिये सूर्यके शनि, शुक्र पंचधा मैत्रीमें सम हुए ऐसेही शेष ग्रहोंकी अधिमित्रादि जानना इति.

अथ षड्वर्गसाधनमाह केशवः

मेशोऽथार्केन्दुहोरे अयुजि युजि शशिब्रध्नयोः स्वात्मजांक-
क्षेशास्त्र्यंशा नवांशा अजमकरतुलाकर्कितोकांशकः स्यात् ।
भौमार्कीज्यज्ञशुक्रा अयुजि शर५शरा ५ ष्टा ८ द्रि७पंचांशनाथा-
स्त्रिंशायुग्मे विलोमाः क्रमबलिन इमे षट्शुभैः सद्युगोध्वैंः ॥२०॥

अब केशवदैवज्ञका कहा हुआ षड्वर्गसाधन कहते हैं—राशियोंके स्वामी प्रथम श्लोक १६ में कहे हैं वे जानना । तदनन्तर विषमराशिमें प्रथम विभागमें सूर्यकी द्वितीयभागमें चंद्रकी होरा जानना और सम राशिके प्रथम विभागमें चन्द्रकी, दूसरे विभागमें सूर्यकी होरा जानना,

१५	१०	अंश
सू.	चं.	विषम
चं.	सू.	सम

प्रथम १ पंचम ५ नवम ९ राशिके स्वामी द्रेष्कोणके स्वामी होते हैं (ग्रह प्रथम विभागमें १० अंशमें) हो तो अपनी राशिका स्वामी द्रेष्काणका स्वामी जानना—और ग्रह दूसरे विभागमें (१० अंशसे अधिक २० अंशपर्यंत—) हो तो जिस ग्रहका हो उस राशिसे पांचवीं राशिका स्वामी द्रेष्काणका स्वामी होता हैं एवं ग्रह तृतीय द्रेष्काणमें (२० अंशसे अधिक ३० अंश पर्यंत) हो तो ग्रह जिस राशिका हो उस राशिसे[२] नवमराशिका स्वामी द्रेष्काणका स्वामी जानना । मेष १ मकर १० तुला ७ और कर्क ४ से नवांश जानना अर्थात् ग्रह मेषका हो तो मेषराशिसे, वृषभराशिका हो तो मकरराशिसे, मिथुनराशिका हो तो तुलाराशिसे, कर्कराशिका हो तो कर्कराशिसे इसी प्रकार सिंहादि सर्व राशियोंमें जितनी संख्याके [३]नवांशविभागमें ग्रह होवें उतनी संख्यापर्यंत गिननेसे जो

१ होराका एक विभाग १५ अंशका होता है।

२ एक द्रेष्काणका विभाग दश १० अंशका होता है ।

३ तीस अंशके ९ नवमें हिस्सेको नवांश कहते हैं, एक नवांश विभाग ३ अंश २० कलाका होता है।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मेष	मकर	तुला	कर्क
१	२	३	४
५	६	७	८
९	१०	११	१२

राशि आवे उसका स्वामी नवांशका स्वामी होता है द्वादशांशके स्वामी अपनी राशिसे जानना (ग्रह जिस राशिका हो उसी राशिसे जितनी संख्याके द्वादशांश-विभागमें ग्रह हों उतनी संख्यापर्यंत गिननेसे जो राशि आवे उसका स्वामी द्वादशांशका स्वामी होता है) ॥ और विषमराशिमें ५।५।८।७।५ इन अंशोंके मङ्गल, शनि, गुरु, बुध; शुक्र, क्रमसे त्रिंशांशके स्वामी कहे हैं अर्थात् विषम[1] राशिमें ५ अंशपर्यंत भौम त्रिंशांशका स्वामी जानना ऐसे ही इन ५ अंशोंके आगेके ५ अंशका स्वामी शनि, इसके आगेके ८ अंशका

नवांशविभाग ।									द्वादशांशविभाग ।											
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
३ २०	६ ४०	१० ०	१३ २०	१६ ४०	२० ०	२३ २०	२६ ४०	३० ०	२ ३०	५ ०	७ ३०	१० ०	१२ ३०	१५ ०	१७ ३०	२० ०	२२ ३०	२५ ०	२७ ३०	३० ०

स्वामी गुरु फिर इसके आगेके ८[1] अंशका स्वामी बुध इसके आगे ५ अंशका स्वामी शुक्र त्रिंशांशका स्वामी जानना, और समराशिमें उक्त त्रिंशांशके स्वामी विलोम (उलटे) कहे हैं (५ शु० ७ बु० ८ गु० ५ श० ५ मं०) ये छही वर्ग क्रमसे उत्तरोत्तर बलवान् जानना (ग्रहसे होरा बलवान् होरासे द्रेष्काण द्रेष्काणसे नवांश नवांशसे द्वादशांश, द्वादशांशसें त्रिंशांश अधिक बलवान् जानना) चार ४ से अधिक वर्ग शुभग्रहके आवें तो शुभ समझना ॥ २० ॥

						त्रिंशांशकोष्ठक
५	५	८	७	५	अंशाः	
मं.	श.	गु.	बु.	शु.	विषमराशौ.	
शु.	बु.	गु.	श.	मं.	समराशीमें.	
५	७	८	५	५	अंशाः	

अथ सप्तवर्गसाधनमाह--

नगांशपास्त्वोजगृहे तदीशाद्युग्मे गृहे सप्तमराशिपात्तु ॥
पूर्वोक्तवर्गैः सहितो नगांशः स्युः सप्तवर्गा मुनिभिः प्रदिष्टाः ॥२१॥

अब सप्तवर्गसाधन कहते हैं--विषमराशिमें अपनी राशिके स्वामीसे सप्तमांश के स्वामी जानना और समराशिमें अपनी राशिसे सप्तम राशि (सातवीं

---

१ तीस अंशके १२ भागको द्वादशांश कहते हैं एक द्वादशांशविभाग अढ़ाई औंशका होता है ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

राशि) के स्वामीसे सप्तमांशके स्वामी जानना ॥ (ग्रह विषम राशिका हो तो जिस राशिका है उसी राशिसे और समराशिका हो तो जिस राशिका ग्रह हो उस राशिसे जो सातवीं राशि है उससे जितनी संख्याके सप्तमांशविभागमें ग्रह स्थित हो उतनी संख्यापर्यंत गिननेसे जो राशि आवे उसका स्वामी सप्तमांशका स्वामी समझना) पूर्वोक्तषड्वर्गोंमें ये सप्तमांश युक्त करनेसे सप्तवर्ग होते हैं ऐसा मुनि लोगोंने कहा है ॥ २१ ॥

उदाहरण

सूर्य १०।१६।५३।३२ यह कुम्भराशिका है इसका स्वामी शनिग्रहके स्वामी स्वामी हुआ--होरा, सूर्य होराके दूसरे विभागमें है और विषमराशिका है इस कारण सूर्यकी होराका स्वामी चन्द्र हुआ, द्रेष्काण सूर्य दूसरे द्रेष्काणविभागमें है इसलिये सूर्यकी राशि ११ कुम्भसे पांचवीं राशि ३ मिथुनका स्वामी बुध आया यह द्रेष्काणका स्वामी हुआ. सप्तमांश सूर्य विषम राशिका है और सप्तमांश विभागमें ये चार ४ संख्याके विभागमें है अतः सूर्यकी राशि २१ कुम्भसे चार पर्यंत गिननेसे चौथी राशि २ वृषभ आयी इसका स्वामी शुक्र सप्तमांशका स्वामी हुआ नवांश—सूर्य छः संख्याके नवांशविभागमें है और कुम्भराशिका है अतः तुलाराशीसे ६ छः संख्यातक गिननेसे १२ मीन राशि आयी इसका स्वामी गुरु है यह सूर्यके नवांशका स्वामी हुआ, द्वादशांश-सूर्य ७ सातसंख्याके द्वादशांश विभागमें है इसलिये अपनी राशि कुम्भसे गिननेसे सातवीं ७ राशि ५ सिंह आयी इसका स्वामी सूर्य द्वादशांशका स्वामी हुआ त्रिंशांश--सूर्य विषमराशिका है और १६ अंशका है इस लिये त्रिंशांश विभागमें तीसरे ८ अंशके विभागमें है इसकारण विषमराशिके तीसरे विभागका स्वामी गुरु सूर्यके त्रिंशांशका स्वामी हुआ, इसीप्रकार शेष चन्द्रादि सर्वग्रहोंके सप्तवर्ग जानना. इति.

सप्तमांशविभाग.

१	२	३	४	५	६	७
४	८	१२	१७	२१	२५	३०
१७	३४	५१	८	५	४२	०

---

१ एक सप्तमांश विभाग ४ अंश १७ कलाका होता है।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथ ग्रहाणां सप्तवर्गचक्रम् ।								
सू.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	ल.	
११ श श	६ बु स	१२ गु श	११ श शि	४ चं उऽमि	१० श ऽमि	९ गु श	१० श	गृह
४ चं स	५ र श	४ चं स	५ र स	४ चं ऽमि	४ चं ऽश	४ चं स	५ र	होरा
३ बु श	२ शु श व	१२ गु स	३ बु स्व	४ चं ऽमि	२ शु स्व	५ र श	६ बु	द्रेष्काण
२ शु स	६ बु स	७ शु मि	१ मं मि	१० श श	६ बु ऽमि	२ शु ऽमि	९ गु	सप्तमांश
१२ गु स	६ बु स	५ र ऽमि	१० श मि	४ चं ऽमि	१ मं मि	८ मं श	५ शु	नवमांश
५ र स्व	५ सू स	२ शु मि	३ बु स्व	४ चं ऽमि	२ शु स्व	६ बु ऽमि	७ श	द्वादशांश
९ गु श	८ मं श	६ बु श	९ गु श	२ शु ऽश	१२ गु ऽश	३ बु ऽमि	१० र	त्रिंशांश
५	४	६	३	६	५	५	३	शुभयोग
२	३	१	४	१	२	२	४	पापयोग

विना परिश्रम शीघ्र सुगमरीतिसे सप्तवर्गज्ञान होनेके लिये आगे सप्तवर्गसारणीचक्र मेषादि राशियोंके लिखे हैं.

उनमें ग्रह जिस राशिका हो उस राशिके कोष्ठकमें जितने अंशका हो उतने अंशके नीचे पंक्तिमें जो सप्तवर्गके स्वामी राशिसहित लिखे हैं वे उस ग्रहके सप्तवर्गके स्वामी होंगे और षष्ठ्यंशका स्वामी भी उसीके नीचे पंक्तिमें लिखा है वह जानना ॥

उदाहरण

जैसे यहां सूर्य १०।१६।५३।३९। है इसलिये कुम्भराशिके कोष्ठकमें १७ अंशके नीचे पंक्तिमें लिखे सप्तवर्गके स्वामी और षष्ठ्यंशका स्वामी आये।

गृ. प.	हो. प.	द्रे. प.	स. प.	न. प.	द्वा. प.	त्रिं. प.	ष. प.
११ श	४ चं	३ बु	२ शु.	१२ गु	५ र	९ गु	८ मं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

षष्ट्यंशोपेतमेषराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

अंश	० ३०	१ ०	१ ३०	२ ०	२ ३०	३ ०	३ ३०	४ ०	४ ३०	५ ०	५ ३०	६ ०	६ ३०	७ ०	७ ३०
गृह	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १
होरा	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १
सप्त.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	४ मं १७ ८ १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २
नव.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं ३ २० १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	६ शु ४० २	बु ३
द्वाद.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ३	बु २	बु ३	बु ३	बु ३
त्रिंशां.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
षष्ट्यं.	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३

मेषराशि सप्तवर्गपतिचक्रम् ।

८ ०	८ ३०	९ ०	९ ३०	१० ०	१० ३०	११ ०	११ ३०	१२ ०	१२ ३०	१३ ०	१३ ३०	१४ ०	१४ ३०	१५ ०	अंश.
मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	गृह
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	होरा
मं १	मं १	म १	मं १	१० मं ० १	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५.	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	द्रेष्का.
शु २	शु २	८ शु ३४ ७ २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	१२ बु ५१ २३ ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	सप्त.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	१३ चं २० ४	र ५	र ५	र ५	नव.
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	द्वाद.
श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	त्रिं.
चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अंश	१५ ३०	१६ ०	१६ ३०	१७ ०	१७ ३०	१८ ०	१८ ३०	१९ ०	१९ ३०	२० ०	२० ३०	२१ ०	२१ ३०	२२ ०	२२ ३०
ग्रह	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३
होरा	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्रेष्का.	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
सप्त.	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	१७ ८ ३४ बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	२१ २५ ४२ शु ७	मं ८	मं ८	मं ८
नवमां.	श ११	श ११	श ११	१६ ४० श ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १
द्वाद.	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
त्रिंशां.	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३
षष्ट्यंश	गु ९	श १०	श ११	गु २२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११

२३ ०	२३ ३०	२४ ०	२४ ३०	२५ ०	२५ ३०	२६ ०	२६ ३०	२७ ०	२७ ३०	२८ ०	२८ ३०	२९ ०	२९ ३०	३० ०	अंश.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	ग्रह.
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	होरा.
श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	द्रेष्का.
मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	२५ ४२ ५१ मं ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	सप्त.
मं १	२३ २० मं १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	२६ ४० शु २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	नवां.
गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	द्वाद.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	त्रिंशां.
गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	षष्ट्यं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

षष्ट्यंशोपेत. वृषभराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

अंश	० ३०	१ ०	१ ३०	२ ०	२ ३०	३ ०	३ ३०	४ ०	४ ३०	५ ०	५ ३०	६ ०	६ ३०	७ ०	७ ३०
ग्रह	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २
होरा	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्रेष्का.	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २
सप्त.	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	४ मं १७ ८ ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९
नव.	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	३ श २० १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	५ श ४० ११	गु १२
द्वाद.	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
त्रिंशां.	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
षष्ट्यं.	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४

वृषभराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

८ ०	८ ३०	९ ०	९ ३०	१० ०	१० ३०	११ ०	११ ३०	१२ ०	१२ ३०	१३ ०	१३ ३०	१४ ०	१४ ३०	१५ ०	अंश
शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	ग्रह
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	हो.
शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	द्रे.
गु ९	गु ९	८ गु ३४ ७ ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	१२ श ५१ २५ १०	श ११	श ११	श ११	श ११	सप्त.
गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	१३ मं २० १	शु २	शु २	शु २	नव.
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	द्वा.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	त्रिं.
र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अंश	१५ ३०	१६ ०	१६ ३०	१७ ०	१७ ३०	१८ ०	१८ ३०	१९ ०	१९ ३०	२० ०	२० ३०	२१ ०	२१ ३०	२२ ०	२२ ३०
ग्रह	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २
होरा	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का.	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
सप्त.	श ११	श ११	श ११	श ११	१७ ८ ३४ श ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	२१ २५ ४२ गु १२	मं १	मं १
नव.	शु २	शु २	शु २	१६ ४० शु २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्वाद.	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
त्रिंशां.	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
षष्ट्यं.	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०

२३ ०	२३ ३०	२४ ०	२४ ३०	२५ ०	२५ ३०	२६ ०	२६ ३०	२७ ०	२७ ३०	२८ ०	२८ ३०	२९ ०	२९ ३०	३० ०	अंश
शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	ग्रह
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र .	हो.
श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	द्रे.
मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	२५ ४२ ५१ मं १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	स.
चं ४	११ २० चं ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	२६ ४० र ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	नव.
श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	द्वा
श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	त्रिं.
श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

षष्ट्यंशोपेतमिथुनराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

अंश	० ३०	१ ०	१ ३०	२ ०	२ ३०	३ ०	३ ३०	४ ०	४ ३०	५ ०	५ ३०	६ ०	६ ३०	७ ०	७ ३०
ग्रह	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ६	नु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३
होरा	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का.	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३
सप्त.	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	४ बु १७/८ ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
नव.	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	३ शु २० ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	६ मं ४० ८	गु ९
द्वाद.	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
त्रिंशां.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
षष्ट्यं.	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५

मिथुनराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

८ ०	८ ३०	९ ०	९ ३०	१० ०	१० ३०	११ ०	११ ३०	१२ ०	१२ ३०	१३ ०	१३ ३०	१४ ०	१४ ३०	१५ ०	अंश
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	ग्रह
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	होरा
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	द्रेष्का.
चं ४	चं ४	८ चं ३४/७ ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	१२ र ५१/२५ ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	सप्त.
गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	१३ श २० १०	श ११	श ११	श ११	नवां.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	द्वाद.
श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	त्रिंशां.
बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अंश.	१५ ३०	१६ ०	१६ ३०	१७ ०	१७ ३०	१८ ०	१८ ३०	१९ ०	१९ ३०	२० ०	२० ३०	२१ ०	२१ ३०	२२ ०	२२ ३०
ग्रह.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १
होरा.	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्रेष्का.	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९
सप्त.	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	१७ चं ८ ३४ ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	२१ र २५ ४२ ५	बु ६	बु ६
नव.	र ५	र ५	र ५	१६ र ४० ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७
द्वाद.	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९
त्रिंशां.	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३
षष्ट्यं.	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९

२३ ०	२३ ३०	२४ ०	२४ ३०	२५ ०	२५ ३०	२६ ०	२६ ३०	२७ ०	२७ ३०	२८ ०	२८ ३०	२९ ०	२९ ३०	३० ०	अंश
मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	ग्रह
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	हो.
गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	द्रे.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	२५ बु ४२ ५१ ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	३० शु ० ७	सप्त.
शु ७	२३ शु २० ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	२६ मं ४० ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	नव.
श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	द्वा.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	त्रिं.
श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पष्टचंशोपेत कर्कराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

अंश	० ३०	१ ०	१ ३०	२ ०	२ ३०	३ ०	३ ३०	४ ०	४ ३०	५ ०	५ ३०	६ ०	६ ३०	७ ०	७ ३०
ग्रह	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
होरा	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्रेष्का.	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
सप्त.	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	४ श १७ ८ १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
नवां.	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	३ चं २० ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	६ र ४० ५	बु ६
द्वाद.	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
त्रिंशां.	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
षष्ट्यं.	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६

कर्कराशिसप्तवर्गपत्रिचक्रम् ।

८ ०	८ ३०	९ ०	९ ३०	१० ०	१० ३०	११ ०	११ ३०	१२ ०	१२ ३०	११ ०	१३ ३०	१४ ०	१४ ३०	१५ ०	अंश.
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	ग्रह.
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	होरा.
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	द्रेष्का.
श ११	श ११	८ श ३४ १७ ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	१२ गु ५१ २५ १२	मं १	मं १	मं १	मं १	सप्त.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	१३ शु २० ७	मं ८	मं ८	मं ८	नवां.
शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	द्वाद.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	त्रिंशां.
शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अंश	१५ ३०	१६ ०	१६ ३०	१७ ०	१७ ३०	१८ ०	१८ ३०	१९ ०	१९ ३०	२० ०	२० ३०	२१ ०	२१ ३०	२२ ०	२२ ३०
ग्रह	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
होरा.	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का.	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२
सप्त.	मं १	मं १	मं १	मं १	१७ मं ८ ३२ १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	२१ शु २५ ४२ २	बु ३	बु ३
नवां.	मं ८	मं ८	मं ८	१६ मं ४० ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
द्वाद.	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२
त्रिंशां.	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
षष्ठ्यं.	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२

२३ ०	२३ ३०	२४ ०	२४ ३०	२५ ०	२५ ३०	२६ ०	२६ ३०	२७ ०	२७ ३०	२८ ०	२८ ३०	२९ ०	२९ ३०	३० ०	अंश
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	ग्रह
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	होरा
गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	द्रेष्का.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	२५ बु ४२ ५ ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	सप्त.
श १०	२३ श २० १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	२६ श ४० ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	नवां.
मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	श २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	द्वाद.
श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	त्रिंशां.
मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	षष्ठ्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

षष्ट्यंशोपेतसिंहराशिसप्तवर्गचक्रम् ।

अंश	० ३०	१ ०	१ ३०	२ ०	२ ३०	३ ०	३ ३०	४ ०	४ ३०	५ ०	५ ३०	६ ०	६ ३०	७ ०	७ ३०
ग्रह	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
होरा	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का.	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
सप्त.	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	४ र १७८ ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
नवां.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	३ मं २० १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु ६० २	बु ३
द्वाद.	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७
त्रिंशां.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	म १	मं १	मं १	मं १	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
षष्ट्यं.	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७

षष्ट्यंशोपेतं सिंहराशिसप्तवर्गचक्रम् ।

८ ०	८ ३०	९ ०	९ ३०	१० ०	१० ३०	११ ०	११ ३०	१२ ०	१२ ३०	१३ ०	१३ ३०	१४ ०	१४ ३०	१५ ०	अंश.
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	ग्रह.
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	होरा.
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	द्रेष्का.
बु ६	बु ६	८बु ३४ ३७६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	१२शु ५१ २५७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	सप्त.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	१३० च ४	र ५	र ५	र ५	नवां.
मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	द्वाद.
श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	त्रिंशां.
मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अंश	१५ ३०	१६ ०	१६ ३०	१७ ०	१७ ३०	१८ ०	१८ ३०	१९ ०	१९ ३०	२० ०	२० ३०	२१ ०	२१ ३०	२२ ०	२२ ३०
ग्रह	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
होरा	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्रेष्का	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १
सप्त.	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	१७ ८ ३४ मं ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	२१ २५ ४२ गु ९	श १०	श १०
नवमां.	र ५	र ५	र ५	१६ ४० र ५	बु ६	बु ३	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७
द्वाद.	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १
त्रिंशां.	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३
षष्ट्यंश	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १

२३ ०	२३ ३०	२४ ०	२४ ३०	२५ ०	२५ ३०	२६ ०	२६ ३०	२७ ०	२७ ३०	२८ ०	२८ ३०	२९ ०	२९ ३०	३० ०	अंश
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	ग्रह
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	होरा
मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	द्रेष्का.
श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	२५ ४२ ५१ श १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	सप्त.
शु ७	२३ २० शु ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	२६ ४० मं ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	नवां.
शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	द्वाद.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	त्रिंशां.
शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

षष्ट्यंशोपेतंकन्याराशिसप्तवर्गचक्रम् ।

अंश	० ३०	१ ०	१ ३०	२ ०	२ ३०	३ ०	३ ३०	४ ०	४ ३०	५ ०	५ ३०	६ ०	६ ३०	७ ०	७ ३०
ग्रह	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
होरा	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ५
द्रेष्का.	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
सप्त.	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	४ गु १७ १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १
नवां.	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	२ श २०१०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ६४० ११	गु १२
द्वाद.	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८
त्रिंशां.	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
षष्ट्यं.	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८

षष्ट्यंशोपेतं कन्याराशिसप्तवर्गचक्रम् ।

८ ०	८ ३०	९ ०	९ ३०	१० ०	१० ३०	११ ०	११ ३०	१२ ०	१२ ३०	१३ ०	१३ ३०	१४ ०	१४ ३०	१५ ०	अंश.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	ग्रह.
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	होरा.
गु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	द्रेष्का.
मं १	मं १	८मं ३४ ७ १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	१२शु ५१ २५२	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	सप्त.
गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	१३०मं १	शु २	शु २	शु २	नवां.
गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	द्वाद.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	त्रिंशां.
गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	षष्ट्यं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अंश	१५ ३०	१६ ०	१६ ३०	१७ ०	१७ ३०	१८ ०	१८ ३०	१९ ०	१९ ३०	२० ०	२० ३०	२१ ०	२१ ३०	२२ ०	२२ ३०
ग्रह	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
होरा	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का.	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २
सप्त.	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	१७ बु ८ ३४ ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	२१ चं २५ ४२ ४	र ५	र ५
नवमां.	शु २	शु २	शु २	१६ शु ४० २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्वाद.	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २
त्रिंशां.	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
षष्ट्यंश	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २

२३ ०	२३ ३०	२४ ०	२४ ३०	२५ ०	२५ ३०	२६ ०	२६ ३०	२७ ०	२७ ३०	२८ ०	२८ ३०	२९ ०	२९ ३०	३० ०	अंश
बु ६	बु ६	ब ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	ग्रह
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	होरा
शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	द्रेष्का.
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	२५ र ४२ ५ ४८	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	सप्त.
चं ४	२३ चं २० ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	२६ र ४० ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	नवमां.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	द्वा.
श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	त्रिंशां.
बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

षष्ट्यंशोपेततुलाराशिसप्तवर्गचक्रम् ।

अंश	० ३०	१ ०	१ ३०	२ ०	२ ३०	३ ०	३ ३०	४ ०	४ ३०	५ ०	५ ३०	६ ०	६ ३०	७ ०	७ ३०
ग्रह	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७
होरा	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का.	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७
सप्त.	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	४ शु १७/८ ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८
नवां.	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	२ शु २० ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ६/४० ८	गु ९
द्वाद.	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९
त्रिंशां.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
षष्ट्यं.	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९

षष्ट्यंशोपेतं तुलराशिसप्तवर्गचक्रम् ।

८ ०	८ ३०	९ ०	९ ३०	१० ०	१० ३०	११ ०	११ ३०	१२ ०	१२ ३०	१३ ०	१३ ३०	१४ ०	१४ ३०	१५ ०	अंश.
शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	ग्रह
र १	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	होरा
शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	द्रेष्का.
मं ८	मं ८	८मं २६/५७	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	१२गु ५१/२४९	श १०	श १०	श १०	श १०	सप्त.
गु १	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	१२श २० १०	श ११	श ११	श ११	नव.
श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	द्वाद.
श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	त्रिं.
न १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अंश	१५ ३०	१६ ०	१६ ३०	१७ ०	१७ ३०	१८ ०	१८ ३०	१९ ०	१९ ३०	२० ०	२० ३०	२१ ०	२१ ३०	२२ ०	२२ ३०
ग्रह	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७
होरा	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्रेष्का.	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३
सप्त.	श १०	श १०	श १०	श १०	१७ श ८ १० २५	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	२१ श २५ ४२ ११	गु १२	गु १२
नवमां.	श ११	श ११	श ११	१६ श ४० ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १
द्वाद.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३
त्रिंशां.	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३
षष्ट्यंश	मं १	शु २	र ३	चं ४	सू ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३

२३ ०	२३ ३०	२४ ०	२४ ३०	२५ ०	२५ ३०	२६ ०	२६ ३०	२७ ०	२७ ३०	२८ ०	२८ ३०	२९ ०	२९ ३०	३० ०	अंश.
शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	ग्रह
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	हो.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	द्रे.
गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	२५ गु ४२ ५१ १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	सप्त.
मं १	२३ मं २० १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	२६ शु ४० २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	नव.
बु ४	बु ४	बु ४	बु ४	बु ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	द्वा.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	त्रिं.
चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	षष्ट्यं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

षष्ट्यंशोपेतं वृश्चिकराशिसप्तवर्गचक्रम् ।

अंश	० १०	१ ०	१ ३०	२ ०	२ १०	३ ०	३ १०	४ ०	४ २०	५ ०	५ ३०	६ ०	६ ३०	७ ०	७ ३०
ग्रह	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८
होरा	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्रेष्का.	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८
सप्त.	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	४ १७ ८ शु २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३
नवां.	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	३ २० चं ४	र ५	र : ५	र ५	र ५	र ५	र ५	६ ४० र ५	बु ६
द्वाद.	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
त्रिंशां.	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
षष्ट्यं.	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	गु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०

षष्ट्यंशोपेतवृश्चिकराशिसप्तवर्गचक्रम् ।

८ ०	८ १०	९ ०	९ १०	१० ०	१० १०	११ ०	११ १०	१२ ०	१२ १०	१३ ०	१३ १०	१४ ०	१४ १०	१५ ०	अंश
मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	ग्रह
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	होरा
मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	द्रेष्का.
बु ३	बु ३	८ १४ १७ बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	१२ ५१ २५ चं ४	र ५	र ५	र ५	र ५	सप्त.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	१३ २० शु ७	मं ८	मं ८	मं ८	नवां.
श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	द्वाद.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	त्रिंशां.
श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अंश	१५ ३०	१६ ०	१६ ३०	१७ ०	१७ ३०	१८ ०	१८ ३०	१९ ०	१९ ३०	२० ०	२० ३०	२१ ०	२१ ३०	२२ ०	२२ ३०
ग्रह	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८
होरा.	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का.	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
सप्त.	र ५	र ५	र ५	र ५	१७ ८ ३४ र ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	२१ २५ ४२ बु ६	शु ७	शु ७
नवां.	मं ८	मं ८	मं ८	१६ ४० मं ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
द्वाद.	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
त्रिंशां.	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
षष्ठ्यं.	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४

अंश	२३ ०	२३ ३०	२४ ०	२४ ३०	२५ ०	२५ ३०	२६ ०	२६ ३०	२७ ०	२७ ३०	२८ ०	२८ ३०	२९ ०	२९ ३०	३० ०
ग्रह	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८
होरा	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का.	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
सप्त.	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	२५ ४२ ५१ शु ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८
नवां.	श १०	२३ २० श १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	२६ ४० श ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२
द्वाद.	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७
त्रिंशां.	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८
षष्ठ्यं.	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

षष्ट्यंशोपेतधनराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

अंश	३० ०	१ ०	१ ३०	२ ०	२ ३०	३ ०	३ ३०	४ ०	४ ३०	५ ०	५ ३०	६ ०	६ ३०	७ ०	७ ३०
ग्रह	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९
होरा	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का.	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९
सप्त.	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	४ गु १७ ८ ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
नवां.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	३ मं २० १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	६ ४० शु २	बु ३
द्वाद.	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
त्रिंशां.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
षष्ट्यं.	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११

षष्ट्यंशोपेतं धनराशिसप्तवर्गपातिचक्रम् ।

८ ०	८ ३०	९ ०	९ ३०	१० ०	१० ३०	११ ०	११ ३०	१२ ०	१२ ३०	१३ ०	१३ ३०	१४ ०	१४ ३०	१५ ०	अंश.
गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	ग्रह
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	होरा
गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	द्रेष्का
श १०	८ ३४ १५ श १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	१२ श ५१ २५ ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	सप्त.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	१३ चं २० ४	र ५	र ५	र ५	नव.
गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	द्वाद.
श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	त्रिं.
गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अंश	१५ ३०	१६ ०	१६ ३०	१७ ०	१७ ३०	१८ ०	१८ ३०	१९ ०	१९ ३०	२० ०	२० ३०	२१ ०	२१ ३०	२२ ०	२२ ३०
ग्रह	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९
होरा	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्रेष्का.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
सप्त.	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	१७ गु ८ ३४ १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	२५ मं २५ ४२ १	शु २	शु २
नवमां.	र ५	र ५	र ५	१६ र ४० ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७
द्वाद.	बु २	बु २	बु ३	बु २	बु २	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
त्रिंशां.	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	बु ३	बु २	बु ३	बु २	बु २	बु २	बु २	बु २	बु २
षष्ट्यंश	बु २	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५

२३ ०	२३ ३०	२४ ०	२४ ३०	२५ ०	२५ ३०	२६ ०	२६ ३०	२७ ०	२७ ३०	२८ ०	२८ ३०	२९ ०	२९ ३०	३० ०	अंश.
गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	ग्रह
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	हो.
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	द्रे.
शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	२५ ४२ ५१ शु २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	सप्त.
शु ७	२३ शु २० ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	२६ मं ४० ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	नव.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	द्वा.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	त्रिं.
बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	षष्ट्यं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

षष्ट्यंशोपेतं मकरराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

अंश	० ३०	१ ०	१ ३०	२ ०	२ ३०	३ ०	३ ३०	४ ०	४ ३०	५ ०	५ ३०	६ ०	६ ३०	७ ०	७ ३०
ग्रह	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
होरा	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्रेष्का.	श १०	श १८	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
सप्त.	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	४/१७ चं ८४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
नवां.	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	२/२० श १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	६/८० श ११	गु १२
द्वाद.	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२
त्रिंशां.	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
षष्ट्यं.	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२

षष्ट्यंशोपेतमकरराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

८ ०	८ ३०	९ ०	९ ३०	१० ०	१० ३०	११ ०	११ ३०	१२ ०	१२ ३०	१३ ०	१३ ३०	१४ ०	१४ ३०	१५ ०	अंश
श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	ग्रह
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	होरा
श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	द्रेष्का.
र ५	र ५	९/३४ र १७ ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	१२/२५ बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	सप्त.
गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	१३/२० मं १	शु २	शु २	शु २	नवां.
मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	द्वाद.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	त्रिंशां.
मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अंश	१५ ३०	१६ ०	१६ ३०	१७ ०	१७ ३०	१८ ०	१८ ३०	१९ ०	१९ ३०	२० ०	२० ३०	२१ ०	२१ ३०	२२ ०	२२ ३०
गृह	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
होरा	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
सप्तमां.	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७०	१७ २४ शु ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	२१ २५ मं ८	गु ९	गु ९
नवमां.	शु २	शु २	शु २	१४ ४० शु २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्वादशां	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
त्रिंशां.	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
षष्ट्यं.	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६

२३ ०	२३ ३०	२४ ०	२४ ३०	२५ ०	२५ ३०	२६ ०	२६ ३०	२७ ०	२७ ३०	२८ ०	२८ ३०	२९ ०	२९ ३०	३० ०	अंश
श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	गृह
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	होरा
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	द्रेष्का.
गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	२५ ४२ ५१ गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	सप्त.
चं ४	२३ २० चं ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	२६ ४० र ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	नवां.
शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	द्वाद
श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	त्रिंशां.
शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

षष्ट्यंशोपेतकुंभराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

अंश	० ३०	१ ०	१ ३०	२ ०	२ ३०	३ ०	३ ३०	४ ०	४ ३०	५ ०	५ ३०	६ ०	६ ३०	७ ०	७ ३०
ग्रह	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
होरा	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का.	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
सप्त.	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	४ श १७/८ ११	गु १२	•गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२
नवां.	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	२ शु २० ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ६/४० ८	गु ९
द्वाद.	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १
त्रिंशां.	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
षष्ट्यं.	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १

षष्ट्यंशोपेतं कुंभराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

८ ०	८ ३०	९ ०	९ ३०	१० ०	१० ३०	११ ०	११ ३०	१२ ०	१२ ३०	१३ ०	१३ ३०	१४ ०	१४ ३०	१५ ०	अंश.
श ११	श ११	श ११	•श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गृह
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	होरा
श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	बु २	बु ३	बु २	बु २	बु [illegible]	बु ३	बु २	बु ३	बु ३	बु २	द्रेष्का.
गु १२	गु १२	८/३४ गु १७ १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	१२मं ५१/२५ १	शु २	शु २	शु २	शु २	सप्त.
गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	१२ श २० १०	श ११	श ११	श ११	नव.
शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु २	बु २	बु २	बु २	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	द्वाद.
श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	त्रिं.
शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अंश	१५ ३०	१६ ०	१६ ३०	१७ ०	१७ ३०	१८ ०	१८ ३०	१९ ०	१९ ३०	२० ०	२० ३०	२१ ०	२१ ३०	२२ ०	२२ ३०
ग्रह	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११
होरा	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्रेष्का.	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७
सप्त.	शु २	शु २	शु २	शु २	१७ शु ८ ३४ २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	२१ बु २५ ३३ ३	चं ४	चं ४
नवमां.	श ११	श ११	श ११	१६ ४० श ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १
द्वाद.	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७
त्रिंशां.	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३
षष्ट्यंश	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७

२३ ०	२३ ३०	२४ ०	२४ ३०	२५ ०	२५ ३०	२६ ०	२६ ३०	२७ ०	२७ ३०	२८ ०	२८ ३०	२९ ०	२९ ३०	३० ०	अंश.
श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	गृह
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	हो.
शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	द्रे.
चं ४	चं ४	च ४	चं ४	चं ४	चं ४	२५ ४२ ५२ चं ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	सप्त.
मं १	२३ मं २० १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	२६ शु ४९ २	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	नव.
मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	द्वा.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	त्रिं.
मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

षष्ट्यंशोपेतं मीनराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

अंश	० ३०	१ ०	१ ३०	२ ०	२ ३०	३ ०	३ ३०	४ ०	४ ३०	५ ०	५ ३०	६ ०	६ ३०	७ ०	७ ३०
गृह	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२
होरा	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४
द्रेष्का.	गु १२	गुं १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	ग १२	गु १२	गु १२	गु १२
सप्त.	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	४ १७ बु ८ ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७
नव.	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	२ चं २० ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	६ र ४० ५	बु ६
द्वाद.	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	मं १	मं १	मं १	मं १	मं १	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २
त्रिंशां.	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	शु २	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६
षष्ट्यं.	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २

षष्ट्यंशोपेतमीनराशिसप्तवर्गपतिचक्रम् ।

८ ०	८ ३०	९ ०	९ ३०	१० ०	१० ३०	११ ०	११ ३०	१२ ०	१२ ३०	१३ ०	१३ ३०	१४ ०	१४ ३०	१५ ०	अंश
गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गृह
चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	होरा
गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	द्रेष्का.
शु ७	शु ७	८ ३४ शु १७ ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	१२ मं ५१ २५ ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	सप्त.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	१३ शु २० ७	मं ८	मं ८	मं ८	नवां.
बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	बु ३	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	द्वाद.
बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	बु ६	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	त्रिंशां.
बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	षष्ट्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अंश	१५ ३०	१६ ०	१६ ३०	१७ ०	१७ ३०	१८ ०	१८ ३०	१९ ०	१९ ३०	२० ०	२० ३०	२१ ०	२१ ३०	२२ ०	२२ ३०
गृह	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२
होरा	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५
द्रेष्का.	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	चं ४	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८
सप्तमां.	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	१७ गु ८ ३४ ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	२१ श २५ ४२ १०	श ११	श ११
नवमां.	मं ८	मं ८	मं ८	१६ मं ४० ८	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
द्वादशां.	गु ६	गु ६	गु ६	गु ६	गु ६	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	शु ७	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८
त्रिंशां.	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०
षष्ठ्य.	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८

२३ ०	२३ ३०	२४ ०	२४ ३०	२५ ०	२५ ३०	२६ ०	२६ ३०	२७ ०	२७ ३०	२८ ०	२८ ३०	२९ ०	२९ ३०	३० ०	अंश
गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गृह
र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	र ५	होरा
मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	द्रेष्का.
श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	२५ श ४२ ५१ ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	सप्त.
श ..	२३ श २० १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	२६ श ४० ११	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	गु १२	नवां.
गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	गु ९	श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	श ११	श ११	श ११	श ११	श ११	द्वाद.
श १०	श १०	श १०	श १०	श १०	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	मं ८	त्रिंशां.
गु ९	श १०	श ११	गु १२	मं १	शु २	बु ३	चं ४	र ५	बु ६	शु ७	मं ८	गु ९	श १०	श ११	षष्ठ्यं.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दशांशसारणीचक्रम् ।

०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	राशी	अं०
१	१०	३	१२	५	२	७	४	९	६	११	८	विभा.३	१
२	११	४	१	६	३	८	५	१०	७	१२	९	६	२
३	१२	५	२	७	४	९	६	११	८	१	१०	९	३
४	१	६	३	८	५	१०	७	१२	९	२	११	१२	४
५	२	७	४	९	६	११	८	१	१०	३	१२	१५	५
६	३	८	५	१०	७	१२	९	२	११	४	१	१८	६
[illegible]	४	९	६	११	८	१	१०	३	१२	५	२	२१	७
८	५	१०	७	१२	९	२	११	४	१	६	३	२४	८
९	६	११	८	१	१०	३	१२	५	२	७	४	२७	९
१०	७	१२	९	२	११	४	१	६	३	८	५	३०	१०

चरराशिमें मेष राशिको आदि ले, स्थिरमें सिंहको आदि ले, द्विस्वभावमें धन राशिको आदि ले जितनी संख्याके विभागमें हो उतनी संख्यापर्यंत गिननेसे जो राशि आवे उस राशिका स्वामी षोडशांशका स्वामी होता है ।

षोडशांशविभाग (पाये.)

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	
१ ५२ [illegible]	३ ४५ ०	५ ३७ ३०	७ ३० ०	९ २२ ३०	११ १५ ०	१३ ७ ३०	१५ ० ०	१६ १२ ३०	१८ ४५ ०	२० ३७ ३०	२२ ३० ०	२४ २२ ३०	२६ १५ ०	२८ ७ ३०	३० ० ०	अं. क. वि.

अथ दशवर्ग बनानेकी रीति कहते हैं:—

सप्तवर्गमें दशांश षोडशांश षष्ट्यंश मिलनेसे दशवर्ग होते हैं ।

अथाष्टवर्गनयनमाह ढुंढिराजः

स्वान्मंदात्कुजतो रविर्मृतितपोलाभार्थकेंद्रस्थितः शुक्रादस्तरिपुव्ययेषु च गुरोर्धर्मारिपुत्राप्तिषु ॥ चन्द्रात्प्राप्तिरिपुत्रखेषुशशिजात्पंचत्रिनंदव्ययारिप्राप्त्यभ्रगतस्तनोस्त्रिखसुखोपांत्यारिरिःफे शुभः ॥ २२ ॥

अथ अष्टवर्ग बनानेकी रीति ढुंढिराजः कहते हैं:—

प्रथम सूर्याष्टवर्ग कहते हैं—सूर्य अपने स्थानसे और भौमसे और शनिसे८।९।११।२।१।४।७।१० वें स्थानमें शुभ फल देता है और शुक्रसे ७।६।१२।, गुरुसे

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

९।८।५।११, चन्द्रसे ११।६।३।१०, बुधसे ५।३।९।१२।६।११।१०, लग्नसे ३। १०।४।११।६।१२ स्थानमें शुभ फल देता है । इन शुभफलप्रस्थानोंमें रेखा दे और शेष स्थानोंमें बिन्दु (शून्य) देनेपर सूर्यका अष्टवर्ग होता है ॥२२॥

अथ रवेरष्टवर्गांकाः ४८.							
र	चं	मं	बु	गु	शु	श	ल.
१	३	१	३	५	६	१	३
२	५	२	५	६	७	२	४
४	१०	४	६	९	१२	४	६
७	११	७	९	११		७	१०
८		८	१०			८	११
९		९	११			९	१२
१०		१०	१२			१०	
११		११				११	

अथ चन्द्रस्याष्टवर्गः

भौमाद्ग्लौर्नवधीधनोपचयगः षट्त्र्याप्तिधीस्थोऽर्कजा
ल्लग्नाच्चोपचये रवेरुपचयाष्टास्तेषु शस्तो बुधात् ।
धीरध्रेशचतुष्टयं त्रिषु गुरोः केंद्राष्टलाभव्ययो
स्वादेकोपचयास्तगस्त्रिखभवास्तांबुत्रिकोणे भृगोः॥२३॥

चन्द्राष्टवर्ग कहते हैं—चन्द्रमा भौमसे ९।५।२।३।६।१० ।११, शनिसे ६।३।११।५, लग्नसे ३।६।१०।११, सूर्यसे ३।६।१ । ८। ७, बुधसे ५।८।११।१।४।७।१०।३, गुरुसे १।४।७।१०।८ ११।१२, चन्द्रसे १।३।६।१०।११।७, भृगुसे ३।१०।११।७।८। ९।५ में स्थानमें शुभफल देता है। इन स्थानोंमें रेखा दे और शेष स्थानोंमें शून्य देनेसे चन्द्रका अष्टवर्ग होता है ॥ २३ ॥

अथ भौमस्याष्टवर्गमाह

स्वाद्भौमोऽष्टचतुष्टयायधनगो जीवात्षडायांत्यख
चन्द्रादायरिपुत्रिगो भृगुसुतादष्टांत्यलाभारिगः ।
ज्ञात्पंचायरिपुत्रिगोऽर्कतनयात्केंद्राष्टधर्मायगः
सूर्याच्चोपचयात्मजेषु तनुतस्त्र्यायारिखाद्ये शुभः ॥२४॥

अब भौमका अष्टवर्ग कहते हैंः--भौम अपने स्थानसे ८। १। ४। ७।१०।११।२, गुरुसे ६।११।१२।१०, चन्द्रसे ११।६।३,शुक्रसे ८।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

१२ । ११ । ६, बुधसे ५ । ११ । ६ । ३, शनिसे १।४।१०।८।९ । ११, सूर्यसे ३।६।१०।११।५, लग्नसे ३।११।६।३।१० स्थानमें शुभफल देता है, इन शुभ फलप्रदस्थानमें रेखा देना और शेष स्थानमें शून्य देनेसे भौमका अष्टवर्ग होताहै २४

अथ चंद्रस्याष्टवर्गांकाः ४९.								अथ भौमस्याष्टवर्गांकाः ३९							
र	चं	मं	बु	गु	शु	श	ल.	र	चं	मं	बु	गु	शु	श	ल.
३	१	२	१	१	३	३	३	३	३	१	३	६	६	१	१
६	३	३	३	४	४	५	६	५	६	२	५	१०	८	४	३
७	६	५	४	७	५	६	१०	६	११	४	६	११	११	७	६
८	७	६	५	८	७	११	११	१०		७	११	१२	१२	८	१०
१०	१०	९	६	१०	९			११		८				९	११
११	११	१०	८	११	१०					१०				१०	
		११	१०	१२	११					११				११	
			११												

अथ बुधस्याष्टवर्गमाह

शुक्रादासुतधर्मलाभमृतिगः सौम्यः कुजार्कैस्तपः-
केंद्रायाष्टधने स्वतोऽप्युपचयान्त्येकत्रिकोणे शुभः
कोणान्त्यारिभवे रवे रिपुभवाष्टान्त्ये गुरोरिन्दुतः
खायाष्टारिसुखार्थगः स्वखभवाष्टैकांबुषट्सूदयात ॥ २५ ॥

· अब बुधका अष्टवर्ग कहते हैं:--शुक्रसे बुध १ । २ । ३ । ४ । ५ । ९ । ११।८ । वें स्थानमें शुभ फल देता है और शनिसे ९ ।१।४।७। १० । ११ । ८ । २, बुधसे ३ । ६ । १० । ११ । १२ । १ ।३।५, सूर्यसे ९।५।१२।६। ११ । गुरुसे ६ । ११ । ८ । १२ ।, चंद्रसे १० । ११ । ८ । ६ । ४ । २, लग्नसे २।१०।११ । ८ । १ । ४ । ६ स्थानमें शुभफलदेता है । इन उक्त स्थानोंमें रेखा देना और शेष स्थानमें बिंदु देनेसे बुधका अष्टवर्ग होता है ॥ २५ ॥

अथ जीवस्याष्टवर्गमाह

स्वात्स्वायाष्टत्रिकेंद्रे स्वनवदशभवारातिधीस्थश्च शुक्रा-
ल्लग्नात्केन्द्रायधीषट्स्वनवसु च कुजात्स्वाष्टकेंद्राय इज्यः ।
इंदोर्यूनार्थकोणातिषु सहजनवाष्टायकेंद्रार्थगोऽर्का-
ज्ज्ञात्कोणद्व्यायखाद्याम्बुधिरिपुषु शनेरुव्यंत्यधीषट्सु शस्तः ।२६।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अब गुरुका अष्टवर्ग कहते हैंः— गुरु अपने स्थानमें २।११। ८। ३ । १ । ४ । ७। १०। वें स्थानमें, शुक्रसे २ । ९ १० । ११।६ । ५; लग्नसे १ । ४ । ७ । १० । ११ । ५ । ६ । २ । ९; भौमसे २ । ८।१।४।७। १० । ११, चन्द्रसे ७ । २ । ९ । ११; सूर्यसे ३ । ९ । ८ । ११ । १ । ४ । ७ । १० ।२, बुधसे ९ । ५ । २ । ११ । १० । १ ।४ । ६; शनिसे ३ । १२ । ५ । ६ । स्थानमें शुभ फलदेता हैं । इन स्थानोंमें रेखा देनेसे गुरुका अष्टवर्ग होता है ॥ २६ ॥

अथ बुधस्याष्टवर्गांकाः ५४.								अथ गुरोरष्टवर्गांकाः ५५.							
र	चं	मं	बु	बृ	शु	श	ल.	र	च	मं	बु	गु	शु	श	ल.
५	२	१	[illegible]	६	१	१	१	१	२	१	१	१	२	३	१
६	४	२	३	८	२	२	२	२	५	२	२	२	५	५	२
९	६	४	५	११	३	४	४	३	७	४	४	३	६	६	४
११	८	७	६	१२	४	७	६	४	९	७	५	४	९	१२	५
१२	१०	८	९		५	८	८	७	११	८	६	७	१०		६
	११	९	१०		८	९	१०	८		१०	९	८	११		७
		१०	११			१०	११	९		११	१०	१०			९
		११	१२		११	११		१०			११	११			१०
								११							११

अथ शुक्रस्याष्टवर्गमाह

खास्तान्त्याऽहितवर्जितेषु तनुतः शुक्रो विनास्तारिखं
चन्द्रात्स्वान्मदनव्ययारिरहितेष्वर्काद्व्ययाष्टाप्तिषु ।
मन्दाद्व्येकरिपुव्ययास्तरहितेष्वीज्यान्नवायाष्टधी-
खे ज्ञात्कोणभवत्रिषट्सु भवधीत्र्यन्त्यारिधर्मे कुजात् ॥ २७ ॥

अब शुक्रका अष्टवर्ग कहते हैंः—शुक्र--लग्नसे १० । ७ । १२ । ६ स्थान विना और स्थान (१ । २ । ३ । ४ । ५ । ८ । ९ । ११ ।) में शुभफल देता है और शुक्रसे ७ । ६ १० । वें स्थान विना अन्य स्थानमें (१ २ । ३ । ४ । ५ । ८ । ९ । ११ । १२ ।); चंद्रसे ७ । १२ । ६ स्थान विना अन्य स्थानमें (१ । २ । ३ । ४ । ५ । ८ । ९ । १०. । ११) सूर्यसे १२ । ८ ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

११ स्थानमें, शनिसे २ । १ । ६ । १२ । ७ वें स्थान विना शेष स्थानमें (३ । ४ । ५ । ८ । ९ । १० । ११), गुरुसे ९ । ११ । ८ । ५ । १० में, बुधसे ९ । ५ । ११ । ३ । ६, मंगलमें ११ । ५ । ३ । १२ । ६ । ९ स्थानमें शुभफल देता है । इन शुभफलद स्थानोंमें रेखा देनेसे शुक्रका अष्टवर्ग होता है ॥ २७ ॥

अथ मन्दस्याष्टवर्गमाह

स्वान्मंदस्त्रिषडायधीषु रवितोऽष्टायद्विकेन्द्रे शुभो
भौमात्खायषडन्त्यधीत्रिषु तनोः खायाम्बुषट्त्र्येकगः ।
ज्ञादायारिनवांत्यखाष्टसु भृगोरन्त्यायषट्संस्थित-
श्चन्द्रादायरिपुत्रिगः सुरगुरोरांत्यायधीशत्रुगः ॥ २८ ॥

अब शनिका अष्टवर्ग कहते हैं:--शनि अपनी राशिसे ३ । ६ ११ । ५ स्थानमें सूर्यसे ८ । ११ । २ । १ । ४ । ७ । १० में, भौमसे १० ११ । ६ । १२ । ५ । ३, लग्नसे १० । ११ । ४ । ६ । ३ १, बुधसे ११ । ६ । ९ । १२ । १० । ८; शुक्रसे १२ । ११ । ६, चन्द्रसे ११ । ६ । ३, गुरुसे १२ । ११ । ५ । ६ स्थानमें शुभफल देता है । इन स्थानोंमें रेखा देना और अन्यत्र बिंदु देनेसे शनिका अष्टवर्ग होता है ॥ २ ॥

अथ शुक्रस्याष्टवर्गांकाः ५२								अथ शनेरष्टवर्गांकाः ३९							
र	च	मं	बु	गु	शु	श	ल	र	चं	मं	बु	गु	शु	श	ल
८	१	३	३	५	१	१०	१	१	३	३	६	५	६	३	१
११	२	५	५	८	२	३	२	२	६	५	८	६	११	५	३
१२	३	६	६	९	३	४	३	४	११	६	९	११	१२	६	४
	४	९	९	१०	४	५	४	७		१०	१०	१२		११	६
	५	११	११	११	५	८	५	८		११	११				१०
	८	१२			८	९	८	१०		१२	१२				११
	९				९	११	९	११							
	१०				११		११								
	११				१२										

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शुम्भुहोराप्रकाशादिग्रन्थोंमें लग्नाष्टवर्ग भी विशेष कहा है।

अथ लग्नस्वाष्टवर्गांकाः ४९.

र	चं	मं	बु	गु	शु	श	ल
३	३	१	१	१	१	१	३
४	६	३	२	२	२	३	६
६	१०	६	४	४	३	४	१०
१०	१२	१०	६	५	४	६	११
११		११	८	६	५	१०	
१२			१०	७	८	११	
			११	९	९		
				१०	११		
				११			

स्थानानि यान्युक्तानि तेषु रेखा अन्यत्र बिंदुः ॥ २९ ॥

इति रेखाष्टकम्

प्रथम जिस ग्रहका अष्टवर्ग करना हो वह ग्रह जिस राशिमें स्थित हो उस राशिको आदि ले जन्मकुण्डली ग्रहसहित लिखना; तदनन्तर अपने अपने अष्टवर्ग जो जो स्थान शुभफलप्रद कहे हैं उन उन स्थानोंमें रेखा लिखना और अन्य स्थानोंमें बिन्दु (शून्य) लिखना। इस प्रकार सूर्यसे लग्नपर्यंत आ[illegible] ही ग्रहोंके अष्टवर्ग बनाना, फिर बारहों राशियोंकी अष्टवर्गकी रेखाका योग पृथ[illegible]क् करके अपनी अपनी रेखाका योगकुण्डलीमें लिखनेसे समुदायाष्टवर्ग होगा। त[illegible] तर इस समुदायाष्टवर्गमें मीन मेष वृषभ मिथुन राशिमें जितनी जितनी रेखा हों उन सब रेखाओंका योग करना। योग १२० एक सौ बीससे अधिक आवे तो प्रथम वयमें सौख्यार्थ विशेष प्राप्त होगा। एवं कर्क सिंह कन्या तुला राशिकी सब रेखाका योग १२० एक सौ बीससे अधिक आवे तो तरुण अवस्थामें सुख अर्थप्राप्ति आदि विशेष होगा। इसीप्रकार वृश्चिक धन मकर कुम्भ राशियोंकी सब रेखाका योग १२० एकसौ बीससे अधिक आवे तो उत्तर वयमें सुख अर्थप्राप्ति आदि शुभफल विशेष होगा और १२० एक सौ बीससे अल्परेखैक्य जिस अवस्थामें आवे उस अवस्थामें मध्यम फल होगा ऐसा जानना ॥ २९ ॥

---

१ शम्भुहोराप्रकाशे--"मीनाद्यं मिथुनांतकं प्रथमकं प्रोक्तं वयः प्राक्तनैः कर्काद्यं वणिजांतकं [illegible] संज्ञञ्च मध्यं बुधैः। कुभान्तं स्थविरांतकं च बहुभिर्यत्सत्फलैः संयुतं तत्सौख्यार्थविशेषदे [illegible] ते विशेषाच्छुभम् ॥ ११ ॥"

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

उदाहरण

सूर्य रेखाष्टककरना है--यहां सूर्य कुम्भराशिका हैं, अतएव कुम्भराशिको आदि ले जन्म कुण्डली ग्रहसहित लिखके श्लोक २२ के अनुसार शुभफलप्रद स्थानों-में रेखा, अन्यस्थानोंमें शून्य लिखा, सब रेखाका योग किया तो ४८ हुआ यह सूर्यका अष्टवर्ग हुआ । इसीप्रकार शेष ग्रहोंके अष्टवर्ग जाना ।

सूर्याष्टवर्गैक्य ४८

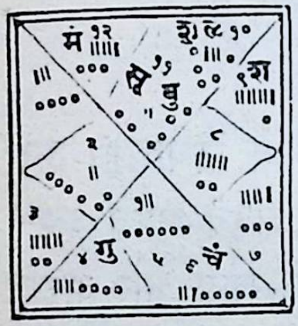

रेखाष्टकचक्रम्

१	२	३	गु ४	५	चं ६	७	८	श ९	शु.ल १०	र.बु ११	मं १२	
३	२	६	४	२	३	५	६	७	३	२	५	सू ४८
६	५	४	५	३	४	४	६	३	२	४	२	चं. ४९
४	१	७	४	२	२	३	४	६	२	१	३	मं ३९
५	२	७	४	३	३	६	४	६	६	५	३	बु. ५४
५	७	४	४	२	१	७	५	३	४	६	४	गु. ५६
६	५	२	४	४	५	३	५	४	५	५	४	शु. ५२
२	४	३	३	२	२	३	६	५	३	४	२	श. ३९
३	६	२	३	४	३	३	६	५	४	४	६	ल. ४९
३४	३२	३५	३१	२२	२७	३४	४[illegible]	३९	२९	३१	३०	योग

समुदायाष्टवर्ग–उदाहरण

जैसे मेषराशिके सूर्याष्टवर्गमें रेखा ३, चंद्राष्टवर्गमें ६, भौमाष्टवर्गमें ४; बुधाष्टवर्गमें ५, गुरुके अष्टवर्गमें ५ शुक्राष्टवर्गमें ६, शनिके अष्टवर्गमें २, लग्नाष्टवर्गमें रेखा ३ है । इन आठों वर्गोंकी मेषराशिकी रेखाका योग किया तो ३४ हुए, इसी प्रकार बारहों राशियोंके अष्टवर्गकी रेखाका योग किया, इसको समुदायाष्टवर्ग जानना । इभ समुदायाष्टवर्गमें मीनराशिमें रेखा तीस, मेषमें ३४, वृषभमें ३२, मिथुनमें ३५ रेखा हैं, इनका योग किया १३१ आये । ये १२० से अधिक हैं, अतः प्रथमवयमें सुखार्थ वृद्ध्यादि श्रेष्ठ काल होगा । एवं कर्कमें ३१, सिंहमें २२, कन्यामें २७; तुलामें ३४ रेखा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

हैं, इनका योग किया तो ११४ आये, ये १२० से अल्प हैं, इसलिये मध्यवयमें मध्यम फल होगा। इसी प्रकार वृश्चिक ३८; धन ३२, मकर २९ कुम्भ ३५ राशियोंकी रेखाका योग किया तो १४१ आये ये १२० से अधिक हैं, इसलिये अन्त्य वयमें सौख्यार्थप्राप्त्यादि श्रेष्ठ फल होगा; ऐसे ही सबमें जान लेना।

इति रेखाष्टकम्

समुदायाष्टवर्गकुंडली

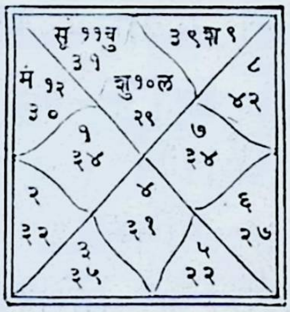

शुभाशुभफलचक्रम्.		
आद्यावस्था	मध्यावस्था	अंत्यावस्था
१३१	११४	१४१
श्रेष्ठ.	मध्यम	श्रेष्ठ.

अथ रश्मिसाधनमाह

सत्रिभं सायनार्कं सूर्यस्य व्यर्केन्दु चंद्रस्य मध्यस्पष्टयोर्योगार्द्ध चलोच्चे हीनं भौमादिकानां चेष्टाकेंद्रम् ॥ तद्रसोर्ध्वमिनभाच्छुद्धं शेषर्क्षे सैकम्. अंशाद्या द्विघ्ना चेष्टारश्मिः ॥ ३० ॥

अब रश्मिसाधन कहते हैं:-अयनांशयुक्त किये हुये स्पष्ट सूर्यमें तीन राशि युक्त करे तो सूर्यका चेष्टाकेन्द्र होता है और स्पष्टचंद्रमेंसे स्पष्ट सूर्य हीन करनेसे चंद्रका चेष्टाकेन्द्र होता है और भौमादिक (भौम, बुध, गुरु; शुक्र, शनि) मध्यम ग्रहका और स्पष्टग्रहका योग करके अर्ध (आधे) करना और अपने अपने चलोच्च (शीघ्रोच्च) में हीन करना (सोधना), सो भौमादि पंचताराग्रहोंका चेष्टा-

सोमदैवज्ञः-"मध्यमार्कसहितं चलकेन्द्रं स्यादूबुधस्य च सितस्य चलोच्चम्! मेदिनीतनयजीवशनीनां मध्यमार्क उदितं च चलोच्चम् ॥" अर्थात बुध शुक्रके मध्य शीघ्र केन्द्रमें मध्यमसूर्य को मिलानेसे बुध शुक्रका शीघ्रोच्च होता है और मंगल गुरु शनिका मध्य सूर्य शीघ्रोच्च होता है।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

केन्द्र होता है। वह चेष्टाकेन्द्र ६ राशिसे अधिक हो तो १२ बाराह राशियोंमेंसे शोधना (निकालना). शेष बचे उसकी राशिमें एक मिलाना और अंशादिकको द्विगुण करे तो चेष्टारश्मि होती है ॥ ३० ॥

अथ ग्रहणामुच्चनीचराशीनाह

सूर्यात्स्युरुच्चाः क्रिया १ गो २ मृग १० स्त्री ६ कर्का ४ ऽन्त्य १२ जूका ७ दशभि १० र्हुताशैः ३। गजाश्वि-२८ भिर्बाणकुभिः १५ शरैर्भैं २७ र्नखै-२० र्लवैरस्तगतास्तु नीचाः ॥ ३१ ॥

अब ग्रहोंकी उच्चनीच राशि कहते हैंः-मेष १ राशिके १० अंश पर्यन्त (सूर्य), वृषभ २ राशिके ३ अंशपर्यंत (चन्द्र) मकर १० राशिके २८ अंशपर्यंत (भौम); मीन १२ राशिके १५ अंशपर्यंत (बुध), कर्क ४ राशिके ५ अंशपर्यंत (भौम); मीन १२ राशिके २७ अंशपर्यंत (शुक्र) तुला ७ राशिके ५ अंशपर्यंत (शनि)। सूर्यको आदि ले ग्रह क्रमसे उच्चराशियोंके होते हैं और अपनी उच्चराशिसे सातवीं राशिमें गये हुए नीचके होते हैं ॥३१॥

उच्चनीचराशिचक्रम्.

र	चं	मं	बु	गु	शु	श		
०	१	९	५	३	११	६		उच्चराशि
१०	३	२८	१५	५	२७	२०		परमोच्चअंश.
६	७	३	११	९	५	०		नीचराशि.
१०	३	२८	१५	५	२७	२०		परमनीचअंश.

अथ उच्चरश्मिसाधनमाह

ग्रहनीचांतरं कार्यं षड्भादूनं यथा तथा।
द्विघ्नांशादिः स्वरूपं भमुच्चरश्मिरयं स्मृतः ॥ ३२ ॥

अब उच्चरश्मि करनेकी रीति कहते हैंः-जैसे छः राशिसेअल्पशेषरहतेहों वैसे ही ग्रह और नीचके अंतर करना) ग्रहमेंसे नीच हीन करनेसे ६ से अल्परहेतो ग्रहमेंसे नीच (हीन) करना और यदि नीचमेंसे ग्रहहीनकरनेसे ६ राशिसे अल्प शेष रहते हो तो नीचमेंसे ग्रहको हीन करना) शेष बचे राश्यादिककी राशिके अंकमें १ मिलाना और अंशादिकको द्विगुण करनेपर उच्चरश्मि होती है॥ ३२॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथ स्पष्टरश्मिसाधनमाह

चेष्टोच्चरश्मियोगार्द्धं स्फुरश्मिः प्रकीर्त्यंते
नखोनैक्ये दरिद्रीं स्याद्विंशोर्ध्वे सम्पदन्वितः ॥ ३३ ॥

अब स्पष्टरश्मिसाधन कहते हैं:-चेष्टारश्मि और उच्चरश्मिका योग करके अर्ध (आधा) करना, जो आवे वह स्पष्टरश्मि कहाती है)उस स्पष्टरश्मिका ऐक्य २० बीस से अल्प आवे तो दरिद्री होता है और २० वीससे अधिक आवे तो सम्पदावान् होता है ॥ ३३ ॥

इति रश्मिसाधनम्

उदाहरण

सूर्य स्पष्ट २० । १६ । ५३ । ३९ में अयनांश २२ । २९ । ० युक्त करनेसे ११।९।२२।२९ सायन सूर्य हुआ । इसकी राशिमें ३ तीन युक्त किये तो २ । ९ । २२ । ३९ ये सूर्यका चेष्टाकेन्द्र हुआ । एवं चंन्द्रस्पष्ट ।६।२९।१९।९ मेंसे स्पष्ट सूर्य १० । १६ । ५३ । ३९ हीन किया तो ७।१२।२६।१० ये चन्द्रका चेष्टाकेन्द्र हुआ । भौममध्यम ११।१२।३९।४८ भौमस्पष्ट ११।६।१४।५।४से का योग किया तो२२।१८।५४।४२ हुआ,इसको अर्ध किया तो११।९।७।२१ हुआ इसको भौमके चलोच्च (मध्यमसूर्य) १०।१५।३।२१ में से हीन किया तो शेष ११।५।३६।० भौमका चेष्टाकेंद्र हुआ । एवं बुधके मध्यमस्पष्टके योगके अर्ध १०।१२।५३।४९ को बुधके चलोच्च (बुधशीघ्रकेंद्र ११ । २३ । ३१ ९ में मध्यय सूर्य १० । १५ ।३।२१। कोमिलाया! तो १०।८।३५।३० यहबुधका शीघ्रोच्च हुआ) १० ।८ ।३४।३० मेंसे हीन किया तो ११।२५।४०।४१ बुधका चेष्टाकेंद्र हुआ, इसी प्रकार शेषग्रहोंका चेष्टाकेंद्र जानना।सूर्यके चेष्टाकेंद्र२ ९।२२।३९में १ राशि युक्तकरके अंशादिकोंको द्विगुण किये तो ३।१८।४५।१८ सूर्यकी चेष्टाराशि हुई । चंद्रका चेष्टाकेंद्र ७।१२।२६।१० छः राशिसे अधिक है, अतएव १२ बारह राशिमेंसे शोधा शेष ३।१७।३३।५० हुए, इसि राशि ४ ये १ मिलाया और अंशादिकोंको द्विगुण किये तो५।३५।७।४० चंद्रकी चेष्टारश्मि हुई । एवं भौमादिक ग्रहोंकी चेष्टारश्मि समझ लेना ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथ चेष्टारश्मिचक्रम् ।

सू.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	
		११	१०	३	१०	८	
		१२	१५	२	१५	२३	मध्यम
		३९	३	४०	३	४४	ग्रहाः
		४८	२१	१	२१	४६	
		११	१०	३	९	८	
		६	१०	०	१२	२४	स्पष्ट
		१४	४४	४३	२६	४८	ग्रह.
		५४	१८	१	८	२३	
		२२	२०	६	१९	१७	मध्य
		१८	२५	३	१७	१८	स्पष्ट
		५४	४७	२३	२९	३३	योग.
		४२	३९	२	२९	९	
		११	१०	३	९	८	मध्य
		९	१२	५	२८	२४	स्पष्ट
		२७	५३	४१	४४	१६	योगार्ध.
		२१	४९	३१	४४	३४	
		१०	१०	१०	७	१०	
		१५	८	१५	२१	१५	चलोच्च.
		३	२४	३	६	३	
		२१	३०	२१	२	२१	
२	७	११	११	७	९	१	
९	१२	५	२५	१३	२२	२०	चेष्टा
२२	२६	३६	४०	२१	२१	४६	केन्द्र.
३९	१०	०	४१	५०	१८	४७	
३	५	१	१	५	३	२	
१८	३५	४८	८	३३	१५	४१	चेष्टा
४५	७	४८	३८	१६	१७	३३	रश्मि.
१८	४०	०	३८	२०	२४	३४	

उच्चरश्मिसाधन उदाहरण

सूर्य १० । १६ । ५३ । ३९ सूर्य की नीचराशि ६ । १० । ० । ० सूर्यमेंसे नीचेको हीन करनेसे ६ छः राशिसे अल्प शेष बचता है, इस वास्ते सूर्यमेंसे नीचको हीन किया ४ । ६ । ५३ ३९ इसकी राशि ४ में एक मिलाया और अंशादिकोंको दोगुण किये तो ५।१३।४७।१८ सूर्यकी उच्च रश्मि हुई । इसी प्रकार शेषग्रहोंकी उच्च रश्मि जाननी चाहिये ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

उच्चरश्मिचक्रम्।

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	ऐ.
५	२	५	२	६	४	४	
१३	७	४३	८	५१	३०	५०	
५७	२०	३०	३१	२६	५२	२३	
१८	२२	१२	२४	२	१६	१४	

स्पष्टरश्मि–उदाहरण

सूर्यकी चेष्टारश्मि ३ । १८ । ४५।
१८, सूर्यकी उच्चरश्मि ५ ।१३।४७
१८, सूर्यकी उच्चरश्मि ५। १३। ३२।
३६ हुए. इसको आधा किया तो ३।१६।
१६ । १८ आये। यह सूर्यकी स्पष्टरश्मि हुये । इसीप्रकार शेष ग्रहोंकी स्पष्ट रश्मि जानना । स्पष्टरश्मिका योग २० से अधिक है इस कारण सम्पदावान् होगा ऐसा फल समझना। ॥ इति रश्मिसाधनम् ॥

अथ स्पष्टरश्मिचक्रम् ।

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	ऐं.
४	३	३	१	६	३	३	२७
१६	५१	४६	३८	१२	५३	४५	२३
१९	१४	९	३५	२१	४	५८	३८
१८	१	६	१	११	५०	२४	५१

अथायुर्दायानयनमाह

कलीकृत्य ग्रहं तत्र द्विशताप्तेऽर्कशेषकाः ।
समाः शेषात्तु मासाद्याद्द्वादशादिहतैः क्रमात् ॥ ३४ ॥

अब आयुर्दाय आनयनकी रीति कहते हैंः–ग्रहकी कला करके उसमें २०० दोसौका भाग देना, जो लब्ध आवे उसमें १२ बारहका भाग देया शेष बचे वह वर्ष जानना । तदनंतर कलाके दोसौका भाग देनेसे जो शेष बचे उनको क्रमसे १२ । ३० । ६० से गुणा करके २०० दोसौका भाग देनेसे जो लब्ध आवे उसे मासादिक जानना अर्थात् शेषको प्रथम १२ बारहगुणा करना, २०० का भाग देना जो लब्ध आवे उसे ही मास जानना और जो शेष बचे उनको ३० तीससे गुणा करना, २०० का देनेसे जो लब्ध आवे वही दिन होता है । फिर जो शेष बचें उनको ६० साठसे गुणा करना, २०० का भाग देने पर जो लब्ध आवे वही घटी होती हैं । फिर शेषको ६० साठसे गुणा करना और २०० का भाग देना जो लब्ध आवे उसे पल जानना चाहिये । ऐसे क्रमसे जो वर्षमासादिक

१–राशिको ३० तीसगुणी करके अंश मिलाना फिर उसको ६० गुणा करके कला मिलानेसे होती है ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

आवे वह ग्रहकी वर्ष मास दिन घटी पल विपलात्मक मध्यायु समझना ॥३४॥ इसप्रकार लग्नसहित सूर्यादिग्रहोंकी मध्यायुसाधन करके स्पष्टायुसाधनके संस्कार आगे कहते हैं—

स्थिरारिभे हरेत्र्यंशं वक्रचारं विना ग्रहः ।
शुक्रार्कजान्यस्त्वस्तस्य ह्यर्द्धं नीचर्क्षगे दलम् ॥ ३५ ॥

वक्रगति ग्रहके विना जो ग्रह स्थिरमैत्रीमें (नैसर्ग मैत्रीमें) शत्रु राशिका हो उस ग्रहकी आयी हुई वर्षादि आयुमेंसे तृतीयांश (अपना तीसरा हिस्सा) हीन करना और शुक्र शनिके विना अन्य (दूसरा) ग्रह अस्तका हो तो उसकी आयुको आधा करना, नीच राशिका ग्रह हो तो उसकी आयी हुई आयुका दल (अर्द्ध) करना ॥ ३५ ॥

वक्रोच्चगे तत्त्रिगुणं द्विनिघ्नं वर्गोत्तमस्वांशकभत्रिभागे ।
द्वित्रिघ्नतायां त्रिगुणं सकृद्वै द्वित्र्यंशकोने द्विलवोनमायुः ॥३६॥

वक्रगति ग्रह हो तो उच्चराशिका हो तो उस ग्रहकी वर्षादि आयुको त्रिगुण (३ तीनगुणी) करना और वर्गोत्तमी[1] हो वा स्वनवांशका हो वा स्वराशिका हो वा द्रेष्काणका ग्रह हो तो आयी हुई वर्षादि आयुको द्विगुण (दोगुणी) करना और यदि जिस ग्रहकी वर्षादि आयुको द्विगुण करनेका और त्रिगुण करनेका दोनों योग आवे तो उस ग्रहकी आयुको पृथक् पृथक् २ दोगुणी और ३ तीनगुणी नहीं करना केवल १ एक ही बार त्रिगुण (तीनगुणी) करना ! एवं ग्रहकी वर्षादि आयुमेंसे द्वितीयांश और तृतीयांश दोनों घटानेके योग आवें तो वर्षादिक आयुमेंसे केवल एक ही बार द्वितीयांश (अपना अर्धभाग) हीन करना ॥ ३६ ॥

वामं व्ययात् सर्वदलत्रिपादं पंचाङ्गभागानशुभा हरन्ति ।
संतोऽर्द्धमर्द्धं सबलम्बहूनामेकर्क्षगानामिति सत्यवाक्यम् ॥३७॥

लग्नसे बारहवें १२ स्थानको आदि ले सप्तम स्थानपर्यंन उलटे

१ आगे श्लोक ३९ में है कि--जिस राशिका ग्रह हो उसी राशिके नवांशमें आवे तो उसे वर्गोत्तमी जानना।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

(१२।११।१०।९।८।७) स्थानोंमें अशुभ (पाप) ग्रह स्थित हो तो यथाक्रम आयी हुई आयुर्दायमेंसे १२ सर्व (पूरी आयु) ११ आधी १० तृतीययांश ९ चतुर्थांश ८ पंचमांश ७ षष्ठांश हीन करना। अर्थात् लग्नसे बारहवें स्थानमें जो अशुभ (पाप) ग्रह स्थित हो उसकी जो वर्षादिक आयु आयी है वह सर्व हीन करना (उस ग्रहकी आयु ०।०शून्य शून्य लिखना) और ११ एकादश स्थानमें जो पापग्रह स्थित हो उसकी आयु जो वर्षादिक आयी है उसको आधी करना एवं दशम १० स्थानमें जो पापग्रह स्थित हो उस ग्रहकी वर्षादि आयुमेंसे तृतीयांश (अपना तीसरा भाग) हीन करना और ९ नवम स्थानमें पापग्रह स्थित हो तो उसकी वर्षादि आयुमेंसे चतुर्थांश (अपनी वर्षादि आयुको चारका भाग देके जो आवे वह) हीन करना, एवं ८ अष्टम स्थानमें जो पापग्रह स्थित हो उस ग्रहकी वर्षादि आयुमेंसे पंचमांश (अपनी वर्षादि आयुके पांचका भाग देनेसे आया हुआ जो पांचवा हिस्सा वह) हीन करना। इसी प्रकार ७ सप्तम स्थानमें जो पापग्रह स्थित हो उसकी आयुमेंसे षष्ठांश (अपना छठा हिस्सा) हीन करना और इन व्ययादि १२ । ११ । १० । ९ । ८ । ९ स्थानोंमें शुभ ग्रह स्थित हो तो जो जो भाग अशुभ ग्रहकी आयुमेंसे हीन करनेको कहा है उसका आधा आधा भाग हीन करना अर्थात् बारहवें स्थानमें शुभ ग्रह स्थित हो तो उसकी वर्षादि आयुको आधी करना और ११ ग्यारहवें स्थानमें स्थित हो तो उसकी वर्षादि आयुमेंसे चतुर्थांश (चौथा हिस्सा) हीन करना। एवं १० दशम स्थानमें स्थित हो तो उसकी आयुमेंसे षष्ठांश (छठा हिस्सा) हीन करना और ९ नवम स्थानमें स्थित हो तो उसकी आयुमेंसे अष्टमांश (आठवां हिस्सा) हीन करना। इसीप्रकार ९ अष्टम स्थानमें जो शुक्र ग्रह स्थित हो उसकी वर्षादि आयुमेंसे दशम भाग (वर्षादि आयुके १० दशका भाग देके जो दशांश आवे वह) हीन करना। एवं सप्तम स्थानमें जो स्थित हो उसकी वर्षादि आयुमेंसे द्वादशांस (अपना बारहवां हिस्सा) हीन करना और इन्हीं व्ययादिक उक्त स्थानोंमें यदि एक राशिमें दो ग्रह स्थित हों वा बहुत ग्रह स्थित हों तो उनमेंसे जो ग्रह अधिक बलवान् हो उसी एक ग्रहकी वर्षादि आयुमेंसे जिस स्थानमें स्थितका जो भाग हीन करनेको पूर्व कहा है वह हीन करना. शेष ग्रहोंकी आयुमेंसे उसस स्थानका भाग हीन नहीं करना, ऐसा सत्याचार्यका वचन है ॥ ३७ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

लग्ने बलाढ्ये सहितं च वर्षैस्तुल्यैर्विलग्नस्य गृहैर्विधेयम् ।
भागादिना भास्करसंगुणेन युक्तं दिनाद्यं भवति स्फुटं तत् ॥ ३८॥

लग्न बलवान् हो तो लग्नकी वर्षादि मध्यायुके वर्षके अंकमें लग्नकी राशिकी संख्याके समान (लग्न ० राशिका हो तो ० शून्य, ९ राशिका हो तो ९ नव ऐसे जिल राशिका हो उतने ही) वर्ष युक्त करना और लग्नके अंशादिक (अंश कला विकला) को १२ बारहसे गुणा करके उसी वर्षादि मध्यायुके दिनादिकमें युक्त करना, वह लग्नकी स्पष्टायु होगी और लग्न बलवान् नहीं हो तौ जो मध्यायु आवे वही स्पष्टायु समझना ॥ ३८ ॥

चरभवनेष्वाद्येशाः स्थिरेषु मध्या द्विस्वभावेष्वंत्या वर्गोत्तमाः ॥३९॥

अब वर्गोत्तमराशि कहते हैं:—चर (१।४।७।१०) राशियोंमें आद्य (प्रथम ३। २९) नवांशके अंश स्थिर (२।५।८।११।) राशियोंमें मध्य (पांचवां १६। ४०) नवांशके अंश द्विस्वभाव (३ । ६ । ९ । १२ ।) राशियोंमें अंत्य (नववां) ३० । ० नवमांशके अश वर्गोत्तमभांश होते हैं, अर्थात् चरराशिका ग्रह प्रथम नवांशमें हो तो वर्गोत्तमी होता है । एवं स्थिर राशिका ग्रह पांचवें नवांश १६।४० में हो तो वर्गोत्तममांशमें होता है और १ द्विस्वभाव राशिका ग्रह अंत्य नवांशमें (२६ । ४० के उपरांत ३०।९ पर्यंत नवम नवांशमें हो तो वह वर्गोत्तमांशमें होता है ॥ ३९ ॥

स्वक्षकेंद्रोत्तमांशस्थाः स्वांशमित्रांशकान्विताः ।
परिपूर्णबलैर्युक्ताः स्वोच्चमूलत्रिकोणगाः ॥ ४० ॥

अब ग्रहोंका बल कहते हैं:--स्वराशिमें स्थित केन्द्र (१ । ४ । ७। १०) स्थानमें स्थित, शुभग्रहोंके नवांशमें स्थित, स्वनवांशमें स्थित मित्रनवांशयुक्त और अपनी उच्चराशि (श्लोक ३१ में कही है) स्थित और मूलत्रिकोणराशि-में स्थित ग्रह परिपूर्ण बलवान् होता है ॥ ४० ॥

१--आगे श्लोक ४१ में कहा है।

२--सारावल्याम्-"विंशतिरंशाः सिंहे त्रिकोणामपरे स्वभवनमर्कस्य । उच्चं भागत्रितयं वृष इन्दोस्यात्त्रिकोणावपरेंऽशाः ॥ १ ॥ द्वादशभागा मेषे त्रिकोणामपरे स्वभ तु भौमस्य । उच्चमथो कन्यायां बुधस्य तुंगांशकैः सदा चिन्त्यम् ॥ २ ॥ परतस्त्रिकोणजातं पञ्चभिरंशैः स्वराशिजं परतः ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुता होरा बलोत्कटा भवति ॥ ४१ ॥

अब लग्नका बल कहते हैं—लग्न अपने स्वामीसे अथवा बुध गुरुसे युक्त हों वा दृष्ट हो तो बलवान् होता है ॥ ४१ ॥ लोमशोक्त सप्तवर्गबलसारणी चक्र समाप्तिमें दिया है उससे भी ग्रहोंका सप्तवर्ग बल जानना ॥ इत्यायुर्दायः ॥

उदाहरण

सूर्य १० । १६ । ५३ । ३२ की कला १९०१३ । ३२ में २०० दो सौका भाग दिया लब्ध ९५ आये, इनमें १२ बारहका भाग दिया शेष ११ रहे ये वर्ष हुए कालके । २०० का भाग देनेसे शेष १३ । ३२ बचे इनको १२ बारह गुणे किये १६३।४८ हुए इनमें २०० का भाग दिया लब्धशून्य मास आये । शेष १६३ । ४८ को तीस गुणे किये ३९११४ । ० फिर २०० का भाग दिया लब्ध २४ दिन आये शेष । ११४ । ० बचे इनको ६० साठ गुणे किये ५८४० । हुए इनमें २०० का भाग दिया लब्ध ३४ घडीआयी,

र	चं	मं	बु	गु	शु	श	
४	वृ १	मे ०	क. ५	ध. ८	तु ६	कुं १०	राशयः
मू २० स्व १०	उ ३ मू २७	मू. १२ स्व १८	उ. १५ मू. ५ स्व १०	मू १० स्व २०	मू १५ स्व १५	मू २० स्व १०	अंशाः

दशभिर्भागैर्जीवस्य त्रिकोणे धनुषि तत्परं स्वगृहम् ॥ ३ ॥ शुक्रस्य च तिथयोंऽशास्त्रिकोणमपरं स्वभं तुलायां तु । कुम्भे त्रिकोणं स्वगृहे रविजस्य रवेर्यथा सिंहे ॥ ४ ॥" अर्थात् सूर्यसिंहराशिके २० बीस अंशपर्यंत मूलत्रिकोणका २० अंशके उपरांत शेष १० अंशमें स्वगृही होता है । चन्द्र वृषभके तीन अंश पर्यंत उच्चका ३ तीन अंशके अनन्तर शेष अंशमें स्वराशिका होता है, बुध कन्याराशिके १५ पंद्रह अंशपर्यंत उच्चका १५ पंद्रह अंशके अनन्तर ५ अंशपर्यंत मूलत्रिकोणका और ५ पांच अंशकेअनन्तर शेषअंशमें (२० अंशकेअनन्तर) स्वराशिका होता है, गुरुधनराशिके १० अंशपर्यंत मूलत्रिकोणका १० दश अंशके अनन्तर शेष अंशमें स्वराशिका होता हैं एवं शुक्र तुला राशिके १५ अंशपर्यंत मूलत्रिकोणका १५ पंद्रह अंशके अनन्तर शेष अंशमें स्वराशिकाहोता हैं; शनि कुम्भराशिके २० बील अंशपर्यंत मूलत्रिकोणाराशिका उ० अंशके अनन्तर शेष १० अंशमें स्वराशिका जानना । इति ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शेष ४० । ० बचे इनको फिर ६० गुण किये २४०० । ० हुए, इनमें २०० का भाग दिया लब्ध १२ पल आये । ऐसे क्रमसे ११ । ० । २४ । ३४ १२ वर्षादि सूर्यकी मध्यायु आयी । इसी प्रकार शेष चंद्रादि ग्रहकी और लग्नकी वर्षादि आयु जानना । अब इसमें श्लोक ३५ के अनुसार सूर्य स्थिर मैत्रीकेशत्रुकी राशिका है इस कारण सूर्यकी वर्षादि ११ । ० । २४ । ३४ । १२ आयु

मध्यायुचक्रम् ।

र	चं	मं	बु	गु	शु	श	ल	
११ ० २४ ३४ १२	५ ९ १७ ४० १२	१० १० १४ ५९ १२	९ २ १९ ४४ २४	३ २ १७ २५ ४८	० ८ २३ २ २४	७ ५ ९ ५ २४	४ ० १५ २७ ०	म- ध्या- यु
शत्रु रा.३ भा.	०	०	अस्त- अर्ध	०	०	०	०	संस्का र श्लो ३५
०	वर्गोत्त	०	स्वद्रे- ष्काण	वक्र उच्च वर्गोत्त	स्व-द्रे ष्काण	०	०	श्लो ३५
	२ गु		२ गु	३ गु ३ गु २ गु	२ गु			
०	नवमे ४ चतु	०	०	सप्तमे ६ षष्टां श	०	बारमे सर्वही	०	श्लो. ३७
७ ४ १६ २२ ४८	१० १ २३ २५ २१	१० १० १४ ४९ १२	९ २ १९ ४४ २४	८ १० २ ५५ ५७	१ ५ १६ ४ ४८	० ० ० ० ०	१३ ९ २७ १० ०	स्प ष्टा- यु.

मेंसे अपना तृतीयांश (तीन-का भाग देके) ३ । ८ । ८ । ११ । १४ । घटाया ७ ४ १६ । २२ । ४८ सूर्यकी स्पष्टायु हुई । चंद्रमावर्गोत्तमी है इसकारण श्लोक ३६ के अनुसार इसकी आयु ५ ९ । १७ । ४० । १२ को द्विगुण की ११ । ७ ५ । २० । २४ हुए इनमेंसे श्लोक ३७ के अनुसार चंद्र ९ नवम स्थानमें स्थित है इसलिये ४ चतुर्थांश हीन करना ग्रह है इस कारण वर्षादि आयुके आठका भाग देके १ । ५ । ११ ५५ । ३ आये हुए अष्टमांशकी हीन किया १० । १ । २३ । २५ । २१ । ये वर्षादि चंद्रकी स्पष्टायु । भौमके श्लोक ३५ । ३६ । ३७ के अनुसार कोई संस्कारका योग नहीं है इस कारण जो मध्यायु १० । १० । १४ । ४९ । १२ रहै यही स्पष्टायु जानना । बुध अस्तका है इसलिये बुधकी आयु ९ । २ । १९ । ४४ । २४ को आधी करके श्लोक ३६ के अनुसार ये स्वद्रेष्काणका है इसवास्ते दोगुणीकी ९ । २ । १९ । ४४ । २४ बुधकी स्पष्टायु आयी ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

एवं गुरु वक्रगति है इसकी आयुको श्लोक ३६ के अनुसार ३ तीनगुणी करनेका और उच्चराशिका है इस कारण फिर ३ तीनगुणी करनेका और यही गुरु वर्गोत्तमांशका है इसलिये फिर २ गुणी करनेका योग ३ तीन प्राप्त हुए हैं, अतएव "द्वित्रिघ्नतायां त्रिगुणं सकृद्वै" इसके अनुसार गुरुकी वर्षादि आयु ३।२।१७।२६।४८। को एक हीं बार ३ गुणी की ३।२२।१७।२४ हुई परन्तु गुरु शुभग्रह है और ७ सप्तम स्थानमें स्थित है इस कारण इसमेंसे अपना बारहवां हिस्सा ०।११।२१।२७ हीन किया ८।१०।२।५५।६७ ये गुरुकी स्पष्टायु हुई और शुक्र स्वद्रेष्काणका है इसलिये शुक्रकी आयु० ८।२३।२।३४। को श्लोक ३६ के अनुसार द्विगुण करनेसे १।५ १३।३।४८ आये ये शुक्रकी स्पष्टायु हुई। एवं शनि बारहवें स्थानमें स्थित है और यह अशुभ ग्रह है इसलिये इसकी आयु ५।९।५।२४। मेंसे सर्व (पूरी) आयु हीन की शेष ०।०।०।०।० यह शनिकी स्पष्टायु हुई। वा लग्न बलवान् है इसलिये लग्नकी वर्षादि आयु ४।०।१५।२७ ० के वर्षके ४ अंकमें लग्नकी राशिके समान वर्ष ९ युक्त किये १३ वर्ष हुए, शेषमासादिक०।१५।२७। [illegible] में लग्नक [illegible] क २३।२८।३५। को बारह गुणा करके आये हुए मासाद [illegible] ११।४३।० युक्त किये १३।९।२७।१०।० ये वर्षादिक लग्नकी स्पष्टायु हुई ॥ इत्यायुर्दायः ॥ स्पष्टायुयोग ६१।९।०।३२।३० ॥

अथ स्पष्टांशायुचक्रम्।

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	ल.	ए.
७	१०	१०	९	८	१	०	१३	६१
४	१	१०	२	१०	५	०	९	९
१६	२३	१४	१९	२	१६	०	२७	०
२२	२५	४९	४४	५५	४	०	१०	३२
४८	२१	१२	२४	५७	४८	०	०	३०

दशासाधनमाह

दत्रादौ विंशोत्तरी दशा

रवेः षडिन्दोर्दश १० सप्त ७ भूभुवो
गजेंदवो-१८ गोर्धिषणस्य षोडश १६ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शनेर्नवाब्जा १९ नगभूमिता १७ विदो
नगा ७ स्तु केतोरनलान्नखाः २० कवेः ॥ ४२ ॥

अब दशासाधन कहते हैं, जिसमें प्रथम विंशोत्तरी कहते हैंः—कृत्तिका नक्षत्रको आदि ले क्रमसे प्रथम सूर्यकी ६ छह वर्षकी दशा फिर चंद्रकी १० वर्षकी मङ्गलकी ७ वर्षकी, राहुकी १८ वर्षकी, गुरुकी १६ वर्षकी, शनिकी १९ वर्षकी, बुधकी १७ वर्षकी, केतुकी ७ वर्षकी शुक्रकी २० वर्षकी दशा जानना ॥ ४२ ॥

विंशोत्तरीदशाचक्रम् ।								
सू ५	चं १०	मं. ७	रा. १८	गु. १६	श. १९	बु. १७	के ७	शु. २०
कृ उत्तर उ	रो ह श्र	मृ चि ध	आ स्वा श	पुन वि र	पुष्य अ नु	आ ज्ये र	म मू. अ	पू पू भ.

अष्टोत्तरीदशा

रवेः ६ षडिंदोस्तिथयो १५ऽष्टभूसुवो
नगेंदवो १७ ज्ञस्य शनेर्दिशो १० गुरोः ।
नवेन्दवो १९ ऽगो रवयः १२ समासिते
धराश्विनो २१ वेदहुताशभे शिवात् ॥ ४३ ॥

अष्टोत्तरीदशाके वर्षादि मान कहते हैंः— आर्द्रा नक्षत्रको आदि ले क्रमसे प्रथम चार नक्षत्र (आ० पु० पु० आ०)की, सूर्यकी ६ वर्षकी दशा, फिर तीन नक्षत्र (म. पू. उ.) की चन्द्रकी १५ वर्षकी, फिर चार नक्षत्र (ह. चि. स्वा. वि. (की भौमकी ८ वर्षकी, फिर तीन नक्षत्र (अ, ज्ये. मू.) बुधकी १७ वर्षकी, फिर चार नक्षत्र (पू. उ. ऽभि श्र.) की शनिकी १० वर्षकी, फिर तीन नक्षत्र (ध. श. पू.) की गुरुकी १९ वर्षकी, तदनंतर चार नक्षत्र (उ. रे. अ. भ.) की राहुकी १२ वर्षकी, तदनंतर तीन नक्षत्र (कृ रो मृ.) की शुक्रकी २१ वर्षकी अष्टोत्तरी दशा जाना ॥ ४३ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अष्टोत्तरीदशा.

र.	चं.	मं	बु.	श.	गु.	रा.	शु.
६	१५	८	१७	१०	१९	१२	२१
आ. पु. पु. आ.	।।. पू. उ.	ह. चि. स्वा. वि.	अ. ज्ये. मू.	पू. उ. ऽभि. श्र.	ध. श. पू.	उ. रे. अ. भ.	कृ. रो. मृ.

अथ योगिनी दशा

जनुर्भे त्रियुक्तेऽष्टतष्टे दशा मंगला पिंगला धान्यका भ्रामरी च ततोभद्रिकोल्का च सिद्धा क्रमात्संकटासन्निषिद्धाः समैकैकवृद्धाः ४४।

अब योगिनी दशा कहते हैं—जन्म नक्षत्रकी संख्यामें तीन मिलाना आठका भाग देना, एकको आदि ले जो शेष बचे सो क्रमसे १ मंगल २ पिंगला ३ धान्या ४ भ्रामरी ५ भद्रिका ६ उल्का ७ सिद्धा ८ संकटा दशा एक एकवर्ष बढ़ती हुई एकश्रेष्ठ एकनेष्ट इस क्रमसे जानना। अर्थात् मंगला एक १ वर्षकी, पिंगला २ वर्षकी नेष्ट, धान्या २ वर्षकी श्रेष्ठ, भ्रामरी ४ वर्षकी नेष्ट भद्रिका ५ वर्षकी श्रेष्ठ, उल्का ६ वर्षकी नेष्ट, सिद्धा ७ वर्षकी श्रेष्ठ संकटा ८ वर्षकी नेष्टकी जानना॥ ४४॥

योगिनीदशा.

मं.	पिं.	धा.	भ्रा.	भ.	उ.	सि.	सं.
चं.	र.	गु.	मं.	बु.	श.	शु.	रा.
१	२	३	४	५	६	७	८
आ. चि. श्र.	पु. स्वा. ध.	पु. वि. श.	अ. ऽनु. पू.भा.	भ. म. ज्ये. उ.भा.	कृ. पू. मू. रे.	रो. उ. पू.षा.	मृ. ह. उ.षा

शुक्लेगेऽर्कस्य होरायां दिवा विंशोत्तरी दशा।
कृष्णे चन्द्रस्य होरायां रात्रावष्टोत्तरी मता॥ ४५॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अन्यथा योगिनी कार्या सदा कार्या महादशा

अब दशाके योग कहते हैं—शुक्लपक्षका जन्म हो और लग्नमें सूर्यकी हौरा दिनमें जन्म हो तो विंशोत्तरी दशा करना, एवं कृष्णपक्षमें जन्म और लग्नमें चंद्रकी हौरा हो रात्रिसमयमें जन्म हुआ हो तो अष्टोतरी दशा करना ॥ ४५ ॥ इन दोनों योगोंका संभव नहीं हो तो योगिनी दशा करना और महादशा सदा (सर्वदा) करना ॥

अथ दशाभुक्तभोग्यानयनमाह

चन्द्रस्य लिप्ताः खाभ्रेभै ८०० र्लब्धाः स्युर्गततारकाः ॥ ४६ ॥
शेषा हताः स्वपाकाब्दैर्हारेणाप्ताः समादिकाः ।
गता दशा सा पाकाब्दे ऊनिता भोग्यसञ्ज्ञिता ॥ ४७ ॥

अब दशाके भुक्त भोग्य लानेकी रीति कहते हैं—चंद्रमाकी कला करना आठसौका ८०० का भाग देना, जो लब्ध आवे वह गतनक्षत्र जानना। शेष रहे कला उसको अपनीदशाके वर्षसे (विंशोत्तरीके भुक्त भोग्य करना हो तो श्लोक ४२ के अनुसार कृत्तिकाको आदि ले गिननेसे जन्मनक्षत्र जिस ग्रहकी दशामें आया हो उस दशामें जन्म हुआ ऐसा जानना. जिस ग्रहकी दशामें जन्म हुआ उसके दशाके वर्ष जितने हों उतने वर्षसे और योगिनीके भुक्त भोग्य करना हो तो श्लोक ४४ के अनुसार जिस दशामें जन्म हुआ हो उसके वर्षसे अष्टोत्तरी करना हो तो श्लोक ४३ के अनुसार जिस ग्रहकी दशामें जन्म हो उसकी जितने वर्षकी दशा हो उतने वर्षसे) गुणा करना. हार ८०० का भाग देना, जो लब्ध आवे वह वर्ष जानना. शेष बचे उनको १२ बारह गुणे करना और ८०० आठसौका भाग देना लब्ध मास आवे शेषको ३० तीस गुणे करना ८०० आठ-सौका भाग देना लब्ध दिन आवे, शेषबचे उनको ६० साठगुणे करना फिर ८०० आठसौका भाग देना लब्ध आवे वहघटी जानना. शेष बचे उसको फिर ६० साठ गुणाकरना ८०० का भाग देना लब्ध आवे वह पल जानना। ऐसे आवे जो वर्षा-दिक वह गतदशा (भुक्तदशा) हो, उस भुक्तदशाको दशाके वर्षमेंसे हीन करना (सोधना) शेष बचे वह भोग्य दशा समझना ॥ ४६ ॥ ४७ ॥

१ विंशोत्तरी और योगिनीसे कुछ भिन्न रीति हैं इस कारण अष्टोत्तरीके भुक्तभोग्यलानेकीरीति अलग आगे लिखी है ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

विंशोत्तरी दशाका उदाहरण

स्पष्ट चन्द्रमा ५ । २९ । १९ । ४९ इसकी कला १०७५९ । ४९ इसमें ८०० आठसौका भाग दिया लब्ध १३ आये यह गत नक्षत्र हस्त हुआ! शेषकला ३५९ । ४९ बची इसको श्लोक ४२ के अनुसार कृत्तिकाकी आदि ले गिननेसे जन्मनक्षत्र चित्रा भौमकी दशामें आय इसलिये भौमके दशाके वर्ष ७ सातसे गुणे किये २५१८ । ४३ हुए इनमें ८०० आठसौका भाग दिया लब्ध ३ वर्ष आये शेष ११८ । ४३ बचे इतको १२ बारह गुणे किये १४२४ । ३६ हुये. इनमें ८०० आठसौका भाग दिया लब्ध एक मास आया, शेष ६२४। ३६ को ३० तीस गुणे किये १८७३८।० हुये ८०० आठसौका भाग दिया लब्ध २३ दिन आये शेष ३३९ । ० बचे इनको ६० साठगुणे किये २०२८० ! ० हुए, इनमें ८०० आठसौका भाग दिया लब्ध २५ घटीआयी । शेष २८०।० को ६० साठगुणे किये १६८०० । ० । हुये, फिर इनमें ८०० आठसौका भाग दिया लब्ध २१ पल आयी शेष० शून्य बची। इसप्रकार वर्षादि ३ । १ २३। २५ । २१ भौमकी भुक्त दशा आयी, इसको दशाके वर्ष ७ में घटायी शेष ३ । १० । ६ । ३४ । ३९ बचे यह भौमकी भोग्य दशा हुई ।

विंशोत्तरीदशायन्त्रम्.

भौ भु.	भौ भो.	रा.	गु.	श.	बु.		
७	७	१८	१६	१९	१७		
३	३	२१	३७	५६			
१	१०	१०	१०	१०			वयोग-
२३	६	६	६	६			
२५	३४	३४	३४	३४			तवर्षादि
२१	३९	३९	३९	३९			
१९२८	१९३२	१९५०	१९६६	१९८५			संवत्
१७९३	१७९७	१८१५	१८३१	१८५०			शाक.
१०	८	८	८	८			
१६	२३	२३	२३	२३			उत्तीर्णांकं.
५३	२८	२८	२८	२८			
३९	१८	१८	१८	१८			

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

योगिनी दशाका उदाहरण

जन्मनक्षत्रकी संख्या १४ में तीन मिलाये १७ हुए, आठका भाग दिया शेष १ बचा इसलिये १ पहली मंगला दशा वर्ष १ की में जन्म हुआ, इसके वर्ष १ एकसे चंद्रमाकी कला १०७५९।४९ के आठसौका भाग देनेसे शेष बचे ३५९।४९ इनकों गुणे किये ३५९।४९ हुए, इनमें ८०० आठसौका भाग दिया लब्ध ० शून्य वर्ष आया, शेष ३५९।४९ को क्रमसे १२।३०। ६०।६० गुणे करके ८०० का भाग देके विंशोत्तरीवत् मासादिक लाये यह योगिनी मंगलाकी भुक्त दशा हुई ०।५।११।५५।३ इसको मंगलाके वर्ष १ मेंसे हीन किया शेष ०।६।१८।४।५७ यह भोग्य दशा हुई।

योगिनीदशाचक्रम्.

मं.भु.	मं.भो.	पि.	धा.	भ्र.	भ.	उ.	सि.	सं.	
चं.	चं.	र	गु.	मं.	बु.	श.	शु.	रा.	
१	१	२	३	४	५	६	७	८	
० ५ ११ ५३ ३	० ६ १८ ४ ५७	२ ६ १८ ४ ५७	५ ६ १८ ४ ५७	९ ६ १८ ४ ५७	१४ ६ १८ ४ ५७	२० ६ १८ ४ ५७	२७ ६ १८ ४ ५७	३५ ६ १८ ४ ५७	वयो. गत-वर्षा.
१९२८	१९२९	१९३१	१९३४	१९३८	१९४३	१९४९	१९५६	१९६४	संवत्
१७९३	१७९४	१७९६	१७९९	१८०३	१८०८	१८१४	१८२१	१८२९	शक.
१० १६ ५३ ३९	५ ४ ५८ ३६	५ ४ ५८ ३६	५ ४ ५८ ३६	५ ४ ५८ ३६	५ ४ ५८ ३६	५ ४ ५८ ३६	५ ४ ५८ ३६	५ ४ ५८ ३६	उत्ती-र्णाब्दे.
	श्रे.	ने.	श्रे.	ने.	श्रे.	ने.	श्रे.	ने.	फलम्

अष्टोत्तरीदशा बनानेकी रीति

प्रथम चंद्रमाकी कला करना उसमें ८०० आठसौका भाग देना, जो लब्ध आवे वह गत नक्षत्र जानना, शेष कला बचे उसको श्लो० ४३ के अनुसार जिस ग्रहकी दशामें जन्म हुआ हो उस ग्रहके दशाके वर्षोंसे गुणन करके आठ-सौ ८०० का भाग देके विंशोत्तरी दशावत् वर्षादिभुक्त दशा लाना। तदनंतर उस भुक्त दशामें जिस नक्षत्रकी दशा हो उतनेका (चार नक्षत्रकी हो तो ४ चारका तीन ३ की हो ३ तीनका) भाग देके वर्षादिक ५ फल लाना,

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

जो आवे वह एक नक्षत्रकी भुक्तदशा समझना फिर जितने नक्षत्रकी दशा हो उसमेंसे जितनी संख्याके नक्षत्र गत हों उतनी संख्यासे (१एक गत हो तो १ से दो हो तो२ दोसे ३ हो तो तीनसे) जितने वर्षकी दशा हो उन वर्षोंकी गुणे करना और उसमें चार नक्षत्रकी दशा हो तो ४ का तीनकी हो ३ तीनका भाग देना जो आवे वह वर्ष मास ऊपर आयी हुई एक नक्षत्रकी भुक्तदशाके वर्षमासमें मिलाना सो स्पष्ट भुक्त दशा होवे। उस भुक्तदशाको दशाके वर्षमासमें हीन करना योग्य दशा होवे परन्तु चन्द्रमाकी कला १५२०० पंदरा हजार दोसौ अधिक हो तो चंद्रमाकी कलामेंसे १५२०० पंदरा हजार दोसौ घटा देना, शेष जो कला बचे उसमेंसे क्रमसे नीचे लिखे हुए कोष्ठकमें जो नक्षत्रोंके ध्रुवके खण्ड हैं वे शोधना (हीन करना) जितने खंड निकले उतने निकालना; जो खण्ड नहीं निकले वह अशुद्ध खण्ड समझना। शेष बचे कला उसको ३० तीसगुणी करना और अशुद्ध खण्डका भाग देके मास दिन घडी पलात्मक चार फल लाना । यदि मास १२ बारासे अधिक हो तो मासमें १२ बारहका भाग देना लब्ध आवे वह वर्ष शेष मासादि समझना । ऐसे आये हुए वर्षादिकमें जितनी संख्याके खण्ड निकले हों उतनी ही प्रत्येक संख्याके २ वर्ष६मास मिलाना (अर्थात् एक खण्ड निकला हो तो २ वर्ष ६ मास दो खण्ड निकला हो तो ५वर्ष, तीन खण्ड निकले हो तो ७ वर्ष ६ मास.) जो आवे वह शनिकी भुक्तदशा समझना. उसको अपने दशाके वर्ष १० मेंसे घटानेसे भोग्य-दशा होवेगी, यह रीति केवल चन्द्रमाकी कला १५२०० पंदरा हजार दोसौसे १७६०० सतरा हजार छः सौ पर्यंत हो वहांतक ही करना; शेषमें नहीं करना अष्टोत्तरीदशाके भुक्त भोग्य होंगे इति ।

शनिदशानक्षत्रध्रुवखंडाचक्र.

पू. षा.	उ. षा.	अभि.	श्रव.	नक्षत्र.
८०० ०	६०० ०	१५३ २०	७४६ ४०	ध्रुवखंडांका:
२ व. ६ पा.	२ व. ६ मा.	२ व. ६ मा.	२ व. ६ मा.	दशा. मा.

अष्टोत्तरीदशा-उदाहरण

स्पष्ट चन्द्रमा ५ । २९, १३ । ४९ इसकी कला १०७५९।४९ हुई उसमें ८०० आठसौका भाग दिया लब्ध १३ गत नक्षत्र आया शेष ३५९।४९ बचे इनको श्लोक ४३ के अनुसार हस्तको आदि ले चार नक्षत्रकी भौमकी दशामें जन्म नक्षत्र चित्रा मिलता है इसलिये भौमकी दशाके वर्ष ८ आठसे गुणे किये

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

२८ । ७८ । ३२ हुए । इनमें ८०० आठसौका भाग देके विंशोत्तरीदशावत् वर्षादि ३।७।५२५।२४ लाये इनमें भौमदशा ४ नक्षत्रकी है इसलिये चारका भाग दिया लब्ध वर्षादि ० । १० । २३।५१।२१ आये यह एक नक्षत्रकी भुक्त दशा हुई, तदनंतर यह चार नक्षत्रकी दशा इसमेंसे १ हस्त नक्षत्र गत है इस कारण १ एकसे दशाके वर्ष ८ को गुणे किये ८ हुई इनमें चारका भाग दिया लब्ध २ वर्ष आये ये एक नक्षत्रकी ऊपरकी आयी हुई भुक्तदशा ० । १० ।२३।५१। २१ के वर्ष ० में युक्त किया सो वर्षादिक २।१०।२३।५१।२१ भौमकी स्पष्ट भुक्त दशा हुई । इसको भौमके दशाके वर्ष ८ में घटाये शेष ५ । १ ६ । ८ । ३९ भोग्यदशा हुई ।

शनिकी दशाका कल्पित उदाहरण

शनिकी अष्टोत्तरीदशासाधन अभिजिन्नक्षत्र होनेका कारण भिन्नरीतिसे किया जाता है उसके बनानेकी युक्ति प्रथम कही ही है परन्तु बालकोंके सुबोधार्थ उसका एक कल्पित उदाहरण कहते हैं:—स्पष्ट चन्द्र ९ । १६ । ४० । ० इसकी कला १७२०० सतरह हजार दो सौ है यह कला पन्दरा हजार दो सौ १५२००।० से अधिक है इसकारण चंद्रकी कला १७२०० में से १५२०० । ० पन्दरा हजार दो सौ घटा दिये शेष २००० । ० कला बची इसमेंसे पूर्वाषाढाके ध्रुवके खंडके अंक ८०० । ० आठसौ घटायें शेष १२०० । ० बचे इसमेंसे फेर उत्त-राषाढाके खंडके अंक ६०० छसौ घटाये शेष ६०० । ० बचे। इसमेंसे फेर अभि-जित्के खंडके अंक २५३ । २० घटाये ३४६ । ४० शेष बचे । इसमेंसे ४ चतुर्थ खण्ड श्रवणके अंक ७४६ । ४० नहीं निकलते हैं. इसलिये ये अशुद्ध खंड हुआ। शेष कला ३४६ । ४० को ३० तीस गुणा करनेंसे १०४०० । ० हुए इनमें अशुद्ध खण्ड ७४६ । ४० का भाग देके मासादि चार फल लाना है परन्तु ये दोनूं भाज्य भाजक हैं कलादिक हैं इसलिये सवर्णित किये भाज्य ६८४०० भाजक ४४८०० सवर्णित हुए भाज्य ६८४०० में भाजक ४४८०० का भग देके मास दिन घटी पलात्मक चार फल आये १३ । २७ । ५१ । २५ आये—मास १३ बारासे अधिक हैं, इस कारण १३ में बारा भाग दिया लब्ध १ वर्ष शेष १ मास हुआ । ऐसे वर्षादिक १ । १ । २७ । ५१ । २५ आये, इनमें पूर्वाषाढा उत्तराषाढा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

और अभिजित इन तीन नक्षत्रोंके ध्रुवखंड कलामेंसे सुधे हैं इसलिये ७ सातवर्ष ६ छःमास मिलाये सो वर्षादि ८।७।२७।५१।२५ शनिकी भुक्तदशा आयी इसको दशाके वर्ष १० मेंसे हीन की शेष १।४।२।८।३५ वर्षादि भोग्य दशा हुई ॥ इति अष्टोत्तरीदशोदाहरणम् ॥

अष्टोत्तरीदशाचक्रम्.

मं. भु.	मं. भो.	बु.	श.	गु.	रा.		
८	८	१७	१०	१९	१२		
२ १० २३ ५१ २१	५ १ ६ ८ ३९	४२ १ ६ ८ ३९	३२ १ ६ ८ ३९	५१ १ ६ ८ ३९	६३ १ ६ ८ ३९		वयोग तवर्षादि
१९२८	१९३३	१९५०	१९६०	१९७९	१९९१		संवत्
१७९३	१७९८	१८१५	१८२५	१८४४	१८५६		शक.
१० १६ ५३ ३९	११ २३ ६ १८	११ २३ २ १८	११ २३ २ १८	११ २३ २ १८	११ २३ २ १८		उत्तीर्णार्क.

अथान्तर्दशासाधनमाह

दशा दशाहता कार्या स्वस्वमानेन भाजिता
लब्धमंतर्दशा ज्ञेया वर्षाद्याः क्रमशो बुधैः ॥ ४८ ॥

अब अन्तर्दशा बनानेकी युक्ति कहते हैं–दशाके वर्षको दशाके वर्षसे गुणन करना और अपनी अपनी दशाके मानका भाग देना लब्ध वर्षमासादिक आवे वह क्रमसे अपनी अपनी दशामें पंडित लोगोंने अन्तर्दशा जानना, अर्थात् विंशोत्तरी महादशामें जिस ग्रहमें अंतर्दशाचक्र बनाना हो उस ग्रहके दशाके वर्षको विंशोत्तरीके ९ नव ही ग्रहोंके दशाके वर्षसे क्रमसे गुणन करना और विंशोत्तरी महादशाके मानका (१२० एकसौ बीसका भाग देना । एवं अष्टोत्तरीमें जिस ग्रहमें अन्तर्दशाचक्र बनाना हो उस ग्रहके दशाके वर्षको अष्टोत्तरीके आठ ही ग्रहोंके दशाके वर्षसे क्रमसे गुणन करना और अष्टोत्तरीके मानका (१०८ एकसौ आठका) भाग

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

देना। ऐसे ही योगिनी दशामें जिस दशामें अंततर्दशाचक्र बनाना हो उस दशाके वर्षको योगिनीके आठही दशाके वर्षके क्रमसे गुणन करना और योगिनी दशाके मानका (३६ छत्तीसका) भाग देना। ऐसे जिस दशामें अंतर्दशा करना हो उसका जो मान हो उसीका भाग देके क्रमसे वर्ष मासादि लाना जो आवे वह अपनी अपनी दशामें अपनी अपनी अंतर्दशा जानना।

उदाहरण

जैसे विंशोत्तरी सूर्यमहादशामें अंतर्दशाचक्र बनाना है सूर्यमहादशाके वर्ष ६ हैं इस महादशाके वर्ष ६ को सूर्य दशाके वर्ष ६ से गुणन किये ३६ हुए, इनमें विंशोत्तरी दशाके मान १२० का भाग दिया लब्ध वर्ष शेष ३६ को १२ बारागुणे किये ४३२ हुए १२० का भाग दिया लब्ध ३ मास आये शेष७२ बचे इनको ३० गुणे किये २१६० हुए, इनमें फिर १२० का भाग दिया लब्ध १८ दिन आये शेष० बची इसको ६० गुणा करके १२० का भाग दिया लब्ध ० । ० घटी पल आये; ऐसे वर्षादिक ० । ३ । १८।०।० सूर्य महादशामें सूर्यकी अन्तर्दशा आयी। फिर सूर्य दशाके वर्ष ६ को चन्द्रमहादशाकेवर्ष १० से गुणे किये ६० हुए इनमें १२० एकसौ बीसका भाग देके वर्षादिक क्रमसे लाये ० । ६ । ० ।० ।ये सूर्य महादशामें चन्द्रकी अन्तर्दशा आयी-एवं दशाके वर्ष ६ को भौमदशाके वर्ष ७ सातसेगुणे किये० । २ हुए१२०एकसौ वीसका भाग देके वर्षादिक लाये ० । ४ । ६ । ० । ० । सूर्यमें भौमकी अंतर्दशा आयी ऐसे ही फिर सूर्य महादशाके वर्ष ६की राहु दशाके वर्ष१८अठरासे गुणन करनेसे १२८ आये इनमें दशके मान १२० का भाग दिया लब्ध ० १० । २४ । ० । ० । सूर्य दशामें राहुकी अन्तर्दशा आयी। इसी प्रकार दशाके वर्ष ६ को गुरुदशाके वर्ष१६ से गुणके ।२०का भागदेनेसे ०। ९।०।८। ०।०। वर्षादिक सूर्यमें गुरुकी तथा शनिके वर्ष १९ से दशाके वर्ष६ को गुणन करके दशाके मान १२० का भाग देनेसे वर्षादि० ११ । १२ । ० । ० शनिकी अंतरर्दशा तथा बुधके वर्ष १७ से दशाके वर्ष ६ को गुणन करके१२० का भाग देनेसे ० । १० । ६ । ० । ० सूर्यमें बुधकी अंतर्दशा तथादशाकेवर्ष ६ को केतुकी दशाकेवर्ष ७ से गुणके १२० का भाग देनेसे ० । ४ । ६ । ० । ० केतुकी ऐसे ही दशाके वर्ष ६को शुक्र महादशाके वर्ष २० से गुणन करके

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दशाके मान १२० का भाग देनेसे १ । ० । ० । ० । ० वर्षादिक सूर्यमहादशामें शुक्रकी अन्तर्दशा आयी । इसी प्रकार विंशोत्तरी चंद्रादि शेष ग्रहोंकी तथा अष्टोत्तरीयोगिनी आदि दशामें अंतर्दशा जानना ॥ इति ॥

(अथ विंशोत्तरीमध्ये अंतर्दशाचक्राणि)

सूर्यमध्येंतर्दशा.									चंद्रमध्येंतर्दशा.								
र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र
०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	१	१	१	१	०	१	०
३	६	४	१०	९	११	१०	४	०	१०	७	६	४	७	५	७	८	६
१८	०	६	२४	१८	१२	६	६	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

भौममध्येंतर्दशा.									राहुमध्येंतर्दशा.								
म	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं
०	१	०	१	०	०	१	०	०	२	२	२	२	१	३	०	१	१
४	०	११	१	११	४	२	४	७	८	४	१०	६	०	०	१०	६	०
२७	१८	६	९	२७	२७	०	६	०	२४	२४	६	१८	१८	०	२४	०	१८
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

गुरुमध्येंतर्दशा.									शनिमध्येंतर्दशा.								
गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु
२	२	२	०	२	०	१	०	२	३	२	१	३	०	१	१	२	२
१	६	३	११	८	९	४	११	४	०	८	१	२	११	७	१	१०	६
१८	१२	६	६	०	१८	०	६	२४	३	९	९	०	१२	०	९	६	१२
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

बुधमध्येंतर्दशा.									केतुमध्येंतर्दशा.								
बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु
२	०	२	०	१	०	२	२	२	०	१	०	०	०	१	०	१	०
४	११	१०	१०	५	११	६	३	८	४	२	४	७	४	०	११	१	११
२७	२७	०	६	०	२७	१८	६	९	२७	०	६	०	२७	१८	६	९	२७
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

शुक्रमध्येन्तर्दशा.								
शु	र	चं	मं	[illegible]	गु	श	बु	के
३	१	१	१	३	२	३	२	१
४	०	८	२	०	८	२	१०	२
०	०	०	०	०	०	०	०	०
०	०	०	०	०	०	०	०	०
०	०	०	०	०	०	०	०	०

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

(अष्टोत्तरीमहादशामध्येंतर्दशाचक्राणि)

सूर्यमध्येंतर्दशा.								चंद्रमध्येंतर्दशा.								
र	चं	मं	बु	श	गु	रा	शु	चं	मं	बु	श	गु	रा	शु	र	
०	०	०	०	०	१	०	१	२	१	२	१	२	१	२	०	व.
४	१०	५	११	६	०	८	२	१	१	४	४	७	८	११	१०	मा
०	०	१०	१०	२०	२०	०	०	०	१०	१०	२०	२०	०	०	०	दि.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

भौममध्येंतर्दशा.								बुधमध्येंतर्दशा.								
मं	बु	श	गु	रा	शु	र	चं	बु	श	गु	रा	शु	र	च	म	
०	१	०	१	०	१	०	१	२	१	२	१	३	०	२	१	व.
७	३	८	४	१०	६	५	१	८	६	११	१०	३	११	४	३	मा.
३	३	२६	२६	२०	२०	१०	१०	३	२६	२६	२०	२०	१०	१०	३	दि
२०	२०	४०	४०	०	०	०	०	२०	४०	४०	०	०	०	०	२०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प

शनिमध्येंतर्दशा.								गुरुमध्येंतर्दशा.								
श	गु	रा	शु	र	चं	मं	बु	गु	रा	शु	र	च	मं	बु	श	
०	१	१	१	०	१	०	१	३	२	३	१	३	१	२	१	व.
११	९	१	११	६	४	८	६	४	१	८	०	७	४	११	९	मा
३	३	१०	१०	२०	२०	२६	२६	३	१०	१०	२०	२०	२६	२६	३	दि.
२०	२०	०	०	०	०	४०	४०	२०	०	०	०	०	४०	४०	२०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

राहुमध्येंतर्दशा								शुक्रमध्येंतर्दशा.								
रा	शु	र	चं	मं	बु	श	गु	शु	र	चं	मं	बु	श	गु	रा	
१	२	०	१	०	१	१	२	४	१	२	१	३	१	३	२	व.
४	४	८	८	१०	१०	१	१	१	२	११	६	३	११	८	४	मा.
०	०	०	०	२०	२०	१०	१०	०	०	०	२०	२०	१०	१०	०	दि.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

योगिनी महादशामध्येंतर्दशाचक्राणि.

मंगळामध्येंतर्दशा.								पिंगलामध्येंतर्दशा.								
मं	पिं	धा	भ्रा	भ	उ	सि	सं	पि	धा	भ्रा	भ	उ	सि	स	मं	
०	०	१	१	१	२	२	२	१	२	२	३	४	४	५	०	मा.
१०	२०	०	१०	२०	०	१०	२०	१०	०	२०	१०	०	२०	१०	५०	दि.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	६	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

धान्यामध्येंतर्दशा.								भ्रामरीमध्येंतर्दशा.								
धा	भ्रा	भ	उ	सि	मुं	मं	पिं	भ्रा	भ	उ	सि	सं	म	पिं	धा	
३	४	५	६	७	८	१	२	५	६	८	९	१०	१	२	४	मा.
०	०	०	०	०	०	०	०	१०	२०	०	१०	२०	१०	२०	०	दि.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

भद्रिकामध्येंतर्दशा.								उल्कामध्येंतर्दशा.								
भ.	उ.	खि.	खं.	मं.	पि.	धा.	भ्रा.	उ.	खि.	सं.	मं.	पिं.	धा.	भ्रा.	भ.	
८	१०	११	१३	१	३	५	६	१२	१४	१६	२	४	६	८	१०	मा.
१०	०	२०	१०	२०	१०	०	२०	०	०	०	०	०	०	०	०	दि.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

सिद्धामध्येंतर्दशा.								संकटामध्येंतर्दशा.								
खि.	खं	मं.	पिं.	धा.	भ्रा.	भ.	उ.	सं.	मं.	पिं.	धा.	भ्रा.	भ.	उ.	खि.	
१६	१८	२	४	७	९	११	१४	२१	२	५	८	१०	१३	१६	१८	मा.
१०	२०	१०	२०	०	१०	२०	०	१०	२०	१०	०	२०	१०	०	२०	दि.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

अथांतर्दशामध्ये विदशानयनप्रकारमाह

अन्तर्दशाया दिवसाः स्वस्ववर्षः क्रमाद्धताः ।
स्वामानाब्दैर्हृताः प्राप्ता विदशा दिवसादिकाः ॥४९॥

अब विंशोत्तर्यादि दशाकी अंतर्दशामें विदशा करनेका प्रकार कहते हैं । अंतर्दशाके दिनोंको अपने २ वर्षोंसे विंशोत्तरीकी अंतर्दशाके दिनोंकी विंशोत्तरीके सूर्यादि ग्रहोंके वर्षसे अष्टोत्तरीकी अंतर्दशाके दिनोंको अष्टोत्तरीके सूर्यादिग्रहोंके वर्षसे योगिनीकी अंतर्दशाके दिनोंको योगिनीकी मंगलादिदशाके वर्षोंसे) क्रमसे गुणन करना और अपने अपने दशमानके वर्षोंका (विंशोत्तरीकी अंतरर्दशामें विदशासाधनमें विंशोत्तरीके मानके १२०एकसौ बीसका, एवं अष्टोत्तरीमें १०८ का योगिनीमें ३६ का) भाग देना, जो लब्ध आवे वह दिवसादिक (दिनादिक) विदशा जानना ॥ ४९ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

उदाहरण

जैसे विंशोत्तरी सूर्यमहादशामें सूर्यकी अन्तर्दशा मास ३ दिन १८ की है इसमें विदशा करना है इसलिये इसके दिन किये १०८ हुए इनको विंशोत्तरी दशाके सूर्यके वर्ष ६ से गुणन किये ६४८ हुए इनमें विंशोत्तरी दशके मानके वर्ष १२० एकसौ बीसका भाग दिया लब्ध ५ दिन आये शेष ४८ बचे इनको ६० साठगुणे किये २८८० हुए इनमें १२० एकसौ बीसका भाग दिया लब्ध २४ घटी आयी शेष० बची ६० साठगुणा करके १२० का भाग देनेसे १ पल आयी यह सूर्यकी अन्तर्दशामें ५ दिन २४घटीकी सूर्यकी विदशा हुई। ऐसे ही सूर्यकी अंतर्दशाके दिन १०८ को चन्द्रादिकके वर्षोंसे क्रमसे गुणन करके १२० दशामानका भाग देनेसे दिनादिक सूर्यकी अन्तर्दशामें विदशा हुई। इसी प्रकार विंशोत्तरी दशाकी शेष चन्द्रादिक ग्रहोंकी अन्तर्दशामें तथा अष्टोत्तरी योगिनीकी अन्तर्दशामें विदशामें विदशा दिनादिक जानना।

सूर्यमध्येसूर्यांतरतन्मध्येविदशा									सूर्यमध्येचंद्रातरतन्मध्येविदशा.									
र.	चं.	मं.	रा.	गु.	श.	बु.	के.	शु.	चं	मं.	रा.	गु.	श.	बु.	के.	शु.	र	
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	मा.
५	९	६	१६	१४	१७	१५	६	१८	१५	१०	२७	२४	२८	२५	१०	०	९	दि.
२४	०	१८	१२	२४	६	१८	१८	०	०	३०	०	०	३०	३०	३०	०	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सूर्यमध्ये भौमांतरं तन्मध्ये विदशा.									सूर्यमध्ये राह्वंतरं तन्मध्ये विदशा.									
मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	रा	गु	श	बु	क	शु	र	चं	मं	
०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	१	०	१	०	०	०	मा.
७	१८	१६	१९	१७	७	२१	६	१०	१८	१३	२१	१५	१८	२४	१६	२७	१८	दि.
२१	५४	४८	५७	५१	२१	०	१८	३०	३६	१२	१८	५४	५४	०	११	०	५४	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

सूर्यमध्ये गुर्वंतरं तन्मध्ये विदशा.									सूर्यमध्ये शन्यंतरं तन्मध्ये विदशा.									
गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	श	बु	के	शु	र	च	म	रा	गु	
१	१	१	०	१	०	०	०	१	१	१	०	१	०	०	०	१	१	मा.
८	१५	१०	१६	१८	१४	२४	६	१	२४	१८	१२	२७	१७	२८	१९	२१	१५	दि.
२४	३६	४८	४८	०	२४	०	४८	१२	९	[illegible]	५७	०	६	३०	५७	१८	३६	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०		०	०	०	०	०	०	०	प.

सूर्यमध्ये बुधांतरं तन्मध्ये विदशा.									सूर्यमध्ये केत्वंतरं तन्मध्ये विदशा									
बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	के	[illegible]	र	च	मं	रा	गु	श	बु	
१	०	१	०	०	०	१	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	मा.
१३	१७	२१	१९	२५	१७	१५	१०	१८	७	२१	६	१०	७	१८	१६	१९	१७	दि.
२१	५१	०	१८	३०	५१	५१	४८	२७	११	०	१८	३०	२१	५४	४८	५७	२१	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

सूर्यमध्ये भृग्वंतरं तन्मध्ये विदशा.									चंद्रमध्ये चंद्रांतरं तन्मध्ये विदशा.									
शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	
२	०	१	०	१	१	१	१	०	०	०	१	१	१	१	०	१	०	मा
०	१८	०	२१	२४	१८	२७	२१	२१	२५	१७	१५	१०	१७	१२	१७	२०	१५	दि
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३०	०	०	३०	३०	३०	०	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

चंद्रमध्ये भौमांतरं तन्मध्ये विदशा.									चंद्रमध्ये राह्वंतरं तन्मध्ये विदशा.									
मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	
०	१	०	१	०	०	१	०	०	२	२	२	२	१	३	०	१	१	मा.
१२	१	२८	३	२९	१२	५	१०	१७	२१	१२	२५	१६	१	०	२७	१५	१	दि
१५	३०	०	१५	४५	१५	०	३०	३०	०	०	३०	३०	३०	०	०	०	३०	
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	[illegible]	

चंद्रमध्ये गुर्वंतरं तन्मध्ये विदशा.									चंद्रमध्ये शन्यंतरं तन्मध्ये विदशा.									
गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	[illegible]	
२	२	२	०	२	०	१	०	२	३	२	१	३	०	१	१	२	[illegible]	
४	१६	८	२८	२०	२४	१०	२८	१२	०	२०	३	५	२८	१७	३	२५	१६	
०	०	०	०	०	०	०	०	०	१५	४५	१५	०	३०	३०	१५	३०	०	
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

चंद्रमध्ये बुधांतरं तन्मध्ये विदशा।									चंद्रमध्ये केत्वंतरं तन्मध्ये विदशा।									
बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	
२	०	२	०	१	०	२	२	२	०	१	०	०	०	१	०	१	०	मा.
१२	२९	२५	२५	१२	२२	१६	८	२०	१२	५	१०	१७	१२	१	२८	३	१९	दि.
१५	४५	०	३०	३०	४५	३०	०	४५	१५	०	३०	३०	१५	३०	०	१५	४५	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

चंद्रमध्ये शुक्रांतरं तन्मध्ये विदशा.									चंद्रमध्ये सूर्यांतरं तन्मध्ये विदशा.									
शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	
३	१	१	१	३	२	३	२	१	०	०	०	०	०	०	०	०	१	मा.
१०	०	२०	५	०	२०	५	२५	५	९	१५	१०	२७	२४	२८	२५	१०	०	दि.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३०	०	०	३०	३०	३०	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

भौममध्ये भौमांतरं तन्मध्ये विदशा।									भौममध्ये राह्वंतरं तन्मध्ये विदशा।									
मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	
०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	१	०	२	०	१	०	मा.
८	२२	१९	२३	२०	८	२४	७	१२	२६	२०	२९	२३	२२	१	१८	१	२१	दि.
३४	३	३६	१६	४९	३४	२०	२१	१५	४२	२४	५१	३३	३	०	५४	३०	३	घ.
३०	०	०	३०	३०	३०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

भौममध्ये गुर्वंतरं तन्मध्ये विदशा।									भौममध्ये शन्यंतरं तन्मध्ये विदशा।									
गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	
१	१	१	०	१	०	०	०	१	२	१	०	२	०	१	०	१	१	मा.
१४	२३	१७	१९	२६	१५	२८	१९	२०	३	२६	२३	६	१९	३	२३	२९	२३	दि.
४८	१२	३६	३६	०	४८	०	३६	२४	१०	३१	१६	३०	५७	१५	१६	५१	१२	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	३०	३०	३०	०	०	०	३०	०	०	प.

भौममध्ये बुधांतरं तन्मध्ये विदशा।									भौममध्ये केत्वंतरं तन्मध्ये विदशा।									
बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	
१	०	१	०	०	०	१	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	मा.
२०	२०	२९	१७	२९	२०	२३	१७	२६	८	२४	७	१२	८	२२	१०	२३	२०	दि.
३४	४६	३०	५१	४५	४९	३३	३६	३१	३४	३०	२१	१५	३४	३	३६	१६	४९	घ.
३०	३०	०	०	०	३०	०	०	३०	३०	०	०	०	३०	०	०	३०	३०	प.

भौममध्ये शुक्रांतर तन्मध्ये विदशा।									भौममध्ये सर्यांतर तन्मध्ये विदशा।									
शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	
२	०	१	०	२	१	२	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	मा.
१०	२१	५	२४	३	२६	६	२९	२४	६	१०	७	१८	१६	१९	१७	७	२१	दि.
०	०	०	३०	०	०	३०	३०	३०	१८	३०	२१	५४	४८	५७	५१	११	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

भौममध्ये चंद्रांतरं तन्मध्ये विदशा।

चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	
०	०	१	०	१	०	०	१	०	मा.
१७	१२	१	२८	३	२९	१२	५	१०	दि.
३०	१५	३०	०	१५	४५	१५	०	३०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

राहुमध्ये राह्वंतरं तन्मध्ये विदशा।

रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	
४	४	५	४	१	५	१	२	१	मा.
२५	९	३	१७	२६	१२	१८	२१	२६	दि.
४८	३६	५४	४२	४२	०	३६	०	४२	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

राहुमध्ये गुर्वंतरं तन्मध्ये विदशा।

गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	
३	४	४	१	४	१	२	१	४	मा.
२५	१६	२	२०	२४	१३	११	२०	९	दि.
१२	४८	२४	२४	०	१२	०	२४	३६	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

राहुमध्ये शन्यंतरं तन्मध्ये विदशा।

श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	
५	४	१	५	१	२	१	५	४	मा.
१२	२५	२९	२१	२१	२५	२९	३	१६	दि.
२७	२१	५१	०	१८	३०	५१	५४	४८	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

राहुमध्ये बुधांतरं तन्मध्ये विदशा।

बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	
४	१	५	१	२	१	४	४	४	मा.
१०	२३	३	१५	१६	२३	१७	२	२५	दि.
३	३३	०	५४	३०	३३	४२	२४	२१	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

राहुमध्ये केत्वंतरं तन्मध्ये विदशा।

के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	
०	२	०	१	०	१	१	१	१	मा.
२२	३	१८	१	२२	२६	२०	२९	२३	दि.
३	०	५४	३०	३	४२	२४	५१	३३	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

राहुमध्ये शुक्रांतरं तन्मध्ये विदशा.

शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	
६	१	३	२	५	४	५	५	२	मा.
०	२५	०	३	१२	२४	२१	३	३	दि.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	घ.
	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

राहुमध्ये सूर्यांतरं तन्मध्ये विदशा.

र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	
०	०	०	१	१	१	१	०	१	मा.
१६	२७	१८	१८	१३	२१	१५	१८	२४	दि.
१२	०	५४	३६	१२	१८	५४	५४	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

राहुमध्ये चंद्रातरं तन्मध्ये विदशा.

चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	
१	१	२	२	२	२	१	३	०	मा.
१५	१	२१	१२	२५	१६	१	०	२७	दि.
०	३०	०	०	३०	३०	३०	०	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

राहुमध्ये भौमांतरं तन्मध्ये विदशा.

मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	
०	१	१	१	१	०	२	०	१	मा.
२२	२६	२०	२९	२३	२२	३	१८	१	दि.
३	४२	२४	५१	३३	३	०	५४	३०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

गुरुमध्ये गुर्वंतरं तन्मध्ये विदशा.

गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	
३	४	३	१	४	१	२	१	३	मा.
१२	१	१८	१४	८	८	४	१४	२५	दि.
२४	३६	४८	४८	०	२४	०	४८	१२	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

गुरुमध्ये शन्यंतरं तन्मध्ये विदशा.

श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	
४	४	१	५	१	२	१	४	४	मा.
२४	९	२३	२	१५	१६	२३	१६	१	दि.
२४	१२	१२	०	३६	०	१२	४८	३६	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

गुरुमध्ये बुधांतरं तन्मध्ये विदशा.									गुरुमध्ये केत्वंतरं तन्मध्ये विदशा.									
बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	
३	१	४	१	२	१	४	३	४	०	१	०	०	०	१	१	१	१	मा.
२५	१७	१६	१०	८	१७	२	१८	९	१९	२६	१६	२८	१०	२०	१४	२३	१७	दि.
३६	३६	०	४८	०	३६	२४	४८	१२	३६	०	४८	०	३६	२४	४८	१२	३६	ए.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

गुरुमध्ये भृग्वंतरं तन्मध्ये विदशा.									गुरुमध्ये रव्यंतरं तन्मध्ये विदशा.									
शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	
५	१	२	१	४	४	५	४	१	०	०	०	१	१	१	१	०	१	म.
१०	१८	२०	२६	२४	८	२	१६	२६	१४	२४	६	१३	८	१५	१०	१६	१८	दि.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	२४	०	४८	१२	२४	३६	४८	४८	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

गुरुमध्ये चंद्रां रं तन्मध्ये विदशा									गुरुमध्ये भौमांतरं तन्मध्ये विदशा									
चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	
१	०	२	२	२	२	०	२	०	०	१	१	१	१	०	१	०	०	म.
१०	२८	१२	४	१६	८	२८	२०	१४	१९	२०	१४	२३	१७	१९	२६	१६	२८	दि.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	३६	२४	४८	१२	३६	३६	०	४८	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

गुरुमध्य राह्वंतरं तन्मध्ये विदशा									शनिमध्येशन्यंतरं तन्मध्ये विदशा									
रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	म	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	
४	३	४	२	१	४	१	२	१	५	५	१	६	१	३	०	५	४	मा
९	२५	१६	४	२०	२४	१३	१२	२०	२१	३	३	०	२४	०	३	१२	२४	दि.
३६	१२	४८	२४	२४	०	१२	०	२४	१८	२५	१०	२०	९	१५	१०	२७	२४	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	३०	३०	३०	०	०	०	३०	०	०	प.

शनिमध्ये बुधांतरं तन्मध्ये विदशा									शनिमध्य केत्वंतरं तन्मध्ये विदशा									
बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	
४	१	५	१	२	१	४	४	५	०	२	०	१	०	१	१	२	१	मा.
१७	२६	११	१८	२०	२६	२५	९	३	२३	६	१९	३	३	२९	२३	३	२६	दि.
१६	३१	३०	२७	४५	३१	२१	१२	२५	१६	३०	५७	१५	१६	५१	१२	१०	३१	घ.
३०	३०	०	०	०	३०	०	०	३०	३०	०	०	०	३०	०	०	३०	३०	प.

शनिमध्ये शुक्रांतरं तन्मध्ये विदशा.									शनिमध्ये सूर्यांतरं तन्मध्ये विदशा.									
शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	
६	१	३	१	५	५	६	५	२	०	०	०	१	१	२	१	०	१	मा.
१०	२७	५	६	२१	२	०	११	६	१७	२८	१९	२१	१५	२४	१८	१९	१७	दि.
०	०	०	३०	०	०	३०	३०	३०	६	३०	५७	१८	३६	९	२७	५७	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शनिमध्ये चंद्रांतरं तन्मध्ये विदशा.

चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र
१	१	२	२	३	२	१	३	०
१७	३	२५	१६	०	२०	३	५	२८
३०	१५	३०	०	१५	४५	१५	०	३०
०	०	०	०	०	०	०	०	०

शनिमध्ये भौमांतरं तन्मध्ये विदशा.

मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	
०	१	१	२	१	०	२	०	१	मा.
२३	२९	२३	३	२६	२३	६	१९	३	दि.
१६	५१	१२	१०	३१	१६	३०	५७	१५	घ.
३०	०	०	३०	३०	३०	०	०	०	प.

शनिमध्ये राह्वंतरं तन्मध्ये विदशा.

रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं
५	४	५	४	१	५	१	२	१
३	१६	१२	२५	२९	२१	२१	२५	२९
५४	४८	२७	२१	५१	०	१८	३०	५१
०	०	०	०	०	०	०	०	०

शनिमध्ये गुर्वंतरं तन्मध्ये विदशा.

गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	
४	४	४	१	५	१	२	१	४	मा.
१	२४	९	२३	२	१५	१६	१३	१६	दि.
३६	२४	१२	१२	०	३६	०	१२	४८	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

बुधमध्ये बुधांतरं तन्मध्ये विदशा।

बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श
४	१	४	१	२	१	४	३	४
२	२०	२४	१३	१२	२०	१०	२५	१७
४९	४	३०	२१	१५	३४	३	३६	३६
३०	३०	०	०	०	३०	०	०	३०

बुधमध्ये केत्वंतरं तन्मध्ये विदशा।

के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	
०	१	०	०	०	१	१	१	१	मा.
२७	२९	१७	२९	२०	२३	१७	२६	२०	दि.
४९	३०	५१	४५	४९	३३	३६	३१	३४	घ.
३०	०	०	०	३०	०	०	३०	३०	प.

बुधमध्ये शुक्रांतरं तन्मध्ये विदशा.

शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के
५	१	२	१	५	४	५	४	१
२०	११	२५	२९	३	१६	११	२४	२९
०	०	०	३०	०	०	३०	३०	३०
०	०	०	०	०	०	०	०	०

बुधमध्ये सूर्यांतरं तन्मध्ये विदशा.

र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	
०	०	०	१	१	१	१	०	१	मा.
१५	२५	१७	१५	१०	१८	१३	१७	२१	दि.
१८	३०	५१	५४	४८	२७	२१	५१	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

बुधमध्ये चंद्रांतरं तन्मध्ये विदशा।

चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र
१	०	२	२	२	२	०	२	०
१२	२९	१६	८	२०	१२	२९	२५	१५
३०	४५	३०	०	४५	१५	४५	०	३०
०	०	०	०	०	०	०	०	०

बुधमध्ये भौमांतरं तन्मध्ये विदशा।

मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	
०	१	१	१	१	०	१	०	०	मा.
२०	२३	१७	२६	२०	२०	२९	१७	२९	दि.
४९	३३	३६	३१	३४	४९	३०	५१	४५	घ.
३०	०	०	३०	३०	३०	०	०	०	प.

बुधमध्ये राह्वंतरं तन्मध्ये विदशा।

रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	
४	४	४	४	१	५	१	२	१	मा.
१७	२	२५	१०	२३	३	१५	१६	२३	दि.
४२	२४	२१	३	३३	०	५४	३०	३३	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

बुधमध्ये गुर्वंतरं तन्मध्ये विदशा.									बुधमध्ये शन्यंतरंतन्मध्ये विदशा.									
गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	
३	४	३	१	४	१	२	१	४	५	४	१	५	१	२	१	४	४	मा.
१८	९	२५	१७	१६	१०	८	१७	२	३	१७	२६	११	१८	२०	२६	२५	९	दि.
४८	१२	३६	३६	०	४८	०	३६	२४	२५	१६	३१	३०	२७	४५	३१	२१	१२	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	३०	३०	३०	०	०	०	३०	०	०	प.

केतुमध्ये केत्वंतरंतन्मध्ये विदशा.									केतुमध्ये शुक्रांतरंतन्मध्ये विदशा.									
के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	
०	०	०	०	०	०	०	०	०	२	०	१	०	२	१	२	१	०	मा.
८	२४	७	१२	८	२२	१९	२३	२०	१०	२१	५	२४	३	२६	६	२९	२४	दि.
३४	३०	२१	१५	३४	३	३६	१६	४९	०	०	०	३०	०	०	३०	३०	३०	घ.
३०	०	०	०	३०	०	०	३०	३०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

केतुमध्ये रव्यंतरं तन्मध्ये विदशा.									केतुमध्ये चंद्रातरंतन्मध्ये विदशा.									
र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	१	०	०	१	०	मा.
६	१०	७	१८	१६	१९	१७	७	२१	१७	१२	१	२८	३	२९	१२	५	१०	दि.
१८	३०	२१	५४	४८	५७	५१	२१	०	३०	१५	३०	०	१५	४५	१५	०	३०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

केतुमध्ये भौमांतरंतन्मध्ये विदशा.									केतुमध्ये राह्वंतरं तन्मध्ये विदशा.									
मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	
०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	१	०	२	०	१	०	मा.
८	२३	१९	२३	२०	८	२४	७	१२	२६	२०	२९	२३	२२	३	१८	१	२२	दि.
३४	३	३६	१६	४९	३४	३०	२१	१५	४२	२४	५१	३३	३	०	५४	३०	३	घ.
३०	०	०	३०	३०	३०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

केतुमध्ये गुर्वंतरंतन्मध्ये विदशा.									केतुमध्ये शन्यंतरंतन्मध्ये विदशा.									
गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	
१	१	१	०	१	०	०	०	१	२	१	०	२	०	१	०	१	१	मा.
१४	२३	१७	१९	२६	१६	२८	१९	२०	३	२६	२३	६	१९	३	२३	२९	२३	दि.
४८	१२	३६	३६	०	४८	०	३६	२४	१०	३१	१६	३०	५७	१५	१६	५१	१२	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	३०	३०	३०	०	०	०	३०	०	०	प.

केतुमध्ये सौम्यांतरंतन्मध्ये विदशा.									शुक्रमध्ये शुक्रांतरंतन्मध्ये विदशा.									
बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	
१	०	१	०	०	०	१	१	१	६	२	३	२	६	५	६	५	२	मा.
२०	२०	२९	१७	२९	२०	२३	१७	२६	२०	०	१०	१०	०	१०	१०	२०	१०	दि.
२४	४९	३०	५१	४५	४९	३३	३६	३१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	घ.
३०	३०	०	०	०	३०	०	०	३०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शुक्रमध्ये रव्यंतरं तन्मध्ये विदशा ।									शुक्रमध्ये चंद्रांतरं तन्मध्ये विदशा ।									
र	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	चं	मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	
०	१	०	१	१	१	१	०	२	१	१	३	२	३	२	१	३	१	मा.
१९	०	२१	२४	१८	२७	२१	२१	०	२०	५	०	२०	५	२५	५	१०	०	दि.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

शुक्रमध्य भौमांतरं तन्मध्ये विदशा ।									शुक्रमध्य राह्वंतरं तन्मध्ये विदशा ।									
मं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	रा	गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	
०	२	१	२	१	०	२	०	१	५	४	५	५	२	६	१	३	२	मा.
२८	३	२६	६	२९	२४	१०	२१	५	१२	२४	२१	३	३	०	२४	०	३	दि.
३०	०	०	३०	३०	३०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

शुक्रमध्ये गुर्वंतरं तन्मध्ये विदशा ।									शुक्रमध्येशन्यंतरं तन्मध्ये विदशा ।									
गु	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	श	बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	
४	५	४	१	५	१	२	१	४	६	५	२	६	१	३	२	५	५	मा.
८	२	१६	२६	१०	१८	२०	२६	२४	०	११	६	१०	२७	५	६	२१	२	दि.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	३०	३०	३०	०	०	०	३०	०	०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

शुक्रमध्ये सौम्यांतरं तन्मध्ये विदशा ।									शुक्रमध्ये केत्वंतरं तन्मध्ये विदशा ।									
बु	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	के	शु	र	चं	मं	रा	गु	श	बु	
४	१	५	१	२	१	५	४	५	०	२	०	१	०	२	१	२	१	मा.
२४	२९	२०	२१	२५	२९	३	१६	११	२४	१०	२१	५	४	३	२६	६	२९	दि.
३०	३०	०	०	०	३०	०	०	३०	३०	०	०	०	३०	०	०	३०	३०	घ.
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	प.

इति विंशोत्तरीमध्ये सर्वेषां ग्रहणामंतर्दशामध्ये विदशा एवमष्टोत्तर्यादीनामपि ज्ञेया ।

ऊर्ध्वं स्थाप्यो जन्मशाकः शकाधो जन्मोत्पन्नः पद्मिनीप्राणनाथः ।
तद्वर्षाद्यंतर्दशाब्दादियुक्तं तस्मिन्शाके स्पष्टसूर्यौ दशांते ॥ ९० ॥

अब भुक्त भोग्यदशा अंतर्दशा विदशामें जन्मका शक और स्पष्टसूर्य जोड़नेकी रीति कहते हैं:—ऊपर जन्मका शक लिखना और शकके नीचे जन्मसमयका स्पष्टसूर्य लिखना; उसमें वर्षादिक भोग्यदशा युक्त करनेसे भोग्यदशाके उत्तीर्ण समयका शक और सूर्य होता है । ऐसे ही दशाके आरंभका शक औरसूर्य

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अन्तर्दशामें युक्त करनेसे अंतर्दशाके उत्तीर्ण समयका शक और सूर्य होता है और अन्तर्दशाके आरम्भका शक और सूर्य दिशामें युक्त करनेसे विदशाके उत्तीर्ण समयका शक और सूर्य होता है ॥ ५ ॥

उदाहरण

स्पष्ट है, विंशोत्तरी योगिनी अष्टोत्तरी दशाके चक्रमें शक और सूर्ययुक्त किया है उन चक्रमें समझना ।

इति दशांतर्दशाविदशानयनप्रकारः

अथागाम्यब्दसाधनम्

सौरवर्षदिनाद्येन हतेताब्दाः कतुल्यजः ।
जन्मोत्थद्युगणेनाढ्या इज्याद्वर्षमुखे गणः ॥ ६१ ॥

अब आगामि वर्ष साधन कहते हैं दिनादिक सौरवर्ष३६५।१५।३१। ३० । से गतवर्षोंका गुणन करना और उसमें जन्मसमयका ब्रह्मतुल्यका[1] सावयव[2] अहर्गण युक्त करना, गुरुवारको[3] आदि ले वर्षके आरम्भसमयका सावयव (वर्षप्रवेशकी इष्टघटी पल विपल सहित) अहर्गण होगा ।

विश्वनाथः

गणोधस्त्रियुक् स्वाक्षिगोंगांशयुक्तस्त्रिषट्भक्त आप्तावमैर्युक्त-ऊर्ध्वः खरामैर्हृतो सैकशेषं तिथिः स्यात्फलं मासवृंदं ततोऽधो द्विनिघ्नात् ॥६२॥ रसागान्वितस्वेभनेत्रांक ९२८ लब्धा विहीनादगाङ्का ६७ प्तभागेन ऊर्ध्वः ॥ हृतो भानुभिः १२ शेषकं यातमासा गताब्दाः फलं सेषुखेशः ११०५ शकः स्यात् ॥६३॥

अहर्गणको नीचे लिखके उसमें ३ तीन मिलाना औ २ दो जगे लिखना, एक जगे स्थापन किये उसमें ६९२ छः सौ बानवेका भाग देना, लब्ध

---

१ ब्रह्मतुल्यका अहर्गण बनानेकी युक्ति आगे श्लोक ५४ में कही है ।

२ जन्मसमयकी इष्टघटी पल विपल सहित ।

३ अहर्गणके सातका भाग देना शेष ० बचे तो गुरुवार १ बचे तो शुक्रवार २ बचे तो शनिवार इसक्रमसे गुरुवारको आदिले शेष बचे उसपर्यंत गिननेसे वर्षप्रवेशका वार होता है ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

आवे वह दूसरी जगे लिखे हैं उसमें युक्त करना और उसके ६३ तिरसठका भाग देना लब्ध आवे वह ऊनाह जानना। ऊनाहको ऊपर लिखे हुए अहर्गणमें युक्त करना और ३० तीसका भाग देना शेष बचे उनमें १ एक मिलाना सो शुक्ल प्रतिपदाको आदि ले वर्षप्रवेशकी तिथि हो लब्ध आवे वह मासगण जानना–फिर मासगणको नीचे लिखना। और उसको दो २ गुणा करना, फिर उसमें ६६ छासठ मिलानेके दो जगे लिखना। एक जगे १२८ नौसौअट्ठा-इसका भाग देना, लब्ध आवे वह दूसरी जगे लिखे हुएमेंसे हीन करना, शेष बचे उसके ६७ सतसठका भाग देना लब्ध आवे वह ऊपर लिखे हुए मासगणमेंसे निकालना और उसमें १२ बारहका भाग देना शेष बचे वह चैत्रशुक्लप्रतिपदाको आदि ले गतमास जानना और लब्ध आवे वह गताब्द समूह जानना। उन गताब्द समूहमें ११०५ ग्यारहसौ पांच मिलानेसे वर्ष प्रवेशका शालिवाहन शक होता है ॥ ५२ ॥ ५३ ॥

गणेशदैवज्ञः

विश्वेंद्वग्न्यरूणैर्युक्तो १२३११३ ग्रहलाघवजो गणः।
चक्रघ्नं नृपखाब्ध्याढचं ४०१६ ब्रह्मतुल्यो गणो भवेत ॥५४॥

इत्यागाम्यब्दप्रवेशः

अब ग्रहलाघवके अहर्गणपर ब्रह्मतुल्यका अहर्गण साधन करनेकी युक्ति गणेशदैवज्ञ कहते हैंः–ग्रहलाघवके अहर्गणमें १२३११३ मिलाके फिर उसमें चक्रसे ४०१६ को गुणन करके मिलाना सो ब्रह्मतुल्यका अहर्गण होगा ॥ ५५ ॥

उदाहरण

ग्रहलाघवका अहर्गण ४०३९ में १२३११३ मिलाये १२७१५२ हुए, इनमें ४०१६ को चक्र ३१ से गुणन करनेसे १२४४९६ आये इनके युक्त किये २५१६४८ हुए यह ब्रह्मतुल्यका अहर्गण हुआ। इसके नीचे जन्म समयकी इष्टघटी ५६ पल ४८ विपल १८ लिखनेसे २५१६४८।५६।४८।१८ सावयवब्रह्मतुल्यका अहर्गण हुआ। ऐसे प्रथम ब्रह्मतुल्यका अहर्गण साधन किया अब आगामि वर्ष ३१ वां साधन करना है उसका उदाहरण यह है दिनादिक

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सौर वर्ष ३६५।१५।३१।३०।से गताब्दसंख्या ३०को गुणन किये १०९५७। ४५।४५।० हुए इनमें जन्मसमयका सावयव ब्रह्मतुल्यका अहर्गण २५१६४८। ५६।४८।१८ युक्त किया २६।२६०६ ।४२।३३।१८ ये वर्षारम्भसमयका सावयव अहर्गण हुआ। अहर्गण २६२६०६ में ७ सातका दिया शेष १ एक बचा, गुरुवारको आदि आदि ले गिननेसे शुक्रवार आया, इसलिये दिनइष्ट घटी ४२ पल ३३ विपल १८ से वर्ष ३१ इकतीसवां प्रवेश होगा, परन्तु किस शकके कौनसे मासकी कौन तिथिमें प्रवेश होगा इसका निश्चय होनेके वास्ते आगे उदाहरण श्लोक ५२। ५३ का लिखते हैं:—

अहर्गण २६२६०६ को नीचे लिखा २६२६०६ इसमें ३ तीन मिलाये २६२६०९ हुए इनको दो जगे लिखे२६२६०९ इसमें ६९२ छःसौब्यानवेका भाग दिया लब्ध ३७९ आये इनको दूसरी जगे लिखे हुए २६२६०९ में युक्त किये २६२९८८ हुए इनमें ६३ तिरसठका भाग दिया लब्ध ४१७४ ऊनाह आये। इनको अहर्गण२६२६०६में युक्त किये तो २६६७८० हुए इसमें ३० तीसका भाग दिया शेष २० बचे इनमें १ युक्त किया २१ हुए यह वर्ष-प्रवेशकी तिथि हुई अर्थात् २१इकीसवीं तिथिके दिन वर्ष प्रवेश होगा २१ इक-ईसवीं तिथि शुक्ल प्रतिपदाको आदिले गिननेसे कृष्णपक्षकी ६ षष्ठीको आती है इसलिये कृष्णपक्षकी छठके दिन वर्षप्रवेश होगा। और तीसका भाग देनेसे लब्ध८८९२ आये ये मासगण हुआ इसे नीचे लिखा ८८९२ को दो गुणा किया १७७८४ इसमें छाछठ मिलाये १७८५० हुए इनको दो जगे लिखे १७८५० इसमें९२८ नौ सौ अट्ठाईसका भाग दिया लब्ध १९ आये ये दूसरी जगे लिखे १७८५० मेंसे हीन किये शेष १७८३१ बचे इनको ६७ सतसठकाभाग दिया लब्ध २६६ आये इसको मासगण ८८२२ में से घटाये शेष ८६ २६ बचे, इसमें १२ बारहका भाग दिया शेष १० बचे इसलिये चैत्र शुक्ल १ प्रतिपदाको आदिले गिननेसे माघ शुक्ल प्रतिपदातक गत १० मास हुए और माघशुक्ल १ प्रतिपदाके आगे ११ वा माघमास वर्षप्रवेशका मास हुआ और लब्ध बारहका भाग देनेसे आये ७१८ उनमें ११०५ युक्त किये १८२३ मध्य वर्षप्रवेशका शालिवाहनाशक हुआ—अर्थात् शक १८२३ में अमांत माघ

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

कृष्ण ६ षष्ठी शुक्रवारको श्रीसूर्योदयसे इष्टघटयादि ४२।३३।१८।से ३१ इकतीसवां वर्षप्रवेश होगा. ऐसे ही अभीष्ट गताब्दके सर्व आगामिवर्ष साधन करना । इत्यामाम्यऽब्द प्रवेशः ॥

अथ लोमशोक्तं सप्तवर्गबलचक्रम्.

स्व. २०	ऽमित्र १८	मित्र १५	सम १०	शत्रु ७	ऽशत्रु ५		
५ ०	४ ३०	३ ४५	२ ३०	१ ४५	१ १५		गृह.
२ ०	१ ४८	१ ३०	१ ०	० ४२	० ३०		होरा.
३ ०	२ ४२	२ १५	१ ३०	१ ३	० ४५		द्रेष्का.
२ ३०	२ १५	१ ५२ ॥	१ १५	० ५२ ॥	० ३७ ॥		सप्त.
४ ३०	४ ३	३ २२ ॥	२ १५	१ ३४ ॥	१ ७ ॥		नवां.
२ ०	१ ४८	१ ३०	१ ०	० ४२	० ३०		द्वाद.
१ ०	० ५४	० ५५	० ३०	० २१	० १५		त्रिंशां.

दशवर्गसंज्ञा.

२	३	४	५	६	७	८	९	१०
पारिजात	उत्तम	गोपुर	सिंहासन	पारावतांश	देवलोकांश	देवलोकांश	ऐरावत	वैशेषीक

चरकारकाः ।

आत्म	अमात्य	भ्राता	माता	पिता	पुत्र	ज्ञाति	स्त्री	

सर्व ग्रहोंमें अधिक अंशका हो वह आत्मकारक उससे अल्पअल्प अंशके क्रमसे कारक जानना

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

विद्यालये मालवसंज्ञदेशे रत्नावतीरम्यनिवासवासी ।
औदुंबरः पाठकवंशजातः सुपूज्यविद्यान्वितनंदरामः॥५५॥
तत्पौत्रमन्त्रशास्त्रज्ञरेवाशङ्करसूनुना ॥
महादेवेन रचिता पत्रीमार्गप्रदीपिका ॥ ५६ ॥
माघस्य शुक्लपञ्चम्यां शाके माझछकैर्मिते ॥
सम्पूर्णा भार्गवे वारे पत्रीमार्गप्रदीपिका ॥५७॥

इति श्रीमहादेवकृतपत्रीमार्गप्रदीपिका सम्पूर्णा

विद्याका स्थान ऐसे मालवसंज्ञक देशमें अतिरमणीय रत्नावती नगरी (रतलाम शहर) में निवास करनेवाले औदुम्बर ज्ञातीयपाठकवंशमें उत्पन्न उत्तम विद्यायुक्त नन्दरामजी हुए ॥ ५५ ॥ उनके पौत्र मोतीरामजीके पुत्र मंत्र शास्त्रके जाननेवाले रेवाशंकरजी हुए, उनके पुत्र महादेव ज्योतिर्विदने पत्रीमार्गप्रदीपिका नाम ग्रन्थ बनाया ॥ ५६ ॥ वह पत्रीमार्गप्रदीपिका शालिवाहन शक १७९५ सतरासौ पंचानवेमें माघ शुक्ल पंचमी भृगुवारके दिन संपूर्ण हुई ॥५७॥

मार्गशीर्षसिते पक्षे द्वादश्यां गुरुवासरे ।
कक्ष्यष्टभूमिते शाके कृतेयं विवृतिर्मया ॥ १ ॥

इति श्रीज्योतिर्विद्वरश्रीमन्महादेवकृतपत्रीमार्गप्रदीपिकायां तदात्मज श्रीनिवासज्योतिर्विद्विरचिता सोदाहरणभाषाटीका समाप्तिमगमत् ॥

इति पत्रीमार्गप्रदीपिका समाप्ता

---

१ "कटपयवर्गभवैरिह पिंडांत्यैरक्षरैरंकाः ॥ नञि च ज्ञेयं शून्यं तथा स्वरे केवले कथितम् ॥ १ ॥ इस प्राचीन कारिकाके वचनानुसार म-के ५ झ-के ९ छ—के ७ क-के १ ऐसे म झ छ क के अंकोंका अंकानां वामतो गतिः इस क्रमसे १७९५ सतरासौ पञ्चानवे होते हैं ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

श्रीगणेशायनमः

श्रीमन्महादेवदैवज्ञविरचितं

वर्षदीपकम्

भाषाटीकासहितम्

नत्वा गुरुपदाम्भोजं हेरम्बं शिवशारदाम् ॥
वर्षदीपकग्रन्थस्य नृभाषाविवृतिं लघुम् ॥ १ ॥
कुर्वे वै श्रीनिवासोऽहं बालानां सुखहेतवे ॥
यदत्रोनं ममाज्ञानाद्विबुधाश्च क्षमन्तु तत् ॥ २ ॥

भाषाकार विघ्नविनाशार्थ गुरु गणपतिको नमस्काररूप मंगलाचरण करके भाषा रचनाके प्रयोजनपूर्वक क्षमापन मांगता है ।

श्रीगुरु (महादेवजी) के चरणकमलको हेरम्ब (गजानन) को, शंकर और शारदा (सरस्वती) को नमस्कार करके मैं श्रीनिवासशर्म्मा वर्षदीपकग्रंथकी बालकोंको सुखसे बोध होनेके लिये लघु (छोटीसी) भाषाटीका करता हूँ इसमें यदि मेरे अज्ञानसे जो कुछ क्षति रही हो उसे पंडितलोग वारंवार क्षमा करें यह प्रार्थना है ॥ १ ॥ २ ॥

प्रथम शिष्टाचारपरिपालनार्थ और निर्विघ्नतासे ग्रन्थपरिसमाप्त्यर्थ ग्रन्थकर्ता स्वेष्टदेवको नमस्काररूप मंगलाचरण करते हैं ।

श्रीगणेशं गुरुं नत्वा शुद्धां श्रीभुवनेश्वरीम् ॥
महादेवं महादेवः कुरुते वर्षदीपकम् ॥ १ ॥

श्रीगणेशजीको, गुरुजीको, शुद्धस्फटिकसदृश निर्मलस्वरूपा श्रीभुवनेश्वरीजीको और शंकरको नमस्कार करके महादेव ज्योतिर्वित् वर्षदीपक (वर्षके गणित मार्गका प्रकाश करनेवाला दीपक) नाम ग्रंथ करते हैं ॥ १ ॥

प्रतिवर्षं जन्मग्रहोदयात्पूर्वं जानीयात् ॥ २ ॥

वर्षवर्षमें जन्मके इष्ट वार ग्रह लग्नादि प्रथम जानना (हरवर्ष बनानेके समय जन्माक्षरमें लिखे हुए जन्मका वार इष्टघटी स्पष्टसूर्य लग्न आदि पहले जानके वर्षके गणितका आरम्भ करना) ॥ २ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सौरवर्षारंभाच्छकप्रवृत्तिर्वेदितव्या ॥ ३ ॥

सौरवर्षके आरम्भसे (मेषसंक्रांति जिस दिन प्रवेश हो उस दिनसे) शककी प्रवृत्ति जानना । तात्पर्य यह है कि चैत्रशुद्ध प्रतिपदासे "मधोः सितादेर्दिनमासवर्षयुगादिकानां युगपत्प्रवृत्तिः" इत्यादि वचनोंसे जो भी संवत् शककी प्रवृत्ति होती है तथापि "वर्षायनर्तुयुगपूर्वकमत्र सौरात्" इस वचनसे जबतक मेषसंक्रांति प्रवेश न हो तबतक शकप्रवेश नहीं होता. इस कारण मेषसंक्राति प्रवेशके प्रथम और चैत्रशुद्ध १ प्रतिपदाके अनंतरका वर्ष करता हो तो पिछाड़ीके शकसे करना ॥ जैसे संवत् १९५५ में मेषसंक्रांति वैशाखकृष्ण ६ षष्ठी भौमवारके दिन प्रवेश हुई है उसी दिनसे १८२० का शक प्रवेश हुआ इसलिये वर्षसाधनमें वैशाखकृष्ण ६ षष्ठीके पहिले शक १८१९ ही मानके वर्ष करना ॥३ ॥

इष्टशके जनुः शकहीने गताब्दाः ॥ ४ ॥

अभीष्टशकमेंसे (जिस शकका वर्ष करना हो उस शकमेंसे) जन्मसमयका शक हीन करनेसे शेष बचे वह गताब्द (गतवर्ष हो ॥ ४ ॥

जन्मार्कतुल्योऽर्कों यत्समये वर्षप्रवेशस्तत्रैव ॥ ५ ॥

जन्मसमयके सूर्यके समान (बराबर) सूर्य जिस दिन जिस समय आवे उस दिन उस समय ही वर्षप्रवेश होता हैं ॥ ५ ॥

याताब्दाः सप्ताधिकसहस्रहताः खाभ्रेभाप्ता जन्मवारादियुता वर्षप्रवेशवारादिबोधकाः ॥ ६ ॥

गताब्दोंको (गतवर्षोंको) १००७ एकहजार सातसे गुणे करना ८०० आठसौका भाग देना लब्ध आये हुए वार घटी पल विपलात्मक चार फलमें जन्म समयके वारादिक (वार इष्ट घटी पल विपल) युक्त करना वर्षप्रवेशके वारादिक (वार इष्ट घटी पल विपल) का बोध हो अर्थात् (गत वर्षोंको १००७ एकहजारसातगुणे करके ८०० आठसौका भाग देना लब्ध आवे वह वार जानना शेष बचे उनको ६० साठ गुणे करना और ८०० का भाग देना लब्ध घटी आवे शेषबचे उनको ६० गुणे करना ८०० का भाग देना,

सिद्धान्तशिरोमणौ-रवेश्चक्रभोगोऽर्कवर्षं प्रदिष्ठमिति ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

लब्ध पल आवें शेष बचे उसको ६० साठ गुणे करना ओर ८०० आठसौका भाग देना लब्ध विपल आवें ऐसे ८०० का भाग देके वार घटी पलविपलात्मक चार फल लाना उनमें जन्मसमयके वार इष्टघटी पल विपलादिक युक्त करना वर्ष प्रवेशके वारादिक हों) ॥ ६ ॥

शिवघ्ना गताब्दाः स्वखाद्रीन्दुलवाढ्या जन्मतिथ्यन्वितास्तेषु खाग्निशेषेऽब्दवेशतिथिः ॥ ७ ॥

ग्यारह गुणे किये हुए गताब्दोंमें अपना १७० एकसौ सत्तरवां भाग युक्त करना और जन्मतिथि मिलाना तीस ३० का भाग देना शेष बचे वह वर्षप्रवेशकी तिथि जानना (गताब्दोंको ११ गुणे करके २ जगे लिखना एक जगे १७० का भाग देना लब्ध आवे वह दूसरी जगे युक्त करना उसमें शुक्लप्रतिपदाको आदि ले जन्मतिथिकी संख्या मिलाना ३० तीसका भाग देना शेष बचे वह शुक्ल प्रतिपदाको आदि ले वर्ष प्रवेशकी तिथि हो) ॥ ७ ॥

क्वचिदूने भूयते वा ॥ ८ ॥

कोई समय गणितसे लायी हुई वर्षप्रवेशकी तिथिके दित वर्ष प्रवेशका वार नहीं मिले तो आयी हुई तिथिमें एक घटा देना वा एक युक्त कर देना (तिथिसे वर्षप्रवेशका वार पीछे हो तो १ घटा देना आगे हो तो १ मिला देना) ॥ ८ ॥

जन्मार्कांशादियुग्वातोऽब्दप्रवेशनिर्णयः ॥ ९ ॥

इत्यब्दप्रवेशाध्यायः ॥ २ ॥

जन्मसमयके स्पष्टसूर्यकी राशि अंशके समान राशि और अंश और वर्षप्रवेशके वारसे वर्षप्रवेशका निर्णय जानना (जन्मके सूर्यके राशि अंश और वर्षःप्रवेशका वार ये तीनों जिस दिन मिलें उस दिन वर्षप्रवेश होगा) ॥ ९ ॥

उदाहरण

स्वस्तिश्रीसंवत् १९२८ शके १७९३ प्रवर्तमाने अमांतमाघकृष्ण ३ तृतीया परं ४ चतुर्थ्यां भौमवासरे चित्रानक्षत्रे श्रीसूर्योदयादिष्टघट्यादि ५६। ४८। १८ स्पष्टार्क १०। १६। ५३। ३९ ल० ९। १३। २८। २९।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथ जन्माङ्गम्,

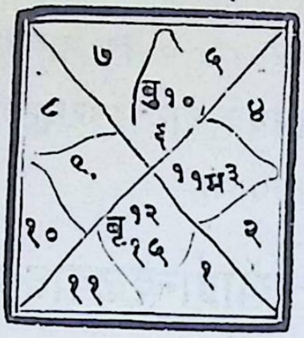

चंद्र ५ । २२ । १९ । ४९ । समये ज्योतिर्विच्छ्रीनिवासशर्मणो जन्म । इस जन्मपत्रका वर्षपत्र अभीष्ट शक १८२१ का करना है इसलिये शके १८२१ मेंसे जन्मशक १७९३ घटाया २८ शेष बचे गताब्द हुए इनको १००७ से गुणे किये २८१९६ हुए इनमें ८०० आठसौका भाग दिया लब्ध ३५ वार आये शेष १९६ बचे इनको ६० साठ गुणे किये ११७६० हुए । फिर इसमें ८०० आठ सौका भाग दिया लब्ध १४ घटी आयी शेष ५५० बचे इनको फिर ६० साठ गुणे किये ३३६०० हुए ८०० का भाग दिया लब्ध पल ४२ आयी शेष० बची इसको ६० गुणी करनेसे ० हुई ८०० का भाग दिया लब्ध ० शून्य विपल आयी । ऐसे आठसौका भाग देके लब्ध वार ३५ घटी १४ पल ४२ विपलात्मक चार फल आये इनमें जन्म समयके भौमवारके ३ इष्टघटी ५६ पल ४८ विपल १८ मिलाये ३९ । ११ । ३० । १८ हुए बार ७ सातसे अधिक हैं अतः बार ३९ में सातका भाग दिया शेष ४ । ११ । ३० । १८ ये वर्षप्रवेशके बार घटी पलविपल हुए

तिथिसाधन

गताब्द २८ को ११ गुणे किये ३०८ हुए इनको दो जगे लिखे ३०८ एक जगे १७० का भाग दिया लब्ध १ एक आया वह ३०८ है युक्त किया ३०९ हुए इनमें कृष्णपक्षकी ४ चतुर्थीका जन्म है इससे शुक्ल प्रतिपदासे ४ पर्यंत गिननेसे जन्म तिथि १९ हुई ये मिलाये ३२८ हुए इनमें ४० तीसका भाग दिया शेष २८ बचे यह वर्ष प्रवेशकी तिथि हुई शुक्लप्रतिपदाको आदि ले गिननेसे अट्ठाइसवीं कृष्णपक्षकी १३ त्रयोदशी आयी परंतु त्रयोदशीके दिन वर्षप्रवेशका वार बुध नहीं मिलता है इस कारण इसमें १ एक तिथि युक्त करनेसे १४ चतुर्दशी हुई । एवं तिथि निश्चय होनेसे अनंतर जन्म समयके स्पष्ट सूर्यकी १० राशि

१ रविवारसे वार गिने जाते हैं ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

१६ अंशके समान अंश और वर्षप्रवेशका वार बुध, अमांत माघकृष्ण १४ के दिन मिलता है इसलिये संवत् १९५६ शके १८२१ प्रवर्तमानमें अमांत माघकृष्ण १४ चतुर्दशी बुधवारके दिन सूर्योदयसे इष्ट घट्यादि ११ । ३० । १८ समयमें वर्ष २९ प्रवेश हुआ, गताब्द ॥ २८ ॥

इति श्रीज्योतिर्विद्वरश्रीमन्महादेवकृतवर्षप्रदीपिकाख्यताजिकग्रन्थे तदङ्गजश्रीनिवासविरचितायां सोदाहरणभाषाव्याख्यायामब्दप्रवेशाध्यायः प्रथमः ॥ १ ॥

इष्टवारादिषु पातितगतपंक्तिवारादिषु शेषो दिनाद्यो धनम् ॥ १ ॥

अपने इष्ट वारादिकमेंसे पिछाड़ीकी गयी हुई समीपकी पंक्ति (अवधि) के वारादिक (वार इष्ट घटी पल) हीन करनेसे जो शेष बचे वह दिनादिक धन चालन होता है ॥ १ ॥

आगामिपंक्तिवारादिषु पातितेष्टवारादिषु शेषो दिनाद्यमृणम् ॥२॥

आगे पंक्तिके वारादिक (वार इष्ट घटी पल) मेंसे पिछाडीके अपने इष्टवारादिक हीन करनेसे जो शेष बचे वह दिनादिक ऋण चालन होता है। अर्थात् अवधिके वारादिकमेंसे अपनेवारादिक हीनकरनेसे ऋण और अपनेवारादिकमेंसे अवधिके घटानेसे धन चालन होता है २ ॥

दिनाद्ये गतिघ्ने षष्ट्याप्तेंऽशादिस्तेन पंक्तिस्थग्रहे संस्कृते स्पष्टः खगो वक्रे तु वैपरीत्यं संस्कृतौ ॥ ३ ॥

दिनादिक चालनको गतिसे गुणन करके ६० साठका भाग देना, जो अंशादिकफल (अंश कला विकलात्मक ३ तीन फल) आवे उनकी पंक्ति (अवधि) के ग्रहमें संस्कार करनेसे (चालक धन हो तो युक्त और ऋण हो तो हीन करनेसे) स्पष्ट ग्रह होता है और ग्रह वक्रगति हो तो उन्हीं अंशादिक फलोंका विपरीत संस्कार करना अर्थात् चालक धन हो तो ऋण और ऋण हो तो धन करना ॥ ३ ॥

गतर्क्षनाड्यः षष्टिशुद्धाः पृथक् स्थाप्याः ॥ ४ ॥

गत नक्षत्र (जिस नक्षत्रमें वर्षप्रवेश हो वह इष्ट नक्षत्र, उसके पहले बीते हुए नक्षत्र) की घटी पलोंको साठमेंसे शोधकर दो जगे लिखना ॥ ४ ॥

---

१ साठका भाग देके अंशादिक फल लानेकी रीति उदाहरणमें स्पष्ट लिखी है।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

एकत्रेष्टघट्याद्या भयातम् ॥ ५ ॥

एक जगह इष्ट घटी पल युक्त करनेसे भयात होता है ॥ ५ ॥

इतरत्रेष्टक्षघट्याद्या भभोगः ॥ ६ ॥

दूसरी जगे इष्टनक्षत्र (इष्ट समयमें वर्तमान नक्षत्र) की घटी पल युक्त करनेसे भभोग होता है ॥ ६ ॥

षष्टिघ्न भयातं भभोगेननाप्तं स्पष्टं भयातम् ॥ ७ ॥

भयातको साठ ६० से गुणा करना और भभोगका भागदेनेपर लब्ध घट्यादिक स्पष्ट भयात होता है । भयातको साठ गुणा करके भभोगकाभाग देनेपर जो लब्ध घटी आवे. शेषबचे उसको ६० गुणाकरके फिर भभोगका भाग देना जो लब्ध पल आवे शेष बचे उनको साठगुणे करना। फिर भभोगका भाग देना लब्ध विपल आवे ऐसे घट्यादिक फल तीन आता है उसे स्पष्ट भयात जानना चाहिये ॥७॥

गतर्क्षसंख्याषष्टिघ्ना भयातान्विता द्विघ्ना नवाप्तांऽशादिरिंदोः॥८॥

साठगुणीकी हुई गत नक्षत्रकी[१] संख्यामें स्पष्ट भयात युक्त करके द्विगुण (दोगुणी) करना और नवका भाग देना, जो अंशादिक फल३ लब्ध आवे वह अंशादिक स्पष्टचन्द्र होता है । गत नक्षत्रकी संख्याको ६०गुणी करके उसमें स्पष्ट भयात मिलाना और उसको दोगुणी करना, उसमें नव ९ का भाग देना लब्ध अंश आवे शेष बचे उनको साठ गुणे करना और नीचेकी पल मिलाना फिर ९ नवका भाग देना, लब्ध कला होती है और जो शेष बचे उनको फिर साठगुणे करना, नीचे लिखी विपल मिलाना और नवका भाग देना लब्ध आवे वह विकला जानना, ऐसे अंश कला विकलात्मक फल तीन लावे वह स्पष्ट अंशादि चन्द्र हो अंशमें तीसका भाग देना लब्ध राशिशेष अंश समझना ॥८॥

खखाष्टभभोगेन भक्ता अंशात्मिका गतिः ॥९॥

आठसौ ८०० के भभोगका भाग देना जो लब्ध आवे फल तीन वह अंशादिक चन्द्रकी स्पष्ट गति होती है (अंशको ६० गुणे करके कला मिलानेसे कलादिक गति होती है) ॥ ९ ॥

---

१ अश्विनीनक्षत्रको आदिले गत नक्षत्र पर्यंत गिननेसे जो संख्या हो उसको।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

जनुरुदयभादिषु भांकमात्रे गताब्दांकयोगेऽर्कभक्ते मुन्था ॥१०॥

राश्यादिक (राशि अंश कलाविकलात्मक) जन्म लग्नकी केवल राशिके अंकमें ही गताब्दसंख्याका अंक युक्त करके १२ बारहका भाग देना जो शेष बचे उसे मुन्था जानना ॥ १० ॥

सूर्यैकांशभोगकाले मुन्था पंचकला भुनक्ति ॥ ११ ॥

सूर्यके एक अंशके भोगसमयमें मुन्था पांच कला भोगती है, अर्थात् प्रतिदिन मुन्था पांच कला चलती है ॥ ११ ॥

उदाहरण

अमांत माघ कृष्ण १४ चतुर्दशी बुधवारके दिन इष्ट ११।३० । १८ । से वर्षप्रवेश हुआ, इससे समीपकी पंक्ति (अवधि) पंचांगमें उसी दिन इष्ट २२।१की है । यह वर्षप्रवेश समयसे आगेकी है. इसलिये सूत्रके अनुसार अवधिके वारादिक ४।२२।१मेंसे वर्षप्रवेशके इष्ट वारादिक४।११।३०।घटाये शेष०।१०।३१बचेयह दिनादिक ऋण चालका हुआ—इस दिनादिक चालक०।१०।३१को सूर्यकी गति ६०।१९।से गोमुत्रिका लिखके गुणन किया तो ये अंक आये नम्बर १— इनमेंनम्बर६केअंकमें६०साठकाभागदेनेपरलब्ध९आये२६०० उनको नंबर पांचके अंकोंमें युक्त करके नंबर पांचके—१८६० अंकोंको नम्बर ३ तीनके अंकमें और नंबर ४ चारके अकोंको नंबर२दो के

६०	१९
०	नं०-४
१९-०-५	
५८९-६	

अंकोंमें मिलाये तो इस प्रकार हुए,फिर नंबर३तीनके अंकमें६० साठका भागदिया लब्ध २४ आये, इनको नंबर दोके अंकोंमें मिलाये तो६३४ हुए इनमें साठका भाग दिया लब्ध १० कला आयी शेष ३४ विकला रही; फिर कल१०में ६० साठ का भाग दिया लब्ध० अंश आया, ऐसे साठका भाग देनेसे अंशादिक ० । १०। ३४ फल आये । इनको अवधिमें स्थित सूर्य १० । १७ । ४ । ७ । में ऋण किये १० । १६ । ५३। ३३ । शेष बचे यह स्पष्ट सूर्य हुआ।इसी प्रकार शेष

६०	१९
१—नम्बर०	
२—६०	
३—२०५९	

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सर्व ग्रह किये परन्तु राहु वक्रगति है इस कारण राहुकी गति ३।११ से चालक ०।१०।३१ को उक्त रीतिसे गुणन करके ६० साठका भाग देके आये हुए ०।०।३४। अंशादिक फलोंकी अवधिमें स्थितराहु ७।२३।४० ४०। में विपरीत संस्कार किया अर्थात् चालक ऋण है, इस कारण धन किया ७।२३।४१।१४। राहु स्पष्ट हुआ।

स्पष्ट चन्द्र साधन

वर्षप्रवेशके दिन धनिष्ठा घट्यादिक ३७।५६ है, वर्षप्रवेश धनिष्ठा नक्षत्र में हुआ है अतएव धनिष्ठा इष्ट नक्षत्र और श्रवण गतनक्षत्र हुआ। गतनक्षत्र श्रवणकी घटी ४१पल५१को सूत्र४ के अनुसार ६० साठ घटीमेंसे हीन किया १८!९ शेष बचे इनको दो जगे लिखे १८।९ एक जगे इष्टघटी ११।३० युक्त की२९।३९। भयात हुआ, दूसरी जगे इष्ट नक्षत्र धनिष्ठाकी घटी३७पल५६मिलायी तो ५६। ५ भभोग हुआ। भयातको६०साठ गुणा करके

१८ ९	११ इष्ट. ३० घटी.	२९ भया- ३९ त.
१८ ९	३७इष्टनक्षत्र. ५६ घटी.	५६ भभो- ५ ग.

भभोगका भाग देना है,परंतु भयात भभोग दोनों घट्यादिक हैं, अतः प्रथम इनको सवर्णित किये, भयात १७७९ भभोग ३४६५ हुए, तदनंतर भयात १७७९ को साठगुणा किया १०६७४० हुए। इनमें भभोग ३३६५ का भाग दिया लब्ध ३१ घटी आयी शेष २४२५ बचे, इनको साठ गुणे किये १४५५०० हुए भभोग३३६५का भाग दिया, लब्ध४३पल हुए, शेष ८०५ बचे उनको ६० गुणे किये तो ४८३०० हुए इनमें फिर ३३६५ का भाग दिया लब्ध १४ विपल आयी। ऐसे घट्यादिक ३१।४३ १४ स्पष्ट भयात हुआ। तदनंतर अश्विनीसे गत नक्षत्र श्रवण पर्यंत गिनने २२ संख्या आयी यह गत नक्षत्रकी संख्या हुई, इसको ६० साठगुणी की तो १३२० हुई इसमें स्पष्ट भयात ३१।४३ १४ युक्त किया १३५१।४३।१४ हुए। इनको २ द्विगुण किये ३७०३।२६।२८ हुए, इनमें ९ नवका भाग दिया लब्ध ३०० अंश आये, शेष ३ बचे. इनको ६० गुणे किये १८० हुए इनमें नीचेके पलके अंक २६ मिलाये २०६ हुए इनमें नवका भाग दिया लब्ध २२ कला आयी शेष ८ बचे इनको ३० गुणे किये तो ४८० हुए, विपलके अंक २८

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मिलाये तो ५०८ हुए, फिर ९ का भाग दिया ५६ विकला हुई, शेष ९ का भाग देकर उक्त रीतिसे अंशादिक फल ३ आये ३०० । २२ । ५६ यह अंशादिक स्पष्ट चन्द्र हुआ । अंशमें ३० तीसका भाग दिया लब्ध १० राशि शेष अंश० बचे इस प्रकार स्पष्टचन्द्र १० । ० । २३ । ५६ राश्यादिक हुए ।

गतिसाधन

आठसौ ८००।० में भभोग ५६।५ का भाग दिया परन्तु दोनों घट्यादिक हैं इसलिये दोनोंको प्रथम सवर्णित किये भाज्य ४८०० भाजक ३३६५हुए. भाज्यमें भाजकका भाग दिया लब्ध अंशादिक १४।१५।५२ चन्द्रकी स्पष्टगति हुई अंश १४ को ६० साठगुणे करके १५ मिलानेसे ८५५।५२ कलादिक गति हुई ।

मुंथासाधन

जन्मलग्न ९।२३ । २८ । २९ की राशि ९ के अंकमें गताब्द संख्या २८ युक्त किये तो ३७।२३ । २८ । २९ हुए, फिर १२ बारहका भाग दिया शेष १ । २३ । २८ । २९ मुन्था हुई गति ५ । ० ॥

अथ स्पष्टाः ग्रहाः सजवाः।

सू.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.	के.	मुं.
१०	१०	१०	११	७	११	८	७	१	१
१६	०	७	१	१८	२५	९	२३	२३	२३
५३	२२	३१	३५	५६	२	५४	४१	४१	२८
३९	५६	३६	८	५५	४८	५९	१३	१३	२९
६०	८५५	४८	७५	५	७१	४	३×	३×	५
१९	५२	५०	३२	३२	३२	९	११	११	०

नागाक्षींगोऽङ्कदस्रास्त्रिदन्ताःक्रमोत्क्रमामेषादीनांलंकोदयपलानि॥ १२॥

नाग ८ ऋक्ष २७ लिखनेसे २७८ हुए फिर गो ९ अंक ९ दस्र २ लिखनेसे २९९ हुए, पुनः 'त्रि' तीन३ दन्त ३२ मिलाकर ३२३ हुए । इस प्रकार क्रम और उत्क्रम (उलटे) करनेसे मेषादिक राशियोंके लंकोदय पल जानना ॥१२॥

स्वचरार्द्धेन युताः स्वदेशोदयाः ॥ १३ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अपने गामके चरखंडा[1] उक्त लंकोदय पलमें क्रमसे हीन और युक्त करनेसे स्वदेशोदय (अपने गामकाउदय) होता है, जैसे रतलामके चारखंडा ५१ । ४१ । १७ हैं इनको लंकोदयपलमें क्रमसे प्रथम हीन किये, फिर युक्त किये तो नीचे कोष्ठकमें लिखे हुए स्वदेशोदय हुए। ऐसेही प्रत्येक अभीष्ट गामके स्वदेशोदय जानना चाहिये ॥ १३ ॥

लंकोदया.			चरखंडा		स्वदेशोदया.
मे	२७८	मी.	५१	हीन किये	२२७
वृ.	२९९	कुं.	४१		२५८
मि.	३२३	म.	१७		३०६
क.	३२३	ध.	१७	युक्त किये.	३४०
सिं.	२९९	वृ.	४१		३४०
क.	२७८	तु.	५१		३२९

उदयास्त्रिशदुद्धता मेषादीनां पलाद्या गतयः ॥ १४ ॥

उदयों (लंकोदय और स्वदेशोदय) की संख्यामें तीस ३० का भाग देनेपर जो आवे वह मेषादिक राशियोंकी पलादिक गति होती है अर्थात् स्वदेशोदयकी संख्यामें ३० तीसका भाग देनेसे स्वदेशके लग्नोंकी पलादिक गति एवं लंकोदयकी संख्यामें ३० तीसका भाग देनेसे लंकाके उदयकी पलादिक गति होती है ॥ १४ ॥

उदाहरण

मेष राशिके स्वदेशोदय २२७ में ३० तीसका भाग दिया लब्ध ७, शेष १७ बचे इनको ६० साठगुणे किये १०२० हुए फिर ३० का भाग दिया, लब्ध ३४ हुए यह मेष राशिके स्वदेशोदयकी पलादिक गति ७ । ३४ हुई। ऐसे ही बारह राशियोंमें जानना चाहिये।

शके वेदवेदाब्ध्यूनेऽयनांशकलाः ॥ १५ ॥

शकमेंसे ४४४ चारसौ चौवालिस हीन करने पर जो शेष बचे वह अयनांशकला होती हैं (कलाके ६० साठका भाग देनालब्धअंश शेष कला समझना) १५

---

१ गणेशदैवज्ञः-"मेषादिगे सायनभागसूर्योदिनार्द्धजा भा पलभाभवेत्सा । त्रिष्ठा हतास्युर्दशभिर्भुजंगैर्दिग्भिश्चरार्द्धानि गुणोद्धतान्त्या ॥१॥" अर्थात सायन मेषार्कके आरम्भदिनमें मध्याह्नसमयमें शंकुकी जो छाया हो वह पलभा होती है। जिस गामके चरखण्ड करना हो उसगामकी पलभाको तीन जगे लिखना, एक जगे १० दशगुणी, दूसरी जगे आठगुणी, तीसरी जगे १० दशगुणीकरना फिर ३ तीनका भाग देनेपर उस गामका चरखण्ड होता है।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

लंकोदयोंकी पलादिकगतिका चक्र.

मे.०	वृ.१	मि. २	क. ३	सिं. ४	क. ५	तु. ६	वृ. ७	ध. ८	म. ९	कुं. १०	मी. ११
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	९	१०	१०	९	९	९	९	१०	१०	९	९
१६	५८	४६	४६	५८	१६	१६	५८	४६	४६	५८	१६

रतलामशहरके स्वदेशोदयोकी पलादिगतिका चक्र.

मे.०	वृ.१	मि. २	क. ३	सिं ४	क. ५	तु. ६	वृ. ७	ध. ८	म. ९	कुं.१०	मी.११
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	८	१०	११	११	१०	१०	११	११	१०	८	७
३४	३६	१२	२०	२०	५८	५८	२०	२०	१२	३६	३४

जैसे शके १८२१ का अयनांश करना है अतः शके १८२१ मेंसे ४४४ चारसो चौवालिस हीन किये तो १३७७ हुए अयनांश कला हुई। इसमें ६० का भाग दिया लब्ध २२ अंश शेष ५७ कला बची यह अंशादिक अयनांश हुआ॥

अयनांशहीने चक्रांशेऽवशिष्टांशाधस्ताच्छून्यत्रयं लेख्यम् ॥१६॥

अयनांशको चक्रांश (३६० अंशों) मेंसे हीन करना, शेष बचे हुए अंशके नीचे तीन शून्य लिखना ॥ १६ ॥

ततस्त्रिंशस्त्रिंशदंशकोष्ठकेषु मेषादिगतियोगे भावाङ्गपत्रे ॥ १७ ॥

तदनन्तर तीस तीस अंकोंके कोष्ठकोंमें लंकोंदय और स्वदेशोदयकी मेषादिक राशियोंकी पलादिक गतिक्रमसे प्रथम मेषकी, तदनन्तर वृषभकी, फिर मिथुन कर्क सिंह इस क्रमसेबारहों राशियोंकी पलादिक गति युक्त करना,भावपत्र और लग्नपत्रहो अर्थात् लंकोदयोंकी मेषादिक राशियोंकी पलादिक गति युक्त करनेसे भावपत्र और स्वदेशोदयकी मेषादिक राशियोंकी गति क्रमसे युक्तकरनेसे लग्नपत्र होता है॥१७॥

उदाहरण

प्रथम तीन सौ साठ ३६० कोष्ठकके दो चक्र बनाना, उनके दक्षिण तरफ मेषादि १२ बारह राशि लिखना। ऊपर ० शून्यको आदिले २९ उनतीस-पर्यंत अंश लिखना, तदनन्तर अयनांश हीन करना ३६० तीनसौ आठ अंशमेंसे और जो शेष बचे उस कोष्ठकके अंकमें तीसका भाग देना, जो लब्धराशि शेष अंश बचेंगे उस राशिके अंशके नीचे तीन तीन शून्य लिखना, जैसे—अयनांश २२। ५७ है यह २३ तेईसके समीप है इससे ३६० मेंसे २३ हीन

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

किये ३३७ शेष बचे, इसमें तीस ३० का भाग दिया लब्ध ११ राशि शेष ७ अंश रहे । इससे विना परिश्रम शीघ्र ज्ञात हो गया कि ११ मीनराशिके ७ अंशके नीचे तीन शून्य लिखना ऐसे तीन शून्य लिखके फिर क्रमसे मेषादिक राशियोंकी पलादिक गति मिलायी तो भावपत्र और लग्नपत्र हुए ।

भावपत्रसर्वत्र अयनांश २३।०।०

	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	ग.
मे. ०	३	३	३	३	४	४	४	४	४	४	५	५	५	५	५	५	६	६	६	६	६	६	७	७	७	७	७	७	८	८	०
	३३	४२	५१	०	१०	१९	२८	३८	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	९
	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	५२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१०	१६
वृ. १	८	८	८	८	९	९	९	९	९	९	१०	१०	१०	१०	१०	११	११	११	११	११	११	१२	१२	१२	१२	१२	१३	१३	१३	१३	०
	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५८	९	२०	३०	४१	५२	३	१३	२४	३५	४६	५६	७	१८	२९	४०	५०	१	१२	२३	३३	९
	१४	१२	१०	८	६	४	२	०	४६	३२	१८	४	५०	३६	२२	८	५४	४०	२६	१२	५८	४४	३०	१६	२	४८	३४	२०	६	५२	५८
मि. २	१३	१३	१४	१४	१४	१४	१४	१५	१५	१५	१५	१५	१५	१६	१६	१६	१६	१६	१६	१७	१७	१७	१७	१७	१८	१८	१८	१८	१८	१८	०
	४४	५५	६	१६	२७	३८	४९	०	१०	२१	३२	४३	५३	४	१५	२६	३६	४७	५८	९	१९	३०	४१	५२	३	१३	२४	३५	४६	५६	१०
	३८	२४	१०	५६	४२	२८	१४	०	४६	३२	१८	४	५०	३६	२२	८	५४	४०	२६	१२	५८	४४	३०	१६	२	४८	३४	२०	६	५२	४६
क. ३	१९	१९	१९	१९	१९	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२१	२१	२१	२१	२१	२१	२२	२२	२२	२२	२२	२२	२३	२३	२३	२३	२३	२३	२४	०
	७	१८	२९	३९	५०	१	१२	२३	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	८	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१०
	३८	२४	१०	५४	४२	२८	१४	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१०	४६
सिं. ४	२४	२४	२४	२४	२४	२५	२५	२५	२५	२५	२५	२५	२६	२६	२६	२६	२६	२६	२७	२७	२७	२७	२७	२७	२७	२८	२८	२८	२८	२८	०
	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३१	४०	४९	५९	८	१७	२६	३६	४५	५४	३	१३	२२	३१	४१	५०	५९	८	१८	२७	३६	४५	९
	१४	१२	१०	८	६	४	२	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	५८
क. ५	२८	२९	२९	२९	२९	२९	२९	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३१	३१	३१	३१	३१	३१	३२	३२	३२	३२	३२	३२	३२	३३	३३	३३	०
	५५	४	१३	२२	३२	४१	५०	०	९	१८	२७	३७	४६	५५	४	१४	२३	३२	४१	५१	०	९	१९	२८	३७	४६	५६	५	१४	२३	९
	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	१६
तु. ६	३३	३३	३३	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३६	३६	३६	३६	३६	३६	३७	३७	३७	३७	३७	३७	३८	३८	०
	३३	४२	५१	०	१०	१९	२८	३८	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५१	७	१७	९
	८	२४	४०	५६	५२	२८	४४	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	१६
वृ. ७	३८	३८	३८	३८	३९	३९	३९	३९	३९	३९	४०	४०	४०	४०	४०	४१	४१	४१	४१	४१	४१	४२	४२	४२	४२	४२	४३	४३	४३	४३	०
	२७	३७	४७	५७	७	१७	२७	३७	४७	५८	९	२०	३०	४१	५२	३	१३	२४	३५	४६	५६	७	१८	२९	४०	५०	१	१२	२३	३३	९
	१४	१२	१०	८	६	४	२	०	४६	३२	१८	४	५०	३६	२२	८	५४	४०	२६	१२	५८	४४	३०	१६	२	४८	३४	२०	६	५२	५८
ध. ८	४३	४३	४४	४४	४४	४४	४४	४५	४५	४५	४५	४५	४५	४६	४६	४६	४६	४६	४६	४७	४७	४७	४७	४७	४८	४८	४८	४८	४८	४८	०
	४४	५५	६	१६	२७	३८	४९	०	१०	२१	३२	४३	५३	४	१५	२६	३६	४७	५८	९	१९	३०	४१	५२	३	१३	२४	३५	४६	५६	१०
	३८	२४	१०	५६	४२	२८	१४	०	४६	३२	१८	४	५०	३६	२२	८	५४	४०	२६	१२	५८	४४	३०	१६	२	४८	३४	२०	६	५२	४६
म. ९	४९	४९	४९	४९	४९	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५१	५१	५१	५१	५१	५१	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५४	०
	७	१८	२९	३९	५०	१	१२	२३	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३२	४२	५२	२	१०
	३८	२४	१०	५६	४२	२८	१४	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	४६
कुं. १०	[illegible]	५४	५४	५४	५४	५५	५५	५५	५५	५५	५५	५५	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५८	५८	५८	५८	५८	०
	१२	२२	३२	४२	५२	२	१२	२२	३१	४०	४९	५९	८	१७	२६	३६	४५	५४	३	१३	२२	३१	४१	५०	५९	८	१८	२७	३६	४५	९
	१४	१२	१०	८	६	४	२	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	५८
मी. ११	५८	५९	५९	५९	५९	५९	५९	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	१	१	१	२	२	२	२	२	२	२	३	३	३	०
	५५	४	१३	२२	३२	४१	५०	०	९	१८	२७	३७	४६	५५	४	१४	२३	३२	४१	५१	०	९	१९	२८	३७	४६	५६	५	१४	२३	९
	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	०	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	१६

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

लग्नपत्रं रत्नपुरे पलभा ५।८ अयनांश २३।०।० चरखंड ५१।४१।१७

रा.	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	ग.
मे.	२	३	३	३	३	३	३	३	३	४	४	४	४	४	४	४	५	५	५	५	५	५	५	६	६	६	६	६	६	६	०
	५४	१	९	१६	२४	३१	२९	४७	५५	४	१२	२१	३०	३८	४७	५५	४	१३	२१	३०	३८	४७	५६	४	१३	२१	३०	३९	४७	५६	७
०	२	३६	१०	४४	१८	५२	३६	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	३४
वृ.	७	७	७	७	७	७	७	८	८	८	८	८	८	९	९	९	९	९	९	१०	१०	१०	१०	१०	१०	११	११	११	११	११	०
	४	१३	२२	३०	३९	४७	५६	५	१५	२५	३५	४५	५६	६	१६	२६	३६	४७	५७	७	१७	२७	३८	४८	५८	८	१८	२९	३९	४९	८
१	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	१२	१२	३६	१८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६
मि.	११	१२	१२	१२	१२	१२	१३	१३	१३	१३	१३	१३	१४	१४	१४	१४	१४	१५	१५	१५	१५	१५	१६	१६	१६	१६	१६	१६	१७	१७	०
	५९	९	२०	३०	४०	५०	०	११	२२	३३	४५	५६	७	१९	३०	४१	५३	४	१५	२७	३८	४९	१	१२	२३	३५	४६	५७	९	२०	१०
२	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	१२
क.	१७	१७	१७	१८	१८	१८	१८	१८	१९	१९	१९	१९	१९	१९	२०	२०	२०	२०	२०	२१	२१	२१	२१	२१	२२	२२	२२	२२	२२	२३	०
	३१	४३	५४	५	१७	२८	३९	५१	२	१३	२५	३६	४७	५९	१०	२१	३३	४४	५५	७	१८	२९	४१	५२	३	१५	२६	३७	४९	०	११
३	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	२०
सिं.	२३	२३	२३	२३	२३	२४	२४	२४	२४	२४	२५	२५	२५	२५	२५	२५	२६	२६	२६	२६	२६	२७	२७	२७	२७	२७	२७	२८	२८	२८	०
	११	२३	३४	४५	५७	८	१९	३१	४१	५२	३	१४	२५	३६	४७	५८	९	२०	३१	४२	५३	४	१५	२६	२३	४८	५९	१०	२१	३२	११
४	४०	०	२०	४०	०	१०	४०	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	२०
क.	२८	२८	२९	२९	२९	२९	२९	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३१	३१	३१	३१	३१	३२	३२	३२	३२	३२	३२	३३	३३	३३	३३	३३	३४	०
	४३	५४	५	१६	२७	३८	४९	०	१०	२१	३२	४३	५४	५	१६	२७	३८	४९	०	११	२२	३३	४४	५५	६	१७	२८	३९	५०	१	१०
५	१४	१२	१०	८	६	४	२	०	५८	५६	५४	५२	५०	४८	४६	४४	४२	४०	३८	३६	३४	३२	३०	२८	२६	२४	२२	२०	१८	१६	५८
तु	३४	३४	३४	३४	३४	३५	३५	३५	३५	३५	३६	३६	३६	३६	३६	३६	३७	३७	३७	३७	३७	३८	३८	३८	३८	३८	३९	३९	३९	३९	०
	१२	२३	३४	४५	५६	७	१८	२९	४०	५१	३	१४	२५	३७	४८	५९	११	२२	३३	४५	५६	७	१९	३०	४१	५३	४	१५	२७	३८	१०
६	१४	१२	१०	८	६	४	२	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	५८
वृ.	३९	४०	४०	४०	४०	४०	४०	४१	४१	४१	४१	४१	४२	४२	४२	४२	४२	४३	४३	४३	४३	४३	४३	४४	४४	४४	४४	४४	४५	४५	०
	४९	१	१२	२३	३५	४६	५७	९	२०	३१	४३	५४	५	१७	२८	३९	५१	२	१३	२५	३६	४७	५९	१०	२१	३३	४४	५५	७	१८	११
७	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	२०	२०
ध.	४५	४५	४५	४६	४६	४६	४६	४६	४६	४७	४७	४७	४७	४७	४८	४८	४८	४८	४८	४९	४९	४९	४९	४९	४९	४९	५०	५०	५०	५०	०
	२९	४१	५२	३	१५	२६	३७	४९	४९	९	१९	२९	४०	५०	०	१०	२०	३१	४१	५१	१	११	२२	३२	४२	५२	२	१३	२३	३३	११
८	४०	०	२०	४०	०	२०	४०	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	१२	३४	३६	४८	०	१२	३६	३६	४८	०	१९	२४	२०
म.	५०	५०	५१	५१	५१	५१	५१	५१	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५४	५४	५४	५४	५४	५४	५४	५५	०
	४३	५३	४	१४	२४	३६	४४	५५	२	१२	२०	२९	३८	४६	५५	३	१२	२१	२९	३८	४६	५५	४	१२	२१	२९	३८	४७	५५	४	१०
९	३६	४८	०	१२	२४	३६	४८	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३६	१२	१२
कुं	५५	५५	५५	५५	५५	५५	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५८	५८	५८	५८	५८	५८	५८	५८	०
	१२	२१	३०	३८	४७	५५	४	१३	२०	२८	३५	४३	५०	५८	५	१३	२१	२८	३६	४३	५१	५८	६	१४	२१	२९	३६	४४	५१	५९	८
१०	४८	२४	०	३६	१२	४८	२४	०	३४	८	४२	१६	५०	२४	५८	३२	६	४०	१४	४८	२२	५६	३०	४	३८	१२	४६	२०	५४	२८	३६
मी.	५९	५९	५९	५९	५९	५९	५९	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	१	१	१	१	१	२	२	२	२	२	२	२	०
	७	१४	२२	२९	३७	४४	५२	०	७	१५	२२	३०	३७	४५	५२	०	८	१५	२३	३०	३८	४५	५३	१	८	१६	२३	३१	३८	४६	७
११	२	३६	१०	४४	१८	५२	२६	०	३४	८	४२	१६	५०	२४	५८	३२	६	४०	१४	४८	२२	५६	३०	४	३८	१२	४६	२०	५४	२८	३४

अथ लग्नस्पष्टरीतिः

भानुभांशज लग्नपत्रकोष्ठकमिष्टान्वितं तन्न्यूनकोष्ठजं भांशं भानुकलाद्यन्वितं तत इष्टाल्पकोष्ठांतरेऽल्पैष्यकोष्ठांतरेणाप्तमंशादिफलं पूर्वत्र योजितं लग्नं भवेत् ॥ १८ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सूर्यकी राशि अंश प्रमाण लग्नपत्रके कोष्ठकमें इष्ट घटी पल विपल युक्त करना, उस (इष्ट युक्त किये हुए कोष्ठक) से अल्पकोष्ठकके राशि–अंक मिले अर्थात् जिस कोष्ठकमें इष्ट युक्त किये हुए कोष्ठकसे किंचित् न्यून अंक मिले उसके सामने जो राशि और ऊपर जो अंश हो वह अंश लेना। राशि-अंशके नीचे स्पष्ट सूर्यकी कला विकला युक्त करना तदनन्तर इष्ट युक्त किये हुए कोष्ठक और अल्प कोष्ठकका अन्तर करना, जो शेष बचे उसमें अल्पकोष्ठक और उसके आगेका ऐष्य कोष्ठकका अन्तर करके भाग देना, जो अंशादिक फल ३ तीन लब्ध आवे वह प्रथम आये हुए राश्यादिकमें युक्त करे तो लग्न स्पष्ट होता है ॥ १८ ॥

लग्नपत्रस्थभानुभांशजकोष्ठस्वाधः स्थितसप्तमकोष्ठकाद्धीनं दिनमानम् ॥ १९ ॥

सूर्यकी राशि अंशप्रमाण लग्नपत्रमें जो कोष्ठक हैं उसको अपने नीचेके सातवें कोष्ठकमेंसे हीन करे, जो शेष बचे वह दिनमान जाने ॥ १९ ॥

तच्च षष्टिशुद्धं रात्रिमानम् ॥ २० ॥

दिनमानको ६० साठमेंसे शोधनेपर रात्रिमान होता है ॥ २० ॥

सूर्योदयादिष्टे रात्र्यार्द्धयुते तुर्यभावेष्टम् ॥ २१ ॥

सूर्योदयसे घट्यादिक इष्टसमय रात्र्यर्द्ध (रात्रिमानका अर्द्ध) युक्त करे तो चतुर्थ भावका इष्ट होता है ॥ २१ ॥

एतदादाय भावपत्रतो लग्नवच्चतुर्थभावसाधनम् ॥ २२ ॥

इस प्रकार चतुर्थ भावका इष्ट ले करके भावपत्रपर लग्नसाधनकी रीतिकेअनुसार (जैसे लग्न लाये हैं उसी तरहसे) चतुर्थ भावका साधन करना चाहिये ॥ २२ ॥

लग्नशोधिततुर्यषष्ठांशो लग्नेपञ्चवारं योज्यस्ततस्स षष्ठांशो रूपाच्छुद्धस्तुर्ये पञ्चवारं योजितश्चेल्लग्नादयस्ससन्धयः षड्भावाः ॥२३॥

लग्न निकले हुए चतुर्थ भावके षष्ठांशको (चतुर्थ भावमेंसे लग्नको) हीन करना, जो राश्यादिक शेष बचे उसको राशिके अंशमें ६ छः का भाग देना, जो लब्ध राशि आवे और शेष बचे उनको तीस ३० गुणे करके नीचेके अंश मिलाकर ६ छःका भाग दे, फिर जो लब्ध अंश आवे और शेषबचे उनको ६० साठ

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

गुण करके नीचेकी कला मिलाना फिर ६ छःका भाग देना, एवं जो लब्ध कला आवे और शेष बचे उनके ६० गुणे करके विकला मिलाना, फिर ६ छःका भाग देना जो लब्ध विकला आवे तथा शेष बचे उनको फिर ६० गुणे करके ६ छःका भाग देनेपर जो लब्ध आवे वह प्रति विकला जानना ऐसे ६छःका भाग देनेसे जो राश्यादिक फल आवे वह षष्ठांश होता है. उस षष्ठांशको लग्नमें पांचवार युक्त करना, तदनंतर फिर उस षष्ठांशको एकराशिमें (१।०।०।० शोधके चतुर्थ भावमें पांच वार मिलावे तो लग्नको आदि ले संधिसहित ६ छठा भाव होता है ॥ २३ ॥

एते षड्भोनाः शेषाः षड्भावाः ॥ २४ ॥

इन छहों भावोंमेंसे छः छः राशि हीन करनेसे शेष रहे हुए छहों भाव होते हैं ॥ २४ ॥

ग्रहः स्वाधिष्ठितभावारम्भसंधितो न्यूनो गतभावोत्थं तादृग्विरामसंध्याधिक उत्तरभावोत्थं फलं प्रयच्छति ॥ २५ ॥

ग्रह जिस भावमें स्थित हो उस भावकी आरंभ (पहलेकी) संधिसे न्यून (कमती) हो तो गतभावजनित (पीछेके भावका) फल देता है । ऐसे ही विराम (आगेकी) सन्धिसे अधिक हो तो उत्तर (आगेके) भावजनित फलको देता है ॥ २५ ॥

ग्रहसंध्यंतर नखघ्नं भावसंध्यंतरेणाप्तं फलं विंशोपकाः ॥ २६ ॥

ग्रहसन्धिके अन्तरको ग्रह जिस भावमें स्थित हो उस भावसे कमती हो तो आरम्भसंधिके साथ और भावसे ग्रह अधिक हो तो विराम (आगेकी) सन्धिके साथ अन्तर करके बीस गुणा करना और भावसन्धिके अन्तरका जिस सन्धिके ग्रहका अन्तर किया है उसी संधिके भावके साथ अन्तर करके भाग देना, जो फल आवे वह विंशोपका जानना और यदि ग्रह आरम्भसन्धिसे न्यून हो वा विराम संधिसे अधिक हो तो जिस भाव और सन्धिके बीचमें ग्रह हो उस भाव और सन्धिका अन्तर करके ग्रह सन्धिके अन्तरमें भाग देना, अर्थात् आरम्भ सन्धिसे ग्रह न्यून हो तो पहलेके भाव और संधिसे अंतर करना और ग्रह आगेकी संधिसे अधिक हो तो आगेके भावसे संधिका अंतर करके बीस गुणे किये हुए ग्रह संधिके अंतरमें भाग देनेपर जो फल आवे वह विंशोपका होता है ॥ २६ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

उदाहरण

स्पष्टसूर्य १० । १६ । ५३ । ३९ हैं, इसकी राशि १० अंश १६ के प्रमाण लग्नपत्रमें कोष्ठक देखा ५७ । २१ । ६ है, इसमें इष्टघट्यादि ११ । ३० । १८ मिलाया हो ६८ । ५१ । २४ हुए । घटीका अंक ६० साठसे अधिक है, अतः साठका भाग दिया शेष ८ । ५१ । २४ रहे, यह इष्ट युक्त किया हुआ लग्नपत्रका कोष्ठक हुआ । इस इष्टयुक्त कोष्ठकसे अल्पकोष्ठक लग्नपत्रमें ८ । ४५ । ४८ एक १ राशि ११ ग्यारह अंशके कोष्ठकमें मिलता है इसकारण १ वृषराशि ११ अंश लिये इसके नीचे सूर्यकी कला ५३ विकला ३९ युक्त किया तो १ । ११ । ५३ । ३९ हुआ, तदनंतर इष्टयुक्त कोष्ठक ८ । ५१ । २४ और अल्पकोष्ठक ८ । ४५ । ४८ का अंतर किया तो ० । ५ । ३६ । हुआ, इसमें अल्पकोष्ठक ८ । ४५ । ४८ और ऐष्य कोष्ठक ८ । ५६ । ० के अंतर ० । १० । १२ का भाग दिया परंतु भाज्य भाजक दोनों कलादिक हैं अतएव इनको सवर्णित किये तो भाज्य३३६ भाजक ३१२ हुए, भाज्यमें भाजकका भाग दिया लब्ध ० शून्य अंश आया शेष बचे ३३६ को ६० साठगुणे किये २०१६० हुए । इनमें फिर ६१२ भाजकका भाग दिया लब्ध ३२ कला आयी, शेष ५७६ बचे उनको ६० साठगुणे किये तो ३४५६० हुए । इनमें भाजक (६१२) का भाग दिया लब्ध ५६ विकला आयी । ऐसे अंशादिक ० । ३२ । ५६ । फल तीन आये इनको प्रथम आये हुए राश्यादिक १ । ११ । ५३ । ६९ में युक्त किये तो १ । १२ । २६ । ३५ हुए यह राश्यादिक लग्न हुआ ।

दिनमानसाधन

सूर्यकी राशि १० अंश १६ प्रमाण लग्नपत्रका कोष्ठक ५७ । २१ । ६ को अपने नीचेके सातवें कोष्ठक २६ । ९ । ४२ मेंसे हीन किया तो २८ । ४८ । ३६ इतना दिनमान हुआ ।

रात्रिमानसाधन

दिनमान । २८ । ४८ । ३६ को ६० साठमेंसे शोधन किया ३१।११। २४ रात्रिमान हुआ, इसको आधा किया तो १५ । ३५ । ४२ रात्र्यर्द्ध हुआ ।

चतुर्थभाव-इष्टसाधन

सूर्योदयसे इष्ट ११ । ३० । १८ में रात्र्यर्द्ध १५ । ३५ । ४५ युक्तकिया तो २७ । ६ । ० इतना चतुर्थ भावका इष्ट हुआ ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

चतुर्थभावसाधन

स्पष्टसूर्य १० । १६ ५३ । ३९ की राशि १० अंश १६ प्रमाण भावपत्रका कोष्ठक ६५।४५।२४ में चतुर्थभावका इष्ट २७।६।० मिलाया ८३।६१।२२ हुए, घटी ६० साठसे अधिक हैं ६० साठका भाग दिया शेष २३।५१।२४ बचे यह इष्ट युक्त कोष्ठक हुआ, इससे न्यून कोष्टक भावपत्रमें २३ । ४२।२० तीन राशि २७ अंशमें मिलता है, इसलिये राशि ३ अंश २७ लिये इसके नीचे कला विकलाके स्थानमें सूर्यकी कला ५३ विकला ३९ युक्त की तो ३।२७। ५३ । ३९ हुए, फिर इष्टयुक्त कोष्ठक २३ । ५१ । २४ और अल्प कोष्ठक २३।४२।२० का अंतर किया ० । ९ । ४ हुआ, इसमें अल्पकोष्ठक २३।४२।२० और उसके आगेका ऐष्य कोष्ठक २३ । ५२ । १८ का अंतर ० । ९ । ५८ का भाग दिया, परन्तु भाज्य भाजक दोनों कलादिक हैं अतएव दोनोंको प्रथम सवर्णित किये भाज्य ५४४ भाजक ५९८ हुआ ,भाज्य ५४४ में भाजक ५९८ का भाग दिया तो लब्ध ० अंश आया, शेष ५४४ को ६० साठ गुणे किये ३२५४० हुए। इनमें भाजक ५९८ का भाग दिया, लब्ध ५४ कला आयी, शेष ३४८ बचे इनको ६० साठगुणे किये तो २०८८० हुए, इनमें भाजक ५९८ का भाग दिया, लब्ध ३४ विकला आयी ऐसे अंशादिक ०।५४। ३५ फल तीन आये इनको प्रथम आये हुए राश्यादिक ३।२७।५३।३९ में युक्त किये तो ३।२८।४८।१३ हुए इस प्रकार चतुर्थ भाव स्पष्ट हुआ ।

भावसाधनका–उदाहरण

लग्नस्पष्ट १।१२।२६।३५ को चतुर्थ भाव ३ । २८ । ४८ । १८ मेंसे शोधा तो २।१६।२१।३८ हुए, शेष बचे इसकी राशिके २ अंकमें ६ छःका भाग दिया लब्ध० राशि शेष २ को ३० गुणे किये ६० हुए। इनमें नीचे-के १५ अंश मिलाये तो ७६ हुए। इनमें ६ छःका भाग दिया लब्ध १२ अंश आये, शेष ४ बचे। इनको ६० साठगुणे किये तो २४० हुए फिर कलाके अंक २१ युक्त किये तो २६१ हुए, फिर ६ का भाग दिया लब्ध ४३ कला आयी, शेष ३ बचे उनको ६० साठगुणे किये तो १८० हुए। इनमें विकलाके अंक ३८ मिलाये २१८ हुए फिर ६ छःका भाग दिया लब्ध ३६ विकला आयी। शेष २ बचे इनको फिर ६० साठगुणे किये तो १२० हुए

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

फिर ६ छः का भाग दिया लब्ध २० प्रतिविकला आयी। ऐसे छः का भाग देके ०।१२।४३।३६।२० फल पांच लाये तो षष्ठांश हुआ, इसको लग्न १।१२। २६।६५ में युक्त किये तो १।२५।१०।११।२० द्वितीय भावकी आरंभ संधि हुई। इसमें षष्ठांश ०।१२।४३।३६।१० युक्त किया तो २।७।५३।४७।४० द्वितीय भाव हुआ। द्वितीय भावमें फिर षष्ठांश ०।१२।।४३।३६।२० मिलाया तो २।२०।३७।२४।० तृतीय भावकी आरम्भ और द्वितीय भावकी विराम संधि हुई। इसमें फिर षष्ठांश युक्त किया तो ३।३।२१।०।२० तृतीय भाव हुआ। इसमें फिर षष्ठांश ०।१२।४३।३६।२० युक्त किया ३।१६।४।३६।४० तृतीय भावकी विराम और चतुर्थ भावकी आरम्भ संधि हुई, ऐसे लग्नमें षष्ठांश पांचवार युक्त किया, फिर षष्ठांश ०।१२।४३।३६।० को एक राशि १।०।०।० मेंसे शोध ०।१७।१६।२३।४० शेष बचे इनको चतुर्थ भावमें पांचवार युक्त किया तो लग्नादिके संधिसहित ६ छः भाव हुए, इन छः भावोंमेंसे ६ छः राशि घटायी तो शेषके ६ भाव हुए।

ससंधयो द्वादशभावाः।

१	सं.	२	सं.	३	सं.	४	सं.	५	सं.	६	सं.
१	१	२	२	३	३	३	४	५	५	६	६
१२	२५	७	२०	३	१६	२८	१६	३	२०	७	२५
२६	१०	५३	३७	२१	४	४८	४	२१	३७	५३	१०
३५	११	४७	२४	०	१६	१३	१६	०	२४	४७	११
०	२०	४०	०	२०	४०	०	४०	२०	०	४०	२०
७	**सं.**	**८**	**सं.**	**९**	**सं.**	**१०**	**सं.**	**११**	**सं.**	**१२**	**सं.**
७	७	८	८	९	९	९	१०	११	११	०	०
१२	२५	७	२०	३	१६	२८	१६	३	२०	७	२५
२६	१०	५३	३७	२१	४	४८	४	२१	३७	५३	१०
३५	११	४७	२४	०	१६	१३	१६	०	२४	४७	११

वर्षाङ्गचक्रम्.

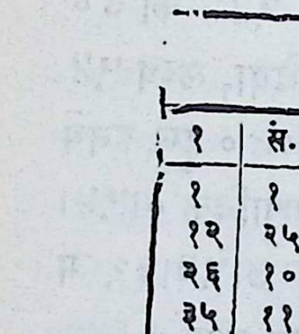

चलितचक्रम्.

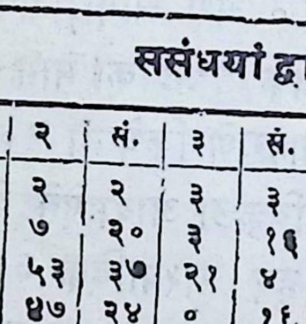

भावमें जो जो राशि आवे वे चलितमें लिखना फिर ग्रह लिखना। वहांसूर्य वर्षकुंडलीमें १० दशमभावमें स्थित है। दशमभावकी विरामसंधिसे १०।१६।४ से सूर्य अधिक है, इसलिये यह ११ ग्यारहवें भावका फल देगा। एवं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शुक्र ११ वें भावमें स्थित है, ११ ग्यारहवें भावकी विरामसंधि ११। २० से शुक्र ११। २५ अधिक है, अतएव शुक्र १२ वें भावका फल देगा, ऐसे सर्वग्रहोंको जानने।

विंशोपकानयन—उदाहरण

सूर्य १०।१६।५३।३९ और दशम भावकी विराम संधि १०।१६।३४।३६ का अंतर किया तो ०।०।४९।३ हुआ, इसको बीस गुणा किया तो १६। २१।० हुए। इनमें सूर्य दशम भावकी विरामसंधि और ग्यारहवें भावके बीचमें है, इसलिये दशमभावकी विरामसंधि १०।१६।४।३६ और ग्यारहवां भाव ११।३२।१।० के अंतर १७।१६।२४ का भाग दिया—परंतु दोनों भाज्य भाजक अंशादिक हैं इसलिये इनको प्रथम सवर्णित किये भाज्य ५८८६० भाजक ६२१८४ हुए। भाज्य ५८८६० में भाजक ६२१८४ का भाग दिया लब्ध ० शून्य विंश्वा आये, शेष ५८८६० को ६० साठगुणे किये तो ३५३ १६० हुए, भाजक भावसंध्यंतर ६२१८४ का भाग दिया तो लब्ध ५७ प्रतिविंश्वा आये। यह सूर्यके विंशोपका हुए, इसी प्रकार सब ग्रहोंके विंशोपका जानना।

विंशोपकाः।

सू.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.	के.	मुं.
०	१८	९	१७	९	७	१६	२	२	३
५७	१०	५४	५७	४६	७	४९	१९	१९	३९

इति श्रीज्योतिर्विद्वरश्रीमन्महादेवकृतवर्षदीपकाख्यताजिकग्रन्थे तदात्मजश्रीनिवासविरचितायां सोदाहरणभाषाव्याख्यायां ग्रहभावसाधनाध्यायो द्वितीयः ॥ २ ॥

वक्राच्छज्ञचन्द्रार्कज्ञसितारेज्यार्किमन्देज्या मेषाद्यधिपाः ॥ १ ॥

वक्र (मंगल), अच्छ (शुक्र), ज्ञ (बुध), चद्र, अर्क (सूर्य), ज्ञ (बुध) सित (शुक्र) और (मंगल), इज्य (गुरु), आर्कि (शनि), मंद (शनि) इज्य (गुरु), मेषादिक राशियोंके क्रमसे स्वामी जानना ॥ १ ॥

मेषादिराशियोंके स्वामी.

मे. ०	वृ. १	मि. २	क. ३	सिं. ४	क. ५	तु. ६	वृ. ७	ध. ८	म. ९	कुं. १०	मी. ११	राशी.
मं.	शु.	बु.	चं.	सू.	बु.	शु.	मं.	गु.	श.	श.	गु.	स्वामी

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मेषगोनक्रकन्याकर्कान्त्यतुला दिवाकराद्युच्चर्क्षा दशमतृतीयाष्टा-विंशपञ्चदशपञ्चमसप्तविंशविंशाः क्रमेण परमोच्चभागाः ॥ २ ॥

मेष, गो (वृषभ), नक्र (मकर), कन्या, कर्क, अन्त्य (मीन) और तुला ये सूर्यादिक ग्रहोंकी क्रमसे उच्चराशि होती हैं, अर्थात् मेषका सूर्य, वृषभका चन्द्र, मकरका मंगल, कन्याका बुध, कर्कका गुरु, मीनका शुक्र, तुलाका शनि उच्चका जानना और दशम तृतीय, अष्टाविंश २८, पञ्चदश १५ पंचम ५, सप्तविंश २७, विंश २० क्रमसे परमउच्चके अंश जानना अर्थात् ऊपर कही हुई राशि और अंशोंके सूर्यादि ग्रह हों तो परम उच्चके जानना, जैसे—सूर्य मेषके दश अंशका है ये परम उच्चका हुआ। इसी प्रकार चंद्र वृषभके तीन अंशका परम उच्चका, मंगल मकरके २८ अट्ठाईस अंशका, बुध कन्याके १५ पंद्रह अंशका, गुरु कर्कके पांच ५ अंशका, शुक्र मीनके २७ सत्ताईस अंशका और शनि तुलाके २० बीस अंशका परम उच्चका जानना ॥ २ ॥

स्वोच्चसप्तमर्क्षास्तथांशाः क्रमशो नीचर्क्षाः परमनीचभागाः ॥ ३ ॥

सूर्यादिग्रहोंकी अपनी उच्चराशिसे सातवीं राशि और अंश क्रमसे नीच राशि और परमनीचके अंश होते हैं ॥ ३ ॥

उच्चनीचराशिचक्रम्।

र	चं	मं	बु	गु	शु	श		
० १०	१ ३	९ २८	५ १५	३ ५	११ २७	६ २०		उच्चराशयः
६ १०	७ ३	३ २८	११ १५	९ ५	५ २७	० २०		नीचराशयः

मेषेऽङ्गाङ्गाष्टपंचेषवो गुरुशुक्रज्ञारार्कजानां हद्दांशाः ॥ ४ ॥

मेषराशिमें अंग ६ अंग ६, अष्ट ८, पंच ५ इषु ५ इन अंशोंके क्रमसे गुरु, शुक्र, बुध मंगल और शनि हद्दाके स्वामी जानना। अर्थात् मेषराशिके ६ छः अंशपर्यंत हद्दाका स्वामी गुरु होता, है उसके आगेके ६ छः अंशका स्वामी मङ्गल, उसके आगेके ८ अंशका स्वामी बुध, उसके आगेके ५ पांच अंशका स्वामी मङ्गल, उसीके आगेके ५ अंशका स्वामी शनि, इसी प्रकार बारहवों राशि-योंके हद्दांशके स्वामी समझना चाहिये ॥ ४ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

वृषेऽष्टांगेभशराग्नयः सितज्ञेज्यमन्दाराणाम् ॥ ५ ॥

वृषभराशिमें अष्ट ८ अंग ६ इभ ८ शर ५ अग्नि ३ इन अंशोंमें यथाक्रम शुक्र, बुध, गुरु, शनि, मंगल हद्दाके स्वामी जानना ॥ ५ ॥

द्वंद्वेऽङ्गागाशराद्र्यङ्गांशा ज्ञशुक्रेज्यारमन्दानाम् ॥ ६ ॥

मिथुन राशिमें अंग ६ अंग ६ शर ५ अद्रि ७ अंग ६ इन अंशोंके क्रमसे बुध, शुक्र, गुरु, मंगल शनि हद्दाके स्वामी जानना ॥ ६ ॥

कर्केऽद्र्यंगांगनगाब्ध्यंशा भौमाच्छज्ञक्षेज्यार्कीणाम् ॥७॥

कर्कराशिमें अद्रि ७ अंग ६ अंग ६ नग ७ अब्धि ४ इन अंशोंके क्रमसे भौम, शुक्र, बुध, गुरु शनि हद्दाके स्वामी जानना ॥ ७ ॥

सिंहेऽगेष्वद्र्यंगांगांशा इज्यसितार्किज्ञाराणाम् ॥ ८ ॥

सिंहराशिमें अंग ६ इषु ५ अद्रि ७ अंग ६ अंग ६ इन अंशोंके क्रमसे गुरु, शुक्र, शनि, बुध, मंगल हद्दाके स्वामी जानना ॥ ८ ॥

कन्यायां नगाशाब्ध्यंगाक्ष्यंशा ज्ञाच्छेज्यारार्कीणाम् ॥ ९ ॥

कन्याराशिमें नग ७ आशा १० अब्धि ४ अंग ६ अक्षि २ इन अंशोंके क्रमसे बुध, शुक्र, गुरु, मंगल, शनि हद्दाके स्वामी जनना ॥ ९ ॥

तुलेऽगाष्टनगाद्र्यक्ष्यंशा मन्दज्ञेज्यसिताराणाम् ॥ १० ॥

तुला राशिमें अंग ६ अष्ट ८ नग ७ अद्रि ७ अक्षि २ इन अंशोंमें क्रमसे शनि, बुध, गुरु, शुक्र, मंगल हद्दाके स्वामी जानना ॥ १० ॥

कीटे सप्ताब्ध्यष्टशरांगांशा वक्राच्छज्ञेज्यार्कीणाम् ॥ ११ ॥

वृश्चिक राशिमें सप्त ७ अब्धि ४ अष्ट ८ शर ५ अंग ६ इन अंशोंमें यथाक्रम मंगल, शुक्र; बुध, गुरु, शनि हद्दाके स्वामी जानना ॥ ११ ॥

चापेऽर्केष्वब्धिशराब्ध्यंशा इज्यसितज्ञारमन्दानाम् ॥ १२ ॥

धनराशिमें अर्श १२ इषु ५ अब्धि ४ शर ५ अब्धि ४ इन अंशोंके क्रमसे गुरु, शुक्र, शनि, बुध, मंगल, शनि हद्दाके स्वामी जानना ॥ १२ ॥

नक्रे नगनगाब्ध्यष्टवेदांशा ज्ञेज्याच्छार्किवक्राणाम् ॥ १३ ॥

मकरराशिमें नग ७ नग ७ अब्धि ४ अष्ट ८ वेद ४ इन अंशोंके क्रमसे बुधा गुरु, शुक्र, शनि, मंगल हद्दाके स्वामी जानना ॥ १३ ॥

घटे नगांगाद्रिपञ्चेषवः शुक्रज्ञेज्यारमन्दानाम् ॥ १४ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

कुम्भराशिमें नग ७ अंश ६ अद्रि ६ पंच ५ इषु ५ इन अंशोमें यथाक्रम शुक्र, बुध; गुरु, मंगल शनि हद्दाके स्वामी जानना ॥ १४ ॥

झषेऽर्काऽब्ध्यग्न्यंकाक्ष्यंशाः सितेज्यज्ञारार्कीणाम् ॥ १५ ॥

मीनराशिमें अर्क १२ अब्धि ४ अग्नि ३ अंक ९ अक्षि २ इन अंशोंके क्रमसे शुक्र, गुरु, बुध, मंगल, शनि हद्दाके स्वामी जानना ॥ १५ ॥

हद्दाचक्रम् ।

मे. ०	वृ. १	मि. २	क. ३	सिं. ४	क. ५	तु. ६	वृ. ७	ध. ८	म. ९	कुं. १०	मी. ११	
६ गु	८ शु	६ बु	७ मं	६ गु	७ बु	६ श	७ मं	१२गु	७ बु	७ शु	१२शु	अंशस्वामी.
६ शु १२	६ बु १४	६ शु १२	६ शु १३	५ शु ११	१० शु १७	८ बु १४	४ शु ११	५ शु १७	७ गु १४	६ बु १३	४ गु १६	अंशस्वामी.
८ बु २०	८ गु २२	५ गु १७	६ बु १९	७ श १८	४ गु २१	७ गु २१	८ बु १९	४ बु २१	४ शु १८	७ गु २०	३ बु १९	अंशस्वामी,
५ मं २५	५ श २७	७ मं २४	७ गु २६	६ बु २४	७ मं २८	७ शु २८	५ गु २४	५ मं २६	८ श २६	५ मं २५	९ मं २८	अंशस्वामी.
५ श ३०	३ मं ३०	६ श ३०	४ श ३०	६ मं ३०	२ श ३०	२ मं ३०	६ श ३०	४ श ३०	४ मं ३०	५ श ३०	२ श ३०	अंशस्वामी.

ग्रहे प्रथमद्रेष्काणगे तद्राशौ वह्नियोगे मध्यद्रेष्काणगे तद्राशौ सैकोऽन्त्यद्रेष्काणगे रसयोगे तद्राशौ मुनिभक्ते शेषेऽर्काद्याः पतयः ॥ १६ ॥

ग्रह प्रथम द्रेष्काणमें हो तो उसकी राशिके अंकमें ३ तीन मिलाना और मध्यद्रेष्काणमें हो तो उसकी राशिमें (१) एक युक्त करना, एवं अन्त्य (तीसरे) द्रेष्काणमें हो तो उसकी राशिमें ६ः युक्त करना, अनन्तर उस राशिमें ७ का भाग देना, शेष १ बचे तो सूर्य २ बचे तो चन्द्र, ३ तीन बचे तो मंगल, ४ बचे तो बुध, ५ बचे तो गुरु, ६ बचे तो शुक्र, ७ बचे तो शनि द्रेष्काणका स्वामी होता है ॥ १६[1] ॥

द्रेष्काणचक्रम् ।

मे. ०	वृ. १	मि. २	क. ३	सिं. ४	क. ५	तु. ६	वृ. ७	ध. ८	म. ९	कुं. १०	मी. ११		
मं.	बु.	गु.	शु.	श.	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	१०	अंश.
र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	२०	अंश.
शु.	श.	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	र.	चं.	मं.	३०	अंश.

१ द्रेष्काण १० अंशका होता है, १० अंशपर्यन्त प्रथम द्रेष्काण, १० से २० अंशपर्यन्त मध्य द्रेष्काण, २० से ३० अंशपर्यन्त अन्त्य द्रेष्काण होता है।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मेषसिंहचापेषु मेषाद्या वृषकन्यानक्रेषु मृगाद्या युग्मतुला-कुम्भेषुः तुलाद्याः कर्कालिमीनेषु कर्काद्या नवांशाः ॥ १७ ॥

मेष १ सिंह ५ धन ९ राशिमें मेषराशिको आदि ले, वृष २ कन्या ६ मकर १० राशिमें मकरराशिको आदि ले. मिथुन ३ तुला ७ कुम्भ ११ राशिमें तुला राशिको आदि ले और कर्क ४ वृश्चिक ७ मीन १२ राशिमें कर्कराशिको आदि ले नवांशविभागकी संख्यापर्यंत गिननेसे नवांश होता है, अर्थात्-जितनी संख्या नवांशविभागमें हो उतनी संख्यापर्यंत्र गिननेसे जो राशि आवे उसके स्वामी नवांशका स्वामी होता है ॥ १७ ॥

नवांशविभागचक्रम् ।

१	२	३	४	५	६	७	८	९	नवांश वि.
३ २०	६ ४०	१० ०	१३ २०	१६ ४०	२० ०	२३ २०	२६ ४०	३० ०	अंश. कला.

१

नवांशसारिणीचक्रम् ।

मे.	वृ.	मि	क.	सिं.	क.	तु.	वृ.	ध.	म॰	कुं.	मी.	अंश.	कला.
०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११		
१	१०	७	४	१	१०	७	४	१	१०	७	४	३	२०
२	११	८	५	२	११	८	५	२	११	८	५	६	४०
३	१२	९	६	३	१२	९	६	३	१२	९	६	१०	०
४	१	१०	७	४	१	१०	७	४	१	१०	७	१३	२०
५	२	११	८	५	२	११	८	५	२	११	८	१६	४०
६	३	१२	९	६	३	१२	९	६	३	१२	९	२०	०
७	४	१	१०	७	४	१	१०	७	४	१	१०	२३	२०
८	५	२	११	८	५	२	११	८	५	२	११	२६	४०
९	६	३	१२	९	६	३	१२	९	६	३	१२	३०	०

गृहोच्चहद्दाद्रेष्काणनवांशाः पञ्चवर्गाः ॥ १८ ॥

---

१ एक राशिके ९ नव भागको नवांश कहते हैं, एक नवांशविभाग ३ तीन अंश २० कलाका होता है

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ग्रह (राशिके) स्वामी, उच्च, हद्दा, द्रेष्काण और नवांश पंचवर्ग होते हैं। अर्थात् प्रथम ग्रहोंकी राशिके स्वामी, फिर उच्च, तदनन्तर हद्दा, एवं द्रेष्काण नवांश लिखनेसे पंचवर्ग होता है ॥ १८ ॥

यो ग्रहो यस्य ज्यात्रिकोणान्यतमगः स सुहृत् ॥ १९ ॥

जो ग्रह जिस ग्रहसे तीसरे ३ ग्यारहमें ११ नवमें ९ पांचमें ५ स्थानोंमेंसे किसी स्थानमें स्थित हो वह उस ग्रहके मित्र होता है ॥ १९ ॥

केंद्रगस्तथा शत्रुः ॥ २० ॥ शेषस्थानस्थः समः ॥ २१ ॥

और जो ग्रह ज़िस ग्रहसे केंद्र (१ । ४ । ७ । १०) स्थानोंमेंसे कोई भी स्थानमें स्थित हो वह उस ग्रहके शत्रु होता है ॥२०॥ शेष २ । ६ ८ । १२ दूसरे छठे आठवें बारहवें स्थानोंमेंसे कोई भी स्थानमें जिस ग्रहसे जो ग्रह स्थित हो उसके सम होता है ॥ २१ ॥

स्वगृहे त्रिंशल्लवाः सुहृद्भे सार्द्धद्वाविंशतिः ।
समभे तिथयः शत्रुभे सार्द्धसप्तबलम् ॥ २२ ॥

इस प्रकार मैत्रीचक्र बनाके उस (मैत्रीचक्र) के अनुसार पञ्च वर्गमें आये हुए ग्रहोंके नीचे मित्र सम शत्रु लिखना, तदनंतर बल लिखना, उसकी रीति कहते हैं। ग्रह स्वगृही (स्वराशिका) हो तो ३० तीस अंश, मित्र राशिका हो तो २२ । ३० साढेबाईस अंश, समराशिमें १५ पन्दरह अंश, शत्रुराशिमें हो तो ७ । ३० साढेसात अंश बल जानना ॥ २२ ॥

यथा भवे षड्भाल्पं तथा नीचखेटांतरे तद्भागाङ्कभागस्स्वोच्चबलम्॥२३॥

ग्रह और उसके नीचका अन्तर जैसे हो सके वैसे छः राशिसे अल्प करना (ग्रहमें नीचको हीन करनेसे ६ छः राशिसे अल्प शेष बचे तो ग्रहमेंसे नीचको हीन करना और अधिक बचते हों तो नीचमेंसे ग्रहको हीन करना) शेष यदि अन्तरके अंश करके राशिको ३० गुणी करके अंश मिलाके उसमें ९ नवका भाग देना, लब्ध उच्चबल होता है ॥ २३ ॥

स्वहद्दायां तिथ्यंशा मित्रहद्दायां सपादैकादश समहद्दायां
सार्द्धसप्त शत्रुहद्दायां, पादोनवेदांशा बलम् ॥ २४ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ग्रह स्वराशिकी हद्दामें हो तो १५ पंद्रह अंश, मित्र ग्रहकी हद्दामें ११ । १५ सवाग्यारह अंश, समग्रहकी हद्दामें ७।३० साढ़ेसात अंश, शत्रु ग्रहकी हद्दामें हो तो ३ । ५५ (पौनेचार अंश) बल जानना ॥ २४ ॥

स्वद्रेष्काणे दश मित्रद्रेष्काणे सार्द्धनगाः समद्रेष्काणे
पञ्च शत्रुद्रेष्काणे सार्द्धयमा अंशा बलम् ॥ २५ ॥

ग्रह० स्वराशिके द्रेष्काणमें हो तो १० अंश, मित्रग्रहके द्रेष्काणमें हो तो ७ । ३० साढ़ेसात अंश, समग्रहके द्रेष्काणमें ५ पां अंश, शत्रुग्रहके द्रेष्काणमें हो तो ३ । ३० अढ़ाई अंश बल जानना ॥ २५ ॥

स्वनवांशे पञ्च मित्रांशे पादोनवेदाः समांशे सार्धयमा
रिप्वंशे सपादैको बलम् ॥ २६ ॥

ग्रह–स्वराशिके नवांशमें हो तो ४ पांच अंश, मित्रनवांशमें ३।४५ पौनचार अंश, समनवांशमें हो तो २।३० ढाई अंश, शत्रुनवांशमें हो तो १ । १५ (सवा) अंश बल जानना ॥ २६ ॥

पंचवर्गबलकोष्टकम् ।

	स्व.	मित्र	सम	शत्रु	
स्व.	३० ०	२२ ३०	१५ ०	७ ३०	गृह
हद्दा.	१५ ०	११ १५	७ ३०	३ ४५	हद्दा
द्रेष्का.	१० ०	७ ३०	५ ०	२ ३०	द्रेष्काण
नवां.	५ ०	३ ४५	२ ३०	१ १५	नवांश

पंचवर्गबलक्ये वेदोद्धृते लब्धं विंशोपकात्मकं बलम् ॥ २७ ॥

पंचवर्ग बलके ऐक्य (योग) में ४ चारका भाग देना जो लब्ध आवे उसे विश्वात्मक बल जानना चाहिये ॥ २७ ॥

षडल्पोल्पबली रव्यधिकः पूर्णबली ॥ २८ ॥

आया हुआ विश्वात्मक बल छः से अल्प हो तो अल्पबली और बारहसे

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अधिक हो तो पूर्णबली, ६ छः से अधिक बाहरसे न्यून हो तो मध्यबली होता है ॥ २८ ॥

सूर्य १० । १३ । ५३ । ३९ कुम्भराशिका है, इसका स्वामी शनि है, सो गृहका स्वामी हुआ । एवं सूर्यका उच्च ०।१० हद्दा–सूर्य कुम्भ राशिके ३ हद्दांशमें (प्रथम ७ अंश फिर ६ अंश मिलानेसे १३ होते हैं इससे अधिक अंश सूर्य है, इसलिये दो अंश गये और तीसरे ७ अंशमें हुआ) हैं इसका स्वामी गुरु है वह सूर्यका हद्दाका स्वामी हुआ ।

द्रेष्काण–सूर्य मध्यद्रेष्काणमें हैं इसकी राशिमें १० में १ युक्त किया ११ हुए, सातका भाग दिया ४ शेष बचे, तो सूर्यको आदि ले क्रमसे ४ बुध द्रेष्काणका स्वामी हुआ । नवांश सूर्य कुम्भराशिके छठे नवांशविभागमें है (१६ ४० से अधिक है अएतव तुलाराशिसे नवांश विभागसंख्य ६ पर्यंत गिननेसे मीन राशि हुई. इसका स्वामी गुरु है सो सूर्यके नवांशका स्वामी हुआ, ऐसे ही सर्वग्रहके पंचवर्ग जानना ।

बृहत्पंचवर्गचक्रम्.

सू.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	
श मि	श मि	श मि	गु मि	मं श	गु मि	गु सं	स्वगृह.
० १०	१ ३	९ २८	५ १५	३ ५	११ २७	६ २०	उच्च.
गु श	शु स	बु स	शु श	बु मि	मं स	गु स	हद्दा.
बु स	शु स	शु स	श श	र श	मं स	बु श	द्रेष्काण.
गु श	श स	गु श	चं स	गु स्व	श श	बु श	नवांश.

मैत्रीसाधन–उदाहरण ।

सूर्यसे ११ स्थानमें शनि स्थित है वह सूर्यके मित्र हुआ, एवं सूर्यसे १ स्थानमें चन्द्र, मंगल १० स्थानमें गुरु स्थित है, ये सूर्यके शत्रु हुए और २ स्थानमें बुध शुक्र स्थित है, वे सम हुए इसी प्रकार सर्वग्रहोंके मित्र शत्रु समझना ।

मैत्रीचक्रम्.

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	
श	श	श	गु	बु शु	गु	र चं मं	मित्र.
बु शु	बु शु	बु शु	र मं चं	श	र चं मं	गु	सम.
चं मं गु	र मं गु	र चं गु	शु श	र चं मं	बु श	बु शु	शत्रु.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

बलसाधन–उदाहरण

सूर्यके गृहका स्वामी शनि सूर्यका मित्र है, इसलिये गृहमें सूर्यके नीचे २२। ३० अंश बल लिखा, उच्चबल सूर्य १०।१६।५२।३९ नीच ६।१०।०।० सूर्यमेंसे नीच हीन किया ४।६।५३।३९ शेष बचे इसके अंश किये १२६। ५३। ३९ हुए, नवका भाग दिया लब्ध १४ आये शेष शून्य बचा, इनको साठसे गुणा किया, इसमें कला मिलायी ५३ हुए और नवका भाग दिया, लब्ध ५ आये, जो सूर्यका उच्चबल १४, ५ हुआ। हद्दा–हद्दाका स्वामी गुरु सूर्यका शत्रु है, अतः हद्दका शत्रु बल ३। ४५ सूर्यके नीचे हद्दामें ,लिखा द्रेष्काण, सूर्यके द्रेष्काणका स्वामी बुध सूर्यके सम है इसलिये द्रेष्काणमें समका बल ५। ० प्राप्त हुआ।

नवांश सूर्यके नवांशका स्वामी गुरु सूर्यके शत्रु है, अतएव नवांशमें सूर्यके नीचे शत्रु नवांश बल १। १५ लिखा, यह पंचवर्ग बल हुआ। इन पांचोंको योग किया ४६।३५ पंचवर्ग बलैक्य हुआ, इसमें४ चारका भाग दिया, लब्ध ११। ३८। ४५। आये, यह सूर्यका विंशोपकात्मक बल हुआ। ग्रहबल६से अधिक और १२ बारहसे न्यून है; अतः मध्यमबल जानना। एवं शेष चन्द्रादि सर्व ग्रहोंका किया जाता है॥

पंचवर्गबलचक्रम्।

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	
२२ ३०	२२ ३०	२२ ३०	२२ ३०	७ ३०	२२ ३०	१५ ०	गृह.
१४ ५	९ ४२	१८ ५६	२ २९	५ ७	१९ ४७	१४ २७	उच्च.
३ ४५	७ ३०	७ ३०	३ ४५	११ १५	७ ३०	७ ३०	हद्दा.
५ ०	५ ०	५ ०	२ ३०	२ ३०	५ ०	२ ३०	द्रेष्का.
१ १५	२ ३०	१ १५	२ ३०	५ ०	१ १५	१ १६	नवां.
४६ ३५	४७ १२	५५ ११	३२ ३४	३१ २२	५६ २	४० ४२	योग.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

विंशोपकात्मकबलम् ।

र.	चं.	मं.	बु	गु.	शु.	श.
११	११	१३	८	७	१४	१०
३८	४८	४७	११	५०	०	१०
४५	०	४५	०	३०	३०	३०
म.	म.	पू.	म.	म.	पू.	म.

चन्द्रार्कारेज्याः परस्परं मित्राणि शेषाश्च ॥ २९ ॥

अब अन्य आचार्यके मतकी स्थिरमैत्री लिखते हैंः—चन्द्र, सूर्य, मंगल, गुरु ये परस्पर मित्र जानना और शेष रहे बुध, शुक्र, शनि, ये परस्पर मित्र जानना ॥ २९ ॥

इतरथा रिपवः ॥ ३० ॥

ऊपर कहे हुए मित्रग्रहसे जो शेष रहे वे शत्रु होते हैं ॥ ३० ॥

स्थिरमैत्रीचक्रम् ।

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	
चं. मं. गु.	र. मं. गु.	र. चं. गु.	शु. श.	र. चं. मं.	बु. श.	शु. बु.	मित्र.
बु. शु. श.	बु. शु. श.	बु. शु. श.	र. चं. मं. गु.	बु. शु. श.	र. मं. चं. ग.	र. चं. मं. गु.	

स्वस्वाधिकारबलार्द्धंमित्रर्क्षे बलं तदर्धं शत्रुभे शेषं प्राग्वदित्येके ॥ ३१ ॥

इस स्थिरमैत्रीकी मित्रशत्रुके अनुसार पञ्चवर्गबल लानेकी रीति कहते हैंः- गृह ३० हद्दा १५ द्रेष्काण १० नवांश ५ के कहे हुए अपने अपने राशिके बलको स्वराशिगत ग्रहमें यथावस्थित (गृहमें ३० हद्दामें १५ द्रेष्काणमें १० नवांशमें ५) ही जानना और अपने अपने स्वका आधा आधा बल मित्रराशिगत ग्रहमें और मित्रराशिगत गृहका आधा आधा बल शत्रुराशिगत ग्रहमें जानना, अर्थात् स्वमें पूरा, मित्रमें स्वका आधा, शत्रुमें मित्रका आधा लिखना, जैसे—गृहमें स्वराशिका ३० अंश बल हे, उसका आधा १५, मित्र

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

राशिगतका बल और उसका आधा ७ । ३० शत्रुराशिगतका बल हुआ है शेष रीति प्रथम कहे समान करना । ऐसा अनेक आचार्योंका मत है ३१ ॥

उदाहरण

गृहमें–सूर्यकोराशिका स्वामी शनि स्थिरमैत्रीमें सूर्यका शत्रु है इसकारण सूर्यके नीचे गृहमें स्वगृहके बल ३० के आधेका आधा लिखा ७।३०।उच्चबलपूर्वानीतलिखा १४।५हद्दामें-सूर्यकी हद्दाका स्वामी गुरु स्थिर मैत्रीमें सूर्यके मित्र है,अतएव हद्दाके स्वराशिके बल १५ का आधा ७ । ३० लिखा । एवं सूर्यके द्रेष्काण स्वामी बुध स्थिरमैत्रीमें सूर्यके शत्रु हैं इसलिये द्रेष्काणके राशिके बल १० का आधेका आधा २ । ३० । द्रेष्काणमें सूर्यके नीचे लिखा । नवांश–सूर्यके नवांशका स्वामी गुरु सूर्यके मित्र है, अतएव नवांशबल ५ । ० का आधा२।३०। नवांशमें सूर्यके नीचे लिखा।इन पांचोंका योग किया३४। ५ आया, यहां ४ चारका भाग दिया, लब्ध ८ । ३१ । १५ विंशोपकात्मक बल हुआ, यह ६ छहसे अधिक है, इस वास्ते मध्यबल हुआ । ऐसे ही ग्रहोंका बल[1] जानना ।

बलचक्रम्.

	गृह	हद्दा	द्रेष्का	नवां.
स्व.	३०	१५	१०	५
मित्र	१५	७ ३०	५ ०	२ ३०
शत्रु	७ ३०	३ ४५	२ ३०	१ १५

स्थिरमैत्रीमित्रशत्रुवशेन पंचवर्ग-बलचक्रम्.

सू.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	
७ ३०	७ ३०	७ ३०	७ ३०	१५ ०	७ ३०	७ ३०	गृह.
१४ ५	९ ४२	१८ ५६	१ २९	५ ७	१९ ४७	१४ २७	उच्च.
७ ३०	३ ४६	३ ४५	७ ३०	३ ४५	३ ४५	३ ४५	हद्दा.
२ ३०	२ ३०	२ ३०	५ ०	५ ०	२ ३०	५ ०	द्रेष्का.
२ ३०	१ १५	२ ३०	१ १५	५ ०	२ ३०	२ ३०	नवां.
३४ ५	२४ ४२	३५ ११	२२ ४४	३३ ५२	३६ २	३३ १२	योग.
८ ३१ १५	६ १० ३०	८ ४७ ४५	५ ४१ ०	८ २८ ०	९ ० ३०	८ १८ ०	विंशोपका-त्मकबलम्.
म.	म.	म.	म.	म.	म.	म.	८. बल.

१ बलका योग करना उसको चारका भाग देना आदि रीति ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

भाद्योऽर्कांशांता द्वादश वर्गाः ॥३२॥

स्वगृहको आदि ले द्वादशांशपर्यंत (स्वगृह १ होरा[1] २ द्रेष्काण[2] ३ चतुर्थांश[3] ४ पञ्चमांश[4] ५ षष्ठांश ६ सप्तांश ७ अष्टमांश ८ नवमांश ९ दशमांश १० एकादशांश ११ द्वादशांश १२) द्वादशवर्ग होता है ॥ ३२ ॥

भाद्यधिपाः प्राग्वत् ॥ ३३ ॥

राशियोंके स्वामी प्रथम कहे समान जानना ॥ ३३ ॥

विषमर्क्षे सूर्यशशिनोः समर्क्षे व्यत्ययेन होरा ॥ ३४ ॥

विषमराशिमें प्रथम सूर्य; दूसरे चन्द्रकी होरा होती है और समराशिमें विपरीत अर्थात् प्रथम चन्द्र द्वितीय सूर्यकी होरा होती है ॥ ३४ ॥

स्वेषु नवक्षशा द्रेष्काणपाः ॥ ३५ ॥

प्रथम द्रेष्ककाणमें अपनी राशिका स्वामी, दूसरे (मध्य) द्रेष्काणमें अपनी राशिसे पांचवीं राशिका स्वामी, (तृतीय (तीसरे) द्रेष्काणमें अपनी राशिसे नवमी राशिका स्वामी, द्रेष्काणका स्वामी जानना ॥ ३५ ॥

केचित्प्राग्वत् ॥ ३६ ॥

कोई आचार्य जो पंचवर्गमें प्रथम द्रेष्काण कहा है वही करना ऐसा कहते हैं ॥ ३६ ॥

स्वर्क्षजकेन्द्रेशा वेदांशपाः ॥ ३७ ॥

अपनी राशिसे प्रथम चतुर्थांशमें अपनी राशिका स्वामी, दूसरेमें ४ चौथी राशिका स्वामी तीसरेमें सातवीं राशिका स्वामी, चौथेमें १० दशमी राशिका स्वामी चतुर्थांशका स्वामी होता है ॥ ३७ ॥

ओजर्क्षे भौमार्कीज्यज्ञसिताः समर्क्षे प्रतिलोमतः शरांशपाः ॥३८॥

विषम (एक) राशिमें प्रथम पंचमांशमें भौमका दूसरेमें शनि तीसरेमें

---

१ पंदरह १५ अंशकी एक १ होरा होती है (० अंश से १५ अंशतक प्रथम होरा १ अंशसे ३० अंशपर्यन्त दूसरा होरा हो)

२ दशअंशका १ द्रेष्काण, होता है।

३ एक राशिके ४ चार भागको कहते हैं, एक चतुर्थांश विभाग ७ अंश ३० कलाका होता है।

४ एकराशिके ५ पांचमें भागको कहते हैं—एक एक पंचमांश, छःअंशका होता है।

चतुर्थांशविभाग० ।				
१	२	३	४	
७	१५	२२	३०	अंश.
३०	०	३०	०	कला.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

गुरु, चौथेमें बुध, पांचवेमें शुक्र, समराशिमें विपरीत (१ शुक्र, २ बुध ३ गुरु, ४ शनि, ५ मंगल) पंचमांशके स्वामी होते हैं ॥ ३८ ॥

विषमर्क्षे मेषाद्याः समभे तुलाद्याः षष्ठांशाः ॥ ३९ ॥

विषमराशिमें मेषराशिको आदि ले, समराशिमें तुलाराशिको आदि ले गिननेसे षष्ठांशके स्वामी होते हैं ॥ ३८ ॥

ओजभे स्वभाद्या युग्मर्क्षे तत्सप्तमर्क्षाद्याः सप्तमांशाः ॥ ४० ॥

विषमराशिमें अपनी राशिको आदि ले समराशिमें अपनी राशिसे जो सातवीं राशि हो उसको आदि ले, सप्तमांश विभागकी संख्यापर्यंत गिननेसे जो राशि आवे उसके स्वामी सप्तमांशका स्वामी होता है (ग्रह जितनी संख्याके सप्तमांशविभागमें हो उतनी संख्यापर्यंत विषमराशिमें अपनी राशिसे, सममें सातवीं राशिसे गिननेसे सप्तमांश होता है) ॥ ४० ॥

चरभेऽजाद्याः स्थिरभे चापाद्या उभयभे सिंहाद्या अष्टमांशाः ॥४१॥

चर (१ । ४ । ७ । १०) राशिमें मेषराशिको आदि ले, स्थिर (२ । ५ । ८ । ११) राशिमें धनराशिको आदि ले, द्विस्वभाव (३।६।९।१२) राशिमें सिंहराशिको आदिले जितनी संख्याके अष्टमांशविभागमें ग्रह हो उतनी संख्यापर्यंत गिननेसे जो राशि आती है उसका स्वामी अष्टमांशका स्वामी होता है ॥ ४१ ॥

---

१ एक राशिके ६ छठे भागको कहते हैं--एक षष्ठांश ५ पांच अंशका होता है।

१ एक राशिके ७ हिस्सेको कहते हैं-- एक सप्तमांश विभाग ४ अंश १७ कलाका होता है।

१ एक राशिके ८ भागको कहते हैं--एक अष्टमांश विभाग ३ अंश ४५ कलाका होता है।

अष्टमांशविभाग.

१	२	३	४	५	६	७	८	
३	७	११	१५	१८	२२	२६	३०	अंश
४५	३०	१५	०	४५	३०	१५	०	कला

सप्तमांशविभाग.

१	२	३	४	५	६	७
४	८	१२	१७	२१	२५	३०
१७	३४	५१	८	२५	४२	०
८	१७	२५	३४	४२	५२	०

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नवांशाः प्राग्वत् ॥ ४२ ॥

नवांशके स्वामी प्रथम कह चुके हैं उनके समान करना ॥ ४२ ॥

यस्य ग्रहस्य दशांशैकादशांशौ कर्तव्यौ तदीयभादौ दशैका-दशगुणिते तद्दशांशादिभादिस्फुटः ॥ ४३ ॥

जिस ग्रहके दशांश तथा एकादशांश करना हो उस (ग्रह) की राशि अंश कला विकलाको दशांशमें १० दशगुणा, एकादशांशमें ११ ग्यारह गुणा करना, क्रमसे कलामें ६० साठका भाग देना, लब्ध ऊपरके अंशमें युक्त करना, अंशमें ३० तीसका भाग देना और लब्ध राशिमें मिलाना फिर राशिमें १२ बारहका भाग देना जो शेष बचे वह दशांश एकादशांशके राश्यादि स्पष्ट होता है, इस स्पष्टकी राशिके स्वामी दशांश एकादशांशके स्वामी होते हैं ॥ ४३ ॥

स्वभादर्कांशाः ॥ ४४ ॥

अपनी राशिसे जितनी संख्याके द्वादशांशमें ग्रह हो उतनी संख्यापर्यंत गिननेसे जो राशि आवे उसका स्वामी द्वादशांशका स्वामी होता है ॥ ४४ ॥

स्वमित्रोच्चशुभवर्गाः शुभा अन्येऽधमाः ॥ ४५ ॥

स्व, मित्र, उच्च और शुभग्रहके वर्ग शुभ अन्य (शत्रु सम) नीच और पाप आदिकके वर्ग अधम (नेष्ट) होते हैं—अर्थात् जिस ग्रहके द्वादशवर्गमें शुभ ग्रहोंका स्वराशिस्थ, मित्रराशिस्थ, उच्चराशिस्थ ग्रहोंका वर्ग अधिक हो वह ग्रह शुभ फल देगा और जिसके द्वादशवर्गमें पापग्रहोंका शत्रुराशिस्थ ग्रहोंका नीच-गतग्रहोंका वर्ग अधिक हो वह ग्रह श्रेष्ठ हो तो भी नेष्ट फल देगा ॥ ४५ ॥

एक राशिके १२ भागको कहते हैं-एक द्वादशांश २ अंश ३० कला (ढाई अंशका होता है)।

द्वादशांशविभाग.

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	विभागसंख्या.
२	५	७	१०	१२	१५	१७	२०	२२	२५	२७	३०	अंश.
३०	०	३०	०	३०	०	३०	०	३०	०	३०	०	कला.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

वर्गेशे स्वर्क्षगे विंशतिर्मित्रर्क्षे तिथयः
समर्क्षे दश रिपुभे पंच बलम् ॥४६॥

द्वादशवर्गके वर्गका स्वामी स्वराशिका हो तो २० अंश, मित्रराशिका हो तो १५ पन्दरह अंश, समराशिका हो तो १० अंश, शत्रुराशिका हो तो ५ पांच अंश बल जानना ॥ ४६ ॥

स्व.	मि.	स.	श.
२०	१५	१०	५
०	०	०	०

द्वादशवर्गजबलैक्येऽर्कभक्ते विंशोपकाः ॥४७॥

द्वादशवर्गके बलके योगमें बारह का भाग देना जो लब्ध आवे वह विंशोपकात्मक बल होता है ॥ ४७ ॥

उदाहरण

सूर्य १०।१६।५३।३९। की राशि कुम्भका स्वामी शनि सूर्यके गृहका स्वामी हुआ। होरा सूर्य विषमराशिकी दूसरी होरामें, इसका स्वामी चन्द्र होराका स्वामी हुआ। द्रेष्काण--सूर्य मध्यद्रेष्काणमें है. इस कारण अपनी राशि ११ कुंभसे पांचवीं राशि मिथुनका स्वामी बुध द्रेष्काणका स्वामी आया। एवं सूर्य तृतीय चतुर्थांश विभागमें है, इसलिये अपनी राशि ११ से सातवीं राशि ५ सिंहका स्वामी सूर्य, सूर्यके चतुर्थांशका स्वामी हुआ। पंचमांश--विषम राशिस्थित सूर्य तीसरे पंचमांशविभागमें है, अतएव विषमराशिमें तीसरे पंचमांशका स्वामी गुरु सूर्यके पंचमांशका स्वामी हुआ। एवं सूर्य ४ चौथे षष्ठांशमें है और विषमराशिका है, इसलिये मेषराशिसे षष्ठांशविभागकी संख्या ४ चार पर्यंत गिना तो कर्कराशि हुई, इसका स्वामी चन्द्र सूर्यके षष्ठांशका स्वामी हुआ एवं सप्तमांश विभागमें सूर्य ४ चतुर्थ संख्याके विभागमें स्थित है यह विषम राशिगत है. इसवास्ते अपनी राशि ११ कुम्भसे ४ पर्यंत गिननेसे ४ चौथी वृषभ राशि हुई इसका स्वामी शुक्र सूर्यके सप्तमांशका स्वामी हुआ. ऐसे ही अष्टमांश विभागमें सूर्य ५ पांचवें अष्टमांशमें स्थित है और स्थिर राशि ११ का है, अतः धनराशिको आदि ले ५ पांचवे संख्यापर्यन्त गिननेसे मेष राशि हुई इसका स्वामी भौम सूर्यके अष्टमांशका स्वामी हुआ। नवांशके स्वामी लानेकी युक्ति प्रथम कही है, उसी रीतिके समान नवांश विभागमें ६ छठे नवांशमें सूर्य

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्थित है, इस कारण तुलाराशि (३ । ७ ११ के नवांश ७ तुलासे गिनना) से६संख्यापर्यन्त गिननेसे १२ मीनराशि हुई, इसका स्वामी गुरु सूर्यके नवांशका स्वामी हुआ, सूर्य १० । १६ ५३ । ३९ को दशांशका करना है, इस कारण १० दशगुणा किया १०० । १६० । ५३० । ३९० हुआ-विकला कला साठसे अधिक हैं इससे विकला (३९०) में साठका भाग दिया लब्ध ६ कलामें मिलाके (५३६)साठका भाग दे लब्ध आठ अंशमें युक्त किये अंश तीसके अधिक हैं इसलिये अंश (१६८) में ६० तीसका भाग दिया लब्ध ५ पांच राशिके अंक १००में युक्त किया १०५ हुए, राशि (१०५) में १२ बारहका भाग दिया, शेष ९ । १८ । ५६ ।३०। राश्यादिक बचा, यह सूर्यका दशांश हुआ । इसकी राशि १० का स्वामी शनि सूर्यके दशांशका स्वामी हुआ । एवं एकादशांशमें सूर्य १० । १६ । ५३ । ३९ को ११ ग्यारहसे गुणा किया ११० ।१७६ । ५८३ ४२९ हुआ । विकलाकलामें साठके अंशमें तीसकी राशिमें १२ बारहका क्रमसे भाग देनेसे शेष बचे ८ । ५ । ५० । ९ यह सूर्यका एकादशांश स्पष्ट हुआ । इसकी राशि९धनका स्वामी गुरु सूर्यके एकादशांशका स्वामी हुआ--एवं अपनी राशि ११ कुम्भसे सूर्य ७ सातवें द्वादशांशमें है, इसलिये ७ संख्यापर्यन्त गिननेसे ५ सिंह राशि हुई, इसका स्वामी सूर्य सूर्यके द्वादशांशका स्वामी हुआ। इस प्रकार सूर्यके द्वादशवर्ग हुए ऐसे ही शेष ग्रहोंके तथा भावोंके और सहमादिकोंके द्वादशवर्ग जानना । सूर्य द्वादश वर्गमें स्वराशिकेवर्ग २ मित्रके २ शुभ ग्रहके ७ वर्ग हैं इनका योग किया ११ ग्यारह हुए. इस कारण सूर्य शुभ फल देगा । ऐसे ही सर्वग्रहोंका शुभाशुभफल समझना चाहिये ।

द्वादशवर्गबलउदाहरण

सूर्यके--गृह (राशि) का स्वामी शनि सूर्यका मित्र है, इस कारण १५।० पन्द्रहका बल गृहमें प्राप्त हुआ। एवं होरामें सूर्यकीहोराका स्वामी चन्द्र सूर्यका शत्रु है, अतः ५।०।बल प्राप्त हुआ एवं द्रेष्काणमें द्रेष्काणपति बुधका समराशिका बल १० ।० चतुर्थांशमें चतुर्थांशपति सूर्यका स्वका२०।० बल पंचमांशमें पंचमांशके स्वामी गुरुका शत्रुका ५।० बल षष्ठांशमें, षष्ठांशके स्वामी चन्द्रका शत्रु राशिका बल ५।० सप्तमांशमें सप्तमांशके स्वामी शुक्रका समराशिका १० । ०

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

बल अष्टमांशमें अष्टमांशपति भौमका शत्रुराशिका ५। ० बल नवांशका स्वामी गुरुका शत्रुका ५। ० बल, दशांशके स्वामी शनिका मित्र बल १५। ० एकादशांशमें एकादशांशके स्वामी गुरुका शत्रुका बल ५। ० द्वादशांशमें द्वादशांशका स्वामी सूर्य स्वराशिका है; इसलिये स्वका २०। ० बल प्राप्त हुआ, यह सूर्यके द्वादशवर्गका बल हुआ, इसका योग किया १२०। ० आया इसमें १२ बारहका भाग दिया, लब्ध १०। ० सूर्यका विंशोपकात्मक द्वादश वर्ग बल हुआ। ऐसे ही शेष ग्रहोंका जानना ॥

ग्रहाणांद्वादशवर्गचक्रम्.

र.	च	मं	बु.	गु.	शु.	श.	
१० श मि	११ श मि	११ श मि	१२गु मि	८ मं श	१२ गु मि	९ गु स	गृ.
४ चं श	५ र श	५ र श	४ चं स	५ र श	५ र श	५र स	हो.
३ बु स	११ श मि	११ श मि	१२गु मि	१२गु स्व	८ म स	९ गु स	द्रे.
५ र स्व	११ श मि	२ शु स	१२गु मि	२ श मि	९ गु मि	१२गु स	च.
९ गु श	१ मं ४	११ श मि	२ शु श	१०श स	८ मं स	११श स्व	पं.
४ चं श	१ मं श	२ शु स	७ श श	१० श स	१२गु मि	२शु श	ष.
२ शु स	११श मि	१२ गु श	६ बु स्व	६ बु मि	११ श श	११श २०	स.
१ मं श	९ गु श	११ श मि	५ र स	२ शु मि	११ श श	७शु श	अ.
१२गु श	७ शु स	९ गु श	४ चं स	९ गु स्व	११ श श	३बु श	न.
१०श मि	५ र श	७ शु स	३ बु स्व	५ र श	११ श श	१२गु स	द.
८ गु श	३ बु स	५ र श	२ शु श	१२ गु स्व	११ श श	८मं मि	ए.
५ र स्व	११श मि	२ शु स	१२ गु मि	३ बु मि	१० श श	१२गु स	द्वा.
११	८	१०	११	७	३	११	शुभ.
१	४	१	१	५	९	१	पाप.
श्रे.	श्रे.	श्रे.	श्रे.	श्रे.	ने.	श्रे	फल

द्वादशवर्गबलचक्रम्.

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	
१५ ०	१५ ०	१५ ०	१५ ०	५ ०	१५ ०	१० ०	गृह.
५ ०	५ ०	५ ०	१० ०	५ ०	१० ०	१५ ०	होरा.
१० ०	१५ ०	१५ ०	१५ ०	२० ०	१० ०	१० ०	द्रेष्काण.
२० ०	१५ ०	१० ०	१५ ०	१५ ०	१'१ ०	१० ०	चतुर्थांश.
५ ०	५ ०	१५ ०	५ ०	१० ०	१० ०	२० ०	पंचमांश.
५ ०	५ ०	१० ०	५ ०	१० ०	१५ ०	५ ०	षष्ठांश.
१० ०	१५ ०	५ ०	२० ०	१५ ०	५ ०	२० ०	सप्तमांश.
५ ०	५ ०	१५ ०	१० ०	१५ ०	५ ०	५ ०	अष्टमांश.
५ ०	१० ०	५ ०	१० ०	२० ०	५ ०	५ ०	नवमांश.
१५ ०	५ ०	१० ०	२० ०	९ ०	५ ०	१० ०	दशांश.
५ ०	१० ०	५ ०	५ ०	२० ०	५ ०	१५ ०	एकादशांश.
२० ०	१५ ०	१० ०	१५ ०	१५ ०	५ ०	१० ०	द्वादशांश.
१२० ०	१२० ०	१२० ०	१४५ ०	१५५ ०	१०५ ०	१३५ ०	योग.
१० ०	१० ०	१० ०	१२ ५	१२ ५५	८ ४५	११ १५	विंशोपकात्मक बल.
म.	म.	म.	पू.	पू.	म.	म.	बल.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्वभे शतं कलानां मित्रभे पंचाशत् शत्रुभे पञ्चविंशतिः ॥ ४८ ॥

स्वराशिमें १०० सौ कला, मित्रराशिमें ५० कला, शत्रुराशिमें २५ पच्चीस कला, स्थिर-मैत्रीके मित्र शत्रुवशसे द्वादशवर्ग बल जानना ॥ ४८ ॥

स्व.	मि.	श.	
१००	५०	२५	
०	०	०	कला.

तदैक्ये षष्टिभक्ते विंशोपका इत्येके ॥ ४९ ॥

स्थिरमैत्रीके मित्रशत्रुवशसे लाये हुए द्वादशवर्गके बलके ऐक्य (योग) में ६० साठका भाग देना, जो लब्ध आता है वह विंशोपकात्मक बल होता है, ऐसा अनेक आचार्योंका मत हैं ॥ ४९ ॥

उदाहरण

द्वादशवर्गमें सूर्यकी राशिका स्वामी शनि स्थिर मैत्रीकेमें सूर्यका शत्रु है, इस लिये सूर्यके गृहमें नीचे २५।० कला बल लिखा, एवं होराका स्वामी चन्द्र मित्र है सूर्यके इस कारण ५० कला बल होरामें लिखा, द्रेष्काणका स्वामी बुध शत्रु है इससे शत्रुका २५ कला बल द्रेष्काणमें, चतुर्थांशमें सूर्य स्वराशिका है, अतः स्वका १०० कला बल, एवं पंचमांशमें-पंचमांशका स्वामी गुरु मित्र है, अतएव मित्रका ५० कला बल और षष्ठांशका स्वामी चन्द्र भी मित्र है, इसलिये षष्ठांशमें भी ५० कला बल लिखा और सप्तमांशका स्वामी शत्रु है अतः सप्तमांशमें शत्रुका भी २५ कला बल, अष्टमांशका स्वामी भौम मित्र है इसलिये अष्टमांशमें मित्रका ५० कला बल। नवांशका स्वामी गुरु मित्र है इससे नवांशमें मित्रका बल५० कला और दशांशका स्वामी शनि सूर्यके शत्रु है इसवास्ते दशांशमें शत्रुका २५ कला बल लिखा और एकादशांशका स्वामी गुरु मित्र तथा द्वादशांशका स्वामी सूर्य स्वका है, इसलिये एकादशांशमें मित्रका ५० कला बल और द्वादशांशमें स्वका १०० कला बल लिखा। यह द्वादशवर्ग बल हुआ, इसका योग किया ६०० आये ६० साठका भाग दिया लब्ध १० ।० विंशोपकात्मक सूर्यका द्वादशवर्ग बल हुआ। ऐसे ही शेष चन्द्रादिग्रहोंका द्वादशवर्गबल जानना ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्थिरमैत्रीवशात् द्वादशवर्गबलचक्रम्.

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.		
२५ ०	२५ ०	२५ ०	२५ ०	५० ०	२५ ०	२५ ०	१	गृह.
५० ०	५० ०	५० ०	२५ ०	५० ०	२५ ०	२५ ०	२	होरा.
२५ ०	२५ ०	२५ ०	२५ ०	१० ०	२५ ०	५ ०	३	द्रेष्काण.
१०० ०	२५ ०	२५ ०	२५ ०	२५ ०	२५ ०	२५ ०	४	चतुर्थांश.
५० ०	५० ०	२५ ०	५० ०	२५ ०	५ ०	१०० ०	५	पंचमांश.
५० ०	५० ०	२५ ०	५० ०	२५ ०	२५ ०	५० ०	६	षष्ठांश.
२५ ०	२५ ०	५० ०	१०० ०	२५ ०	५० ०	१०० ०	७	सप्तमांश.
५० ०	५० ०	२५ ०	२५ ०	२५ ०	५० ०	५० ०	८	अष्टमांश.
५० ०	२५ ०	५० ०	२५ ०	१०० ०	५० ०	५० ०	९	नवमांश.
२५ ०	५० ०	२५ ०	१०० ०	५० ०	५० ०	२५ ०	१०	दशमांश.
५० ०	२५ ०	५० ०	५० ०	१०० ०	५० ०	२५ ०	११	एकादशांश.
१०० ०	२५ ०	२५ ०	२५ ०	२५ ०	५० ०	२५ ०	१२	द्वादशांश.
६०० ०	४२५ ०	४०० ०	५२५ ०	६०० ०	४५० ०	५२५ ०		योग.
१० ०	७ ५	६ ४०	८ ४५	१० ०	७ ३०	८ ४५		विंशोपका-त्मकबलम्
म.	म.	म.	म.	म.	म.	म.		बल.

स्वभस्वोच्चर्क्षान्यतरस्थितौ ग्रहस्य प्रथमं हर्षपदम् ॥ ५० ॥

स्वराशिका वा अपनी उच्चराशिमेंसे कोई भी राशिका जो ग्रह हो(ग्रहस्वराशिका हो वा अपनी उच्चराशिका हो) तो उस ग्रहका प्रथम हर्ष-पद होता है ॥ ५०॥

गोत्रिषट्कवीशबाणांत्यगेषु सूर्यादिषु द्वितीयम् ॥ ५१ ॥

सूर्यको आदि ले गो ९, त्रि ३, षट् ६, कु १, ईश ११, बाण५, अन्त्य १२ बारहवें स्थानमें यथा क्रम ग्रह स्थित हो तो द्वितीय हर्षपद होता है, अर्थात् सूर्य, ९, चन्द्र ३, मंगल ६, बुध १, गुरु ११, शुक्र५, शनि १२वें स्थानमें हो तो दूसरा हर्षपद होता है ॥ ५१ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सूर्यारेज्या नराः शेषाः स्त्रियः ॥ ५२ ॥

सूर्य, मंगल, गुरु पुरुषग्रह, शेष (चन्द्र, बुध, शुक्र, शनि) स्त्रीग्रह जानना ॥ ५२ ॥

दिने पुमान् रात्रौ स्त्री तृतीयम् ॥ ५३ ॥

दिनमें वर्ष प्रवेश हो तो पुरुषग्रह, रात्रिमें स्त्रीग्रह बलवान् जानना और तृतीय (तीसरा) हर्षपद होता है ॥ ५३ ॥

तुर्यभतस्त्रिषु त्रिषु नृस्त्रियौ तुर्यम् ॥ ५४ ॥

चतुर्थभावसे तीन तीन स्थानमें पुरुषग्रह और स्त्रीग्रह स्थित हो तो चतुर्थ हर्षपद होता है, अर्थात् ४।५।६। पुरुषग्रह, ७।८।९ स्त्रीग्रह, १० ।११ । १२ पुरुषग्रह, १ । २ । ३ स्त्रीग्रह स्थित हो तो ४ हर्षपद जानना चाहिये ॥ ५४ ॥

चतुर्ष्वेषु प्रत्येकं पञ्चविंशोपका बलम् ॥ ५५ ॥

इति बलाध्यायस्तृतीयः ॥ ३ ॥

इन चार हर्षपदोंमें प्रत्येक (एक एकके प्रति) के पांच पांच विंशोपका बल जानना चाहिये ॥ ५५ ॥

हर्षपदचक्रम्.

र	चं	मं	बु	गु	शु	श	
०	०	०	०	०	५	०	प्रथम.
०	०	०	०	०	०	०	द्वितीय.
५	०	५	०	५	०	०	तृतीय.
५	०	५	०	०	०	५	चतुर्थ.
१०	०	१०	०	५	५	५	योग.

उदाहरण

यहां शुक्र उच्चराशिका है, इसलिये प्रथमपदमें यह बलवान् हुआ । सूर्यको आदि ले कोई ग्रह द्वितीय हर्षपद स्थानोंमें नहीं है, अतः द्वितीय हर्षपद किसीका नहीं आया । दिनमें वर्षप्रवेश हुआ है इसमें पुरुषग्रह (सूर्य मंगल गुरु) तृतीयहर्ष बलदाता हुए । एवं चतुर्थस्थानसे तीन तीनमें पुरुष स्त्री ग्रह देखनेसे ८ आठवें शनि स्त्री ग्रह और १० । ११ में सूर्य मंगल पुरुष ग्रह स्थित हैं, ये चतुर्थ हर्षपदमें बली हुए ॥

इति श्रीज्योतिर्विद्वरश्रीमन्महादेवकृतवर्षप्रदीपिकाख्यताजिकग्रन्थे तदङ्गजश्रीनिवासविरचितायां सोदाहरणभाषाव्याख्यायांबलसाधनाध्यायस्तृतीयः ॥ ३ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पश्योनदृश्ये द्विदिग्भशेषे तद्विनांशा अर्धास्तिथिशुद्धा-
स्तथा ऽयंकशेषे भोग्यांशा एव वेदाष्टशेषे च सार्द्धा
अंशाः पञ्च वेदतः शुद्धास्तथैव तर्काभ्रशेषेंऽशा द्विघ्नाः
षष्टिशुद्धाः कलाद्या दृष्टिरन्यर्क्षे तदभावः॥ ॥ १ ॥

पश्यग्रहको[1] हीन करना, दृश्यग्रहमेंसे दो २ राशि १० दशराशि शेष बचे तो राशिके विना अंशोंको आधे करना और १५ पंदरहमेंसे शोधना। ऐसे ही तीन ३ राशि- ९ नवराशि शेष बचे तो अंशोंको तीसमेंसे शोधना, एवं ४ राशि ८ आठ राशि शेष बचे तो राशि विना अंशोंको ड्योढ़ा (अंशोंको आधे करके उन्हीं अंशोंमें मिलाना) करना और ४५ पैंतालीसमेंसे शोधना । इसी प्रकार ६ छः राशि अथवा शून्यराशि शेष बचे तो राशि विना अंशोंको दोगुणे कर ६० साठमेंसे शोधनेसे कलादिक दृष्टि होती है और इन उक्त राशियोंसे अन्य राशि शेष बचे तो दृष्टिका अभाव (दृष्टि नहीं) जानना ॥ १ ॥

दृष्टिचक्रम्.

२	१०	३	९	४	८	०	६
अंशा-ऽर्द्धा १५शु.	अंशा-ऽर्द्धा १५ शु.	अंशा- ३० शु.	अंशा- ३० शु.	अंशा- डेढा ४५ शु.	अंशा- डेढा ४५ शु.	अंशा- द्विगु ६० शु.	अंशा- द्विगुणा ६०शु.

१ जिस ग्रहपर दृष्टि करना हो वह दृश्य, जो देखता हो वह पश्य कहलाता है ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

उदाहरण

दृश्य सूर्य १० । १६ ५३ । ३९ मेंसे पश्य चन्द्र १० । ० । २२ । ५६ को हीन किया, शेष ० । १६ । ३० । ४३ बचे, इसके राशि विना अंशादिक १६ ३० । ४३ को द्विगुण किये तो ३३ । १ । २६ हुए, इनको ६० मेंसे शोधे तो २६ । ५९ कलादिक सूर्यपर चन्द्रकी दृष्टि हुई । इसी तरह क्रमसे सर्व ग्रहोंपर ग्रहोंकी दृष्टि जानना और भावपर दृष्टि करना हो तो भावदृश्य ग्रहपश्य समझके दृष्टि करे तो भावोपरि ग्रहोंकी दृष्टि होती है ।

ग्रहोपरिग्रहाणां दृष्टिचक्रम् ।

र	चं	मं	बु	गु	शु	श	
० ० ०	० २६ ५९	० ४१ १६	० ० ०	० १ २	० ४ ५	० ११ ३१	र.
० ० ०	० ० ०	० ० ०	० ० ३६	० ९ २७	० १२ ३०	० ० ०	चं.
० ० ०	० ४५ ४४	० ० ०	० ० ०	० ५ ४३	० ८ ४६	० ० ०	मं.
० ३० ३८	० ० ०	० ११ ५४	० ० ०	० १७ २२	० ० ०	० ४ १०	बु.
० २७ ५७	० ११ २७	० १८ ३५	० १८ ५९	० ० ०	० ० ०	० ० ०	गु.
० ० ०	० ० ०	० ० ०	० १३ ६	० ३५ ५१	० ० ०	० १४ ५३	शु.
० ६ ५९	० १० १५	० १३ ४८	० २१ ४१	० १८ ४	० २२ ४२	० ० ०	श.

इति दृष्टिसाधनाध्यायश्चतुर्थ ॥ ४ ॥

अथ सहमाऽध्यायः

सर्वत्र सहमसाधने शुद्ध्याश्रयतः शोध्यहीने
क्षेपकयुक्ते सहमसिद्धिः ॥ १ ॥

सर्व सहमसाधनेमें शुद्ध्याश्रयमेंसे शोध्यको हीन करके क्षेपक युक्त करे तो सहम सिद्ध होता है ॥ १ ॥

शोध्यभादेरारभ्य शुद्ध्याश्रयभादितोऽर्वाक्
क्षेपाभावे सिद्धिसहमभं सैकं कार्थम् ॥ २ ॥

शोध्यकी राशि अंशको आदि ले शुद्ध्याश्रयकी राशि--अंशके पहले क्षेपककी

१ जिसमेंसे हीन करना कहा हो वह शुद्ध्याश्रय और जिसको हीन करनेको कहा है वह शोध्य ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

राशि नहीं आवे तो सिद्धसहमकी राशिमें एक युक्त करना, अर्थात् शुद्ध्याश्रय और शोध्यके बीचमें क्षेपक नहीं आवे तो एक मिलाना ॥ २ ॥

क्षेपकानुक्तौ लग्नं योज्यम् ॥ ३ ॥

जिस सहमसाधनमें क्षेपक नहीं कहा हो उसमें लग्न युक्त करना (लग्नको क्षेपक समझना) ॥ ३ ॥

समयानुक्तौ रात्रौ शोध्यशोधकौ व्यस्तौ कार्यौ ॥ ४ ॥

जिस सहमसाधनमें समय नहीं कहा हो उस सहमके साधनमें रात्रिमें वर्षप्रवेश हो तो शोध्यशोधकको व्यस्त (उलटें) करना अर्थात् शोध्यको शुद्ध्याश्रय और शुद्ध्याश्रयको शोध्य मानके सहम करना ॥ ४ ॥

सूर्योने चन्द्रे पुण्यसहमः ॥ ५ ॥

चन्द्रमेंसे सूर्यको हीन करनेसे पुण्यसहम होता है ॥ ५ ॥

चन्द्रोनार्के गुरुज्ञानज्ञाति सहमानि ॥ ६ ॥

चन्द्रमें सूर्यको हीन करनेसे गुरु, ज्ञान, ज्ञाती सहम होते हैं ॥ ६ ॥

पुण्योनेज्ये यशोदेहसैन्यघातम् ॥ ७ ॥

गुरुमेंसे पुण्यसहमको हीन करनेसे यश, देह, सैन्य और घातसहम होता है ॥ ७ ॥

पुण्योनज्ञाने शुक्रान्विते मित्रम् ॥ ८ ॥

पुण्यसहमको ज्ञानसहममेंसे हीन करके शुक्र मिलानेसे मित्र सहम होता है ॥ ८ ॥

कुजोनपुण्ये माहात्म्यधैर्यशौर्यम् ॥ ९ ॥

पुण्यसहममेंसे मंगलको हीन करनेसे माहात्म्य, धैर्य, शौर्य सहम होते हैं ॥ ९ ॥

शुक्रोनमन्दे इच्छा ॥ १० ॥

शुक्रको शनिमेंसे हीन करनेसे इच्छा सहम होता है ॥ १० ॥

लग्नेशोनारे सामर्थ्यं चेदंगेशो भौमस्तदा जीवाच्छोधनीयः ॥ ११ ॥

लग्नके स्वामीको भौममेंसे हीन करनेसे सामर्थ्य सहम होता है, यदि लग्नेश्वर भौम ही हो तो गुरुमेंसे लग्नेश्वरको हीन करना चाहिये ॥ ११ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सदा मंदोनजीवे भ्राता ॥ १२ ॥

सदा अर्थात् दिनरात्रिमें गुरुमेंसे शनिको हीन करनेसे भ्राता सहम होता है ॥ १२ ॥

दिने चन्द्रोनेज्ये सार्के रात्रावर्कोनजीवे सेन्दौ गौरवम् ॥ १३ ॥

दिनका इष्ट हो तो गुरुमेंसे चन्द्रको हीन करना और सूर्ययुक्त करना, रात्रिका इष्ट हो तो गुरुमेंसे सूर्यको हीन करना और चन्द्र युक्त करनेसे गौरव-सहम होता है ॥ १३ ॥

भानूनार्कजे राजतातौ ॥ १४ ॥

शनिमेंसे सूर्यको हीन करनेसे (निकालने) से राज और तात (पिता) सहम होते हैं ॥ १४ ॥

शुक्रोनेन्दो माता कान्तिश्च ॥ १५ ॥

चन्द्रमेंसे शुक्रको निकालनेसे माता और कान्ति सहम होते हैं ॥ १५ ॥

इज्योनमन्दे जीवितोपायौ ॥ १६ ॥

शनिमेंसे गुरुको हीन करनेसे जीवित और उपाय सहम होते हैं ॥ १६ ॥

ज्ञोनारे कर्म ॥ १७ ॥

भौममेंसे बुधको घटानेंसे कर्मसहम होता है ॥ १७ ॥

सदा चन्द्रोनांगे रोगः ॥ १८ ॥

दिनका इष्ट हो वा रात्रिका सदा ही लग्नमेंसे चन्द्रको हीन करनेसे रोग-सहम होता है ॥ १८ ॥

लग्नेपोनेन्दौ कामः कर्कांगे तु सदा लग्नेशोनार्कें ॥ १९ ॥

चन्द्रमेंसे लग्नके स्वामीको हीन करनेसे कामसहम होता है और कर्क लग्न हो तो सदा (दिन रात्रिमें) सूर्यमेंसे लग्नेशको हीन करनेसे कामसहम होता है ॥ १९ ॥

वक्रोनेज्ये कलिक्षमे ॥ २० ॥

गुरुमेंसे मंगलको हीन करनेसे कलि और क्षमा सहम होते हैं ॥ २० ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मन्दोनेज्ये ज्ञान्विते शास्त्रम् ॥ २१ ॥

गुरुमें शनिको हीन करना बुध मिलानेसे शास्त्रसहम होता हैं ॥ २१ ॥

सदा चन्द्रोनज्ञे बंधुः ॥ २२ ॥

दिनका इष्ट हो वा रात्रिका सदा ही बुधमेंसे चन्द्रको हीन करे तो बन्धु सहम होता है ॥ २२ ॥

ज्ञानेन्दौ पराश्रयः ॥ २३ ॥

चन्द्रमेंसे बुधको हीन करनेपर पराश्रय सहम होता है ॥ २३ ॥

सदा चन्द्रोनाष्टमे मन्दान्विते मृतिः ॥ २४ ॥

दिनका इष्ट हो वा रात्रिका सदा चन्द्रको हीन करना और अष्टम भावमेंसे शनियुक्त करनेपर मृत्यु सहम होता है ॥ २४ ॥

सदा धर्मेशोनधर्मे धनेशोनधने लाभेशोनलाभे देशान्तरधनलाभाः॥२५॥

दिनका इष्ट हो वा रात्रिका सदा ही नवम भावमेंसे नवम भावके स्वामीको हीन करना, धनभावमेंसे धनभावके स्वामीको हीन करना, लाभभावमेंसे लाभ-भावके स्वामीको हीन करना देशान्तर १ धन २ लाभ ३ सहम होते हैं ॥ २५ ॥

सदा सूर्योनभृगौ परांगना ॥ २६ ॥

दिनका इष्ट हो वा रात्रिका सदा ही शुक्रमेंसे सूर्यको हीन करनेसे परांगना (परस्त्री) सहम होता है ॥ २६ ॥

मन्दोनेन्दौ दास्यम् ॥ २७ ॥

चन्द्रमेंसे शनिको हीन करना दास्य सहम होता है ॥ २७ ॥

सदा बुधोनचन्द्रे वाणिज्यम् ॥ २८ ॥

सदा (दिनरात्रमें) चन्द्रमेंसे बुधको हीन करना वाणिज्यसहम होता है॥२८

दिवार्कोनमन्दे सूर्यभपयोगे रात्रौ चन्द्रोनमन्दे चन्द्रर्क्षेशयोगे कार्यसिद्धिः ॥ २९ ॥

दिनका इष्ट हो तो शनिमेंसे सूर्यको हीन करना और उसमें सूर्यकी[1] राशिका स्वामी मिलाना, रात्रिसमयका इष्ट हो तो शनिमेंमें चन्द्रको हीन करना और उसमें चन्द्रकी राशिका स्वामी मिलानेपर कार्यसिद्धि सहम होता है ॥ २९ ॥

---

१ जिस राशिमें स्थित हो उस राशिका स्वामी।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

कोणोनशुक्रे विवाहभार्ये ॥ ३० ॥

शुक्रमेंसे शनिको हीन करनेपर विवाह और भार्या (स्त्री) सहम होते हैं ॥ ३० ॥

ज्ञोनेज्य आधानम् ॥ ३१ ॥

गुरुमेंसे बुधको हीन करनेसे आधान (गर्भ) सहम होता है ॥ ३१ ॥

सदा चन्द्रोनमन्दे षष्ठान्विते सन्तापः ॥ ३२ ॥

दिनका इष्ट हो वा रात्रिका सदा शनिमेंसे चन्द्रको हीन करना और उनमें ६ छठा भाव मिलानेसे सन्ताप सहम होता है ॥ ३२ ॥

सदा भौमोनसिते श्रद्धा ॥ ३३ ॥

दिनका इष्ट हो वा रात्रिका सदा शुक्रमेंसे भौमको हीन करनेसे श्रद्धासहम होता है ॥ ३३ ॥

सदा पुण्योनज्ञाने प्रीतिः ॥ ३४ ॥

सदा दिनका इष्ट हो वा रात्रिका ज्ञान सहमोंमेंसे पुण्य सहमको हीन करना प्रीति सहम होता है ॥ ३४ ॥

मन्दोनारे ज्ञान्विते जाड्यम् ॥ ३५ ॥

मंगलमेंमे शनिको हीन करना और उसमें बुध शुक्र करे तो जाड्य सहम होता है ॥ ३५ ॥

शश्वज्ज्ञोनारे व्यापारः ॥ ३६ ॥

सदा (दिनरात्रिके इष्टमें) भौममेंसे बुधको हीन करे तो व्यापार सहम होता है ॥ ३६ ॥

चन्द्रोनार्कजे जलपातः ॥ ३७ ॥

शनिमेंसे चन्द्रको हीन करे तो जलपात सहम होता है ॥ ३७ ॥

आर्कजोनभौमे शत्रुः ॥ ३८ ॥

भौममेंसे शनिको हीन करे तो शत्रु सहम होता है ॥ ३८ ॥

बुधोनपुण्ये ज्ञान्विते दारिद्र्यम् ॥ ३९ ॥

पुण्य सहममेंसे बुधको निकालने और उसमें बुध युक्त करनेपर दारिद्र्य सहम होता है ॥ ३९ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शश्वच्चन्द्रोनजीवशुक्रयोः ॥ ४० ॥

दिनका इष्ट हो वा रात्रिका सदा चन्द्रको हीन करना; गुरु और शुक्रमेंसे पुत्र पुत्री सहम होते हैं अर्थात् गुरुमेंसे चन्द्रको हीन करे तो पुत्रसहम और शुक्रमेंसे चन्द्रको घटावे तो पुत्रीसहम होता है ॥ ४० ॥

दिनेऽर्कोनस्वोच्चे रात्रौ चन्द्रोच्चे मण्डलेशः ॥ ४१ ॥

दिनका इष्ट हो तो सूर्य हीन करना, अपने उच्च (० रा० १० अं०) मेंसे रात्रिसमयका इष्ट हो तो चंद्रको हीन करना, अपने उच्च (१रा० ३अं०) मेंसे मण्डलेशसहम होता है ॥ ४१ ॥

मन्दोनसार्द्धत्रिभे जलपथः ॥ ४२ ॥

शनिको हीन करना साढे तीन राशि (३ राशि १५ अंश) मेंसे जलपथसहम होता है ॥ ४२ ॥

मन्दोनपुण्ये बन्धनम् ॥ ४३ ॥

पुण्य सहममेंसे शनिको हीन करे तो बन्धन सहम होता है ॥ ४३ ॥

अर्कोनपुण्ये लाभान्वितेश्वः ॥ ४४ ॥

पुण्य सहममेंसे सूर्यको हीन करने और उसमें लाभ ११ वां भाव मिलाना अश्वसहम होगा ॥ ४४ ॥

सदा जीवोनेन्दौ गजः ॥ ४५ ॥

सदा (दिनका इष्ट हो वा रात्रिका) चंद्रमेंसे गुरुको हीन करे तो गजसहम होता है ॥ ४५ ॥

रिपुसहमोनांत्ये पशुः ॥ ४६ ॥

१२ बारहवें भावमेंसे शत्रुसहमको हीन करे तो पशु सहम होता है ॥ ४६॥

शश्वत्कोणोनाङ्गारयोर्व्यसनकृषी ॥ ४७ ॥

दिनका इष्ट हो व रात्रिका सदा शनिको लग्न और मङ्गलमेंसे हीन करनेसे व्यसन और कृषिसहम होता है अर्थात् लग्नमेंसे शनि हीन करनेसे व्यसन और व्यसन शनि हीन करनेसे कृषिसहम होता है ॥ ४७ ॥

सदा पुण्योनार्कजे मंदयुते बंधमोक्षः ॥ ४८ ॥

सदा (दिनरात्रिमें) पुण्यसहमको शनिमेंसे हीन करना और उसमें शनि युक्त करनेसे बन्ध और मोक्ष सहम होता है ॥४८ ॥

सदेज्योनपुण्ये सारे दुःखम् ॥ ४९ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सदा (दिनरात्रिके इष्टमें) पुण्यसहममेंसे गुरुको हीन करनेसे और भौम मिलनेसे दुःख सहम होता है ॥ ४९ ॥

कुजोनमंदे उष्ट्रः ॥ ५० ॥

शनिमेंसे मंगलको निकालनेसे उष्ट्रसहम होता है ॥ ५०॥

मंदोनाक पितृव्यः ॥ ५१ ॥

सूर्यमेंसे शनिको हीन करनेसे पितृव्यसहम होता है ॥ ५१ ॥

षष्ठेशोनषष्ठे सान्त्ये आखेटः ॥ ५२ ॥

छठे भावमेंसे छठे भावके स्वामीको हीन करके बारहवां भाव मिलानेसे आखेट (शिकार) सहम होता है ॥ ५२ ॥

ज्ञानेन्दौ भृत्यः ॥ ५३ ॥

बुधको चन्द्रमेंसे हीन कनेसे भृत्यसहम होता है ॥ ५३ ॥

अर्कोनेज्ये बुद्धिः ॥ ५४ ॥

सूर्यको गुरुमेंसे हीन करनेसे बुद्धिसहम होता है ॥ ५४ ॥

सदा तुर्येशोलग्ने निधिः ॥ ५५ ॥

दिनका इष्ट हो वा रात्रिका सदा चतुर्थ भावके स्वामीको लग्नमेंसे हीन करनेसे निधि सहम होता है ॥ ५५ ॥

सदा शुक्रोनकोणे ऋणम् ॥ ५६ ॥

सदा दिनरातके इष्टमें शनिमेंसे शुक्रको हीन करनेसे ऋणसहम होता है ॥ ५६ ॥

सदा बुधोनेन्दौ सत्यम् ॥ ५७ ॥

सदा (दिनरात्रिमें) बुधको चन्द्रमेंसे हीन करनेसे सत्यसहम होता है ॥ ५७ ॥

स्वेशेन शुभेन वाऽब्देशेन वा युतं दृष्टं वा सहमं
स्वेशपाके वृद्धिमन्यथा विपरीतम् ॥ ५८ ॥

जो सहम अपने स्वामीसे अथवा शुभग्रहसे वा वर्षेश्वरसे युक्त हो वा दृष्ट हो तो वह अपने स्वामीकी दशामें फलवृद्धि करता है और विपरीत हो तो विपरीत फलकी वृद्धि करता है, अर्थात् अपने स्वामीसे शुभग्रहसे वा वर्षेश्वरसे युक्तका दृष्ट नहीं हो तो वह विपरीत (उलटा) फलकी वृद्धि अपने स्वामीकी दशामें करता है ॥ ५८ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

प्रथमं जन्मकालिकं सह्मबलाबलं जानीयात् ॥ ५९ ॥

प्रथम जन्मसमयमें सहमोंका बल निर्बल जानना (जन्मसमयमें सब सहम करना, अनन्तर जन्मकुंडलीमें देखना जो सहम अपने स्वामीसे, लग्नेश्वरसे और शुभग्रहसे युक्त हो वा दृष्ट हो ॥ ६।८।१२ वां आदि दुष्टस्थानके सिवाय शुभस्थानमें स्थित हो वह बलवान् जानना और इससे विपरीत हो वह निर्बल जानना) ॥ ५९ ॥

तत्र यानि बलीयांसि तेषामेव संभवाः ॥ ६० ॥

जन्मसमयमें जो जो सहम बलवान् हों उन्हीं सहमोंका संभव जानना ॥६०॥

प्रतिवर्षं सम्भवतापन्नान्येव कार्याणि नैतराणि, नैष्फल्यात् ॥६१॥

प्रतिवर्ष (हरवर्ष) जिन जिन सहमका जन्म समयमें सम्भव आया हो वे ही सहम करना, जिनका सम्भव नहीं है वे सहम निष्फलदाता हैं इसलिये नहीं करना ॥ ६१ ॥

प्रश्ने प्रच्छकेष्टकार्यसहमं कार्यम् ॥ ६२ ॥

इति सहमाऽध्यायः पंचमः ॥ ५ ॥

प्रश्नसमयमें पूछनेवालेका जो अभीष्टकार्य हो वह सहम करना ॥ ६२ ॥

उदाहरण

यहां दिनमें वर्षप्रवेश हुआ है इस कारण सूत्रमें कहे हुए शोध्य सूर्य १०।१६ ५३।३९ को शुद्धयाश्रय चन्द्र १०।०।२२।५६ मेंसे घटाया तो ११।१३।२९। १७ शेष बचे, इसमें क्षेपक नहीं कहा है इसलिये लग्न १।१२।२६।३६ युक्त किया तो ०।२३।५५।५२ यह पुण्य सहम सिद्ध हुआ। शोध्य सूर्यकी राशि १० अंश १६ को आदि ले शुद्धयाश्रय चन्द्रकी राशि १० अंश ० पर्यंत गिननेसे क्षेपक (लग्न) की राशि १ वृषभ बीचमें आगयी है इसलिये सिद्ध सहमकी राशिमें १ एक युक्त नहीं किया, इसी प्रकार शेष सहम जानना।

अथ कतिचित्सहमाः

पुण्य	गुरु ज्ञान	इच्छा	पुत्र	राज्य	धन	लाभ	शत्रु	रोग	जीवि
०	२	९	११	०	४	५	४	४	३
२५	२८	२७	१	५	१८	२७	१०	२४	३
५५	५७	१८	०	२७	४५	५०	३	३०	२४
५२	१८	४६	३४	५५	१४	४०	१२	१४	३९

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथ सहमसारणीकोष्ठकम् ।

	संख्या	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
	सहमनाम. नामतुल्यफलम्	पुण्य	गुरु ज्ञान ज्ञाति	यश वे-ह सैन्य घात	मित्र	माहात्म्यधैर्य शौर्य	इच्छा	सामर्थ्य	भ्राता	गौरव	राज तात	माता कांति	जीवित उपाय	कर्म	रोग	काम	कालि क्षमा	शास्त्र	बंधु	पराश्रय	मृति	देशांतर
दिवा	शोध्य	सू	चं	पुण्य	पुण्य	मं	शु	ल. प.	श	चं	सू	शु	गु	बु	चं	ल. प.	मं	श	चं	बु	चं	९ प
दिवा	शुध्याश्रय	चं	सू	गु	ज्ञान	पुण्य	श	मं ×	गु	गु	श	चं	श	मं	ल	चं ※	गु	गु	बु	चं	अष्टम.	९ भा
रात्रौ	शोध्य	चं	सू	गु	ज्ञान	पुण्य	श	मं	श	सू	श	चं	श	मं	चं	चं	गु	गु	चं	चं	चं	९ प
रात्रौ	शुध्याश्रय	सू	चं	पुण्य	पुण्य	मं	शु	ल. प.	गु	गु	सू	शु	गु	बु	ल	ल.प.	मं	श	बु	बु	अष्टम.	९ भा
सदा	क्षेपक	ल	ल	ल	शुक्र	ल	ल	ल	ल	सू. दि. चं. रा.	ल	ल	ल	ल	ल	ल	ल	बुध	ल	ल	शनि	ल

+ लग्नेशचंद्र होतो सदा गुरुमेंसे हीन करना. + कर्कलग्नहोतो सदा लग्नेशको सूर्यमेंसे हीन करना.

	संख्या.	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२
	सहमनाम तुल्यफलम्.	धन.	लाभ.	पराङ्गना.	दास्य.	वाणिज्य.	कार्य सिद्धि.	विवाह भार्या.	आधान.	संताप.	श्रद्धा.	प्रीति.	जाड्य.	व्यापार.	जलपात.	शत्रु.	दारिद्य.	पुत्र.	पुत्री.	मंडलेश.	जलपथ.	बंधन.
दिवा.	शोध्य.	२ प.	११प.	सू.	श.	बु.	सू.	श.	ब.	चं.	मं.	पुण्य.	श.	बु.	चं.	श.	बु.	घं.	चं.	सू.	श.	श.
दिवा.	शुध्याश्रय.	२ भा.	११भा.	शु.	चं.	चं	श.	शु.	गु.	श.	शु.	ज्ञान.	मं.	मं.	श.	मं.	पुण्य.	गु.	शु.	० रा. १० अं.	३ रा. १५अं.	पुण्य.
रात्रौ.	शोध्य.	२ प.	११प.	सू.	चं.	बु.	चं	शु.	गु.	चं.	मं	पुण्य.	मं.	बु.	श.	मं.	पुण्य.	चं.	चं.	चं.	३ रा. १५ अं.	पुण्य.
रात्रौ.	शुध्याश्रय.	२ भा.	११भा.	शु.	श.	चं.	श.	श.	बु.	श.	शु.	ज्ञान.	श.	मं.	चं.	श.	बु.	गु.	[illegible]	१ रा. ३ अं.	श.	श.
सदा.	क्षेपक	ल.	ल.	ल.	ल.	ल.	सू.प.रा चं.रा.प.	ल.	ल.	६ भा.	ल.	ल.	बुध.	ल.	ल.	ल.	बुध.	ल.	ल.	ल.	ल.	ल.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथ सहमसारणीकोष्ठकाः

४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	संख्या	
अश्व	गज	पशु.	व्यसन.	कृषि	बंध मोक्ष	दुःख	उष्ट्र	पितृव्य	आखेट	भृत्य	बुद्धि	निधि	ऋण.	सत्य	सहमनाम तुल्यफलं	
सू.	गु.	शत्रुस	श.	श.	पुण्य	गु.	मं	श.	षष्ठेश	बु.	सू.	मा ४स्वा	शु.	बु.	शोध्य	दिवा
पुण्य	चं.	१२मा	ल.	श.	श.	पुण्य	श.	सू.	६मा.	चं.	गु.	ल.	श.	चं.	शुध्याश्रय	
पुण्य	बृ.	१२मा	श.	श.	पुण्य	ग.	श.	सू.	६मा.	चं.	गु.	च.श.	शु.	बु.	शोध्य	रात्री
सू.	चं.	शत्रुस	ल.	मं.	श.	पुण्य	मं.	श.	षष्ठेश	बु.	सू.	ल.	श.	चं.	शुध्याश्रय	
११मा	ल.	ल.	ल.	ल.	श	मं.	ल.	ल	१२मा	ल.	ल.	ल.	ल.	ल.	क्षेपक	सदा

इति श्रीज्योतिर्विद्वरश्रीमन्महादेवकृतवर्षप्रदीपिकाख्याताजिकग्रन्थे तदात्मजश्रीनिवासविरचितायां सोदाहरणभाषाव्याख्यायां सहमसाधनाध्यायः पञ्चमः ॥ ५ ६

अथाब्देशनिर्णयः ।

दिनेऽर्कशुक्रार्किसितेज्यचन्द्राज्ञारार्किभौमेज्यचन्द्रा रात्रौ जीवेन्दुज्ञारार्कसितार्किशुक्रमन्दारेज्यचन्द्रा मेषादित्रिराशिपाः ॥ १ ॥

अब वर्षेश्वरका निर्णय कहते हैं-दिनमें सूर्य, शुक्र, शनि, शुक्र, गुरु, चन्द्र, बुध, मंगल, शनि, मंगल, गुरु, चन्द्र; रात्रिमें गुरु, चंद्र, बुध, मंगल सूर्य, शुक्र, शनि, शुक्र, शनि, मंगल, गुरु, चंद्र; मेषराशिको आदि ले क्रमसे त्रिराशिपति[1] जानना ॥ १ ॥

अथ त्रिराशिपतिचक्रम्.

मे. ०	वृ. १	मि. २	क. ३	सिं. ४	क. ५	तु. ६	वृ. ७	ध. ८	म. ९	कुं. १०	मी. ११	
र	शु	श	शु	गु	चं	बु	मं	श	मं	बृ	चं	दिवा.
गु	चं	बु	मं	सू	शु	श	श	श	मं	गु	चं	रात्रि.

जन्मांगेशो वर्षांगेस्तत्रिराशिपो मुन्थेशो दिनेऽर्कभेशो निशिन्दुभेशश्चेति पंचाधिकारिणः ॥ २ ॥

जन्मलग्नका स्वामी १, वर्षलग्नका स्मामी २, वर्षलग्नका त्रिराशिपति ३, मुंथाका स्वामी ४ दिनमें सूर्यकी राशिका स्वामी और रात्रिमें चंद्रकी राशिका स्वामी ५ ये पांच अधिकारी जानना ॥ २ ॥

---

१ वर्षलग्न जिस राशिका हो उसका दिनमें वर्ष-प्रवेश हो तो दिनका, रात्रिमें रात्रिका त्रिराशिपति देखना ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

एषां बलाधिकोऽङ्गद्रष्टावर्षेशः ॥ ३ ॥

इन पञ्चाधिकारियोंमें जो ग्रह अधिक बलवान् होके वर्षलग्नको देखता हो वह वर्षेश्वर होगा ॥ ३ ॥

बलसाम्ये तु दृष्ट्याधिकः ॥ ४ ॥

अनेक ग्रहका बल समान (बरोबर हो तो जिसकी लग्नपर दृष्टि अधिक हो वही वर्षेश्वर होगा ॥ ४ ॥

उभयसाम्येऽधिकाधिकारी ॥ ५ ॥

अनेक ग्रहोंका बल और लग्नपर दृष्टि दोनों समान (बरोबर) हों तो जिस ग्रहका अधिकार ज्यादा आया हो वह वर्षेश्वर होगा ॥ ५ ॥

त्रितयसाम्ये मुन्थेशः ॥ ६ ॥

बल' दृष्टि अधिकार यह तीनों समान हों तो मुन्थेश ही वर्षेश होगा ॥ ६ ॥

पञ्चानामपि मध्ये कोऽपि नांगं पश्येत्तदा मुन्थेशवर्षलग्नेशौ यश्चोक्ताधिकार्यंतःपाती तदितरोऽपि जनुस्समये वर्षांगराशिद्रष्टा भवेत्तदैतेषां योऽधिकबलः स वर्षेशः ॥ ७ ॥

पांचों आधिकारियोंमेंसे कोई भी वर्षलग्नको नहीं देखते हों तो मुन्थेश, वर्षलग्न और दोनों से अन्यग्रह जो वर्षमें अधिकारी होकर जन्मकुंडलीमें वर्षलग्नकी राशिको देखता हो तो इन तीनोंमेंसे जो अधिक बली हो वही वर्षेश होगा ॥ ७ ॥

त्रयाणां बल साम्ये मुन्थेशः ॥ ८ ॥

तीनों अधिकारियोंका बल समान (बरोबर) हो तो मुन्थेश ही वर्षेश होगा ॥ ८ ॥

उक्तरीत्या चन्द्रस्याब्दपतित्वप्राप्तौ तदित्थशालिनोऽब्दपत्वमन्यथातद्भेशस्येत्येके ॥ ९ ॥

उक्त रीतिसे चन्द्रको वर्षेशत्व प्राप्त हो तो (चन्द्र वर्षेश होता हो तो) चन्द्रसे जो ग्रह इत्थशाल करता हो तो वही वर्षेश होगा, और कोई ग्रह इत्थशाल नहीं करता हो तो चन्द्रकी राशिका स्वामी वर्षेश होगा, यह किन्हीं आचार्योंका मत है ॥ ९ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

वर्षांगेशो राजा समयेशः सेनापतिर्मुन्थेशो मन्त्री जन्मांगेशः पुरेशस्त्रिराशिपो रससस्यधात्वधिप इत्येके ॥ १० ॥

इत्यब्देशनिर्णयाऽध्यायः ॥ ६ ॥

वर्षलग्नेश राजा समयपति सेनाधिष मुन्थेश मन्त्री जन्मलग्नेश पुराधिप त्रिराशिपति रस धान्य धातु इनका अधिपति होता है यह किन्हीं आचार्योंका मत है ॥ १० ॥

उदाहरण

इन पांच अधिकारियोंमें शुक्र अधिक बली है और वर्षलग्नको मित्रदृष्टिसे देखता है, इसलिये वर्षेश्वर शुक्र पूर्ण बली हुआ.

इति श्रीज्योतिर्विद्वरश्रीमन्महादेवकृतवर्षदीपके तदात्मजश्रीनिवासविरचितायां सोदाहरणभाषाव्याख्यायां मब्देशनिर्णयाध्यायः ॥ ६ ॥

पंचाधिकारी.

जन्मल.	रा.प.	श.	८	म.
वर्षल.	रा.प.	शु.	११	पू.
त्रि.	रा.प.	शु.	११	पू.
मुन्था.	रा.प	शु.	११	पू.
सूर्य	रा.प	श.	८	पू.

अथ दशाविचारः

सलग्नकेटानां मध्ये यो न्यूनांशो भवेत्तस्यांशादयः प्रथमं लेख्याः ॥१॥

अब दशाविचार कहते हैंः—लग्नसहित सूर्यादि सात ही ग्रहोंमें जो ग्रह न्यून (अल्प) अंशका हो उसके अंशादि (अंश कला विकला) प्रथम लिखना ॥१॥

ततस्तदधिकांशानामंशादयः क्रमशो लेख्याः ॥ २ ॥

फिर उस (अल्प अंश) के ग्रहसे अधिक अधिक अंशके ग्रहोंके अंशादिक क्रमसे लिखना (अल्प अंशके ग्रहसे अधिक अंशके ग्रहोंके अंशादिक लिखना, तदनंतर उससे अधिक अंशके ग्रहके अंशादिक, फिर उससे अधिकके अंशादिक लिखना, इस क्रमसे सबके अधिक अंशके ग्रहके अंशपर्यंत लिखना चाहिये) ॥ २ ॥

इमे हीनांशसंज्ञकाः ॥ २ ॥

उक्त प्रकार लिखे हुए ग्रहोंके जो अंशादिक हैं उनको हीनांशसंज्ञक जानना चाहिये ॥ ३ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

द्वयोरंशादिसाम्ये बलाधिकस्य पूर्वा दशा ॥ ४ ॥

दो ग्रहोंके अंशादिक (अंश कला विकला) समान (बरोबर) हो तो उनमेंसे जो अधिक बलवान् हो उसकी प्रथम दशा जाननी चाहिये (प्रथम उसके अंशादिक लिखना) ॥ ४ ॥

बलसाम्येऽल्पगतिकस्य ॥ ५ ॥

दो ग्रहोंके बल समान हो तो जो अल्पगतिवाला ग्रह हो उसकी प्रथम दशा जानना ॥ ५ ॥

उदाहरण

यहां लग्नसहित सूर्यादि ग्रहोंमें सर्वसे न्यून अंश चन्द्रके हैं, अतएव चन्द्रके अंशा० कला २२ विकला ५६ पहले लिखे। चन्द्रसे अधिक अंशका बुध है इसलिये चन्द्रके अनंतर बुधके अंशादिक १ । ३५ । ८ लिखे, एवं बुधसे अधिक भौम, भौमसे अधिक अंशादि शनिके, इस क्रमसे अधिक अंशके ग्रह क्रमसे सर्वाधिकांश ग्रहपर्यंत खिलनेसे इस प्रकार हीनांश हुए।

हीनांशाः।							
चं.	बु.	मं.	श.	ल	र	गु.	शु.
०	१	७	९	१२	१६	१८	२५
२२	३५	३१	५४	२६	५३	५६	२
५६	८	३६	५२	३५	३९	५५	४८

पात्यकृतौ प्रथमखेटस्य यथास्थितांशाः ॥ ६ ॥

पात्यांश करनेके समय ग्रहके (जो सर्व ग्रहके अल्प अंशादिकका ग्रह हीनांशमें प्रथम लिखा है उसके) अंशादिक यथा स्थित (जो अंशादिक हों वे ही प्रथम) लिखना ॥ ६ ॥

ततः प्रथमं द्वितीयाद् द्वितीयं च तृतीयादित्यादिक्रमेण शोधयेत् ॥ ७ ॥ इमे पात्याः ॥ ८ ॥

तदनंतर प्रथम लिखे ग्रहके अंशादिकको दूसरे ग्रहके अंशादिकमेंसे दूसरेके अंशादिकको तीसरेमेंसे, तीसरेके अंशादिकको चौथेमेंसे इस क्रमसे शोधते जाना ॥ ७ ॥ ये पात्यांश कहलाते हैं ॥ ८ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

उदाहरण

हीनांशमें सबसे न्यून अंशका चन्द्र प्रथम लिखा है उसके अंशादि प्रथम वे ही ०।२२।५६ लिखे इनको आगे जो दूसरा ग्रह बुधके अंशादिक १।३९।८ हैं उनमेंसे हीन किये तो १।१२।१२शेष बचे, यह बुधके अंशादि हुए। तदनन्तर बुधके अंशादिक १।३५।८ को तीसरे भौमके अंशादिक ७।३१।३६ मेंसे घटाये तो ५।५६।२८ शेष बचे, ये मंगलके हुये, फिर भौमके अंशादिकको चौथे शनिके अंशादिकमेंसे घटाये, ऐसे क्रमसे घटानेसे ये पात्यांश हुए, पात्यांशका ऐक्य सबसे अधिक अंशके ग्रहके अंशके समान आता है ॥

पत्यांशाः ।								
चं.	बु.	मं.	श.	ल.	र.	गु.	शु.	यो.
०	१	५	२	२	४	२	६	२५
२५	१२	५६	२३	३१	२७	३	५	२
५६	१२	२८	२३	३६	४	१६	५३	४८

वर्षदिनानि पात्यैक्येन भजेल्लब्धं दिनाद्यं ध्रुवम् ॥ ९ ॥

वर्षके दिनोंको (३६० को वा ३६५।१५।३१।३० को) पात्यांशके ऐक्य (योग) का भाग देना जो लब्ध आवे वह दिनादिक ध्रुव जानना ॥ ९ ॥

उदाहरण

वर्षदिनादि ३६० । ० ० के पात्यांशयोग २५ । २ । ४८ का भाग दिया परन्तु भाज्य भाजक दोनों दिनादिक हैं, इस कारण इनको सवर्णित किये भाज्य १२९६००० में भाजक पात्यांश योग ९०१६८ का भाग दिया लब्ध १४ दिन आये, शेष ३३६४८ बचे इसको ६० साठ गुणे किये तो २०१८८८० हुए। इनमें ९०१६८ का भाग दिया लब्ध २२ घटी हुई, शेष ३५२०४ बचे, इनको ६० साठ गुणे किये तो २११२२४० हुए, इनमें भाग ९०१६८ का दिया लब्ध २३ पल आये शेष ३८३७६ बचे, इनको ६० साठ गुणे किये तो २३०२५६० हुए इनमें ९०१६८ का भाग दिया लब्ध २५ विपल आया, इस प्रकार पात्यैक्यका भाग देनेसे दिनादिक १४ । २२ । २३ । २५ ध्रुव आया।

ध्रुवेण स्वस्वपात्यांशा हता दिनाद्या दशा ॥ १० ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दिनादिक ध्रुवसे अपने अपने पात्यांशको गुणन करनेसे दिनादिक दशा होती है ॥ ॥ १० ॥

उदाहरण

जैसे—दिनादिक ध्रुव १४ । २२ । २३ । २५ से चन्द्रकी पात्यांश ०।२२। ५६ को गुणन किये तो ५ । २९ । ३७ । हुए, यह दिनादिक चन्द्रकी दशा हुई । इसी प्रकार सब ग्रहोंके पात्यांशको गुणन करके लानेपर नीचे चक्रके अनुसार दिनादिक दशा आयीं । इसका योग वर्षदिनके समान (बरोबर) ३६० । ० । आया है, इसलिये दशा शुद्ध समझना ।

दिनादिदशाःस्पष्टाः ।									
	चं	बु.	मं.	श.	ल.	र.	गु.	शु.	
	०	०	२	१	१	२	०	२	मास
	५	१७	२५	४	६	३	२९	२७	दिन
	२९	१७	२३	२०	१८	५८	३१	३८	घटी
	३७	४५	३३	५२	५८	३६	४४	५४	पल
१९५६	१९५६	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	संवत
१०	१०	११	२	३	४	६	७	१०	
१६	२२	९	५	९	१५	१९	१९	१६	उत्ती-
५३	२३	४१	४	२५	४४	४३	१४	५३	र्णांके
३९	१६	१	३४	२६	२४	०	४४	३८	

यस्य दशामानं पात्यांशैक्येन भक्तं तल्लब्धदिनाद्येन स्वस्वपात्यांशा हताः पाकेशतोऽन्तर्दशा दिनाद्याः ॥ ११ ॥

जिस ग्रहमें अन्तर्दशा करना हो उसके दशामानमें (जितने दिनकी दशा हो उतने दिनकी संख्याको दशमान कहते हैं) पात्यांशके ऐक्यका भाग देना जो दिनादिक ध्रुव लब्ध आवे उससे अपने अपने पात्यांशको गुणन करना । दशाके स्वामीको आदि ले (जिसमें अन्तर्दशा करना हो उस ग्रहकी प्रथम दशा, उसके आगे जो ग्रह हो उसकी दूसरी दशा इस रीतिसे क्रमसे) दिनादिक अन्तर्दशा जाननी चाहिये ॥ ११ ॥

१ ग्रह स्पष्ट करनेके उदाहरणमें जो गोमूत्रिका गुणनकी रीति लिखी है उस रीतिसे ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

उदाहरण

यहां मंगगलकी दशामें अन्तर्दशा करना है–मंगलकी दशा ९५ दिन २३ घटी ३३ पलकी है यह दशाका मान है, इसमें पात्यांशके ऐक्य २५ । २ । ४८ का भाग दिया, भाज्य भाजक सवर्णित किये और भाज्य ३०७४१३ में भाजक ९०१६८ का भाग देनेसे लब्ध दिनादिक ३ । २४ । ३३ ध्रुव हुआ इससे प्रथम मंगलका पात्यांशगुणन किया तो २०।१५।१७ आये, यह मंगलमें मंगलकी दिनादिक अन्तर्दशा हुई । इसी प्रकार फिर क्रमसे शनि लग्न रवि गुरु आदि करके पात्यांश गुणे किये भौममें अन्तर्दशा हुई ।

भौममध्येऽन्तर्दशा ।									
	मं.	शा.	ल.	र.	गु.	शु.	चं.	बु.	
	२०	८	८	१५	७	२०	१	४	दिन
	१५	८	३६	१०	०	४७	१८	६	घटि
	१७	५१	५०	३०	१५	२६	११	८	पल
१९५६	१९५६	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	संवत
११	११	०	०	१	१	१	२	२	
९	२९	८	१६	१	८	२९	०	५	उत्ती-
४१	५६	५	४१	५२	५३	४०	५८	४	र्णांकं
१	१८	९	५९	२९	४४	१०	२२	३२	

अथ मुग्धादशामाह

जन्मभसंख्यायां गताब्दान्योजयेत् द्व्यूना नवोद्धृताःशेषे सूर्येन्द्वाररराह्विज्यमन्दज्ञकेतुशुक्राणामेकादिक्रमतो दशाद्याः ॥१२॥

अब मुग्धा दशा कहते हैं–जन्मनक्षत्रकी संख्यामें गताब्ध संख्या मिलाना और उसमें २ दो घटाकर नवका भाग देना, जो शेष बचे सो क्रमसे १ सूर्य २ चन्द्र ३ भौर ४ राहु ५ गुरु ६ शनि ७ बुध ८ केतु ९ शुक्रकी आद्य दशा जानना, अर्थात् एक बचे तो सूर्यकी, २ बचे तो चन्द्रकी, ३ तीन बचे तो भौमकी, इत्यादि क्रमसे आद्य दशा जानना ॥ १२ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

धृतित्रिंशदेकविंशतिचतुःपञ्चाशदष्टचत्वारिंशत्र्यूनषष्ट्येकपंचाशदेकविंशतिषष्टिसंख्यातानि सूर्यादीनां मुग्धादशादिनानि ॥१३॥

धृति कहिये १८. त्रिंशत् ३०, एकविंशति २१, चतुःपञ्चाशत् ५४. अष्टाचत्वारिंशत् ४८, त्र्यूनषष्टि ५७, एकपंचांशत् ५१, एकविंश २१, षष्टि ६० संख्यादिन सूर्यादिग्रहोंके मुग्धादशाके दिन जानना अर्थात् सूर्यके १८, चन्द्रके ३०, मंगलके ३१, राहुके ५४, गुरुके ४८, शनिके ५७, बुधके ५१, केतुके २१, शुक्रके ६० दिन मुग्धा दशा दिन जानना ॥ १३ ॥

उदाहरण

जन्मनक्षत्र चित्राकी संख्या १४ में गताब्दसंख्या २८ युक्त किये तो ४२ हुए, इनमेंसे २ दो हीन किये शेष ४० बचे इनमें ९ नवका भाग दिया शेष ४ बचे एकको आदि ले क्रमसे गिननेसे ४ चौथी राहुकी ५४ दिनकी आद्य दशा हुई, अर्थात् राहुदशामें वर्षप्रवेश हुआ ॥

भगणोनजन्मेन्दुलिप्ताः खखाष्टशेषिता आद्यदशादिनहताः खभ्रे भाप्ता दिनादिभोग्यदशा ॥ १४ ॥

बारह २२ राशिमेंसे हीन किये हुए जन्मके चन्द्रकी कलाको ८०० आठसौका भाग देना, शेष बचे कलाको आद्य दशा (सूत्र १२ के अनुसार आयी हुई दशा) के दिनोंसे गुणन करना और ८०० आठसौका भाग देना लब्ध फल ४ आवे वह दिनादिक भोग्यदशा जानना ॥ १४ ॥

दशा दशाहताः षष्ट्यधिकत्रिशतेनाप्ता अन्तर्दशा दिनाद्या मुग्धायाम् ॥ १५ ॥

इति दशाध्यायः

दशाके दिनको दशाके दिनसे गुणन करना और तीनसौ साठ ३७० का भाग देना, जो लब्ध आवे वह मुग्धादशामें दिनादिक अन्तर्दशा होती है ॥१५॥

उदाहरण

जन्म समयका चन्द्रस्पष्ट ५ । २९ । १९ । २९ इसको बारह राशि

---

१ राशिको ३० गुणी करके अंश मिलानेसे अंश होता है और अंशको साठ गुणी करके कला मिलानेसे कला होती है ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मेंसे हीन किया तो ६ । ० । ४० । ११ हुए इसको कला १०८४८ । ११ की, फिर इनमें ८०० आठसौका भाग दिया, शेष ४४० । ११ बचे । इससे आद्य दशा राहुकी आयी । उसके दिन ५४ से गुणे किये तो २३७६९ । ५४ हुए इनमें ८०० आठसौका भाग दिया लब्ध २९ दिन आये । शेष ५६९ । ५४ को ६० साठ गुणे किये तो ६४२९४ हुए फिर ८०० का भाग दिया, लब्ध घटी ४२ आयी, शेष ४९४ की फिर ६० साठगुणे किये तों ३५६४० हुए ८०० का भाग दिया, लब्ध ४४ पल आया । शेष ४४० को फिर ६० साठ गुणे किये तो २६४०० हुए, ८०० का भाग दिया, लब्ध ३३ विपल आयी । ऐसे फल चार २९ । ४२ । ४४ । ३३ आये ये दिनादिक राहुकी स्पष्ट भोग्य दशा हुई ।

अथ मुग्धादशाचक्रम् ।

	रा.मो.	गु.	श.	बु.	के.	शु.	र.	चं.	मं.	रा.मु.
मास	०	१	१	१	०	२	०	१	०	०
दिन	२९	१८	२७	२१	२१	०	१८	०	२१	२४
घटि.	४२	०	०	०	०	०	०	०	०	१७
पल.	४४	०	०	०	०	०	०	०	०	१५
विपल	३३	०	०	०	०	०	०	०	०	२७
१९५६	१९५६	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७	१९५७
१०	११	१	३	४	५	७	८	९	९	१०
१६	१६	४	१	२२	१३	१३	१	१	२२	१६
५३	३६	३६	३६	३६	३६	३६	३६	३६	३६	५३
३९	२३	२३	२३	२३	२३	२३	२३	२३	२३	३९
०	३३	३३	३३	३३	३३	३३	३३	३३	३३	०

इति श्रीज्योतिर्विद्वरश्रीमन्महादेवकृतवर्षदीपकाख्यताजिकग्रन्थे तदात्मजश्रीनिवासविरचितायां सोदाहरणभाषाव्याख्यायां दशासाधनाध्यायः सप्तमः ॥ ७ ॥

अथ मासादिः

गतमाससंमितराशियुक्तजन्मार्कतुल्यार्के मासप्रवेशः ॥ १ ॥

अब मासादिसाधन लिखते हैं–गतमासकी संख्याके समान राशियुक्त किये

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

हुए जन्मसमयके सूर्यके समान (बराबर) सूर्य जिस दिन आवे उस दिन मासप्रवेश होता है ॥ १ ॥

गतदिनसम्मितांशा मासार्कें युतास्तत्सदृशेऽर्के दिनप्रवेशः ॥ २ ॥

गतदिनकी संख्याके समान (बराबर) अंशमासके सूर्यमें युक्त करनेसे जो सूर्य हो उसके समान सूर्य जिस दिन आवे उस दिन दिनप्रवेश होता है, अर्थात जिस मासमें जितनी संख्याका दिन प्रवेश करना हो इसके गत दिनकी जो संख्या हो उतने ही अंश उस मासके सूर्यमें मिलाना, इसके समान सूर्य जिस दिन आवे उस दिन दिनप्रवेश होगा ॥ २ ॥

उदाहरण

जैसे—दूसरा मासप्रवेश करना है इसके पिछाड़ी गत मास १ एक हुआ। इस लिये जन्मके १० । १६ । ५३ । ३९ सूर्यकी राशिके अंकमें १ एक किया ११ । १६ । ५३ । ३९ यह २ द्वितीयमासप्रवेशका सूर्य हुआ।

इस सूर्यके बराबर सूर्यके दिन दूसरा मासप्रवेश होगा इसी प्रकार जितने गतमास हों उतनी ही राशि जन्मार्कमें मिलाते जाना और १२ ही मासके सूर्य लाना।

दिनप्रवेश

दूसरे मासका ११ ग्यारहवां दिन प्रवेश करना है, ग्यारह दिनप्रवेशमें १० दश दिन गत हुए हैं, इसलिये ४० दश अंश मासके ११ । १६ । ५३ । ३९ सूर्यमें मिलाये ११ । २६ । ५३ । ३९ यह दिन ११ के प्रवेशका सूर्य हुआ, इस सूर्यके समान सूर्य आवेगा उस दिन ११ ग्यारहवां दिन प्रवेश होगा ॥

मासार्कासन्नपंक्त्यर्कयोरंतरस्य कलाः कृत्वार्कभुक्ति भक्तात्तदिनादिपंक्तिवारादिमध्ये पङ्क्त्यर्कादधिकेऽर्के युक्तेऽन्यथा हीने मासप्रवेशकालः ॥ ३ ॥

मासप्रवेश सूर्य और उसके समीपकी पंक्तिका (अवधि) सूर्य इन दोनोंके अन्तरकी कला[१] करना, सूर्यकी गतिका (पंक्तिके सूर्यकी गतिका) भाग देना, जो लब्ध आवे दिन घटी पलात्मक तीन फल, उनको पंक्तिके वारादिक

१—अंशको ६० साठगुणा करके कला मिलानेसे होता है।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

(वार इष्ट घटी पल) में पंक्ति (अवधि) के सूर्यसे मासप्रवेशका सूर्य अधिक हो तो युक्त करना और अवधिके सूर्यसे मासप्रवेशका सूर्य न्यून हो तो आये हुए दिनादिं फलपंक्तिके वारादिकमेंसे हीन करनेपर सो मासप्रवेशका वारादिक समय होता है ॥ ३ ॥

उदाहरण

द्वितीय मासप्रवेशका सूर्य ११ । १६ । ५३ । ३९ इसके समीपकी पंक्ति (अवधि) का सूर्य ११ । १४ । ५९ । ३० इनका अन्तर किया १ । ५४ । ९ हुए इसकी कला ११४ । ९ के अवधिके सूर्यकी गति ५९ । २३ का भाग दिया—भाज्यभाजक कलादिक हैं,अतः इनको सवर्णित किये भाज्यपिंड ६८४९ भाजकपिंड ३५६३ हुआ । भाज्यमें भाजकका भाग दिया लब्ध १ दिन आया—शेष ३२८६ बचे इनको ६० गुणे किये १९७१६० हुए, इनमें ३५६३ का भाग दिया लब्ध ५५ घटी आयी शेष ११९५ को ६० साठगुणे किये ७१७०० हुए, इनमें फिर ३५६३ का भाग दिया लब्ध २० पल आये। ऐसे दिन, घटी, पलादिक फल १ । ५५ । २० लब्ध आये, इनको पंक्तिके सूर्यसे मासप्रवेशका सूर्य अधिक है इसलिये अवधिके वार इष्टघटी पल ४ । २२ । १ से युक्त किये तो ६ । १७ । २१ हुए, यह द्वितीय मासप्रवेशका इष्टसमय हुआ-अर्थात् पूर्णिमांत चैत्रकृष्ण ३० अमावस्या शुक्रवारके दिन इष्टघटी १७ पल २१ से मास द्वितीय प्रवेश होगा । ऐसे ही दिनप्रवेशका उदाहरण समझना ।

एवं दिनप्रवेशकालः ॥ ४ ॥

मासप्रवेशकालकी जो रीति कही है उसी प्रकार दिनप्रवेशकालका लाना अर्थात् दिन प्रवेशका सूर्य और उसकी समीपकी पंक्तिका सूर्य इन दोनोंके अन्तरकी कला करना पंक्तिके सूर्यकी गतिका भाग देके दिनादिक फल ३ लाना उनको पंक्तिके वारादिकमें पंक्तिके सूर्यसे दिनप्रवेशका सूर्य अधिक हो तो मिलाना' न्यून हो तो हीन करना, तब दिनप्रवेशकाल होगा ॥ ४ ॥

उभयत्र स्पष्टाः खगा भावादयश्च कार्याः ॥ ५ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मासप्रवेशसमयमें और दिनप्रवेश समयमें स्पष्टग्रह भाव, आदि शब्दसे चलित पंचवर्गीबल द्वादश षडेशा[1] सप्तेशा[2] आदिक करना ॥ ५ ॥

पात्यैक्येन मासदिनानि भजेल्लब्धेन स्वस्वपात्यांशा हता दिनाद्या मासदशा ॥ ६ ॥

पात्यांशके[3] ऐक्यका मासके दिन ३० में भाग देना, जो लब्ध आवे ध्रुव, उससे अपने अपने पात्यांश गुणे करे तो दिनादिक मासदशा होती है ॥ ६ ॥

मासप्रवेशक्ष सप्तयुतेऽङ्कहृते एकादिशेषे आचंभौराजीशबुके-शुनामाद्या दशा ॥ ७ ॥

मासप्रवेशनक्षत्र (जिस नक्षत्रमें मासप्रवेश हो उसकी) संख्यामें सात मिलाकर ९ नवका भाग देना, एकको आदि ले जो शेष बचे सो क्रमसे आ (सूर्य), च (चंद्र), भौ, (भौम), रा (राहु), जी (गुरु), श (शनि) (बुध) के (केतु), शु (शुक्र) की आद्य (प्रथम) दशा जानना ॥ ७ ॥

मुग्धार्कभागमिता दिनाद्या मासदशा ॥ ८ ॥

मुग्धा दशाके १२ बारहवें भागके समान दिनादिक मासदशा जानना-अर्थात् मुग्धादशाके दिनमें १२ का भाग देनेसे जो दिनादिक आवें उन्हें मास-दशाके दिनादिक जानना चाहिये ॥ ८ ॥

उदाहरण

जैसे--सूर्यकी मुग्धादशाके दिन १८ हैं, इसमें १२ का भाग देनेसे लब्ध दिन १ घटी ३० आयी, यह मासदशामें सूर्यके दिन हुए। इसी प्रकार सर्वग्रहसे समझना चाहिये

---

१ मासप्रवेशमें षडेशा जन्म लग्नपति १, वर्षलग्नपति २ मासलग्नपति ३, मुंथापति ४,त्रिराशिपति ५, समयपति ६।

२ दिनप्रवेशमें सप्तेशा-जन्मपति १, वर्षपति २ मासलग्नपति ३, दिनलग्नपति ४ मुंथापति ५ त्रिराशिपति ६, समयपति ७।

३ मासमें भी प्रथम कही रीतिके अनुसार हीनांश पात्यांश करके ऐक्य करना चाहिये।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दिनादिक मुग्धा मासदशा.

र.	चं.	मं.	रा.	गु.	श.	बु.	के.	शु.
१ ३०	२ ३०	१ ४५	४ ३०	४ ०	४ ४५	४ ४५	६ ४५	५ ०

उदाहरण

जैसे—द्वितीय मासप्रवेश उत्तरा भाद्रपदा नक्षत्रमें हुआ है इसकी संख्या २६ में ७ मिलाये तो ३३ हुए, ९ नवका भाग दिया शेष ६ बचे, १ एकको आदि ले क्रमसे आचम्भौराजी आदि दशा गिननेसे ६ छठी शनि दशामें मासप्रवेश हुआ। यह आद्य (प्रथमदशा हुई। इसके आगे क्रमसे ग्रहोंकी मासदशा आती है।

मासदशा.

श.	बु.	के.	शु.	र.	चं.	मं.	रा.	गु.	
४ ४५	४ १५	१ २५	५ ०	१ ३०	२ ३०	१ १५	४ ३०	४ ०	

दिनप्रवेशस्पष्टलग्ननक्षत्रेसप्तयुतेऽङ्कहृते एकादिशेषे प्रागुक्तानामाद्या दिनदशा ॥ ९ ॥

दिनप्रवेशसमयके स्पष्टलग्न और नक्षत्रकी संख्यासे ७ मिलाना ९ नवका भाग देना, एकको आदि ले शेष बचे वह प्रथम कहे हुए नाम र. १ चं. २, मं. ३, रा. ४, गु. ५, श. ६, बु. ७ के, ८ शु, ९ की आद्य दिनदशा होती है ॥ ९ ॥

मुग्धांगभागमिता घट्यादयः ॥ १० ॥

मुग्धा दशाके दिनके ६ छठे भागके समान (बराबर) घट्यादिक मुग्धा दिनदशा जानना—जैसे सूर्यकी दिन १८ की दशा है इसमें ६ का भाग दिया लब्ध ३ घटी आयी, यह सूर्यकी दिन दशा हुई। ऐसे ही सर्व ग्रहोंकी जाननी चाहिये ॥ १० ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मुग्धा दिनदशा घट्यादि.

र.	चं.	मं.	रा	गु.	श.	बु.	के.	शु.	
३ ०	५ ०	३ ३०	९ ०	८ ०	९ ३०	८ ३०	३ ३०	१० ०	घ. प.

प्रश्नांगस्थ भं विना लिप्ताः कृत्वा खतिथ्युद्धृता लब्धो भादि-मध्येऽङ्गर्क्षयुता मुंथार्थे स्पष्टं लग्नम् ॥ ११ ॥

प्रश्नलग्नकी राशि विना अंशादिककी कला करना ख (०) तिथि (१५) ऐसे १५० डेड़सौका भाग देना, लब्ध राश्यादिफल (राशि–अंश–कला–विकला) चार आवे उसकी राशिके अंकमें प्रश्नलग्नकी राशि अंक मिलानेसे मुंथाके वास्ते स्पष्ट लग्न होती है ॥ ११ ॥

प्रश्नांगात्तुर्यैशो जन्मेशो ज्ञयः ॥ १२ ॥

प्रश्नलग्नसे चतुर्थराशिका स्वामी जन्मेश जानना–अर्थात् पंचाधिकारीमें जन्मलग्नपतिके स्थानमें प्रश्नलग्नसे चतुर्थराशिका स्वामी जो हो वह लिखना ॥ १२ ॥

प्रश्नपत्रतो वर्षकरणे इयान्विशेषः ॥ १३ ॥

प्रश्नपत्रपर वर्ष बनानेमें इतना ही विशेष जानना (और सर्व रीतिमें कुछ न्यूनाधिक नहीं है) ॥ १३ ॥

पाराशरकुलोत्पन्नो महादेव उदुंबरः ।
पाठकाख्याचणो रत्नललामपुटभेदने ॥ १ ॥
रेवाशंकरसंभूतिः कृतवान्वर्षदीपकम् ।
त्र्यङ्काद्रीन्दुमिते शाके कन्यार्कप्रथमे दिने ॥ २ ॥

इति मासाद्यध्यायः ॥ ८ ॥

इति महादेवकृतवर्षप्रदीपकं समाप्तम्

रतलाम शहरमें पाठक ऐसे उपनामसे प्रसिद्ध पराशर कुलमें उत्पन्न (पाराशरगोत्र) उदुंबरज्ञातीय रेवाशंकरजीके पुत्र महादेव ज्योतिर्वित्ने शालिवाहन १७९३ सत्रहसौ तिरानेवके शकमें कन्यासंक्रांतिके प्रवेशके प्रथम दिनमें वर्षदीपक बनाया ॥ १ ॥ २ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मासप्रवेशपत्रम् ।

	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	
मे.	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	मे.
०	२१	२२	२३	२४	२५	२७	२८	२९	३०	३१	३३	३४	३५	३६	३७	३९	४०	४१	४२	४३	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५२	५३	५४	५५	०
	२	१४	२७	३९	५०	४	१४	२७	४०	५१	२	१४	२८	३८	५१	४	१६	२७	४०	५२	३	१४	२५	३६	४५	५४	३	११	२१	३१	
वृ.	२	२	२	२	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	वृ.
१	५६	५७	५८	५९	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२१	२२	२३	२४	१
	३९	४५	५१	५८	२	७	१३	१७	२७	२२	२२	२२	२२	२२	२३	२१	१९	१५	१०	३	५६	४८	३८	२८	१७	५	५४	४१	२७	११	
मि.	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	मि.
२	२४	२५	२६	२६	२७	२८	२८	२९	३०	३०	३१	३१	३२	३२	३३	३३	३४	३४	३५	३५	३५	३६	३६	३६	३७	३७	३७	३७	३७	३८	२
	५४	३६	१८	५९	३९	१८	५८	३५	१०	४५	१८	५१	२२	५१	२१	४९	११	४४	९	३३	५५	१७	३६	१३	९	२३	२४	४५	५४	०	
क.	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	क.
३	३८	३८	३८	३८	३८	३८	३७	३७	३७	३७	३७	३७	३६	३६	३६	३५	३५	३५	३४	३४	३३	३३	३२	३२	३१	३१	३०	२९	२९	२८	३
	४	७	८	७	४	०	५४	४७	४०	३२	२२	८	५२	३२	१३	५१	२७	२	३४	६	८	८	३८	७	३६	२	२७	५१	१५	३८	
सिं.	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	सिं.
४	२८	२७	२६	२५	२५	२४	२३	२३	२२	२१	२०	१९	१८	१८	१७	१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९	८	७	६	५	४	३	२	४
	०	२२	४०	५८	१८	४१	४८	३	१३	२४	३५	४६	५७	८	१९	२६	३३	३९	४४	४८	५२	५६	५७	५७	५०	५७	५६	५५	५३	४४	
क.	३	३	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	क.
५	१	०	५९	५८	५७	५६	५५	५३	५२	५१	५०	४९	४८	४६	४५	४४	४३	४२	४१	३९	३८	३७	३६	३५	३३	३२	३१	३०	२९	२७	५
	४०	३८	३५	२८	२१	११	३	५३	४१	३०	२१	१९	८	५५	४४	३४	२३	१२	१	४९	३७	२३	१२	०	४७	३५	२१	७	५३	४१	
तु.	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	१	१	१	१	१	१	तु.
६	२६	२५	२४	२२	२१	२०	१९	१८	१७	१५	१४	१३	१२	११	१०	८	७	६	५	४	३	२	१	०	५९	५८	५७	५६	५५	५४	६
	३२	३७	४	५२	४१	२९	२०	१०	०	५१	४२	३३	२४	१४	६	५८	५०	४३	३६	३०	२४	१९	५५	१२	९	७	६	५	४	४	
वृ.	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	वृ.
७	५३	५२	५१	५०	४९	४८	४७	४६	४५	४४	४३	४३	४२	४१	४०	३९	३९	३८	३७	३६	३६	३५	३४	३४	३३	३२	३२	३१	३०	३०	७
	४	६	७	१०	१४	१७	२३	२९	३६	४४	५४	४	१९	३४	३७	५०	३	१८	३४	५०	६	२३	४१	१	२२	४३	५	२८	५१	१६	
ध.	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	ध.
८	२९	२९	२८	२८	२७	२७	२६	२६	२५	२५	२४	२४	२३	२३	२३	२२	२२	२२	२१	२१	२१	२०	२०	२०	२०	२०	१९	१९	१९	१९	८
	४४	११	३८	७	३७	७	३९	१०	४२	१५	४८	२२	५७	३२	११	४९	२८	८	४९	३१	१४	५८	४४	३०	१८	८	५९	५३	४५	३९	
म.	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	म.
९	१९	१९	१९	१९	१९	१९	१९	१९	१९	२०	२०	२०	२०	२०	२१	२१	२१	२१	२२	२२	२३	२३	२३	२४	२४	२५	२५	२५	२६	२६	९
	३६	३१	३१	३१	३२	३४	४०	४६	५४	२	१२	२४	३६	४९	४	२०	३८	५७	१७	३९	२	२६	५०	१५	४०	५	३२	५९	२७	५७	
कुं.	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	कुं.
१०	२७	२७	२८	२९	२९	३०	३०	३१	३१	३२	३३	३३	३४	३५	३५	३६	३७	३८	३८	३९	४०	४१	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४७	१०
	२७	५८	३०	३	३७	१०	४६	२१	५६	३३	१०	४९	३०	१०	५३	३६	१९	२	४७	३३	२०	७	५५	४४	३४	२५	१७	९	२	५६	
मी.	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	मी.
११	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	०	१	२	३	४	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१५	१६	१७	१८	१९	११
	५१	४६	४२	३९	३६	३४	३३	३३	३४	३५	३७	३९	४१	४५	४९	५३	५८	४	१०	१७	२४	३२	[illegible]	४८	५७	७	१७	२८	३९	५०	

वर्षप्रवेशके वारादिकमें अग्रिमसूर्यके राशि अंशके कोष्ठमेंके वारादिक मिलाना और अग्रिम कोष्ठके साथ अन्तर करके सूर्यका कला विकलाको गुणन करना, जो फल आवे वह वर्षप्रवेशके वारादिक मिलाये हुए कोष्ठकमें अग्रिम कोष्ठक अधिकहो तो मिलाना, न्यून हो तो पलमेंसे हीन करनेसे द्वितीय मास प्रवेश वारादिक होगा, एवं उसके आगेके सूर्यके राशि अंशज कोष्ठकमें द्वितीयमासके वारादिक मिलानेसे तृतीयादिक मास होगा।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्थिरबलचक्राणि।

मेष. ०

अंशाः	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.
३।२०	१२।	११॥।	१६।	४।	११॥।	८॥	४।	७।
६।०	१२	११।	१५।	४॥	११॥	१०॥	४॥	७॥
६।४०	११	१०।	१४॥	५॥	८॥।	९॥	५॥	८॥
१०।०	११।	१०॥	१४।	६।	९	१३।	५।	८॥
१२।०	१२॥।	११॥	१५।	५॥	९।	११॥	४॥।	८।
१३।२०	१२॥।	११	१३।	७।	९।	११।	४॥।	८।
१६।४०	१३॥।	११	११	७॥	९॥	९।	५॥।	८॥
२०।०	१२॥	११	१२॥।	८॥	९।	९।	५	८॥।
२३।२०	११।	११।	१४॥।	५।	९॥	९॥	४॥।	८॥
२५।०	११॥	११॥	१५॥।	५॥	९॥।	११	४॥	८।
२६।४०	१०॥	१०॥।	१२॥।	५॥	९	८	७।	९।
३०।०	१०॥	११	१२।	६॥	९॥।	१०॥।	७॥	९
६।								

वृषभ. १

अंशाः	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.
३।२०	८	८॥।	६	१०	७	१७	८॥	११॥।
६।४०	८	८॥	६	११।	८	१७	८॥	११॥।
८।०	८।	८॥	६॥।	९॥	८	१६॥।	७॥	११॥
१०।०	८।	८॥।	६।	११॥।	८।	१४॥।	७॥	११॥
१३।२०	८॥।	१०॥।	७॥	१०	८।	१४	७	११
१४।०	८	१०।	६॥	१०॥	८	१५	७॥।	७॥
१६।४०	९।	११।	७।	७॥।	१०॥।	१४	६॥।	१०॥
२०।०	९।	११	७।	८।	११	१३।	६॥।	१०॥।
२२।०	८॥।	१०	६	८	१०॥।	१३॥	८॥	११
२३।०	७॥।	९	६	९	८।	१४।	११।	१२
२६।४०	८॥	८॥	६	९॥।	८।	१४।	११।	१२
२७	७॥	८	५॥।	१०।	७॥।	१४॥	११॥	१२॥
३०।०	८।	९	८	९।	८॥।	१३॥	९	११॥

मिथुन. २

अंशाः	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.
३।२०	८	८॥	६	१४॥।	९।	१०॥।	८	११॥।
५।०	८	८॥।	६॥।	१४॥	१०।	१०॥।	७॥।	१०॥
६।४०	८	८॥।	६॥।	१२॥	१०।	११॥	७॥।	१२
१०।०	८	८॥।	६	१२॥।	१०॥।	११॥	७॥।	८।
१२।०	७॥।	७।	७	१३	८॥।	११॥।	९	११॥
१३।२०	८॥	९।	७॥।	१२।	११॥	८॥।	८	१०॥
१६।४०	८॥	९	७॥।	१२।	११॥	८॥।	८	१०॥
१७।९	८॥।	९॥	८	१२	१२॥	८॥	७।	१०।
२०।०	८॥।	९।	९॥।	१२	११	८	७।	१०–
२३।२०	९॥।	९।	९	१२	१०।	८।	७।	९॥।
२४।२०	९॥	९	८	१४॥	१०	९।	९॥।	१०।
२६।४०	८॥	८	५।	१३॥	९।	१०	१०॥	१०।
३०।०	८॥	७॥।	५।	१४।	९॥	९।	१०॥।	१२

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

बृहत्पंचवर्गी बलग्रहकी राशी अंशके समान कोठकमें जो हो वह लिखना पांचसे अल्प हीनबली होता है.

कर्क. ३

	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.
३|२०	९॥	१४॥	९॥	९॥	११॥।	८	६॥	६॥
६|४०	११॥।	१३॥।	९।	७॥	११॥।	७॥।	६॥	८॥
७|०	९।	१३॥	९	८॥	११॥	८।	६॥।	८॥।
१०|०	८	१२॥	६	९॥	१०॥	११	७।	९॥
११|०	८	१२॥	६	१०॥	११॥	११।	८	९॥
१३|२०	८	१२॥	६।	१२	१०॥	१८।	८	१०॥
१६|४०	८।	१२॥	७	११॥।	१०॥	७।	७॥।	९
१७|१०	८।	१२॥	६।	१२	११।	७।	७॥।	९
२०|०	९	१३॥	७	९	१३॥	६।	६॥।	८
२२|०	९।	१५	७।	७॥	१३॥।	५॥।	७।	७॥
२६|०	८।	१४	७।	७॥।	१३॥	५॥।	७।	७॥
२६|४०	८।	१४	६।	८॥।	९॥	६॥।	१०।	८॥
३०|०	८॥	१४।	६॥	८॥	११॥	६॥।	९॥।	८

सिंह. ४

	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.
३|२०	११॥।	९।	७॥।	८॥	१३	५।	८॥।	७॥।
६|०	१२।	९	६॥।	८॥	१२॥।	६॥।	९॥।	८
६|४०	११।	८	६	९॥	९॥।	९॥	९॥।	७॥।
१०|०	११	८	६	१०।	९	९॥।	९॥।	८॥
११|०	११	९॥	७	८॥।	११॥।	७॥।	७॥।	७॥।
१३|२०	१२	९॥	७	८॥।	११॥।	६	९॥।	७॥।
१६|४०	१३	८॥।	७	९	११॥।	५॥।	९॥।	७॥
१७|०	११॥	८।	६॥।	९॥।	११।	६	१०।	७॥।
२०|०	११॥	८।	६॥।	११॥	११।	६।	८।	७॥।
२२|२०	११।	८।	८।	११।	११	६॥	८॥	७॥
२४|०	११॥	८॥	९	१०	१०।	६॥	८।	७॥
२६|०	१२॥	९।	१२	८।	११	४॥	७।	६।
३०|०	१२॥	९।	११॥	८।	११॥	४।	७।	६।

कन्या. ५

	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.
३|२०	६॥।	६	५।	१७।	७॥।	७॥	११।	९।
६|४०	६।	६	५॥	१७।	७॥।	७॥	११।	९।
७|०	६॥।	६।	५॥।	१७	८॥	८॥	१०॥	९॥।
१०|०	६॥।	६।	६	१५।	८॥।	८॥।	१०॥	९॥।
१३|२०	४॥।	५॥	६	१६	७।	७।	११।	९।
१६|४०	४॥	५	५	१६।	६॥।	६॥।	११॥	९॥
१७|०	४॥	५	५	१६॥।	६॥।	६॥।	११॥	९॥
२०|०	५।	५॥।	६।	१५॥।	९॥	९॥	१०।	९॥
२२|०	५॥	६॥।	६॥	१६	९॥।	९॥।	१०॥	८॥।
२३|२०	५॥	६॥।	८॥	१६	७॥।	६।	१०॥	८
२६|४०	६	६	८॥	१६	७॥।	६।	१०॥	८
२८|०	५	५॥।	८।	१६॥।	७॥	६॥	१०॥।	८।
३०|०	४	४॥।	८॥	१७॥।	६	७॥	१३॥।	८।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पांचसे अधिक मध्यमवली. दशसे अधिक पूर्णवली होता है.

तुला. ६

	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.
३।२०	४॥	६॥	६।	११	६॥।	११॥	१३।	८॥
६।०	४॥।	६॥।	७।	११	७।	१०॥	१३।	८
६।४०	४॥।	६॥।	७।	१२।	७।	१०॥	११	८
१०।०	४॥।	६॥	६॥।	१२॥।	७॥	१०॥	११।	८
१३।२०	३॥।	४।	५	१४।	६	११॥।	१४॥	८॥।
१४।०	३॥।	४।	६	१४।	६	११॥	१४।	८॥।
१६।२०	४॥।	५।	७	१४।	९।	१०॥।	१३॥	७॥।
२०।०	५।	५।	७।	११	९॥	१०॥	१२॥	७॥
२१।०	५॥	६	८॥	१०॥	१०॥।	१०।	१०॥	६॥।
२३।२०	५	४॥	७॥।	१०॥	८	१३।	११।	६॥।
२६।४०	४॥।	४॥	६॥।	१०॥।	७॥	१४	११॥।	६॥।
२८।०	४॥।	४॥	६॥।	१०।	७॥	१३।	११॥	६॥।
३०।०	४॥।	४॥	९॥।	१०।	८।	१०॥	१०॥।	७॥।

वृश्चिक. ७

	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.
३।२०	८।	८।	१७	७॥	९।	५॥	८॥	४॥
६।४०	८॥।	७॥	१७	७।	९	४॥।	८।	४॥
७।०	८	७॥	१६॥।	८।	८॥।	५।	८॥	४॥।
१०।०	७	६॥	१४	९	७॥	६॥।	९॥	५॥
११।०	८॥	६॥	१६॥।	८॥	७॥।	८॥।	९॥	५॥
१३।२०	८॥	६॥	१३	१०।	७॥।	७	९।	५॥
१६।४०	८॥।	९	१२॥।	९॥।	८	६।	९	५
१९।०	९	७	१३॥	९॥।	८॥	६।	९	४॥।
२०।०	९	८	१४।	९	११॥	६।	८	४
२३।०	७॥।	७	१३।	११	९॥	६।	९॥	४॥।
२४।०	७॥।	७।	१३॥	७॥।	९॥	५।	९।	९॥।
२६।४०	७	६।	१२॥।	८॥।	६॥।	७।	१२।	४॥।
३०।०	७।	६॥।	१३॥।	८।	७॥	७	११।	५।

धन. ८

	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.
३।२०	८।	८	११	८॥	१३॥	६।	८।	४
६।४०	८।	७॥	१०।	७॥।	१३	६।	८॥।	८॥।
१०।०	८॥	७॥	१०।	७	१२॥	७।	८॥।	४॥।
१२।०	९।	१०।	११।	६।	११॥	८।	७।	५।
१३।२०	८।	९॥	१०।	७।	११	८॥।	८।	५।
१६।४०	९।	९	१०॥	७।	१०॥।	८॥।	७।	५।
१७।०	८	८॥।	१०।	८	१०॥	९	८॥	५।
२०।०	८।	८॥।	१०।	९॥।	१०॥।	७।	८।	५॥
२१।०	७॥	७	९॥	९॥।	९॥।	८॥	१०।	६।
२३।२०	८॥	८	१२॥	७	१०॥।	७॥।	९।	५।
२६।०	८॥।	८।	१३॥	६॥	११	६॥।	८॥।	५।
२६।४०	८	७॥	१०॥।	७॥	९॥।	७॥।	११॥	६
३०।०	८।	७॥	१७।	७॥।	१०॥	८	११॥	६

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्थिरमैत्रीतः पंचवर्गबलचक्रम् ।

मकर ९.

	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.
३।२०	६।।।	९	९।	८	५।।।	९।।	१४।।	७।।
५।०	६।।।	९	९।।।	७।।।	५।।।	९।।	१४।	७।।
६।४०	६।।।	५।।	१०।	७।।।	६।।	९।	१३।।	८
१०।०	८	६।।	१०।।	७।।	८।।	८।।	१३।।।	६।।
१३।२०	८।	७।।	११	७।	७।।।	८।।	१२	६।।।
१४।०	९	७।	११।	८।।	७।।	९।।	१२।।	७।
१६।४०	७।।	६।।	१०।	८।।	४।।।	१२।।	१३।	८।
२०।०	८।	६।।	१०।।	९	४।।।	११।।	१३	८।
२२।०	९।।।	७।	९।।।	८	५।	११।।।	१२।।।	८
२३।०	८।।।	९।।	९।।	८	५।	१४।।	१४	८
२६।०	९।।	९।।।	९।।।	८	५।	९।।।	१४।।	८
२६।४०	१०।।	१२।।	१२।।	७	६।	९	१७।।	७।
३०।०	९।	१३।।	१३।।	७।।	६	९।	१३	७।।

कुंभ १०.

	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.
३।२०	७	६।	८।।	१०।।	४।।	४।।।	१५	८।।
६।४०	७।	६।।।	९।।	१०।	४।।	१२	१३	८।।
७।०	७।	५।।।	८।।।	१०।	५।।	१२	१३	८।।
१०।०	७।।	६।।।	८।।।	८।	५।।।	१४	१३।	९।।
१३।०	७।	६।।	८।	९।।।	४।।।	११।	१३।।।	८।
१३।२०	८	७।।	९।	८।।।	७।।	१०।	१२।।।	८।
१६।४०	८।	७।।	९।	८।।	७।।।	१०।।	१२।।।	८।।
२०।०	८।।	८	९।।	८।	८।।।	१०।	११।।।	८।।
२३।२०	९।	९।।।	१२।।	६।	७	९।।।	११	७
२५।०	९	९।।।	११।।	६।।	६।।।	१०।।।	११।	८।
२६।[illegible]	८।	८।।।	८।।	७।।	५।।।	११।।।	१४	९।
३०।०	८।	८।।।	८।।	८	५।	११	१४	९।

मीन ११.

	र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	रा.
३।२०	९।।।	९	९।	९।।।	१०।	१२।।	७।।।	८
६।४०	१०।।।	९।।	१०।।	५।।	१०।।	१२	७।।।	८
७।०	१०।।।	९।	१०।	६।	१३।	१२।	८	८।
१०।०	९।।।	१०।।	९।।।	५।	१२	१२	५।	७।।।
१३।०	११।।।	१०।।।	११	४	१६	९।	५।	७
१६।२०	११।।।	११।	११।।।	६।।।	१६।	६।।	४।।।	६।।।
१६।४०	११	१०।	१०।।।	६।।	१३	९।।।	५।।	७।
१९।०	११	१०।	१०।	६।।	१४।	९।।	५।।	७।।।
२०।०	१२	११।	१३	३।।।	१५।	८।।	४।।	७।।
२३।२०	११।।।	११	१३।।।	४।	१७	९	५।।	७।
२६।४०	११।।।	११।।	११।।।	४।।	१३।।	९	५।	७।
२८।०	१२।	११।।	१४	४	१४।	९	४।।।	७।
३०।०	११।	१०।।	११	५।	१३।	९।।	७	८

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

उच्चबलसारणीचक्रम् ।

ऽशा.	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	
	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	१	१	१	१	१	१	२	'	२	२	२	२	२	२	२	३	३	३	
रा. ०	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	०
	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	६०	२०	०	४०	२०	
	३	३	३	३	२	३	४	४	४	४	४	४	४	४	४	५	५	५	५	५	५	५	५	५	६	६	६	६	६	६	
१	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	८	१३	२०	२६	३३	१
	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	
	६	६	६	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	७	७	८	८	८	८	८	८	८	८	८	९	९	९	९	९	९	९	९	९	
२	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	२
	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	
	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	११	११	११	११	११	११	११	११	११	१२	१२	१२	१२	१२	१२	१२	१२	१२	१३	१३	१३	
३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	३
	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	२०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	
	१३	१३	१३	१३	१३	१३	१४	१४	१४	१४	१४	१४	१४	१४	१४	१५	१५	१५	१५	१५	१५	१५	१५	१५	१६	१६	१६	१६	१६	१६	
४	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४
	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	
	१६	१६	१६	१७	१७	१७	१७	१७	१७	१७	१७	१७	१८	१८	१८	१८	१८	१८	१८	१८	१८	१९	१९	१९	१९	१९	१९	१९	१९	१९	
५	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	०	६	१३	२०	२६	३३	४०	४६	५३	५
	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	२०	[illegible]	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	०	४०	२०	

यह नीचके अंतरकि राशि अंशके कोष्टकमें उच्चबल स्पष्ट जानना.

आसीद्रत्नपुरे पराशरकुलोत्पनो द्विजोदुम्बरः
ख्यातः पाठकनामतो गुणनिधिः श्रीनन्दरामाभिधः ।
तत्सूनुर्गणितागमज्ञतिलकः श्रीमोतिरामाह्वयो
रेवाशंकर आगमेषु निपुणस्तस्मादभूद्धार्मिकः ॥ १ ॥
तदात्मज उदीरधीगणकमौलिचूडामणि-
रभूद्धरणिमण्डले गुणनिधिर्महादेववित् ।
तदंगजनुषा त्विदं विवरण सतां प्रीतये
सहस्यशुचिपक्षतौ कठजटोन्मितोऽगाच्छके ॥ २ ॥

इति ज्योतिर्विंद्वरश्रीमन्महादेवकृतवर्षप्रदीपकाख्यताजिकग्रंथे तदंगजश्रीनिवासविरचिता सोदाहरणभाषाव्याख्या समाप्ता ।

समाप्तश्चायं ग्रन्थः

पुस्तक मिलनेका ठिकांना–

खेमराज श्रीकृष्णदास
"श्रीवेंकटेश्वर" स्टीम्-प्रेस,
खेतवाडी-बम्बई.

गङ्गाविष्णु श्रीकृष्णदास,
"लक्ष्मीवेङ्कटेश्वर" स्टीम्-प्रेस,
कल्याण-बम्बई

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

श्री वेङ्कटेश्वर स्टीम् प्रेस, बम्बई

209—11—78

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection